

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

TÓTH TIHAMÉR

ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

GYÜJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

TÓTH TIHAMÉR
ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

XV. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

TÓTH TIHAMÉR

A TIZPARANCSOLAT

A PÁZMÁNY-EGYETEM TEMPLOMÁBAN AZ 1928.—29. TANÉVBEN ELMONDOTT SZENTBESZÉDEK

II. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

NEGYEDIK KIADÁS

Nihil obstat. *Dr. Michael Marczell*, censor dioecesanus. Nr. 1568/1936. Imprimatur.
Strigonii, die 19. Maii 1936. *Dr. Julius Machovich*, vicarius generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

BEVEZETŐ BESZÉD.

I.

Boldogság Isten nélkül?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mikor a mult egyetemi tanév végén, f. évi június havában, e szószékről az utolsó szentbeszédet tartottam, e szavakkal búcsúztam tőletek, kedves hallgatóimtól: «A viszontlátásra a vakációi pihenés után, szeptemberben, az új egyetemi év kezdetén».

A mi hatalmas Istenünk azonban máskép találta jónak. A vakációi pihenésből több hónapos betegágy lett, szeptemberből november vége lett, és amidőn most mennyei Atyánk megengedte, hogy ismét a szószékre léphessek és hirdethessem szent akaratát, legelső szavam az ő alázatos imádása legyen és a hálának szava. Hála az élet és halál Urának a betegségért, a megpróbáltatásért és sok kegyelméért; de köszönet s hála sok-sok kedves hallgatómnak is, akik előttem igen értékes imáikkal lélekben betegágyam mellett állottak.

Testvéreim! Mikor az embert hónapokig szobához köti a betegség, bizony ráér sok mindenről elgondolkozni. És komoly gondolatokra tud jutni olyan apróságokról is, amelyeket az egészséges élet munkás sietségében észrevenni sem ér rá.

Ugyan kivel nem esett volna már meg pl. az a kis élmény, amit most el akarok mondani!

Szép őszi délelőtt ülök íróasztalom mellett, az ablak fele nyitva: hadd jöjjön be a bágyadt napsugár: Valahonnan a szabadból dongó darázs téved a két ablaktábla közé. Kint csalogatja a fényes napsugár; örökös zúgással koppan neki újra meg újra az üvegnek, hogy kiszabaduljon, de minden ütődés után eszméletlenül zuhan az ablak fájára. Szegény darázs! Az élet, az öröm, a fény vonzaná . . . mellette nyitva az ablak másik fele s azon át egy pillanat alatt nekivághatna a szabadnak! — de ő ott keresi a szabadságot, az örömet, az életet, ahol azt elérnie lehetetlenség!

S mikor este az ablakhoz léptem, hogy becsukjam, sze-

gény darázs élettelenül hevert az ablakpárkányon. *Életébe került, hogy helytelen úton kereste a fényt, a boldogságot!*

És akkor eszembe jutott sok ember sorsa. Embereké, akik szintén rabjai a fénynek. Embereké, akik lihegve keresik az életet, boldogságot, de helytelen utakon keresik; neki-neki-repülnek az üvegnek, amely mögül a csalfa boldogság integet rájuk, míg végre is alkonyatkor — az élet alkonyán — egy elhibázott élet szörnyű önvádjával roppannak össze. Ez a boldogság keresése közben önmagát agyonzúzó kis darázs mintha az egész mai társadalom veszedelmének jelképe lenne. *Bármint keressük a boldogságot, Istenen kívül meg nem találjuk,* — íme, ez lesz tárgya mai beszédemnek, amellyel idei témámat, a tízparancsolat folytatólagos tárgyalását fogom bevezetni.

Két gondolatot szeretnék kifejteni mai beszédemben: *mily veszélyes utakon keresi a mai ember a boldogságát és mi fogja megmenteni a végső veszedelemből?* Vagyis: **I. Mi a betegségünk s II. van-e reményünk a gyógyulásra?**

I. Mi a betegségünk?

A) Mikor a történelem kezdetén az embernek fejébe szállt a büszke elbizakodottság, égigérő, óriás tornyot akart építeni. De — mint a Szentírás megjegyzi — építés közben Isten büntetése megzavarta nyelvüket: egyik a másikat megérteni nem tudta, és szégyenszemre befejezetlenül kellett abbahagyniok a bábeli torony építését.

Egész mai életünk nem hasonlít-e veszedelmesen a bábeli torony építéséhez? Közel két milliárd munkás dolgozik a földön az emberi civilizáció épületén, de ez az épület inog, recseg, ropog, minden pillanatban a fejünkre szakadhat a tető. Miért? Mert a munkások elbízták magukat. Mert Isten nélkül akartak építeni. Mert Isten törvényeivel ujjat húztak. Mert a modern életnek ezerfelé néző és szétziláló feladatai közt elfeledkeztünk *az egyetlen belső, egyesítő erőről!* Mert raktuk a köveket, de nem volt hozzá kötőanyag. A kövek: minden emberi munka; a kötőanyag: az Isten törvényeinek tiszteletben tartása.

Bíztunk tudásunkban. Bíztunk technikánkban. Bíztunk a haladásban. És mi lett a vége? Az, hogy minél több ívlámpát gyujt fel a technika, annál sötétebbé válik az emberiség útja. Minél több előhaladás a tudásban, annál több prob-

léma a lelkekben. Mi lett a vége? Az, hogy tudunk sziklákat robbantani, de nem tudjuk a harag fellobbanó tüzét visszafojtani. Megtanultunk tenger alatt hajózni, repülni, rádiózni . . . de elfelejtettük, mit jelent hűnek lenni, másokat elviselni tudni, mit jelent megbocsátani, mások érzékenységét kímélni, becsületesnek lenni s igazat mondani, kedvesnek, előzékenynek lenni.

Mily szédületes haladást értünk el a technikában! De vajjon haladtunk-e ennyit *lelki jóságban?* Nekünk már nem elég a gőzmozdony gyorsasága, nem elég a benzinautó, a repülőgép sem, — ma már rakétaautóval akar száguldani az ember. *Dehát jobbá, szebbé, emberiesebbé vált-e ezzel az élet?*

Haladunk, óriási léptekkel haladunk. De nem igaz-e, *hogy az embernek ma már nem annyira haladásra lenne szüksége, mint inkább emelkedésre?* A gonoszság, önzés, gyűlölködés, hazugság, érzékiség ezerfejű bűnéből fölemelkedésre! De így? Csak haladunk előre cél nélkül.

Hol vagyunk ma a technikában a száz év előtti időkhöz képest! Mily szédületes haladást produkáltunk! *De javultunk-e ennyit erkölcsileg is?* Száz év előtt a Bakonyban jártak a haramiák, ma gyorsvonat első osztályán; azelőtt a ló hátán aludtak, ma elegáns hálókocsiban, — ennyi a különbség.

Mindenütt jazz-band harsog a fülünkbe. De ez a «jazz irányzat» nemcsak a zenében diadalmaskodik. Akármerre nézünk, mindenütt ott pusztít a jazz-zűrzavar. Futurizmus és kubizmus; mi ez? A jazz diadala a festészetben. Értelmetlen versek félméteres sorokban; mi ez? A jazz diadala a költészetben. És mi a legszomorúbb: az erkölcsi alaptörvények nyilt tagadása; mi ez? A jazz diadala az etikában.

B) Álljunk csak meg déli tizenkét óra körül vagy estefelé a főváros valamelyik lüktető pontján, ahol a nagyváros ezerfejű élete összetorlódik, ahol autók tömege suhan, ahol fényárban úsznak a kirakatok, mondjuk pl. a Ferenciek-terén. Mint egy másik világ jelképe emelkedik ég felé a templom tornya, s alatta zúg-zajog az élet. Istenem! — riad föl bennem a gondolat, mikor ott állok az egyik villanylámpa tövében — **tudják-e ezek az emberek, hogy lelkük is van?** Hiszik-e ezek az emberek, ezek a pénzért rohanó, kenyérért tülekedő emberek, hiszik-e, *hogy egyszer lelkükről is számot adnak, amellyel sohasem törődtek?*

A kereszténység kiszorította a pogányságot a világból; de az ember, ha szétnéz ma a világban, megdöbbenve látja, mint szervezkedik s tör utat az új pogányság.

Csak nézzünk szét akármerre. Oroszországról nem is kell beszélni. Hogy a bolsevizmus kimondott ellensége minden keresztény gondolatnak, azt saját négyhónapos kínszenvedésünkben eléggé kitapasztaltuk. Oroszország nagy városainak utcáin elhagyott, elárvult s elzüllött koldus gyermekek falkája portyázik, azt a felnőttet, aki nem akar nekik pénzt adni, mivel ijesztik? Azzal, mint régen a betyárok: «Pénzt vagy életet?» Nem! Hanem azt mondja az a gyermek annak a felnőttnek: «Ha nem adsz pénzt, megkarmollak; pedig tudd meg, hogy nekem vérbajom van!» A régi pogányság nem ismer ilyen mély romlottságot!

De ne menjünk Oroszországba; nézzük csak a szomszédos Ausztriát. Itt egész szervezet front dolgozik azon, hogy minél többen lépjenek ki a kat. Egyházból, hogy a házasság és a gyermekáldás fogalmát törvényileg megcsúfolják, hogy az emberek ne egyházilag temettessék el magukat, hanem égettessék el. És ez a kereszténységellenes front bejelentette a bécsi városi tanácsnak, hogy a legközelebbi Úrnapján ugyanazokon az utcákon és ugyanabban az időben, amikor a katolikus körmenet vonul végig, ők is az istentagadókból egy ellenkörmenetet akarnak vezetni.

Ime ez a helyzet. Így vergődik az abalaktábla közé szorult eltévedt kis darázs, így keresi a boldogságát, az életét az eltévedt ember.

De ez csak gondolataink első fele: a betegség leverő megállapítása, a szomorú diagnózis. Nézzük most: mi a therápia, mi lesz a gyógymód, hol az orvosságunk, van-e remény a gyógyulásra?

II. Van-e remény a gyógyulásra?

A) Jönnek a pesszimisták, s letörten mondják: **Nincs! Itt már remélni nem lehet!** «Rossz a világ! Hiába minden erőfeszítés! Nem lehet az embereken változtatni!»

Ezt mondják a pesszimisták. Mit feleljünk nekik?

Egy ízben Székesfehérvár boldog emlékű nagy püspökének is hasonlót mondtak. Fárasztó apostoli munkája végén ugyanezt mondta neki egy ismerőse: «Kegyelmes Uram! Úgyis hiába ez a tömérdek önfeláldozó munkája! Nem lehet a világon változtatni!» És Prohászka püspök csak ennyit felelt: «Hát még ön is ezt mondja? Látom, hogy akkor még többet kell dolgoznom!»

Igen! ha még olyan megdöbbentően léha is korunk erkölcsi arculata, ha még oly sötét is közöttünk a bűn uralma: *pesszimisták, lemondóak, kislelkűek, — nem, azok nem leszünk!*

Eszünkbe jut I. Napoleon esete. Hadserege Keleten táborozik s a pestis megkezdi munkáját. Egész szakaszok fekszenek már halva . . . A többiek szívében meg tanyát ver a félelem. A tisztek kérésükkel ostromolják Napoleont, hogy adja ki a parancsot a visszavonulásra, mert a további előnyomulás biztos halál. S a vezér? Emberei között nyugodt, biztos léptekkel megy végig, beszédbe áll velük, megbűvöli őket s nyomában kitör belőlük a kiáltás: Éljen a vezér! S a betegség ereje ettől a perctől megtört.

Íme: emberi akaraterő is mire képes! Hát szabadna akkor nekünk megijedni?! Nekünk, akik az Úr érdekeiért küzdünk! Az Ő seregét is tizedeli a hitetlenség s erkölcstelenség pestise, de nekünk, kik az Úr szavát hirdetjük, nemcsak az emberi akarat ereje áll rendelkezésünkre, hanem az Úr segítsége is.

Nemrégiben olvastam egy megállapítást, amely szerint minél műveltebb egy nemzet, annál nagyobb ott az öngyilkosok száma s minél több analfabéta van egy nemzetben, annál kevesebb az öngyilkosság.

Hát ezen érdemes elgondolkozni. Mit tegyünk? Vesszen a kultúra? Vissza a műveletlen állapotba? Nem! Csak lássuk be, hogy a technika, a gép, a gyár, a vasút, — ha mindez kell is — de nem elég! Vallás és erkölcs nélkül nincs emberi élet, Isten törvényeinek betartása nélkül nincs földi boldogság sem.

B) Hát most vetem fel a kérdést: van-e remény a gyógyulásra? **Van: ha visszatérünk az Isten parancsaihoz!** Sajnos, mindjárt hozzá is kell tennem: bizony ezekhez visszatérni ma különösen nehéz!

a) Mi teszi nehézzé, — Testvéreim — mi teszi? *Isten parancsainak teljesítéséhez bizonyos emberi föltételek is szükségesek* és nem akarok szemet hunyni a döbbenetes tény előtt, hogy bizony ma sokszor *ezek a föltételek hiányzanak.* Az ember először ember, aztán több: keresztény, és ezáltal a legtöbb: tökéletes ember. De ma — sajnos — sokszor emberiesebbé kellene tenni az életet, hogy aztán ezt kereszténnyé tehessük. Nem vagyunk deterministák, nem vagyunk az ú. n. «milieu-elmélet» követői, mely szerint az ember egész élete a társadalmi és gazdasági körülmények eredménye. De ha ezt nem is valljuk, viszont azért jól tudjuk, hogy az

ember erkölcsi életére bizony nagy hatással vannak a gazdasági körülmények is. Jövő vasárnap elkezdem az V. parancs hirdetését. Ne ölj; ne bántsd a gyermeki életet, becsüld meg a gyermeket, szeresd a gyermeket! — s majd jönnek a keserű szemrehányások: Nincs elég jövedelmem, nincs tisztességes lakásom!

Ne párbajozzál! Igen; hát elveszítsem a társadalom ítélete miatt megbecsültetésemet, állásomat?

Fogok beszélni a VI. parancsról: élj tiszta életet! S majd jönnek a keserves panaszok: Ebben a velőkig romlott mai világban, ahol körülöttem mindenki a bűnt prédikálja, ebben éljek tiszta életet!?

Hát ki nem látná mennyi akadálya van a keresztény életnek, s mennyire telítve van mai életünk, társadalmunk, gondolkodásunk a tízparancsolat-ellenes intézményekkel, felfogással, előítélettel! És éppen ezért kerül ma rendkívüli erőfeszítésbe az Isten törvényeinek betartása.

b) De éppen ezért kérem is az én kedves hallgatóimat, hogy *cselekvésre kész, áldozatos hittel vegyenek részt ezeken a prédikációkon.* Mert vannak a szentbeszéd hallgatói között *nagyothallók, sőt süketnémák is.* Hogy kik ezek?

Lelki tekintetben a keresztség felvétele előtt tulajdonképen süketnéma mindenki. Mert sem ajkát, sem fülét nem nyitja meg a hit számára. Innen ered a keresztség szertartásának az a mély értelmű jelképes cerimóniája, mikor a keresztelő a keresztelendő fülét megérinti s így szól: Epheta! Azaz: nyíljál meg! Sajnos azonban sok ember a keresztség után is nagyothalló marad; az ilyen aztán hiába jár a prédikációra. Nem elég u. i. a prédikációra csak két füllel jönni. *Oda három kell:* a két testi fül mellé harmadiknak az isteni igazságok alázatos befogadására szomjas lelki készség, gyermeki hit is kell.

Én nem szónok vagyok. Több! Prédikátor! Az Isten igéjének organuma! Nekem nem elég, ha hallgatóim megértenek. Nekem az kell, hogy higyjenek is. De még ez sem elég! Tegyék meg, amit hallanak! Igen: tegyék meg!

De ha a szentbeszédnek ilyen a természete, akkor megértjük, miért legszükségesebb hozzá éppen az a harmadik fül: a gyermeki hit és hogy miért merítenek sokan oly édes-kevés hasznot a szentbeszédekből. Gyermeki hittel hallgatni a szentbeszédet! Ó, mennyire megvalósulnak az Úr Jézus szavai ebben az alkalmazásban is: «Hacsak nem lesztek, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyországba»

(Máté 18, 3.), azaz a katolikus vallás igazságainak mennyországába!

c) Van-e hát remény a gyógyulásra? Van, ha tudunk gyermeki hittel figyelni az Úr szavára. Van, ha merünk következetes élettel állni Isten parancsai mellé. Van, ha bizakodó optimizmussal merjük a világba kiáltani: *Sok rossz van körülöttünk és mi mégis bízunk: mégis!*

Ma sokat beszélnek a kisebbségekről, kisebbségi politikáról. Ha nyíltan akarok szólani, nekem is azt kell mondanom: Testvéreim, kisebbségben vagyunk! Nézzetek csak körül, hogy azok az emberek, akik Isten parancsait követik, kisebbségben vannak. Az újságok, amelyek a keresztény elveket hirdetik, kisebbségben vannak. Színházban, moziban, az irodalom termékeiben a keresztény gondolat kisebbségben van. *És mégis!*

Százéves metszeteken a városok képén még az Isten háza, a templom emelkedik legmagasabbra, s szelíden húzódnak hozzá az emberek házai; Isten volt a középpont, az Isten háza volt az első, minden értékeset annak adtak. Ma kávéházak csillognak a márványtól, ma a mozik építkeznek művészekkel, ma örülnünk kell, ha a szükségkápolnák faoltárjára összegyűlik a pénz. Így van . . . *És mégis!*

Mi mégis hisszük, hogy az évezredes esők sem mosták el a Sinai-hegyet! Mi mégis hisszük, hogy mindig lesz csapat, amelyik ebben a szörnyű aposztázisban is rendületlenül hű Krisztushoz! Mi hisszük, hogy lesz gyülekezet, amely ma is a szomjas lélek engedelmességével lesi Isten törvényeit, hogy azok szerint rendezze életét! És úgy-e — Testvéreim, — mi leszünk ezek? Tudom, hogy ha Isten parancsait következetesen vesszük, az egész forradalom lenne. De forradalmat kell csinálnunk; *forradalmat az Isten mellett, mert különben az ördög fog forradalmat csinálni!*

A beszéd végére jutottunk. S most imádkozzuk el a «Miatyánk»-ot. De úgy, ahogy az a mai, boldogságát kereső, eltévedt ember ajkáról fölfakad.[1]

Mi Atyánk! Atyánk? Hát a mennyben van Atyánk? Hiszen itt a földön csak kegyetlen tülekedés van! És énhozzám itt a földön még oly kevesen voltak jók. És most Neked, Istenem, azt mondhatom, hogy Atyám! Mily ismeretlen meleg simogatja lelkemet!

[1] Sonnenschein nyomán.

Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben! Ó, milyen messze van ez a menny innen tőlünk, nagyvárosiaktól! Lakásunkba a nap fénye sem ér, nekünk a csillag sem ragyog. Mily messze van a mennyország s mennyire elfelejteti velünk ennek a világnak kenyérküzdelme! Egész más ország, — s nincs vele postaösszeköttetésük! Hát hiszen voltak szentek, akik oda fölrepültek; de mi csak sajgó szívvel nézünk utánuk, mint bátor pilóták után. Ó, ha az ég közelebb jutna hozzánk!

Szenteltessék meg a te neved! Jaj, körülöttem ki szenteli meg a te nevedet? Abban a bérkaszárnyában, amelyben kétszázad magammal lakom, ki törődik veled, ki szenteli meg nevedet? Mennyi piszok, mennyi bűn!

Jöjjön el a te országod! Ó, jöjjön! Mert ma kétezer év után is még oly keveset valósítottunk meg mi, emberek a te szent gondolataidból! Mert ma keresztényeknek nevezik magukat olyanok is, akik pogányoknak sem volnának jók. Pedig ha nem jön el közénk a te országod, elhervad minden lélekben minden vetés.

Legyen meg a te akaratod, miképen a mennyben, azonképen a földön is. A mennyben — hiszen — nincs lázadó, ott minden akaratod szerint történik, ott minden akaratod szent. De a föld lakójának, az embernek megadtad a szabadakarat titokzatos ajándékát: ő is ismeri parancsolataidat, de lehet lázadóvá . . . lehet? — nézzünk csak körül! Fölemelheti homlokát parancsaid ellen, — fölemelheti? Nézzünk csak körül!

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. Igen, mert az anyaghoz is kötve vagyunk; mert reggeltől napestig kell hajszolnunk a megélhetést. Annyira hajszolnunk, hogy mindenről másról, ami nem földi kenyér, megfeledkezünk.

És bocsásd meg a mi vétkeinket. Mert vannak, vannak vétkeink! Nem fogjuk minden hibánkat a környezetre, nem az átöröklésre, nem a kísértésre. Igaz: a nagyváros aszfaltján könnyű elcsúszni — lelkileg is; igaz: elődeinktől sok gyöngeséget öröklünk — lelki bűnös hajlamokban is; igaz: a nyomorgó lakásokban s gyárak füstjében elpenészül a virág — lelkileg is. De érzem: én is hibás vagyok! Maradhattam volna fehér liliom a nagyváros kavargó-frecskelő sara közt is; lehetett volna kápolna kis padlásszobám is; zúghatott volna Istent dícsérő orgonahangja gyárak szirénáiból is, — bocsáss meg hát, Uram, hogy vétettünk ellened!

Miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek! Te milliós adósságot engedtél el nekünk, nekünk is illik ember-

társaink filléreit elengednünk s elnézőknek, megértőknek, fegyelmezetteknek, megbocsátóknak lenni.

És ne vigy minket a kísértésbe. Mert keresztények akarunk lenni. Fiaid — ebben a fölfordult világban is! Fiaid — ebben a hűtlen új pogányságban is! Fiaid — akik előtt szentek a te parancsaid! Soha nem volt nehezebb — talán az őskereszténység vértanui korában sem — következetes, életszerinti kereszténynek lenni, mint egy mai világváros pestises levegőjében. Ne vigy hát minket a kísértésbe.

De szabadíts meg a gonosztól. Minden gonosztól, amelynek hullámai már-már át akarnak csapni fejünk fölött. *De mi nem engedünk! Mi küzdünk továbbra is! Mi kitartunk melletted parancsaid mellett ezután is!* **Mert Te vagy egyedül Úr, egyedül Hatalmas, Te vagy a mi Urunk, Istenünk, Atyánk.** Amen.

AZ ÖTÖDIK PARANCSRÓL.

II.

A testi élet védelme.

(1. Gyilkosság, halálbüntetés, euthanasia.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A XVII. század világhírű spanyol művésze, Murillo érdekes felfogással festette meg a nagy betegápoló szentnek, Istenes Szent Jánosnak képét. A szent sötét éjjel egy igen súlyos beteget visz a vállán, de előtte megy az Úr Krisztus, lámpa a kezében és világít a sötét éjszakában . . .

Testvéreim! Ilyen nagybeteget cipelünk mi is magunkkal mindnyájan: a mi sok rendetlen vágyunkat, a mi rosszra hajló emberi természetünket, a mi lidércfény után kapkodó ösztöneinket. Az áteredő bűn óta nagybeteg a mi egész emberi természetünk, melyet át kell cipelnünk az élet sötét útjainak szakadékai fölött . . . *Boldog ember, akinek élete útján az isteni törvények lámpája világít!*

Mert aki a tízparancsolat után jár, az az Úr Krisztus nyomain jár; s aki Krisztus nyomain jár, annak földi útja az örök boldogság tágranyílt kapujánál fog végződni.

Dehát a rövidke pár szóból álló isteni parancsok valóban lehetnek-e a még a mai bonyolult emberi élet útjainak is világító fáklyái? Lehetnek, Testvéreim! Az ötödik parancs, amelynek tárgyalását a mai szentbeszéddel kezdem, szintén csak két rövidke szóból áll.

«*Ne ölj!*» rövidke két szó és mégis — mint látni fogjuk — ez egyik legelső szabályozója az emberi élet tömérdek kérdéseinek.

«*Ne ölj!*» Az embernek teste is van, lelke is, — kárt ne tégy egyikben sem! De nemcsak a más testét és lelkét kell megbecsülnöd, hanem a magadét is; mert szeretheti-e felebarátját, aki saját magát nem szereti? Hiszen Krisztus Urunknak is ez a mértéke: «Szeresd felebarátodat, mint önmagadat». (Márk 12, 31.)

Ily keretekbe beállítva, azonnal hatalmas arányúvá nő előttünk a látszólag oly rövidke parancs. Mit követel a

«ne ölj» parancsa? *Követeli hogy se magunk, se felebarátunk testében vagy lelkében kárt ne tegyünk.*

Az V. parancs tulajdonképen részletes kifejtése a felebaráti szeretet általános parancsának s ezért a megbeszélendő gondolatoknak egész tömegét foglalja magában Ugy gondolom, hogy kb. 11 prédikációra lesz szükségem míg elmondottam mindazt, amit ez a két rövidke szó: «Ne ölj!» magában foglal.

Válasszuk az első beszédek tárgyául a legelső helyen felötlő gondolat kifejezését. Azt, amit a parancs szavai is elsősorban kifejeznek: «*Ne ölj!*» Azaz: *másnak, ártatlannak életét el ne vedd!*

I. **Mily nagyra becsüli Isten az ember testi életét, ez legyen első gondolatunk, mely mai beszédünkben foglalkoztat.**

II. S ha ezt világosan látjuk, vizsgáljuk meg részben mai, részben a jövő alkalomkor, hogy mi *következik ebből;* nevefetesen vajjon *mai társadalmi intézményeinkben vagy a közrelfogásban* **nem jövünk-e ellentétbe az isteni gondolatta!**

I. Mily nagyra becsüli Isten az ember életét!

A) A hatalmas Isten az ötödik parancsban védőbástyát húzott az emberi élet köré. Vajjon honnan ez a különleges megtiszteltetésünk, hogy a teremtett világ százezernyi kincséből Isten egynek életét sem veszi ily különleges pártfogásába, egyetlen egyet sem tart külön megvédendőnek csupán az emberi életet?

Az első feleletet megadja a Szentírás, mikor ezt mondja: **«. . . mert az ember Isten képére teremtetett.»** (Móz I. 9, 6.)

Az élet a világ legtitokzatosabb rejtélye. Az emberi tudomány már sok mindent kikutatott, sok rejtélyre rájött, — de mi az élet lényege végső fokon, azt még nem tudjuk, s talán soha nem is fogjuk tudni.

Az ember az Isten képére teremtetett. Bennünk, életünkben, van valami isteni vonás, ami semmi más teremtményben nincs meg. Mi teremtésünkkor valami isteni szikrát kaptunk, amit senki más nem adhat nekünk, amit tehát senki más nem is vehet el tőlünk. «Lássátok, hogy egyedül én vagyok s nincs kívülem más Isten, én ölök, elevenítek» (Móz. V. 32, 29.), mondja az Úr a Szentirásban.

Aki az emberi élet ellen emeli a kezét, az az Isten tulajdona ellen tör, — ez az egyik oka annak, hogy az emberi életet ennyire kell becsülnünk.

B) Van ennek azonban másik oka is. Az emberi, földi élet fontos, értékes azért is, **mert földi élet nélkül nem lenne örök élet sem.**

A földi élet útja bizony szenvedéssel és szomorúsággal bőven van kikövezve. Némelyik ember élete szakadatlan láncolata a csapásoknak és megpróbáltatásoknak; és ilyenek ajkáról szokott elszállani a kétségbeesett panasz: «Minek is él az ember, ha ennyit szenved! Jobb lett volna nem is születnem!»

Testvérem! Panaszkodó Testvérem! Nem tudod, mit beszélsz! Igaz: ha nem születsz, nem is szenvednél. De ez is igaz: ha nem születsz, nem is lenne örök életed sem! Az örök életnek föltétele a földi élet, — s ezért oly fontos ez az Isten szemében is, meg azért nagy érték a keresztény szemében is, mert ez az érdemszerzés ideje az örök életre.

Már most, ha ezt a két gondolatot megfontoljuk, tisztán látjuk az ötödik parancs jelentőségét.

Az emberi élet az Istenből kipattant szikra, — senkinek sincs joga azt kioltani. S az emberi élet az Istentől nyert lehetősége az örök élet szerzésének, — senkinek sincs joga attól bárkit is megfosztani.

Hogy az emberi élet kioltása, a gyilkosság egyike a legszörnyűbb vétkeknek, ez a tudat különben a keresztény vagy nem keresztény népnek törvényeiben egyaránt él, úgyhogy az V. parancsnak ezt a részét, mely szerint egy ártatlan emberéletet kioltani, megölni soha nem szabad, tovább bizonyítanunk sem kell.

Hogy az élethez, ehhez a titokzatos szent valósághoz, gyilkos kézzel nyúlnunk nem szabad, ez a tétel — hála Istennek — közkincse az egész emberiségnek. Isten az élet adója, csak Ő veheti azt el. (Móz. V. 32, 39.)

II. Mi következik ebből?

Azonban annál inkább szükséges, hogy részletesen megtárgyaljuk *az eddig elmondott igazságok következményeit.* Mert ha az Úristen ily magasra értékeli az ember testi életét, meg kell vizsgálnunk, hogy saját felfogásunk, intézményeink, szokásaink megfelelnek-e az emberi élet ily nagyszerű meg-

becsülésének. Meg kell vizsgálnunk, hogy törvénykezési, orvosi, társadalmi, s nemzetközi vonatkozásainkban nem találunk-e olyan jelenségeket, amelyek ellentétben vannak vagy legalább is ellenkezni látszanak az V. parancs szellemével.

És sajnos azt találjuk, hogy bizony vannak emberek, akik kis és nagy dolgokban sokszor ütköznek össze az V. parancsal; de vannak társadalmi szokások, nézetek, törekvések is, melyek szintén sértik az V. parancsot.

Nem öltem senkit! — mondják büszkén az emberek. De fontold csak meg, mi mindennel lehet e parancsba ütközni!

A más életében kárt tesz az az asszony is, aki elvállal árvákat, lelenceket a gyermekmenhelyről s aztán azok gyomrán, koplalásán s egészségén gazdagszik.

A más életében kárt tesz az az elárusító is, aki felvizezi a tejet, aki gipsszel keveri a tejfölt, aki téglaport tesz a paprikába.

Más életében kárt tesz az a hadiszállító is, aki papírbakkancsot szállít és pókhálószövetet és hús helyett hamut rak a konzervdobozba.

És az a sok veszekedés! És az a sok mérgesítés! Férj és feleség, testvér és testvér, munkaadó s munkás közt!

Ezek mind az V. parancs ellen vétenek. De most nem ezekről lesz szó. Ezek is bűnök ugyan az V. parancs ellen. De vannak sokkal nagyobb, elvi jelentőségű kérdések, s ezeket kell részletesen megvizsgálnunk. Nagy elvi kérdések, amelyek az emberi életről döntenek, amelyekről annál inkább kell mindnyájunknak világosan gondolkoznunk, tisztán ítélnünk, minél szomorúbban látjuk, hogy ezekről a mai közfelfogás éppen nem az V. parancs szellemében vélekedik. Ezeket a nagy, mindnyájunkat érdeklő kérdéseket fogjuk a következő szentbeszédekben az V. parancs fényével megvilágítani.

Nézzünk közelebbről már ma két ilyen fontos kérdést.

A) Az egyik a **halálbüntetés kérdése.** Mint tudjuk, vannak az emberi gonoszságnak oly szörnyű megnyilvánulásai, amelyeket az állami törvényes hatalom halállal szokott büntetni. És a katolikus erkölcstan nem vonja kétségbe az államnak halálbüntetési jogát.

a) Dehát van-e joga az államnak hozzányúlni az emberi élethez? A halálbüntetés nem ütközik-e az V. parancs tilalmába? A külső látszatra valóban beleütközik. De csak külső látszatra. «Ne ölj!» — hangzik az Isten parancsa. Igy való-

ban beleütköznék. De ha más szavakkal fejezzük ki ugyanezt az igazságot: «Ne gyilkolj!», vagyis «ártatlan életet ki ne olts!», mindjárt észrevehetővé válik a parancs tulajdonképeni lényege. És ez a lényeg nem zárja ki az államhatalom által hozott halálítélet jogosságát.

Mondhatná valaki, hogy az V. parancsnak ilyetén értelmezése erőszakolt. De hogy nem az, világosan kitűnik magából a Szentírásból. Mert ugyanaz az Isten, aki Mózesnek kiadta az V. parancsot: «Ne ölj!», ugyanaz felsorol oly bűnöket is (pl. Mózes II. 21, 12.), amelyekért halálbüntetés jár. Tehát az Ószövetségben a törvényes állami hatalomnak maga az élet és halál Ura adta meg a halálbüntetés jogát. És hogy a kereszténység nem vette el ezt a jogot, kitűnik Szent Pál apostol figyelmeztetéséből: «Azt akarod, hogy ne kelljen félned a felsőbbségtől? Tedd a jót és dícséretet nyersz tőle, mert ő az Istennek a szolgája a javadra. De ha a rosszat cselekszed, félj, mert nem ok nélkül hordozza a kardot; szolgája ugyanis az Istennek, hogy bosszút álljon büntetéssel azon, aki rosszat cselekszik». (Róm. 13, 3. s köv.)

Hangsúlyozzuk, hogy a halálbüntetés az állam kezében csak a *végső* eszköz lehet; de mégis csak olyan eszköz, amelyet szükség esetén szabad igénybe vennie. Ha valamely tagom vérmérgezést kap, igyekszem előbb minden lehető módon gyógyítani; de ha nem sikerül, bizony nem marad más hátra, mint levágatni. Már pedig, ha az életet veszélyeztető beteg testrészt szabad levágatni, hogy megmentsük az egésznek az életét, akkor a társadalomból szabad kimetszeni azt a tagot, amelyik a többnek életét veszélyezteti. (S. Thom. 2.2 q. 64. a. 2.)

b) A keresztény felfogásnak mindenesetre inkább megfelelne az emberi élet oly sérthetetlensége, hogy soha, semmi körülmények közt senkinek életét ki ne oltsuk. Ezért, ha bizonyos végső esetben a keresztény erkölcstan megengedi pl. a háborút is — mint a jövő vasárnapi beszédben erre kitérek, — ideálja mégis ez: úgy nevelni a nemzeteket, hogy háborúra soha ne kerüljön sor. Épp így bizonyos végső esetekben elismerjük az államhatalom kivégzési jogát, de megint ideálunk: úgy nevelni az egyeseket, hogy erre soha ne kerüljön sor.

Szent vallásunk érzi, hogy itt a társadalom végső önvédelmi fegyveréről van szó. Ezt sajátságosan kifejezésre is juttatja azzal, hogy a papságra alkalmatlannak (irregularis)

jelenti ki azt a bírót, aki halálbüntetést hozott s aki az ítéletet végrehajtotta. (C. I. C. 984. can. 6. és 7. n.) Szent vallásunk mindenesetre jobban szeretné, ha ki lehetne jönni halálbüntetés nélkül is. De nem lehet! Kell halálbüntetésnek lenni azok számára, akik a mások ártatlan életét megfontolt tervszerűséggel ki tudják oltani.

Amelyik ország eltörölte a halálbüntetést, ott felszökött a gyilkosságok száma. Azoknak a jogbölcselőknek tehát, akik tiszteletreméltó meggyőződéssel érvelnek a halálbüntetés ellen, csak azt felelhetjük, amit a franciák feleltek hasonló törekvésekre: «Töröljük el a kivégzéseket? Helyes! De kezdjék el ezt előbb a gyilkos urak!»

Igen: ha nem lesz többé gyilkos, nem lesz állami hóhér sem.

c) De ha még azon is lehet gondolkozni és vitatkozni, vajjon egy cégéres gonosztevőt szabad-e az állami hatalomnak kivégeztetnie, hát akkor igazán nem lehet kétséges, hogy *ártatlan lélekhez nyúlni soha semmi áron nem szabad!* És most talán — az első pillanatban — még nem is tudjátok, mire gondolok itten. Pedig egy egész modern, divatos törekvésre akarok rávilágítani.

Az V. parancs a testi élet megbecsülését követeli. «Testi kultúra!» «Testi élet igénylése!» — halljuk ma a divatos jelszavakat. Hiszen — helyes értelemben véve — a kereszténység programmpontjai ezek. Mikor ezeket a jelszavakat még senki sem ismerte, a katolikus Egyház már akkor tömegét állította fel az aggok menhelyének, a gyógyíthatatlan betegek, nyomorgók házainak.

Sőt tovább megyünk és mondjuk: Testi élet? Igen, mi is megbecsüljük! *Annyira megbecsüljük, hogy még a béna, a nyomorék, a gyógyíthatatlan beteg testnek is tudjuk értékét és még a végsőket pislákoló életet sem engedjük kioltani.* Most már látjátok, mire gondolok itt, Testvéreim. Egy külföldön világba dobott új törekvésre, amelyen egyesek — mint minden újdonságon — azonnal kapnak.

B) **Ez az «euthanasia», vagy a «könnyű halál» gondolata.**

Egyes országokban — látszólag a felebaráti szeretettől vezéreltetve — megdöbbentő tervnek kezdenek híveket toborozni. A gondolat lényege az, hogy a súlyos beteget hivatalosan tiszti orvosokkal akarják megvizsgáltatni és ha a betegnek életét az orvosok már feladják, azt akarják, hogy a betegnek szabad legyen olyan erős fájdalomcsillapító szer-

ket, mérgeket beadni, hogy ettől az illető *csendesen meghaljon s így szenvedése megrövidüljön.*

A gondolat hirdetői megható részletességgel tudják kiszínezni, hogy egy ilyen menthetetlen, gyógyíthatatlan beteggel csak jót tesz az ember, ha szép csendesen elküldi az életből és megmenti céltalan szenvedéseitől. «Úgysem ér már az az élet semmit! — mondják. Pár nap mulva meghal! Minek hát engedni, hogy annyit szenvedjen szegény!» Törvénybe akarják tehát iktatni, hogy aki egy ilyen beteget megöl, az jogosan jár el, az felelősségre nem vonható.

Mit szólunk a tervhez, Keresztény Hallgatóim? Lehetséges, hogy sokan talán még nem is hallottatok erről a mozgalomról. De jó lesz előre világosan látni ebben a kérdésben, ha esetleg egyszer valaki nálunk is fölveti ezt a szörnyűséget.

Mert — igenis — szörnyűségesnek kell azt neveznünk! Szörnyűségnek azt, ami az első pillanatban a felebaráti szeretet, a fájdalmat enyhítő részvét munkájának látszik.

a) Először is *már pusztán emberi, földi tekintetből is kell, hogy igen komoly aggályaink legyenek ellene.* Rá kell mutatnunk azokra a beláthatatlan bajokra, amelyeket egyrészt az emberi tudás végessége, másrészt az emberi gonoszság végtelensége itt okozhatnak.

Az emberi tudás végessége! Igaz, orvosi tudásra akarják bízni a hivatalos megölés megengedését. De hát oly egészen biztos az az orvosi tudás? Nem ismertek-e ti is embereket, akikre egyszer az orvos már kimondta, hogy menthetetlenek, s akik ma mégis az utcákon szaladgálnak?

És az emberi gonoszság végtelensége! Mert mi lesz, ha majd egyeseknek, a türelmetlen örökösöknek nagyon érdekében áll, hogy a dúsgazdag beteg nagybácsi már csakugyan föl ne épüljön?! Hát azt hisszük, hogy az emberi gonoszság s ravaszság nem fog utat találni egy ilyen «ölési jogosítvány» megszerzéséhez? Nem látjuk, mily hajmeresztő lehetőségeknek nyitunk ajtót! Nem látjuk, hogy ha csak egyetlenegy esetben is átszakítjuk a gátat, amely az ártatlan emberi életet védi, nincs többé megállás!

Pedig ez még csak a földi szempontok mérlegelése.

b) Hát ha még az észbeli érvek mellé a vallásos érveket is hozzávesszük, és a merő emberi gondolkozás szűk köréből fölemelkedünk azokhoz a távlatokhoz, amelyeket az Úr Jézus nyitott az emberi élet számára! Soha nem olvassuk, hogy az Úr Jézus emberi életet kioltott volna: de igenis olvassuk, hogy meghalt életet feltámasztott.

«Az a gyógyíthatatlan beteg úgyis céltalanul szenved» — mondják a gondolat védelmezői!

Mit tudod te azt? Nem hallottál még soha esetekről, mikor egy bűnben töltött élet után valaki éppen a betegágyon tért Istenhez?! Nem ismered-e a híres francia író, François Coppée megtérésének történetét, aki hite visszanyerését éppen a szenvedésnek köszönheti, az «üdvös szenvedés»-nek, «la bonne souffrance», mint ahogy azután könyvének címéül is ezt választotta.

Céltalanul szenved? Hátha valakinek éppen a halálos ágy fájdalmaira van szüksége, hogy levezekelje előbbi életének sok hibáját, bukását! Hátha ezzel a szenvedéssel rövidíti meg a tisztítóhely vezeklését! Hátha az Isten a szenvedés által éppen azt a kegyelmet adta meg neki, amelyért egy nagy szentünk oly buzgón szokott imádkozni: «Uram, itt égess, vágj, sujts, büntess, csak odaát légy hozzám irgalmas!» (Sz. Ágoston.)

Mit avatkozol te az élet Urának terveibe? Mit tudod te, hogy a beteg lelkének nem lett volna-e szüksége annak a hátralevő néhány órai szenvedésnek tisztító erejére? Van köztünk valaki, aki nyugodtan elmondhatná, hogy őt régi életéből nem ijesztgetik súlyos bűnök emlékei? Bűnöké, amelyeket már meggyónt ugyan s amelyek miatt már el nem kárhozhatik, de amelyekért még eleget nem tett s miattuk vár reá a tisztító szenvedés. Szenvedés itt vagy odaát.

Aki helytelenül értelmezett szánalomból csendesen kioltja a nagybeteg életét, a legrosszabb szolgálatot teszi neki.

És csak ne mondja ezért senki, hogy a keresztény erkölcstan kegyetlen, mert szenvedni engedi a beteget! Mert igenis szabad a beteg szenvedéseit alkalmas szerrel csillapítani, még ha az eszméletétől is megfosztaná őt, sőt ha némileg még halálát is siettetné; *de egyenesen megölni őt soha nem szabad!* Viszont az is igaz, hogy a halál pillanatát *teljes öntudattal várni* és életünk áldozatát Istennek *öntudattal* fölajánlani, ez a legszebb befejezése a keresztény életnek. Odaadni életünket Isten kezébe, ahonnan azt vettük, ez oly nagy erény, amilyenre soha máskor alkalmunk nem nyílik.

*

És a mai napra fejezzük is be az V. parancs tárgyalását.

Fejezzük be azzal a megkapó jelenettel, amelyet újabban egyre több holland és belga templomban lehet látni, s amelynél szebb kifejezést mai gondolatainkhoz keresve sem találhatnánk.

Nem kioltása a beteg életének, hanem megerősítése a beteg lelkének, — ez fönséges keresztény gondolat!

Holland és belga városokban és falvakban megkapó szokást kezdtek el néhány éve a buzgó hívek a betegek megerősítésére. Jól tudják, hogy a testi fájdalomnál sokszor nagyobb az a lelki levertség s az elhagyatottságnak az az érzete, amely erőt vesz a beteg lelkén, aki templomot, szentséget, szent beszédet talán hónapokon, éveken át kénytelen nélkülözni. A találékony felebaráti szeretet tehát itt jött ezeknek segítségére. «*Betegek napját*» rendeznek számukra, amelyeken autóját vagy fogatját mindenki rendelkezésére bocsátja, hogy a betegeket ülőszékestől, hordágyastól együtt elvigyék a templomba.

Az idén nyáron egy belga érseki székhelyen, Tournai-ben volt ilyen «betegek napja». Hosszú sorban feküdtek a szenvedők a templom hajójában s szemük odatapadt a főoltárra, amelyen a tournaii érsek mondta a «betegekért» («pro infirmis») szóló külön szentmisét. Az evangélium után fölbotorkált a szószékre egy jezsuita páter — maga is vak — és lélekbemarkoló szentbeszédet tartott arról, hogy az evangélium világossága mily fényt vet a szenvedésre s mily érték az az örök élet szempontjából! Áldozáskor az érsek elhagyja az oltárt s végigviszi az Urat a betegek ágyai közt s mindegyiket megerősíti az Úr szent testével . . .

Ime — Tetsvéreim — nem kioltani a betegek életét, hanem *megerősíteni lelküket!* Micsoda lelki élménnyel tértek haza ezek a szegény betegek! A test fájdalma talán csak olyan kínzó maradt, mint volt, de a lélek ellenálló ereje megnövekedett. A betegágy szenvedései époly fájdalmasak maradtak, de megnyílt lelkükben a szenvedések türelmes és alázatos elviselésének erőforrása.

Úristen, add meg nekünk is, hogy minden betegségünkben alázattal tudjunk szenvedni; utolsó betegségünkben pedig fiúi bizalommal helyezhessük lelkünket irgalmas atyai kezedbe! Ámen.

III.

A testi élet védelme.

(II. Háború, párbaj.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mult vasárnapi szentbeszédben az Isten ötödik parancsának tárgyalását kezdtem el. Megemlítettem, hogy a rövidke két szó: «*Ne ölj!*» mily sok irányban veszi védelmébe úgy felebarátunk, mint saját magunk testi s lelki életét. Rámutattam arra is, hogy pusztán felebarátunk testi életével kapcsolatban is mennyi időszerű kérdést kell megvizsgálnunk az V. parancs világításánál: vajjon emberi intézményeink s társadalmi szokásaink közül mindegyik egyezik-e a parancs előírásával? Nincsenek-e a mai társadalmi, jogi, vagy nemzetközi életben oly intézmények, törekvések, amelyek ellentétben állanak az V. parancs szellemével.

A multkori prédikációban két ilyen elvi kérdést igyekeztünk tisztázni: az egyik volt *a halálbüntetés kérdése*, a másik pedig *a gyógyíthatatlan betegek fájdalomnélküli megölésének a görög szóval «euthanasia»*-nak nevezett mozgalom.

A mai alkalommal két újabb kérdés vár megbeszélésre. Mindkettő időszerű, mindkettő égető kérdés, amelyről mindnyájunknak világosan kell ítélni tudnunk.

Az első ezek közül *a háború jogosságának, megengedett voltának tagadhatatlanul nehéz kérdése.*

I. A háború.

A) «*Ne ölj!*» — hangzik az Isten parancsa. De hát akkor mi van a háborúval? — adják fel az emberek a fogas kérdést, amelyre kétségtelenül nem könnyű feleletet adni. Mert ha komoly elvi megfontolások után rá is jövünk arra, hogy a keresztény erkölcstan nem kerül összeütközésbe az isteni parancsal, mikor az ú. n. **«igazságos háborút», mint a védelem vagy jogérvényesítés végső eszközét, meg-**

engedi, mégis mindnyájan úgy érezzük, hogy a háború kérdésének problémáját nem oly könnyű megoldani.

a) Vannak ugyan *érvek*, amelyek a háború jogosságát bizonyos esetekben biztosítják. Ha szabad az egyénnek önmagát védenie támadójával szemben, akkor szabad azt megtennie a nemzetnek is. Utóvégre akármilyen békés szándékú legyen is egy nemzet, nem élhet békén, ha irígy szomszédainak ez nem tetszik. A nemzetnek jogos kötelessége igazát megvédeni, sőt joga van a tőle elrabolt országrészeket is visszaszerezni.

b) Aztán meg a háború problémájának magyarázgatásánál azt is meg kell gondolnunk, hogy *a háború akárhányszor szinte a természeti erők szükségességével tör ki, és senki nem tudja megakadályozni.*

A nemzetek egymásközti életében tömérdek surlódás, nézeteltérés fordul elő s ezek egyre erősebb feszültséget hoznak létre, míg egyszer aztán ez a feszültség kirobban, s kész a háború; és egyéneket nem lehet érte felelőssé tenni. Lehet ezen sajnálkozni, lehet szomorkodni, de a tény mégis ez. Vannak természeti erők, amelyek kirobbanása ártalmas, pusztulást jelent, és e kirobbanásokat megakadályozni mégsem tudjuk: villámcsapás, jégverés, földrengés ... Ily villámcsapás, jégverés, földrengés a népek életében a háború is, amelytől mindenki fél, amelyet mindenki elátkoz, amelyet azonban megakadályozni még senes hatalmunkban.

B) Hát mindez így van, — Testvéreim. De mégis, ki tagadhatná, hogy **a háború rettenete mégis csak szégyenfoltja az emberiségnek és hiánya az igazi keresztény lelkületnek!** Aki szolgált a harctéren a világháborúban, annak nem kell ezt tovább magyaráznom. Aki meg nem volt háborúban, nézze meg az orosz Verescsagin festőnek vérfagyasztó képét: égbemeredő piramis koponyákból, betört, szétroncsolt emberi koponyákból, a harcban elesett katonák koponyáiból ... s a szörnyű piramis fölött varjak s keselyűk szállongó csapata ...

Ó, — Testvéreim! — rettenetes dolog a háború! Rémes szerencsétlenség még akkor is, ha jogos, ha szükséges is ... Keresztény mivoltunk hiányossága, a minden emberért elvérzett Úr Krisztusnak szomorítása. Elvileg — igen — kénytelen szent vallásunk elismerni, hogy a népeknek természettől kapott joguk az önvédelem s az elégtétel keresése; de másrészt — Testvéreim! — szent vallásunk minden erejével úgy akarja nevelni a népeket, hogy ennek az önvédelem-

nek s megtorlásnak szükségessége soha be ne álljon. *Minél jobban áthatja a kereszténység a népeket, annál ritkábban lesz szükségük háborúra!*

De azt mondod: «Kétezer év óta dolgozik a kereszténység s mégis mindig volt háború!»

Igen, volt. De ez mit mutat? Csak azt mutatja, mily hihetetlenül nehéz feladat az emberiség erkölcseit csak egy vonallal is előre vinni! Csak azt mutatja, mily kevéssé keresztények még ma is a népek! Csak azt mutatja, hogy az evangéliumra még óriási nevelő feladat vár a jövő évszázadok folyamán.

A háború rettenetes csapás; bár élhetnének a népek örökké háború nélkül!

Ámde, ha erkölcstanunk — vérző szívvel ugyan — de mégis kénytelen bizonyos esetekben a nemzetek fegyveres fellépésének jogosságát elismerni, ez csak egy *nép* védelmi joga lehet, *sohasem azonban egyes személyeké!* A háború lehet végső esetben megengedett módja az igazság keresésének egy *nemzet* kezében, de sohasem lehet megengedett két egyén fegyveres kiállása, amidőn sértő és sértett fél a fegyverekre bízza ügye elintézését.

És ezzel eljutottunk a másik témához, amelyet mai alkalommal veletek megbeszélni szeretnék: a párbajhoz.

II. A párbaj.

Mint kell a párbajról gondolkodnunk, s mit tehetnénk a párbaj ellen? — erre a kettős kérdésre szeretnék előttetek feleletet adni.

A) Mint kell a párbajról gondolkodnunk?

Hogy a katolikus Egyház a párbajt az V. parancsba ütköző bűnnek tartja s az abban résztvevőket kiközösítéssel sujtja, ez közismert dolog. Szükséges azonban, hogy az Egyház szigorú állásfoglalásának *okát* is ismerjük. Nevezetesen azokat *az észbeli megfontolásokat*, amelyek miatt nemcsak a mi szent vallásunk, hanem a más valláson levő higgadt emberek is elítélik a párbajt. Elítélik, mert 1. *a párbaj meg nem engedett*, s 2. *mert elégtelen eszköz a becsület védelmére.*

1. A párbaj meg nem engedett eszköz a becsület védelmére.

a) Először meg nem engedett eszköz, mert a komoly párbaj *túlzott mértékű elégtételadás*. Nézzük csak közelebbről ezt a gondolatot.

Mikor a párbajt elítéljük, ez nem jelenti azt, mintha nem tudnók, hogy a mai helytelen közfelfogás igen kínos helyzeteket teremthet ebben a kérdésben. Itt van pl. egy katonatiszt, akinek feleségét — anélkül, hogy az a legcsekélyebb okkal rászolgált volna — egy neveletlen ember megsérti. A tiszt rendreutasítja, mire az illető átadja névjegyét, másnap megjelennek segédei, és a két fél megverekszik. «Meg kellett verekednem — mondja a tiszt —, másként a társadalmi közfelfogás lehetetlenné tenne.» Tehát megverekszenek. És lehet, hogy az egyikük bénává lesz, egész életére nyomorékká, vagy éppen halva marad, s árvái s özvegye sírhatnak utána.

Már most fölvetem a kérdést, *miért kellett az egyiknek meghalni?* Miért? Olyan nagy volt a sértés, hogy az vérhalált kíván? Emberéletet kívánt? A legnagyobb áldozatot, amit valaki e földön hozhat? Dehogy kívánt! Nem a sértés kívánta, csak az az ú. n. «társadalmi közfelfogás» kívánta. Ez a «közfelfogás» követeli meg azt, amit tilt a józan ész, tilt a pusztán természetes etika és tilt a keresztény erkölcstan, tilt az Isten V. parancsa. Mit tiltanak azok? Tiltják azt, hogy a rajtam ejtett sérelmet a sértő fél halálával toroljam meg. *Halál! Hiszen ez rettenetes áldozat!* Bármily erős lett volna is a sértés, azért emberéletet követelni, *vagyis követelni a legnagyobb természetes jót, amit Isten az embernek adhatott,* — ez meg nem engedett túlzás, ez bűnös dolog!

«De kérem! — mondja erre valaki. — A mai párbajok már nem ilyen ijesztők! Ha kardra mennek, a bandázsból alig játszanak ki a felek; ha meg pisztolyra, ferdén van fúrva a cső és csokoládéból van a golyó . . .»

Mindegy, Testvéreim! Komolynak ez az elintézés valóban kevés; de tréfának sok! Ha valaki azt hiszi is, hogy ilyen játékkal megmenti a becsületét, az Egyház elvi kérdésekben nem ismer tréfát, és nem engedheti meg ezt a játékot sem: a játékot, a tréfát az élettel.

b) De meg nem engedett eszköz a párbaj azért is, mert *benne sok olyan embertelenség rejlik, amin egyébként a mai ember szánakozva szokott mosolyogni s amit már megérteni sem tud.* A jogrend mai korszakában borzadozva gondolunk arra a korra, amelyben az emberek közt még az ököljog s vérbosszú járta; dehát a párbaj nem az ököljog finomabb kiadása-e? Itt sem az igazság győz, hanem az erő s az ügyesség. Megdöbbenünk a középkor ú. n. istenítéletein is, amikor valakinek azzal az istenkísértéssel kellett ártatlanságát igazolnia, hogy sértetlenül megy át mezítláb az izzó parázson,

vagy hogy forró vízbe mártott keze le nem ég; dehát a párbajozó nem épígy a véletlen játékára bízza-e ügye elintézését?

2. A párbaj azonban nemcsak meg nem engedett eszköz a becsület védelmére, hanem ahhoz **elégtelen eszköz is.**

Akárki akármint gondolkozik is a párbajról, ebben a pontban föltétlenül egyet fog velünk érezni: *a párbajjal nem lehet eldönteni, hogy a verekedők közül melyik a becsületes vagy melyiknek volt igaza.* Ez már csak világos! Ha az egyik megvágta a másikat, ezzel legfeljebb azt bizonyította, hogy ügyesebb nála, — de azt is, hogy becsületesebb? Nem az fog győzni, akinek igaza van, hanem akinek higgadtabb az idegzete, vagy aki tovább tanult vívni. Hát nem téves felfogás ily elégtelen eszközzel keresni a megsértett becsület védelmét?! Mert csak gondolkozzunk el higgadtan a dolog fölött. Úgyebár három eset lehetséges.

a) Megsebesül mind a két fél, — hát most ki kapott elégtételt?

b) Megsebesül éppen az ártatlan, a sértett fél, — hol itt az elégtétel?

Erre csak egy esetet mondok el. Bordeauxban egy kitűnő fegyverforgató aszfaltbetyár fogadott társaival, hogy egy fiatal házaspárt nyilvános sétatéren inzultál: a férfit arculüti, a nőt megcsókolja. Meg is tette! A vége párbaj lett s a fiatal férj halva maradt a párbaj helyén. Hát mondjátok: van józan ember, aki ilyen intézményt védelmezhet?!

c) A harmadik eset az lehet, hogy a valóban sértegető fél kap ki. Dehát nézzük csak közelebbről, hogy ezzel igazán ki lehet-e javítani a becsületen ejtett sérelmet!

Becsület! Mily értékes szó! Mily pótolhatatlan kelléke az embernek! De mily téves fogalmak keringenek róla a közfelfogásban! Hiszen még csak most egy éve, 1927 decemberében történt, hogy két jócsaládból való ú. n. úri fiatalember rablótámadást követett el a cinkotai postaküldönc ellen, akit a hajnali ködben le akartak ütni s kifosztani. Kihallgatásukkor azt vallották, hogy sürgősen elintézendő «becsületbeli» adósságuk volt s erre kellett volna a rablott pénz. Ime: vannak, akik így is értelmezik a becsületet!

De ne vegyünk egyéves példát: vegyünk csak egy pár naposat. Nem olvassuk-e most napról-napra egy folyton lovagiaskodó, folyton párbajozó pesti gavallér bűnügyét, aki emellett oly vígan hamisította a váltót, hogy a párbajköltségeket is hamis váltóval szerezte meg! De azért gáncs nélküli

lovag volt, mert — párbajozott! Hát nem lenne elég tanuság ez a kirívó eset sem ahhoz, hogy a vívótermek kaszabolásai még nem tesznek senkit sem lovaggá s becsületessé, és hogy lehet valaki naponként frissen borotválva, hordhat csontkeretes szemüveget s élesre vasalt fehér tennisznadrágot s párbaja lehet négy-öt egy évben, — azért még mindig nem okvetlen becsületes ember! Mert a becsület az ember *benső értéke*, az ember *erkölcsi kifogástalansága*; nem kívülről jövő sértés, gyalázás foszt meg tehát becsületünktől, hanem csak saját tetteink erkölcstelensége. *A becsületet sértéssel nem lehet tőlünk elvenni és fegyverrel nem lehet megszerezni* — ez a keresztény felfogás!

Ime, ez a párbaj értékelése a higgadt emberi ész és a keresztény erkölcstan szempontjából.

Ezzel azonban, hogy ezt tudjuk, nem szabad beérnünk. Mert — sajnos — a párbaj mégis csak itt van körülöttünk, mint egy régi évszázadokból köztünk maradt értelmetlen anachronizmus. De mégis csak itt van. S ezért nem elég azt elítélnünk, hanem *tudatosan dolgozni és küzdeni is kell ellene.*

Fölvetem tehát a kérdést:

B) **Mit tehetnénk a párbaj ellen?**

Mit tehetnének a komoly, keresztény gondolkodású emberek, hogy a párbaj mániája minél előbb kivesszen?

1. Először is mindenki viselkedjék úgy, hogy legalább **maga párbajra okot ne szolgáltasson.**

a) Igen, párbajoznunk nem szabad; de akkor meg ebből az következik, hogy *felebarátaink becsületével a legnagyobb tisztelettel bánjunk!* Ne szóljuk meg őket, ne rágalmazzuk, ne legyen kihívó a viselkedésünk. Mert azt már én is mondom, hogy ha valaki provokáló hangon, hányavetiséggel sérteget másokat és mikor e miatt párbajra hívják, nagy hangon kivágja: «Kérem, én nem párbajozom, vallásos meggyőződésem tiltja . . .» hát ez nem vallásos meggyőződés — *ez gyávaság!* Mert vallási meggyőződése épígy tiltaná, hogy másokat sértegessen.

Megint egy megtörtént esetet mondok el. Egy fiatalember valami egész csekélység miatt összeveszett egy családos emberrel s kihívta párbajra. Barátai csitítgatták, de ő egyre csak ezt hajtogatta: «Nem hagyhatom a sértést szó nélkül . . . elvesz a becsületem». A fiatalember pisztolylövése halálosan talált s apa nélkül maradt egy egész család. De «a becsület meg volt mentve!» És még jólelkű ismerősei is

így magyarázkodtak: «Nem tehet róla, ha oly finom becsületérzéke van».

Finom becsületérzék? Az akkor válik el, ha valaki nemcsak a maga becsületére kényes, hanem a máséra is! Pedig éppen úgy szokott lenni, hogy akik oly kényesek a maguk becsületére, a legkönnyelműbben tudják a másét sérteni. A kereszténység azt tanítja, hogy az igazi becsületérzés az a mód, ahogyan a más becsületét kezeljük — akár társaságban, akár tudományos vitában, akár hivatalban, akár politikában.

A párbajok oka az igazi becsületérzék? Nem! Mennyivel kevesebb volna az emberek közt az összetűzés, a nézeteltérés, vagyis a párbajra vezető ok, ha az emberekben mélyen élne az *igazi* becsületérzék.

Tehát: aki nem akar párbajozni, ne is sértegessen! És ne tűrje, hogy a társalgásba mások megszólása vegyüljön. És ha ismerősei összevesztek, igyekezzék elintézni az ügyet, s ne tüzelje őket tovább, — hiszen a legtöbb párbajnak közismerten a segédek az okai.

b) «De kérem! Könnyű a szobában, könyvek közt ilyenformán elmélkedni! Hanem az élet forgatagában bentállni, szerepelni, társadalmi s politikai életet élni ilyen kemény elvekkel nem lehet . . . *Párbaj nélkül kijönni nem lehet!*»

De lehet, Testvéreim! Majd megmondom mindjárt, hogyan lehet. *Washington* György, az Amerikai Egyesült Államok nagy fia, már csak eléggé bent állott a nyilvános életben! Mint fiatal tiszt egy tiszttársával erős szóváltásba keveredett; a veszekedést ő kezdte, de viszont a másik meg úgy ütötte meg, hogy Washington a földre bukott. Mindenki meg volt győződve, hogy párbaj lesz a vége. Ő azonban — tudva, hogy ő kezdte a dolgot — másnap odament társához s így szólt: «Tévedni emberi dolog. Tegnap Önnel szemben igazságtalan voltam. Ön ezért meg is kapta az elégtételt. Ha ezt kielégítőnek tartja, legyünk ismét barátok. Itt a kezem». Kezet fogtak s — halálig jóbarátok maradtak!

Igen, Testvéreim! Ha hirtelenségünkben sértésre ragadtattuk volna magunkat, — hiszen emberek vagyunk! — sokkal férfiasabb dolog hibánkat beismerni s bocsánatot kérni, mint az elkövetett igazságtalanságot a vérontás bűnével tetőzni. *Bocsánatot kérni!* Bár megtanulnók ezt az elfelejtett dolgot! Bár elhinnők, hogy alig van imponálóbb látvány, mint a bocsánatot kérő vagy bocsánatot adó férfi!

2. És mit tehetnénk még a párbaj ellen? A párbaj a régi időkből reánk maradt intézmény. Abból a korból, amikor —

törvények híján — mindenkinek magának kellett igazságot szolgáltatnia. Ma azonban vannak törvényeink és ezért senki többé magának bírája nem lehet.

Be kell ugyan ismernünk, hogy a becsület törvényes védelmét még jóval erősebben kell kiépítenünk, de ezt is akkor fogjuk elérni, ha előkelő közéleti emberek egyre **többen állnak ki nyiltan az Egyház felfogása mellé,** *hogy ők semmi körülmények közt nem párbajoznak,* hanem a sértésre a törvény büntetését kérik.

Jól tudom, hogy a vallásukhoz ragaszkodó emberek ma még keserves zsákutcába kerülhetnek s kitehetik magukat a veszélynek, hogy a párbaj visszautasítása miatt a kaszinói felfogás gyáváknak bélyegzi őket s kigolyózza. De már hadd vessem föl a kérdést: Ki a gyáva? Az-e, aki a legnehezebb körülmények közt is ki mer tartani lelkiismereti meggyőződése mellett, mer az esztelen divattal szembeszállni — s nem párbajozik; vagy az-e, aki egy bomlott közvélemény terrorja alatt, lelkiismeretének világos tiltakozása ellenére is, megtagadja vallásának s eszének szavát — s párbajozik!?

Aki nem párbajozik, az gyáva? Dehát akkor hogyan érthető, hogy legelső hadvezérek és királyok is ellene voltak a párbajnak, sőt szigorúan tiltották! Gusztáv Adolf svéd király már csak nem volt gyáva! És mégis megtiltotta katonáinak a párbajozást. Mikor egy ízben két magasrangú tisztje összeveszett s engedélyt kért tőle a párbajra, csak ennyit mondott: «Magam is tanuja akarok lenni bátorságtoknak. Jelöljétek meg pontosan a párbaj helyét és idejét». A jelzett helyen meg is jelent a király, katonáival körülvétette a párbajozni készülőket s így szólt hozzájuk: «Most azután addig fogtok vívni, míg egyiktek elesik. A másiknak aztán én fogom helyben a fejét leüttetni». Ez hatott: a két tiszt kibékült.

Igen: ma még hősi bátorság kell ahhoz, hogy valaki a társadalmi felfogás kényszerével ellentétben a párbajt meg merje tagadni; de annál nagyobb az örömünk, hogy vannak közéleti nagyságaink, akiknek ilyen felfogása köztudomású, sőt van egyetemi ifjúsági egyesületünk is, az «Emericana», amelyik ezt példás bátorsággal törvényei közé iktatta. Igen: *a magyar ifjú áldozza fel életét, erejét, vérét a hazáért, az igazságért, vallásért, ideális eszmékért, — de nem az évszázadok óta rajtunk maradt értelmetlen s üres külsőségért: a párbajért!*

*

Testvéreim! Mikor össze akarom foglalni a mai beszéd gondolatait, most veszem észre, hogy szinte bocsánatot kell kérnem kedves nőhallgatóimtól. Az ő problémáikról ma alig esett szó. Háború és párbaj: ezek nem nekünk való témák; ez a férfiak dolga, a férfiak bűne, — gondolják talán a nők.

Pedig úgy hiszem nincs egészen igazuk; volt már háború, amelynek oka a nő volt, s alig van párbaj, melynek oka nem a nő volt.

Dehát a mai beszéd kétségtelenül elsősorban a férfiaknak szólott, hogy majd a következő két beszéd azután elsősorban a nőknek magyarázza az V. parancsot.

Ma még vannak emberek, akiknek nem megy fejébe, hogy a katolikus Egyház miért foglal el ily intranzigens álláspontot a párbaj kérdésében; emberek, akik túlszigorúnak tartják, hogy az Egyház nemcsak a párbajozókat, hanem még a segédeket is és egyéb közreműködőket, sőt a készakarva nézőket is kiközösítéssel sujtja, s a párbajban elesettől megtagadja az egyházi temetést. Ma ezt sokan elmaradt felfogásnak bélyegzik.

Meg vagyok győződve arról, hogy lesz kor, amelyben az emberek fejébe meg az nem fog beférni, hogyan akarták az ő elődeik megsértett becsületüket ily elégtelen eszközzel védelmezni. S majd katolikus utódaink öntudatosan mutathatnak rá, hogy szent vallásunknak már akkor volt bátorsága szembeszállni ezzel az intézménnyel, amikor ezért csak gáncsot kapott. Amint ma el sem tudjuk képzelni a rabszolgakort, hogyan süllyedhetett annyira az ember, hogy embertársát állatként kezelje, — pedig valaha ez egész természetes felfogás volt s évszázadokon át csak a kereszténység mert ellene küzdeni; s amint ma el nem tudjuk képzelni, hogyan hódolhatott valaha az ember az istenítéletek intézményének; éppen úgy — hiszem —, hogy ha a késő utódok valamelyike valamikor elolvassa egy porlepte könyvből ezt a mai prédikációmat, összecsapja a kezét, hogy valaha félóráig kellett beszélni egy ilyen hihetetlenül értéktelen s elégtelen barbár szokás ellen: a párbaj ellen.

Mi azonban *fogadjunk szót már ma, ebben és másban is és mindenben a mi aggódó, szerető édesanyánknak a mi szent katolikus Egyházunknak: az Úr Jézus jegyesének!* Amen.

IV.

Több koporsó, mint bölcső.

(I. A gyermek életének védelme.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Néhány nap mulva reánk virrad az isteni Gyermek születésének, karácsonynak szent ünnepe. Sehol melegebben nem lehet ünnepelni ezt a napot, mint ahol gyermekek vannak a háznál, akik ilyenkor már esténkint összesúgnak-búgnak és sejtelmes izgalmak közt várják a Jézuskát. Szent vallásunkon is elömlik az öröm: sok kedves szokással emeli ki ezt a bájos ünnepet és teszi még melegebbé.

Annál feltűnőbb azután, hogy karácsony után negyedik napra egyszerre csak megfagy az öröm az Egyház ajkán. Pedig aznap is bájos ünnepet ülnénk: az «Aprószentek ünnepét». Aprószentek! Csak kimondjuk a szót s kedves gyermeksereg rajzolódik képzeletünk elé: szőke fürtök, síma homlok, angyali tekintet, ragyogó szemek . . .

Mily poétikus kép! — s az Egyház mégis gyászol ezen a napon! Leveti a fehér karácsonyi miseruhát, de nem ölti fel a diadalmas vértanuk vörös színét sem, hanem a bánat violaszínébe öltözik.

Hogy lehet ez? Mi ennek a magyarázata? Hiszen ma is ünnep van! S azok a kis lelkek mind az Úr elé szálltak!

Igen, ünnep van; igen, az Úr elé szálltak, de haláluk mögött szörnyű gonosztett ijeszt: a véreskezű Heródes bűne — s ezért gyászol az Egyház.

Heródes bűne! Miben áll Heródes bűne?

Ártatlan gyermekeket megölni, az élettől megfosztani csak azért, mert ezek neki kellemetlenül jönnek, mert nyugalmát, kényelmét veszélyeztetik.

Heródes bűne!

Heródes már régen meghalt. Csaknem kétezer éve. Meghalt rettenetes kínos szenvedések után: testét még életében férgek rágták szét. Heródes meghalt, de bűne — jaj, kimondjam-e?! — *de bűne ma is él!* Itt él közöttünk! . . . Itt,

a kereszténység második évezredének végén . . . Itt járkálnak az utcán mindenütt azok a Heródes-emberek, akikhez szintén ártatlan kis gyermekek vére tapad, akiknek tettein a mai megbomlott világfelfogás már nem is talál semmi elítélni valót, akik egész nyugodtan el is dicsekszenek gonoszságaikkal, akiknek tettét azonban az élet és halál Ura nem tekintheti irgalmasabb szemmel, mint tekintette a betlehemi gyermekgyilkosságot!

Mert amit csak egy országban is, — mit mondok! — amit csak egy nagyobb faluban is művelnek ezek a Heródes-lelkek az tízszeresen, százszorosan fölülmúlja a betlehemi gyermekgyilkosságot.

Fölülmúlja számban, de fölülmúlja gonoszságban is. Heródes nem volt apja azoknak a kisdedeknek, akiket gyilkosságával az életből elűzött, — de ma a szülők azok, akik elzárják az életet saját kicsinyeik elől. Heródes az első iiedelem zavarában adta ki kegyetlen parancsát: a mai Heródesek hosszú, megfontolt tervszerűséggel ölnek.

Megrendítő témához értünk el a mai szentbeszédben. Az ötödik parancs tárgyalásánál szemébe kell néznünk ennek a rémnek is. Mert az ötödik parancs nemcsak a már megszületett ember életét védi; védi az emberi életet attól a pillanattól kezdve, amelyben Isten kezéből az az új lélek a földre szállott, tehát *védi a még meg nem született kis emberbimbók életét is!* És amikor ez a véreskezű heródesi bűn, ez az emberbimbókat kegyetlenül tördelő «fehér halál» itt pusztít világszerte, nem hallgathat róla a katolikus szószék sem. Nézzünk szemébe a gyilkos rémnek a mai s a jövő vasárnapi szentbeszédben.

Nézzük ma: 1. **mi a szomorú helyzet** és 2. **mik ennek következményei**; jövő vasárnap pedig keressük az *okokat*, amelyek ezt a szörnyűséget létbehívták s az *orvosságot*, amely a bajból megmenthetne.

I. Mi a helyzet?

A) Az idén van tíz éve annak, hogy a világháború véget ért. Statisztikák jelennek meg; s fájdalommal olvassuk hogy a világháborúban a gyilkos fegyverek kb. 10 millió embert öltek meg. Megdöbbenünk erre a számra. **Pedig mi ez a szám a «fehér halál» szörnyű pusztítása, tízmilliónyi gyermekáldozata mellett,** akiket az Isten a földre szánt **volna, akiket azonban az a bűn vagy egyáltalában elindulni**

sem enged a világra (és akkor a házas élet szentélyét fertőzi be s a VI. parancs ellen vét), vagy elindulni engedi ugyan az élet felé, de mielőtt megérkeznék, megöli őket (s akkor ez az V. parancs elleni súlyos vétek).

a) Tömérdek iskolánk, patronázsunk, gyermekvédelmi törvényeink, pedagógiai könyvtáraink láttára korunkat valaki büszkén a «gyermek századának» nevezte el. A «*gyermek százada?*» — az a kor, amelyben csendben, észrevétlenül gyilkos háború folyik a gyermekek ellen?! *A «gyermek százada?»* — az a kor, amelyben már-már több lesz a koporsó, mint a bölcső? A «*gyermek százada?*» — az a kor, amelyben a temető nem a város szélén kezdődik, hanem a családi tűzhelynél! A «*gyermek százada?*» — az a kor, amelyben a nő az autó-tülkölést és a kutyaugatást szívesen hallja, de a gyermek-sírást «nem bírják az idegei!»

Hogy micsoda szörnyűségről van most szó? Nem merek részletes statisztikával előjönni — félek, megcsuklik szavam. Csak egyetlen egy adatot hozok fel, amit a napokban egyik egyetemi orvosprofesszorunktól hallottam. Csonka-Magyar-országon évenként 3000 fiatal anya pusztul el azért, mert az élet felé már elindult gyermekét nem akarta az életbe be-bocsátani és a heródesi gyermekgyilkolás tiltott műtétének alávetette magát. *Háromezer fiatal anya!* Nem rendül meg hallatára magyar lelketek?! Egy maroknyi kis erdő kibírja-e, ha évente háromezer fiatal sudárfát kivágnak belőle?! És ez a háromezer haláleset nemcsak ennyi lakosságapadást jelent, hanem a fiatal anyák halála által elmaradt születések-kel újabb ezreket s tízezreket.

b) Édes Testvéreim! Szeretném megérzékeltetni veled ennek a bűnnek rettenetes voltát. Mondd: van otthon kis gyermeked? Olyan csacsogó-fecsegő, kis, hatéves fiad? Olyan kotnyeles, okos, ötéves kis leányod? Hát ültesd csak magad mellé kis gyermekedet, szépen, nyugodtan . . . És most nézz be jó mélyen angyali szemébe: ó, mily fönséges szépség, mily túlvilági melegség sugárzik belőle! Nézd, mily kimondhatatlan szeretettel fonja köréd karjait! Nézd, mily odaadó érzelemmel ragaszkodik hozzád! És most menj . . . fogi egy konyhakést . . . és *vágd el a nyakát!* Te édesapja, te édesanyja, te, vágd el a nyakát! Igen, ennek a drága csöppségnek . . . taszítsd ki az életből, öld meg, gyil-kold meg! . . .

Azt mondjátok: miket beszélek én itt!? Hiszen ily gonosz-tett elképzelhetetlen! És ha valamelyik bomlott agyú szülő

megtenné, hát másnapra szörnyülködő cikkekkel lennének telve az ujságok.

Elképzelhetetlen?! Százával járnak emberek a nagy városok aszfaltos utcáin — jaj: már a falvak sáros utcáin is, már a tanyákon is — emberek, akiknek lelkén ez a Heródes-bűn húzódik, lapul, nyugtalankodik, mardos, éget, vádol, kiabál. És az ujságok nem írnak róla semmit! És az emberek nem szörnyülködnek rajta! És a legelőkelőbb társaságokban nyiltan helyeslik, idős anyák erre tanítják házasság előtt álló leányaikat — és *ezzel a keresztény világnézet csődjéhez jutottunk.*

B) Mert **a gyermektől való irtózás a keresztény világnézet megtagadása s a pogányság diadala!**

a) Nem ismerjük-e a gyermekekről vallott pogány és keresztény felfogás óriási különbségét? Nézzétek meg a klasszikus görög vagy római műemlékeket: alig találkozunk köztük gyermeki szoborral! Mert a gyermeket s az anyát a pogányság nem tudta értékelni. Viszont a kereszténység egy gyermek bölcsőjéből indult ki s legkedvesebb képe a Szűzanya, karján a kis Jézussal. A pogány-kor nem becsülte a gyermeket; s *amely kor nem becsüli a gyermeket, az méltó a pogány névre!*

Mert hiszen, akinek gyermek nem kell, abból is csak kitör a természetes szülői érzés, s a macskákra és kutyákra fordítja szeretetét. És ez nem a keresztény gondolat pogány kigúnyolása-e?

Ne értsetek félre, Tetsvéreim! Nem azt mondom, hogy nem szabad kutyát vagy macskát tartani s nem szabad azt gondozni. Az V. parancs védő ereje bizonyos mértékben kiterjed még az állatokra is oly értelemben, hogy nem engedi azokat sem bántalmazni, vagy céltalanul kínozni. Ez igaz. Valamit azonban nem értek.

b) Nem értem azt, hogy intelligens, művelt emberek, akik szemrebbenés nélkül, irgalom nélkül tudnak elmenni éhező, nyomorgó embertársaik mellett, hogy ugyanezek azonnal elérzékenyednek, mihelyt kis angoramacskájuk nyávogni kezd vagy a foxijuk megütötte a lábát. Nem értem, hogy amikor a nyomor lépten-nyomon szedi áldozatait az emberek közt, akkor egyesek autóztatják ölebeiket, nagy lakomával ünneplik macskájuk születésnapját s a szétküldött gyász-jelentés szerint egyenesen halálra megszomorodnak, mikor «egyetlen feledhetetlen kis pincsijük» ez árnyékvilágból elköltözni méltóztatott. *Mi ez, ha nem ijesztő pogányság?!*

Berlinben a féléven alóli csecsemők száma 200.000; de

Berlinben a kutyák száma 240.000! *Negyvenezerrel több kutya, mint gyermek!* A kutyák kiszorítják a gyermeket az anyák kebléről, a nők azokat ölelik, bölcsőbe azokat teszik, a motorbicikli oldalkocsijában azok ülnek. *Mi ez, ha nem ijesztő pogányság?!*

Párisban külön kozmetikai intézet van kutyák részére — «Institut de beauté pour les chiens», — amelyben orvosok, frizeurök és masseurök egész tömege dolgozik. Párisban az Ile des Ravageurs-ön egy nagyszerűen karbantartott kutyatemető van kerti sétányokkal, márványkriptákkal, művészi reliefekkel, akárhány síremléken rajta van a meghalt kedves kutyácska fotografiája; gyakran lehet látni, hogy gyermektelen párisi hölgyek autója a kutyatemető elé gödrül s a gyászoló úrnők frissen sült pogácsákat hoznak «feledhetetlen» kedvencük sírjára.

Az ember el sem hinné ezt a szédületes ostobaságot, ha nem foglalkoztatta volna a párisi büntetőbíróságot egy dúsgazdag hölgy följelentése. Ez a hölgy mindennap finom pástétomot hozott kedvenc ölebe sírjára s bizonyára abban a hitben volt, hogy az éjjelente bájos angyalszárnyakon megjelenik s elfogyasztja az ételt. Egy ízben azonban a hölgy esernyőjét a síron felejtette s visszafordult útjáról. De milyen döbbentő fölfedezést tett! A pástétomot a sír mellett jóízűen falatozta — a temető-őr. A hölgy ezért jelentette fel az őrt . . . *Mi ez, ha nem ijesztő pogányság?!*

És nem pogányság-e az — mindig elszorul a szívem, ha olvasom, — hogy ujságokban, házak kapuin ott áll a hirdetés: Erre meg erre az állásra «*gyermektelen házaspár keresetik!*» Én törvényileg tiltanám be az ilyen hirdetéseket!

És nem pogányság-e az, amikor a bérlő lakást megy nézni és a háziúr kiszabja a föltételeket: . . . «de nincs kutya, sem macska, sem gyermek . . . *főleg gyermek nem!*»

Főleg gyermek nem? Hát család és gyermek, anya és gyermek nem összetartozó fogalmak?! Oly szorosan egybetartozók, mint valami alig más ezen a világon.

Család gyermek nélkül — kert virág nélkül!
Család gyermek nélkül — harang csengés nélkül!
Család gyermek nélkül — madár dal nélkül!
Család gyermek nélkül — fa gyümölcs nélkül!
Család gyermek nélkül — *a pogányság diadala!*

De — abbahagyom a további részletek elsorolását. Eléggé szomorú már eddig is ez a kép! Rá akarok azonban mutatni beszédem második felében, hogy mi ennek a bűnnek a rémes következménye.

II. Mi a bűn következménye?

A gyermektől való félelem ma már oly ijesztő, hogy bátran nevezhetjük az anyák sztrájkjának is.

A) **Mily rémes veszedelmet jelent először is nemzeti szempontból!**

a) *Pusztán számbelileg is* Mohácsnál, Trianonnál mennyivel vészesebb csapást! Magyarországon él 2,582.000 család; ebből 342.000-ben egyáltalán nincs gyermek, 314.000-ben csak egy van, s 252.000-ben csak kettő. *Tehát a magyar családoknak majdnem fele nem teljesíti nemzeterősítő kötelességét.*

Hogyan nem teljesíti?

A gyermektelen családról nem is kell beszélnem. De ahol csak egy gyermek van, ott is meghal a *két* szülő s marad utána *egy* ember. Még a kétgyermekes család sem nyeresége a nemzetnek: éppen csak hogy fenntartja a talált helyzetet; meghal két öreg, marad helyette két fiatal — a nemzet nem nyert semmit.

Kimondjam-e nyiltan, mi lesz ebből, ha ez így megy tovább? Ha ez így megy, nem kell ellenség, nem kell lövészárok, nem kell vesztett háború, úgyis el fog veszni a magyar! Nem látjuk-e, hogy körülöttünk a szomszédos népek mennyivel jobban szaporodnak! Nem ismerjük-e a történelem intő szavát?! Melyiket? Hát ezt: *Minden nemzetre pusztulás vár, ahol több a koporsó, mint a bölcső!*

És aztán ne csak a számbeli veszteséget vegyük. Mit tudjuk mi, hogy *hány világra szóló nagy embert, fölfedezőt, tudóst, szentet veszít a nemzet a megszületni nem engedett gyermekekben!*

Ez így van, Testvéreim! Ez nem merő elgondolás, ezt tapasztalat bizonyítja. Bizonyítja, hogy a tudomány s a vallásos élet legnagyobb hősei közül mennyien kerültek ki éppen a sokgyermekes családokból! Elgondolni is döbbenetes, hogy ma hány tudós, hány nagy emberbarát, hány szent vesz el amiatt, mert a házastársak félnek a gyermektől! Mert ha már a régi szülők is húzódtak volna elvállalni a gyermekeket, nem élt volna — hogy csak pár példát említsek — Sienai Szent Katalinunk, aki szüleinek 25. gyermeke volt; sem Hofbauer Szent Kelemen, Bécs nagy apostola, aki szüleinek 12. gyermeke volt; sem Lisieuxi Kis Teréz, aki szüleinek 9. gyermeke volt. Loyolai Szent Ignácnak 10 testvére volt, Aquinói Szent Tamásnak 5, Szent Bernátnak 6. És — hogy világi nagyságokat is említsek — Fraunhofer, a

fizikus 10. gyermek volt; és Lessing, a nagy költő 13.; és Händel, a zenész 10.; és Haydn, a másik világhírű komponista 12.; és Franklin Benjaminnak, a villámhárító feltalálójának 17, és Dürernek, a festőnek szintén 17 testvére volt...

Ime, ezt veszíti a nemzet a gyermekgyilkos bűn következtében. Elveszíti talán sok nagy emberét; de bizonyára elveszíti életerejét, népessége visszamegy, ereje csökken. S legyen az a tölgy akár évezredes faóriás is, tudjuk, mi a sorsa a fának, melynek törzsén titkos féreg foga rág.

B) *De ez a bűn nemcsak a nemzetre csapás*, **hanem csapás az egyénre is.** Sujtja azt **az egyetlen gyermeket is,** akinek még megkegyelmez, de sujtja még inkább magukat **a szülőket.**

a) A bűn sujtja *még azt az egyetlen gyermeket is*, akiért állítólag mindez történik: hogy «méltóan lehessen fölnevelni», hogy «a vagyon szét ne forgácsolódjék» stb.

Érdekes tény, hogy ha elgondolás szerint az egyetlen gyermeket jobban képezhetnék és alaposabban nevelhetnék is a szülők, valóságban a nemzet legértékesebb tagjait, nagy férfiait s asszonyait, mégsem az egy gyermekes, hanem *rendszerint a sokgyermekes családokból kapja!* Ez rendkívül érdekes igazság! Vajjon mi lehet az oka annak, hogy a sokgyermekes családokban, ahol egyre-egyre kevesebb idejük jut a szülőknek, a gyermekek mégis neveltebbek, tisztességtudóbbak, engedelmesebbek s értékesebbek, mint az egy- vagy kétgyermekes családban?

Mi ennek az oka? Az, hogy az egyetlen gyermeket a szülők nem felnevelik, hanem elnevelik: becézik, elkényeztetik, játékszert csinálnak belőle. Szegényke! Szeretne gyermek lenni, de nem tud: nincs játszótársa, nincs pajtása, akinek örömét-bánatát a sarokba húzódva nagy titokban elmondhatná, akivel együtt játszadoznék, össze is verekednék, meg megint kibékülne, szóval: nincs testvére, aki őt *legjobban nevelné*. Igen — az együtt játszó, surlódó, nevetgélő, síró testvérek úgy nevelik, csiszolják, alakítják egymást egyetértésre, lemondásra, szeretetre, mint a patakban az egymáson surlódó kavicsok szép símára, formásra csiszolják egymást.

Ezért van, hogy többgyermekes családban jobbak a gyermekek. Jobbak, mert a közös növekedés alatt egymás iránt sok figyelemmel, elnézéssel kell lenniök; meg kell tanulniok, hogy nem körülöttük forog a világ, s hogy mások kedvéért sok mindenről le kell mondaniok.

Ellenben, ahol csak egy gyermek van, mi ennek a sorsa?

Nincsenek kis testvérkél, hát felnőttek társaságára van utalva. Itt aztán koravén lesz, kotnyeles, mindent hamarább tudó «kis öreg». Zárkózott, hideg, aki az iskolában is nehezen melegszik fel, ha meg hazamegy, megint nincs kihez szólnia. Ez a magányosság még az idegzetére is visszahat. Innen érthető egy bécsi orvosnak érdekes statisztikája, amely szerint 100 olyan gyermek közül, akinek nem volt testvére, 2—10 éves korukban csak 13-at talált egészségesnek, míg 87 kisebb-nagyobb mértékben idegbajos volt; viszont 100 több testvéres gyermek közül 69 volt egészséges!

Ime: ráfizet erre a szomorú divatra maga az az egyetlen gyermek is, akinek érdekében mindez történik.

b) De ráfizetnek a szülők is! Ráfizetnek: a gyermekhez, egymáshoz és Istenhez való viszonyukban.

Megint egy érdekes tény: az egy gyermeknek nehezebb parancsolni, mint a soknak, mert *a több gyermektől félő szülők elvesztik tekintélyüket az egyetlen gyermek előtt is.* Hiába parancsolnak neki, nincs foganatja. Mi ennek a magyarázata? A gyermek akkor szereti szüleit föltétlen odaadással, ha a szülők is föltétlen odaadással vannak a gyermek iránt s értük nem riadnak vissza az atyai s anyai méltóság áldozatától sem; a fínom gyermeki lélek pedig valahogy megérzi, hogy itt ez hiányzik, s ha megérzi, vége az odaadó, engedelmes szeretetnek.

Van azonban még egy gondolat, amelyet érdemes a szülőknek megfontolniok. *Sok fáradságba kerül a gyermek nevelése, igaz; de — higyjétek el — kifizeti magát!* És most nem is gondolok arra, hogy egykor öregségedben te is rászorulsz majd gyermekeid támogatására. Most valami egész más gondolat lebeg előttem. Hányszor szakadnak a megpróbáltatás szomorú napjai a családra! Borús napok, amelyekben az egyetlen derűt s napsugarat csak a csacsogó gyermekek friss lelke lopja be a szülők szívébe! Szomorú napok, melyekben a gyermek a védőangyala két összeütköző felnőtt embernek! Szomorú nézeteltérések, amelyek hogy végleges szétváláshoz nem vezetnek, az a gyönge gyermeki kezek mindennél erősebb erejének köszönhető.

Hányszor ismétlődött már meg az az eset, hogy a házasfelek közt napirenden volt az örökös civódás, elválással fenyegetőzés — míg nem volt gyermek. Viszont a megérkezett gyermek, s még inkább a megérkezett gyermekek végképp megerősítették a család alapjait! És itt megint hivatkozom egy statisztikai adatra. A statisztika szerint az elvált

házasságok felénél egyetlen gyermek sincs, további 20%-nál meg csak egy gyermek. Világosan beszélnek e számok: ahol örülnek a gyermeknek s szívesen fogadják a velejáró gondot, ott a szülők egymás iránti szeretete s megbecsülése is növekszik, s a házassági kötelék erősödik.

De a keresztény szülők szemében minden eddiginél fontosabb érv e bűn ellen: *az Isten akarata*. A gyermek az Isten adománya, «Isten áldása» — mondták a régi, vallásosabb világban —, akinek elvállalása és fölnevelése tehát érdem *az örök élet szempontjából is*, viszont, akinek kiűzése az élet kapui elől szörnyű bűn.

Egy kétségbeesett anya a Dunába ölte magát, s karján magával vitte a halálba kis csecsemőjét is. Az emberek megdöbbenve olvasták a hírt. Hát hiszen szörnyű bűn is volt: kettős gyilkosság . . . de legalább az a csecsemő már meg volt keresztelve s ha el is vesztette földi életét, eljutott az Isten örök látására.

De a mai Heródesek áldozatai keresztség nélkül jutnak a másvilágra! Nem kárhoznak ugyan el — ezt nem tanítja szent vallásunk, — de nem nyílik ki előttük az az ajtó sem, amely mögött a mennyország örök boldogsága várná őket. *Elvesztették földi életüket — szüleik miatt! S elvesztették örök boldogságukat — szüleik miatt!*

«Szüleik miatt» — mondtam. Dehát lehet ezeket szülőknek nevezni!? Van ezeknek fogalmuk arról, hogy milyen embertelen szörnyűség az ő bűnük?! Az Egyház, hogy külön is feltüntesse e bűn szörnyűségét, kiveszi azt a gyóntató atyák hatásköréből; csak a püspök oldozhat fel ez alól a bűn alól, vagy az a gyóntató, akinek a püspök erre felhatalmazást adott.

De előbb-utóbb maguk a bűnösök is rájönnek bűnük szörnyűségére és ez az ő legnagyobb földi büntetésük. Az önvád, a lelkiismeretfurdalás szörnyűségei! Igen, mert a meg nem született gyermek megölése gyilkosság a szó bibliai értelmében, amely után fölhallatszanak az Úr szavai, melyekkel az első gyilkost vonta kérdőre: «Testvéred vére hozzám kiált föl bosszúért. Azért átkozott leszel a föld színén, mely fölnyitotta száját s testvéred vérét befogadta . . . Bujdosó leszel a földön». (Móz. I. 4, 10—12.)

«A kiontott vér kiáltása» — mi ez, Testvéreim?

Shakespeare a Machbeth-ben így ír erről: «Arábia összes illatszerei nem tudják elvenni a gyilkos kezekről a rájuk tapadt vér szagát, semmi víz nem tudja lemosni a pirosló,

véres foltokat. Fel-feltűnik a meggyilkolt áldozat véres alakja s a gyilkos felsikolt: Tigris jöhet, csak látomás ne jöjjön!»

Csak látomás ne jöjjön! Pedig jön! Nagy fekete felhő nyomaszkodik ezekre a lelkekre . . . oda a nyugalom . . . oda a boldog házasélet! És a lélek vergődik. Volna egy út — egyetlen út — a jóvátételhez: az őszinte gyónás, de — jaj! — mily nehezen szánja el magát erre! És a lélek vergődik tovább . . . A szerencsétlen bűnös kapkod mindenhez: bőséges alamizsnákat ad, sokat imádkozik, elzarándokol Mária-Zellbe, keseregg, sír, hiába: csak magát csalja meg s nyugtát vissza nem nyeri. S aztán jön a további süllyedés; meghasonlik *az Egyházzal, vallással, Istennel.* Megátalkodik. Szid, kritizál vallást, — és nyugtát mégsem leli.

«Besser viele Kinder auf dem Kissen, als blosz eines auf deinem Gewissen!» Inkább egy csomó gyermek legyen a párnádon, mint csak egyetlenegy is lelkiismereteden! Mert rettenetes annak a sorsa, aki ujjat mer húzni az élő Istennel...

*

Testvéreim! Ezeknél a szomorú akkordoknál álljunk meg a mai beszéd végén. Túlhosszú lett beszédem, pedig témám még nincs befejezve: a jövő vasárnap még ugyanezt a kérdést tárgyalom, mert érzem, hogy még sok kételyre, nehézségre, ellenvetésre kell megfelelnem.

Tudom, hogy a mai világ ebben a kérdésben könnyen ad felmentést. De nem ad az Isten s nem ad a történelem. Nem ad az Isten, akinek V. parancsa így szól: Ne ölj! S nem ad a történelem, melynek nagy törvénye pedig ez: *Kultúra, technika, tudás, gép, bánya, kereskedelem mit sem ér: elpusztul minden nemzet, amelynél több a koporsó, mint a bölcső!*

Uristen, segíts, hogy a magyar népen be ne teljesedjék ez a végzet!

Segíts, hogy a magyar asszonyok ne álljanak Heródes katonái közé!

Segíts, hogy anyáink áldozatos lélekkel értsék meg a költő szavát:

Tudod, mi az anya? Az élet szövője!
Tudod, mi a gyermek? Az élet jövője!
Mondd, kiké a jövő? Akik harcot nyernek.
Tudod-e, kik azok? Anya és a gyermek.

Amen.

V.

Bűn vagy hősiesség!

(II. A gyermek életének védelme.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A II. keresztény század egyik kimagasló tudósa, Alexandriai Kelemen, Paedagogus c. munkájában (3, 4.) oly pogány római hölgyekről tesz említést, akik féltő anyai gondok közt nevelik fel a kis csirkéket, de minden lelkiismeretfurdalás nélkül vetik utcára a házukban született rabszolgagyermekeket.

Az a visszataszító borzadály, ami a nagy egyházatya lelkét elfoghatta e sorok leírásakor, az vett erőt rajtunk is, mikor legutóbbi szentbeszédünkben modern korunknak egyik legborzasztóbb rákfenéjét tettük vizsgálat tárgyává: azt a rettenetes «Kulturkampf»-ot, amelyet századunkban, — ó, mily irónia! — a «gyermek századá»-ban, egy kegyetlen divat indított a gyermek élete ellen.

Mikor az egyiptomi fáraó nem akarta szabadonbocsátani a fogságban tartott zsidó népet, az Isten több előző csapás után a legnagyobbat bocsátotta az egyiptomiakra: öldöklő angyalát küldte az országra, amely házról-házra járt és mindenütt megölte az elsőszülötteket. «Nagy kiáltás támada Egyiptomban, mert egy ház sem vala, melyben halott nem feküdt volna» — mondja a Szentírás. (Móz. I. 12, 30.)

Testvéreim! Ma is itt pusztít köztünk ez az egyiptomi csapás. Talán az elsőszülöttnek még megkegyelmez — annak sem mindenütt —, de a többi gyermeket aztán irgalmatlanul megfojtja vagy már élete elején csirájában (ez az V. parancs elleni bűn), vagy pedig életnek indulni sem engedi (ez a bűn a VI. parancs ellen). És kiáltás támad ma is a jobbak ajakán: *Elvész az erkölcs, s elpusztul az ország, ha szó nélkül mehet ez tovább!*

A mult vasárnapi szentbeszédben néhány szomorú vonással megfestettem azt a temetői képet, amely a mai családok készakarva üresen hagyott bölcsője felett borong s rámutat

tam ennek a gyermekgyilkos bűnnek nemzeti és egyéni következményeire. De magam érzem legjobban, hogy az ott fölvetett kérdést kielégítően még nem oldottuk meg. Legyen tehát ez a mai beszédem válaszom arra a tömérdek levélre s kérdezősködésre, amelyet hallgatóim a mult vasárnapi beszéd után hozzám intéztek.

Nézzük a beszéd első felében **azokat az okokat, amelyek a bajt létrehozták** s azután **keressük, hol találnánk orvosságot erre a gyilkos betegségre.**

I. Mik a mai gyermekiszony okai?

A) Először is egy tudományos színnel körülgarnirozott irányzatot, az ú. n. **neomalthusianismust** akarnám megemlíteni, amelyre gyakran történik hivatkozás, s amely a folyton szaporodó emberiséget az éhenhalástól félti.

Ennek a gondolatnak terjesztői így ijesztgetik a szülőket: «Vigyázat! Máris sok az ember! A megélhetési javak termelése nem áll arányban az emberek szaporodásával s így előbbutóbb éhinség áll be a földön, ha csak nem korlátozzuk az emberi születéseket».

Persze, ez a «tudományosnak» kikiáltott teória éppen kapóra jön azoknak, akik bűnüket ezzel akarják igazolni.

Pedig erre az érvre ma már semmiképen sem lehet hivatkozni! Ma már kétségtelen dolog, hogy lehet még a földművelést annyival intenzívebbé tenni, lehet még oly óriási műveletlen területeket munkábavenni, lehet még ebből a vén Földünkből annyi kenyeret kipréselni, hogy nem a mai 2 milliárd, hanem 4, sőt 6 milliárd ember is megélhet belőle.

Tehát nem az öreg Földünkben van a baj!

Éppen ezért megdöbben az ember, mikor hallja, hogy egyes országokban éppen mostanában hozakodnak elő bizonyos törvénytervezettel. Ezt a gyermekgyilkolást büntetlenné akarják tenni és törülni a büntetőtörvénykönyvből azokat a szigorú paragrafusokat, amelyek ezt a bűnt — igen helyesen — államilag is üldözik. Mi más ez a törekvés, mint egy kétségtelenül meglevő probléma megoldásának helytelen irányból történő megkísérlése! Épp olyan eset, mint ha a betegség helyett valaki annak *jeleit* gyógyítja. A gyermektől való félelem betegség jele: az erkölcsi és gazdasági elgyöngülés következménye. Ne a következménnyel alkudjunk hát meg, hanem ragadjuk meg a betegség magvát!

Sőt tovább megyek; és ezeknek az álokoskodóknak nyiltan meg kell mondanom: *A nép szaporodása még sehol a világon nem jelentette a nép nyomorúságát!* Minél számosabbá válik egy nép, annál nagyobb gazdasági és technikai intenzitással dolgozik: a nomád népből földművelő lesz, faekéjét vasekével cseréli föl. Míg viszont: a nemzet számbeli fogyása egyúttal anyagi nyomorúságot is jelent.

B) De egyébként is akárhányszor látjuk, hogy a gyermektől való félelemnek igen sok esetben **nem a gazdasági helyzet az oka.** Sok helyen a bérkaszárnyák s a kültelkek szegényházai még ma is visszhangzanak a gyermeklármától, míg az előkelő villák falai síri csöndben hallgatnak. New-York leggazdagabb utcájának 45 házában megszámolták a gyermekeket: a 45 leggazdagabb házban *összesen 17 gyermeket találtak!* És egyik mostani levélíróm is említi, hogy látogatóban volt itt Pesten egy igen előkelően berendezett nyolcszobás lakásban, ahol staniclból Gerbeaud-bonbonokat evő agarak pótolták a hiányzó gyermekeket. Minél gazdagabb a család, annál kevesebb a gyermek! Nem világos cáfolata-e ez a neomalthusianismusnak? Nem mutatja-e, hogy a gyermektől való félelem mélyebb okát máshol kell keresnünk?

Az a szörnyű gyermekgyilkolás, ami most Európaszerte folyik, nagyrészben nem csak azért van, mert megrendült az emberiség gazdasági helyzete, hanem azért — megmondjam őszintén? — *mert megrendült erkölcsi felfogása!* Azért, mert az emberekben a vallástalan világfelfogás vert gyökeret! Azért, mert a túlvilági életnek s az Isten előtti felelősségnek tagadásával együtt jár az e világi élvezetek s kényelem hajszolása, aminek a sok gyermek persze útjában áll. Azért, mert mozi és ponyvakönyvek, a világváros utcája és társadalma 18 éves korára már leperzselik a lelket, s ravatalra terítik benne nemcsak a tiszta életet, hanem a házasságról alkotott tisztességes felfogást is. Azért, mert a ma növekvő nemzedék lépten-nyomon csak élvezetről hall, de oly ritkán kötelességről; csak azt hallja, hogy az élet az élvezetért van, hogy minél több élvezet s minél kevesebb teher vállalása.

Oka a mai *döbbenetes pogány felfogás a gyermekről.* És itt megint néhány gondolatot idézek az e heti levelekből. «Kérem, rabiátus férjem agyonüt, ha második gyermek is születik» — így panaszkodik az egyik. A másik így ír: «Heródesi bűnről szólt a prédikáció. De szerte az egész társaságban nekem jönnek, hogy éppen a gyermek elvállalása, az az osto-

baság! Bűn? Dehogy bűn! Olyan semmiség, mint a fogplombálás! Évenként 2—3 fog s 2—3 műtét . . .»

Ez van a levélben: 2—3 fog és 2—3 műtét! Vérfagyasztó szavak! Mondjátok: túlzott-e az a megállapításom, hogy a gyermektől való húzódozásnak végső és legfőbb oka a cinikus gondolkodás, az egyéni kényelem, a könnyebb élet, a könnyebb társadalmi szereplés, az élvezetvágy, egyszóval *az élet könnyelmű és nem keresztény felfogása!*

C) Tudom, mi lesz a válasz erre a beszédemre is. Megint jönnek levelek . . . panaszos, elkeseredett levelek hallgatóimtól. Hogy «könnyű nekem innen a szószékről beszélnem . . .» hogy «nem ismerem a mai nehéz életet . . .» hogy «nem tudom-e, mint nyomorog, tengődik temérdek család! Nincs munka, nincs kereset, nincs megélhetés . . .»

Igen: jönnek a panaszok. S mit feleljek rájuk? Azt-e, hogy nincs semmiben igazatok? Azt-e, hogy mindez alaptalan? Ezt — sajnos — nem mondhatom.

El kell ismernünk — és megdöbbentő, hogy így van —, el kell ismernünk, hogy a mai társadalmi, gazdasági viszonyokban óriási kísértés lappang erre a bűnre és hogy a mai igazságtalan gazdasági viszonyok miatt még a becsületes házastársaknak is nehéz egészséges, erkölcsös, Isten akaratát ki nem játszó családi életet folytatniok.

Tudom, és nyiltan kimondom — és ez szörnyű vád a mai világberendezkedés ellen —, hogy a mai nyomasztó gazdasági helyzetben sokszor a legjobb lelkű és istenfélő házastársak számára sincs más választás, mint ez a nehéz dilemma: **Vagy bűn, vagy hősiesség!** Vagy megijednek a gyermekkel járó gondoktól s bűnnel zárják el a gyermek elől az ajtót, mely az életre nyílna; vagy pedig nem akarnak lázadni Isten tervei ellen s vállalják a gyermekeket, de velük együtt a sok lemondást, gondot, nélkülözést is. Igen: *bűn vagy hősiesség* — de szabad-e egy pillanatra is haboznunk, hogy melyik mellé kell állanunk!

a) Vállalni a gyermeket!

Jaj, ezt könnyű kimondani! De van végső nyomor, amelyben már nem lehet. «Nincs csak egy szoba-konyhánk s már 2 gyermek van . . .» «Az uramnak nincs több fizetése havi 160 P-nél s máris 4 gyermekem sír odahaza a kenyérért . . .» «Oly beteges a feleségem, s egész biztos, hogy rámegy a következő alkalommal . . .» «Szeretnénk mi gyermeket többet is, de hát kitegyük őket a nyomornak? Hát ebben a kétségbeejtő helyzetben sem szabad a gyermek ellen védekezni?! . .»

Így panaszkodnak embertársaink, a legjobb lelkűek is. Mit szóljunk ezeknek a testvéreknek? Azt-e, hogy szorítsátok le még jobban igényeiteket? Hiszen ez már lehetetlenség! Itt nincs más hátra, itt őszintén megmondom: itt a katolikus Egyház is elismeri a védekezés jogosságát! De hogyan? Vigyázzatok! Hogy ismeri el? Ilyen esetekre alkalmazza Szent Pál szavait: «Akiknek feleségük van, olyanok legyenek, mintha nem volna». (Kor. I. 7, 29.) Azaz: *a gyermek elleni védekezés egyetlen megengedett módja a házasember önmegtartóztató élete!*

b) Akár gyönge a feleség s több gyermeket már el nem bírna, akár nagy a szegénység, az egyetlen megengedett védekezés: a férjek önuralma. Igen: *önuralom!* A legtipikusabb keresztény szó! Önuralom, amely, ha kell, tud bizonyos ideig lemondani is a házas élet jogáról, ha a gazdasági viszonyok így követelik meg vagy a kíméletre szoruló feleségnek szüksége van rá.

Hogy ez lehetetlenség? Hogy oly erős az ösztön, hogy ezt nem lehet megállani? Testvéreim! Krisztus nélkül nem lehet! Ha csak ember vagy, nem lehet! De ha keresztény vagy, lehet! Ha imával kéred Istent s a szentségek használatával az ő segítő kegyelmét, lehet. Mert utóvégre ép ennyi joggal mondhatnád: Ha valaki megüt, nem lehet azt kívánni, hogy vissza ne üssem — «oly erős az ösztön». Ha valami megtetszik a kirakatban, nem lehet megállani, hogy el ne lopjam — «oly erős az ösztön».

Lehet-e önuralom nélkül joggal kultúráról beszélni? Hiszen mi a kultúra? A természeti erők megfékezése. Kultúra a vízgát, mely a fékevesztett áradatot korlátok közt tartja. Kultúra a gőzgép, mely a gőz feszítő energiáit lefogja. Kultúra a villanygép, amelyben az elektromos erőket fogjuk meg. A mai ember büszke arra, hogy a természetet lefogja s vak erőiből egyiket a másik után gyűri le. Csak éppen az ösztönök világában hagynánk szabad teret a természet vak erőinek? Mindenben mi akarunk a természet urai lenni, csak éppen ebben engedjük a természetet úrrá lenni lelkünk fölött!?

Hadd beszéljek egészen világosan: A katolikus erkölcstan szerint minden olyan «védekezés» a gyermek ellen, amely nem a teljes házassági önmegtartóztatás által történik, súlyos bűn; bűn vagy az V. vagy a VI. parancs ellen. A házasságot vagy csak úgy szabad használni, ahogy azt az Isten rendelte, vagy nem szabad élni vele — csak ez a két megoldás lehetséges a vallás szellemében.

c) «De akkor meglnt ott vagyunk: *vagy bűn vagy hősiesség!*» Igen, ott vagyunk. Mai beszédemnek ez is a címe. Az Úr Krisztus előre megmondotta, hogy aki utána akar menni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét, s úgy kövesse Őt.

Mindjárt ezren és százezren ki volnának békülve szent vallásunkkal, milliószámra lehetne megnyerni az embereket a kat. vallásnak, csak ebben a pontban ne lenne ily hajthatatlan. De hiába! Egyes emberek kedvéért, ezrek, akár százezrek kedvéért is szabad lenne-e *magából az elvből* valamit is elalkudni?! Megtehetné-e a katolikus Egyház — az az Egyház, melynek annyi keserű szemrehányást kell hallania, mert ebben a kérdésben hajthatatlan —, megtehetné-e az Egyház, hogy a teremtő Isten akaratán változtasson, javítson, s legalább a szegény házastársaknak, az egyszobásoknak, a betegeseknek megengedje a házasság gyakorlását gyermek vállalása nélkül? Nem volna-e ez az engedmény olyrés, amelyen az emberi gonoszság özönvize megfojtana minden csecsemőt? A szent katolicizmus nem enyhíthet azokon a törvényeken, amelyeket Isten hozott, mert akkor árulójává lenne isteni Alapítójának. Tehát kénytelen így beszélni: *vagy házasélet, de akkor vállalni a gyermeket; vagy elkerülni a gyermekeket, de csak az önmegtartóztatás által.*

«A mi vallásunk túlszigorú, reformálásra szorul» — írta szintén valamelyik panaszkodó hallgatóm. Nem, Testvéreim! Nem vallásunk szorul reformálásra — ahhoz nyúlnunk nem szabad! — hanem az egész mai társadalmi berendezkedésünk.

S itt következik mai beszédem második feladata: *keresni az orvosságot erre a nemzetgyilkoló bűnre.*

II. Hol találjuk meg az orvosságot?

A gyermektől való félelem oly ijesztő arányokat ölt, hogy ma már az állam is keresve-keresi a baj orvosságát. Hiszen az egész nemzet belepusztulhat, ha szó nélkül nézzük a bűn terjedését.

A) A gyermekiszonynak kétségtelenül megvannak a gazdasági okai is — sőt vallom, hogy a tisztességes felfogású házastársak közt ez az egyetlen oka — és ezért **az államtól kitelhető szociális reformok és intézkedések is valóban szükségesek lennének a** kérdés megoldásához. És ehhez

nem elegendő a sokgyermekes anyák kitüntetése és ünneplése — ez is egyik részlete lehet a nagy feladatoknak —, hanem *mélyreható törvényes intézkedések egész tömege volna szükséges.*

Mik lennének azok? A szószékről a politikába ugyan nem szabad beleszólni; de én így gondolnám: minden vonalon becsülni a sokgyermekes családot! Annak nagyobb családi pótlékot adni! Állásbetöltésnél azt előnyben részesíteni! Adót csökkenteni a gyermekek száma szerint! És játszótereket a gyermekeknek! És jó lakást! És büntetni a pornografiát! És irgalmatlanul büntetni, aki ma Heródes gyilkosainak szerepét vállalja! És olcsóbbítani az életet! És jobb kereseti lehetőségeket nyitni! Mentesíteni az asszonyokat a gyári munkától és hivataltól! És megváltoztatni az örökösödési törvényt, amely most szinte előnyben részesíti az egyetlen gyermeket — és így tovább; ez mind kellene.

B) Ámde, ha mindemez intézkedés fontosságát és szükséges voltát elismerjük is, mégsem hallgathatunk el egy megjegyzést. *Mindez kell, de — mindez nem elég!* Nem elég, mert a kérdés végső megoldásának kulcsa mégsem a biológia, nem a hygiénia, nem is a szociálpolitika, hanem az etika, a **krisztusi erkölcstan.**

a) Távol áll tőlünk lekicsinyelni a társadalmi s gazdasági reformok erejét; a kérdés oly égető, annyira életre=halálra megy, hogy megoldása érdekében tegyen meg mindeki, amit csak tud. Csak azt akarjuk hangsúlyozni, hogy ezek az intézkedések a szenvedélyek tomboló viharzásában s az önzés és kényelemszeretet cirógató álokoskodásai között még mindig erőtleneknek fognak bizonyulni, hacsak a vallási parancs megvesztegethetlen előírásai is nem jönnek segítségükre. *A vallásos motívum fölénye sehol talán világosabban nem érvényesül, mint ebben a kérdésben.*

A probléma u. i. nem oly egyszerű; mert itt az egyén érdeke ütközik a közérdekkel. Az egyént arra rábírni, hogy a nemzet erősödését, jövőjét saját áldozatai révén is biztosítsa, semmi földre=korlátolt intézménnyel nem lehet. Erre csak az a vallás képes az embert rábírni, amelyik a parancsoló Isten szankciójával emeli fel az egyént az önérdek szűkös köréből az istenhűség áldozatos oltárának magaslatára. Nem túlzás tehát, ha azt mondom, hogy ma csak a katolikus Egyháznak ez a hajthatatlan, meg nem alkuvó szigorúsága védi meg az emberiséget a kihalástól.

b) Először is védi negatív eszközével: *a büntetéssel.* Ha

vannak emberek, akik vétkes eljárásuknak feneketlen megalázó voltára rá nem jönnek, hát a katolikus Egyház által rájuk mért büntetés nagysága hozza eszükbe. Szent vallásunk óriási büntetéssel, püspöknek fönntartott kiközösítéssel sujtja azt az anyát és orvost és minden más közreműködőt, aki résztvesz a meg nem született gyermekek megölésében. Aki ezzel a bűnnel gyónni megy, előre tudja, hogy nem nyer feloldozást, csak kemény vezeklés árán. Úgy-e, akiben él a vallásos gondolkozás, az ilyen büntetés láttára visszariad a szörnyű tettől! Büszkeséggel mutatunk is arra, hogy a valóban katolikus életet élő országokban s országrészekben, ahol a gyermek ellen tenni súlyos halálos bűnt jelent, ott még ma is sok a gyermek, pl. a Rajnavidéken, Westfáliában, Tirolban, Hollandiában, Bretagneban s a magyar haza több, tiszta katolikus részén.

c) De van a mi szent vallásunk kezében ezen a negatív, tiltó, büntető erőn kívül egy pozitív nevelő eszköz is; és ez: *a gyermeknek, mint az Isten küldöttének, az Isten áldásának megszerettetése.*

A szent kereszténység a szülőkkel megérezteti, v lágos tudatára hozza, hogy magától a teremtő Istentől ered méltóságuk s — ami ezzel jár — nehéz szülői kötelességük.

Nehéz szülői kötelességük! Bizony nehéz, áldozatos kötelességek! Van a németeknek egy közmondásuk — túloz ugyan, de sok igazság is van benne:

«Wer ohne Kinder lebt,
Der weisz von keinem Leide . . .»

«aki gyermekek nélkül él, nem tudja, mi a szenvedés». Bizony igaz! Mennyi önfeláldozást, fáradságot, álmatlan éjszakát követel a kis gyermekek gondozása! Mennyi áldozatot s aggodalmat s gondterhes napot és csalódást a nagy gyermekek nevelése!

«Hát akkor jobb, ha nincsenek is gyermekek?!»

Igen: az Istent nem ismerő házastársak így gondolkoznak. Igen: akik a szülői méltóságról letörlik az Istentől adott fönség koronáját, azok így tesznek.

A vallásos házastársak azonban tudják, hogy a gyermeknevelés ezer gondja s aggodalma sem közelíti meg azt a rombolást, amit a gyermeket kizáró házasélet mindkét fél lelkében, s a nő testi egészségében is okoz. A vallásos szülők a gyermek által okozott sok gond mögött meglátják a gyermek által szerzett sok igazi örömet is, és nem felejtik el,

hogy annak az idézett közmondásnak második fele is van. «Aki gyermekek nélkül él, nem tudja, mi a szenvedés», tartja a közmondás első fele:

«Wer ohne Kinder lebt,
Der weisz von keinem Leide . . .»

de a második fele meg hozzáteszi:

«Wer ohne Kinder stirbt,
Der weisz von keiner Freude».

Azaz: «Aki gyermekek nélkül hal meg, az meg nem tudja, mi az öröm!» Túlzás ez is, de nem teljesen. Igen: a gyermek gond, de a gyermek öröm is. A gyermek kiadás, de a gyermek befektetés is. A gyermek fájdalom, de a gyermek vigasztalás is. A gyermek szomorúság, de a gyermek napsugár is. Nézzetek meg egy gyermekei és unokái szeretett körében öregedő kedves házaspárt, akiknek az élet már nem adhat semmit, akik már készülnek a nagy útra, de ezzel a jóleső bizakodással: «Urunk, nem vonakodtunk elfogadni azokat a lelkeket, kiket reánk akartál bízni. Sok fáradságunkba került és sok áldozatunkba, de íme, nézd: fölneveltük őket — Neked és az örök életnek». Testvéreim! Meghal a gyermektelen házaspár is! Meghal — és nincs senkije — *senkije, aki egy Miatyánkot küldene bűnös lelkéért az Úr elébe . . .*

De még előtted áll egy új világ,
Anyára vár egy újabb nemzedék:
Akard s erényed a fő polcra hág,
Neved dicsőség lángtüzében ég.

Mit szűz hevében égő szív teremt,
Költőt, művészt, hőst és nagy férfiat,
És mindent, ami szép, jó, tiszta, szent,
Tőled, nemedtől várjuk, hogy megadd.

A kisdedeknek néma szája kér,
Hogy adj nekik hazát. Ne vond meg azt,
Áldás vagy átok vár e válaszért:
Határozz és kimondtad sorsodat.

(Vörösmarty.)

*

És itt fejezzük be ennek a szomorú témának fejtegetését.

Van a keleti népeknek egy mélyértelmű mondájuk; nem történet, csak jelképes elbeszélés, de igen kedves gondolatot rejt magában . . .

A fönséges Isten már megteremtette az egész világot,

csak az ember hiányzott még belőle. A tengerek már telve voltak halakkal, a vadonok állatokkal, hegytetőkön zergék szökeltek, a fákon madarak énekeltek . . . csak ember nem volt még a földön!

Akkor az Úr belemarkolt a Nilus folyó iszapjába, hogy az embert megteremtse belőle . . . de az iszapban elrejtőzve húzódott meg egy rák és beleharapott az Úristen kezébe . . . Három vércsepp hullott ki az Úr megsebzett kezéből, rá= hullott a Nilus iszapjába és ebből az Isten vérével áztatott földből, teremtette az Úr — *az anyai szívet!*

Legenda az egész, de mély értelmű legenda . . .

Testvéreim! Anyák! És ha csak veszedelemmel tudiátok is az életet adni gyermekeiteknek! Anyák! És ha azt fogjátok is hallani, hogy így meg úgy, itt az orvosi műtét indikált!

Anyák! És hogyha az új gyermek úi gondot és úi terhes éveket jelentene is! Mindegy! *Merjetek anyók lenni!* Ti anyák legyetek, akik életet osztogatnak s nem halált! Ti anyák legyetek, kik bölcsőt ringattok s nem koporsót ácsol= tok! Ti anyák legyetek, akik bíztok abban, hogy ha Isten éhes kis szájakat adott, kenyeret is ad hozzá! *Ti katolikus anyák legyetek, akik a halálveszedelemben is a betlehemi isteni Gyermekre szegezitek szemeteket!*

És áldani fog titeket a magyar haza...

És áldani fognak gyermekeitek és unokáitok...

És megáldani, megjutalmazni fog az élet örök Ura, a mi hatalmas Istenünk. Amen.

VI.

Az öngyilkosságról.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Körülbelül egy negyedszázaddal ezelőtt nagy szenzációként járta be a világot a hír, hogy Pignatelli herceg az esküvője előtti estén Nápolyban írósztala mellett agyonlőtte magát. Asztalán a krisztusi erkölcstan szuggeráló stílusú, fanatikus ellenségének, Nietzschének egyik könyve hevert. Mik lehettek a szerencsétlennek utolsó gondolatai, mielőtt fegyvert fogott magára, nem tudja senki. Vajjon éppen a keresztény vallást és erkölcsöt taposó Nietzschét olvasta-e? — ezt sem tudjuk.

Volt azonban egy érdekes körülmény ebben az öngyilkossági esetben, ami kell hogy gondolkodóba ejtsen; és éppen e miatt a kis apróság miatt említem mai szentbeszédem elején.

Mikor ugyanis a herceg öreg szolgája, akivel gyermekkorában oly sokat imádkozott együtt a pazar pompával berendezett szoba perzsaszőnyegén megpillantotta ura holttestét, azonnal sajátságos fölfedezést tett. Az íróasztal mögött régóta függött a falon egy gyönyörű Mária-kép; *de most a kép falnak volt fordítva!* Kétségtelen, hogy a herceg fordította falnak a képet mielőtt végzett volna magával. A végső elkeseredés pillanatában is szinte érezte: amíg a Szűzanya tekintete esik valakire, addig az nem szánhatja el magát erre a rettenetes bűnre.

Testvéreim! Abban a négy beszédben, amelyet eddig az V. parancs tárgyalására fordítottunk, szó volt *embertársaink* testi életének megbecsüléséről; a mai alkalommal kezdjük az V. parancsot, mint a *saját* testi életünk védőjét tárgyalni. És hogy ezt a különös esetet mondtam el bevezetőképen, ezt nemcsak azért tettem, hogy mindjárt az első mondatokban rámutassak arra, hogy ma az *öngyilkosságról fogok beszélni* hanem azért is, mert annak az öngyilkos hercegnek sajátságos tette, hogy azt a Mária-képet előbb elfor-

dította, mindjárt az öngyilkosság legerősebb orvosszerére is rámutat.

Hármas feladat vár a mai beszédemre: 1. rámutatni a baj nagy arányaira, 2. vizsgálni a hamis ürügyeket, amelyekkel ezt a bűnt szépítgetik, s 3. keresni az orvosságot, amellyel legalább is korlátok közé lehetne szorítani ezt a ma járványossá vált szörnyű bűnt.

I. Az öngyilkosság járványa.

Aki ismeri az emberi művelődés történetét, tudja, hogy mindig a társadalmi dekadencia, süllyedés, rothadás jele volt, ha az emberben csak fölmerült is a kétség, vajjon az élet értékes-e vagy értéktelen, szükséges-e vagy felesleges. De ha ez így van, akkor meg kell döbbennünk az élet mai értéktelensége fölött.

Társadalmunkban mint ragályos betegség harapódzik el egyre jobban az öngyilkosság ijesztő bűne s nem maradt a fertőzéstől mentes már egyetlen társadalmi réteg sem. Öngyilkosokká lesznek szegények, de — gazdagok is; betegek, de — egészségesek is; öregek, de — fiatalok, gyermekek is.

Az ujságok telve vannak öngyilkossági hírekkel, és — ami a legrosszabb — *valami nagyon már meg sem ütődünk raituk*. Korunkban mindenki ideges: egy ajtóbecsapás, egy pohárcsörömpölés is idegeinkre megy, — de mikor valaki becsapja maga mögött az élet ajtaját, mikor csörömpölve törik össze egy emberi élet, úgyszólván meg sem ütődünk rajta. Csak itt Budapesten is naponként átlag 8—10 ember kisérli meg ezt a szörnyű bűnt, s ki ütődik meg rajta?

Végtelenül leverő kép mered elénk, ha gondolatban végigtekintünk az öngyilkosok véres arcú, sápadt légióján. A férfi öngyilkosok nagy száma mellett ott vannak a nők, aggok mellett a gyermekek. A Városliget és Hüvösvölgy áldozatai mellett a kis falvak padlásainak s kunyhók mestergerendáinak halottjai. Öngyilkosok hosszú, kegyetlen fontolgatás után és öngyilkosok egy érzelmi roham beszámithatatlan pillanatában. Volt már pesti leány, aki megmérgezte magát, mert fölfordult a kanárija; egy másik leány eldobta az életét, mert nem készült el időre a báli ruhája; egy harmadik, mert dadogott; egy negyedik, mert nagyobb volt az orra, mint szerette volna . . . Öngyilkosok Bacchus áldo-

zatai, aki a pogány rómaiaknál a bor s az ivás istene volt. Öngyilkosok: Venus áldozatai, aki az erkölcstelenség pogány istennője volt.

Szegények mellett gazdagok; van elkeseredett nyomorgó, aki éhségében a Dunába megy, de volt már fiatal Rothschild is, aki főbelőtte magát; sőt azt látjuk, hogy a gazdagok közt sokkal több az öngyilkosság, mint a szegény osztályban. Öngyilkossá lesz egy szegény gépíróleány, akinek semmije sincs, de öngyilkosokká lesznek filmsztárok, akiknek mindenük megvan. Nemrég írták az ujságok az érthetetlen hírt egy ilyen fiatal mozinagyság öngyilkosságáról. A publikum tombolt érte, fiatal volt, jókedvű volt, szép volt, sok pénze volt. Mi kell még? Kell még valami a boldogsághoz?

Úgy látszik, *kell!* Mert egy este tíz óra or hazament nagyszerű otthonába, amelynek faláról dedikált képek s koszorúk tömege mosolygott feléje . . . révedező, fájdalmas mosollyal még egy pillantást vetett rájuk . . . aztán vette revolverét s golyót küldött a szívébe . . . Az emberek értelmetlenül találgatták: miért? Miért? Hiszen «mindene megvolt». Igen: volt villája, volt Minerva autója, volt toilettje . . . de volt egyszer egy csendes perce is, amelyben ijesztően rémlett szemébe, üres lelkébe, s kifosztott életébe a bölcs Salamon király írása: «Vanitas vanitatum et omnia vanitas», «hiúságok hiúsága és minden hiúság».

Nekem azonban — Testvéreim! — nem az a főfeladatom hogy az öngyilkossági járvány sivár kórképét még ijesztőbbre festem. Amennyit eddig elmondtam, annyi talán elég is. Sokkal inkább feladatom az, hogy fontolóra vegyem *azokat az okokat*, amelyek ennyire devalválták az emberi élet értékét, amelyek az élet eldobásához viszik az embert, hogy aztán az okok ismeretében megtaláljuk *az orvosságot* is.

Melyek tehát azok az okok, amelyek szerencsétlen embertársainkat ehhez a kétségbeesett lépéshez vezetik?

II. Az öngyilkosság hamis ürügyei.

Az öngyilkosság okai *részben érzelmiek, részben gazdaságiak*. A csalódott szerelmes, a bukott diák, a férjét vesztett özvegyasszony, a tivornyázó életúnt, a súlyosan beteg öreg, a tetten kapott bűnös — *ezek érzelmeik hatása alatt keresik a halált;* a vagyonát vesztett gazdag, a nyomorral küzdő családapa, a zöldágra vergődni nem tudó fiatalember . . . ezek a *gazdasági helyzet* nyomása alatt.

Mindegy, Testvéreim! Szent vallásunk nem ismer el egyetlen olyan helyzetet sem, amelyben az ép elmével elkövetett öngyilkosság az V. parancs elleni rendkívül súlyos bűn nem volna! *Az öngyilkosság minden körülmény közt lázadás, felségsértés: az Istent illető kizárólagos jog bitorlása.*

Nem akarunk ítélni fölöttetek, szerencsétlen embertársaink, kik magatok dobtátok el a legnagyobb földi jót, amit Isten adott! Az ítéletet Istenre kell bíznunk; Ő tudja, hogy abban a szörnyű pillanatban mennyire voltatok beszámíthatóak . . .

De igenis, az ellen tiltakozunk az emberi élet érdekében, tiltakozunk a nemzet erejének érdekében, tiltakozunk az V. parancs érdekében, hogy az öngyilkosságot lapokban glorifikálják, valami érthetetlen romanticizmus érzelgősségével hasábokon át teregessék, *sőt hogy társaságokban fölfordult okoskodással és hamis ürügyekkel még védelmezni merjék!*

Mert azt is megteszik!

A) Művelt, tanult társaságban is hall az ember ilyesmiket: «Hát öngyilkos lett, szegény . . . **Mi van ezen megbotránkozni való?** *Eldobta az életet, mert az már csak szenvedést jelentett neki . . . Eldobta, mert átcsapott feje fölött a sok adósság.* Leeresztette a függönyt, mert nem volt kíváncsi a színdarab folytatására. Lehet ezen megütközni?»

Lehet ezen megütközni? Igenis lehet! Mert egy nem sikerült szobrot, képet, házat, bármit szétrombolhat alkotója, — de jóvá is teheti: újat is építhet helyette; ellenben az emberi élet szétrombolásával megszűnik a jóvátétel minden lehetősége.

Lehetek részvéttel az élet szerencsétlen hajótöröttjei iránt, szánhatom, sajnálhatom öngyilkos felebarátaimat, — de mégis ki kell mondanom: Az öngyilkosság mégis csak bűnös, gyáva megfutamodás! A látszólag végkép összekúszált helyzetben is meg kellett volna próbálnia a kibonyolítást, és a legnagyobb bűnt is ki kellett volna engesztelnie éppen azzal, hogy életben marad és jóvátéteszi, ami tőle telik.

Tudom, vannak, akik nem így gondolkoznak. Vannak, akik azt mondják, hogy egyes szörnyű bűnöket nem lehet másképp jóvátenni, csak az élet eldobásával.

De szeretném az így vélekedőket egy kis elgondolkozásra bírni: Mit tett jóvá az élete odadobásával! *Semmit!* Míg ha életben marad, és viseli a tette nyomán rászakadó megaláztatást és kemény akarattal kezd új életet — az jóvátétel!

Igen: el kell tűnnie az életből, de nem — öngyilkossággal, hanem *áldozatos, ismeretlen, félrevonuló életével.*

Ahhoz nincs joga az embernek, hogy gyáván kilopja magát az élők közül s itt hagyjon embereket, akiknek még jogaik s követeléseik vannak vele szemben. Nem ezerszerte hősiesebb, nem emberhez méltóbb-e fogat összeszorítva, kezet munkára kényszerítve mondani: «Én pedig tovább küzdök és harcolok, míg majd hív Isten, akinek egyedül van joga elszólítani a földi élet posztjáról!»

Olvastam egy apáról, aki nyomasztó gondjai elől a halálba menekült; s az özvegyen maradt gyönge asszony szembenézett az élettel s keserves küzdés árán ugyan, — de fölnevelte mind a hat gyermekét. Mondjátok, melyik érdemli a kettő közül a tiszteletünket?

Öngyilkosnak lenni, letörni a küzdelemben — pogány bűn; szembeszállni az élet viharaival — keresztény erény!

B) De jönnek újabb érvekkel.

«Kinek mi köze hozzá! — mondják. — A saját életemről van szó: azt teszek vele, amit akarok! Az élet ajándék: az ajándékot pedig szabad visszaadni...»

Tévedsz, Testvérem. Az életed nem úgy a tied, hogy tehetsz vele, amit akarsz... Nem! Ne ölj, ne gyilkolj! Az öngyilkos is gyilkos, mert elveszi az életet, melyet nem ő adott; lerombol egy templomot, melyet nem ő épített; s bitorolja Annak jogait, aki a Szentírásban így szól önmagáról: «Lássátok, hogy egyedül én vagyok s nincs kívülem más Isten; én ölök és én elevenítek». (Móz. V. 32, 20.)

Az élet ajándék? Igen, félig igazad van. De az élet nemcsak ajándék, hanem *kötelesség* is! Kötelességem életemmel a Teremtő terveit betölteni addig, amíg Ő jónak látja a halállal fölmenteni kötelességem alól.

C) **«De olyan csapás ért, amit nem lehet túlélni!** *Elveszett minden vagyonom... egy év alatt meghalt az uram s felnőtt szép fiam...»*

Mit szóljunk az így panaszkodókhoz?

Bizony nehéz itt valamit mondani. Nem is segít itt más, csak a mély vallásos hit. Nagy csapás ért? Gondolj csak vissza régi életedre. Nincs semmi hiba, félrelépés, bűn, talán óriási bűn régi életedben, amelyet most az Úr kegyessége — igen: *kegyessége!* — ezzel a csapással akar veled levezekeltetni?

Azt mondod: Nincs. Mindig hűséges fia voltál, mindig teljesítetted akaratát...

Akkor is! Mit tudod te, mit akar az Úr, mikor ezt a csapást megengedte. Talán mélyíteni akarja lelkedet . . . talán növelni érdemeidet . . . Nem tudod, mit akar. De akkor is imádkozzad: «Legyen meg a te akaratod . . .»

És te vergődő, szenvedő, panaszkodó Testvérem, fontold csak meg, amit most mondok! Öngyilkos leszel, de mondd: akkor jobb lesz? Segít rajtad az öngyilkosság? Nyomorogtál s menekülni akarsz. De hová menekülsz? Az *örök* nyomorúságba! Sötét volt körülötted a világ s elfutsz előle. De hová futsz? Az *örök* sötétségbe! Gyalázat ért, elveszetted a becsületed az emberek előtt, elszaladsz tőlük. S az örök Bíró elé nyugodtan lépsz jóvá nem tett bűneiddel? Hiszen akkor is nehéz a számadás, ha az Úr hívott maga elé; de mi lesz sorsod, ha hívatlanul jelensz meg ítélőszéke előtt!?

Hiszen nemcsak a keresztény vallás tanítja, hanem a pogányok is úgy hitték, hogy az isteni igazságszolgáltatás örök büntetéssel sujtja az öngyilkosokat. A régi görögök az öngyilkosokat az istenség elleni lázadóknak tartották s a kárhozottak közé számították. Kérdezd csak a hadvezért, mi lesz sorsa annak a katonának, aki gyáván megfutamodik helyéről, ahová vezére állította s nem várja be az elszólító parancsot. Az Isten állított ennek az életnek az őrhelyére — csak Ő szólíthat el onnan!

III. Az öngyilkossági járvány orvossága.

De íme, már át is tértünk a beszéd harmadik részére: *keresni az orvosságot*, amellyel gátat lehetne emelni ennek a szörnyű bűnnek.

A) Az öngyilkosság okai kétségtelenül sokfélék, de ha gyökerüket nézzük, melyből erednek, valamennyit egyetlen hiányra vezethetjük vissza: a vallásos élet megrendülésére, **az Istenbe vetett hit hiányára.**

a) Ki tagadná, hogy a mai életben óriási az anyagi nyomor is. Napról-napra nekifeszülni az embertelen küzdelemnek . . . hajszolni a folyton messzibb szaladó szerencsét . . .

Dehát feladok egy kérdést:

Máskor nem volt nyomor? Nem volt küzdelem? Talán azelőtt az emberi élet földi paradicsom volt? Ó nem! Ily tajtékozó hullámokban valóban nem csapdosott az a keserű tenger, amellyel az emberi élet küzdelmeit szoktuk jelképezni; de bizony az élet mégis csak mindig küzdelem

volt s amióta eső hull a felhőkből, azóta hull a könny is az emberi szemekből.

Régen azonban volt egy pillér, amely meg nem ingott. A régi ember lelkében emelkedett egy szikla, amelyen megtörtek a legdühösebb hullámok is. Mi volt ez a szikla? *A vallásosság!* Ez elfogta az öngyilkos golyóját, ez visszarántotta a vízbeugrásra készülőt, ez akadálya volt az öngyilkosságnak. Az öngyilkosság akadályai annál jobban tűnnek el, minél inkább tűnik el az emberek lelkéből a vallásos érzés; s amint süllyed a vallásosság, úgy emelkedik az öngyilkosság.

Hogy ezt ily bátran állítjuk, följogosít erre az öngyilkosságok története. Az öngyilkosság járványszerűen a régi pogányoknál s a mai új pogányságban dühöngött, ellenben a kereszténység fellépésétől egész az újkor kezdetéig, vagyis odáig, amíg a keresztény katolikus hit erősebben átjárta az emberek életét, öngyilkosság alig fordult elő. Pedig volt akkor is sok nyomor, szerelmi csalódás, gyógyíthatatlan betegség. De az emberek hitték azt, hogy nem ez a földi élet az igazi élet, hanem az, amelyet általa s küzdelmei által kiérdemelnünk kell. Hittek az Úr Krisztus ígéretében: «Aki állhatatos lesz mindvégiglen, az üdvözül». (Máté 10, 22.), és: «Aki föl nem veszi keresztjét s nem követ engem, nem méltó hozzám». (Máté 10, 38.)

b) Most igyekezzünk hát felelni a kérdésre: *Hol találjuk meg az orvosságot?*

Kell társadalmi megmozdulás is, kellenek életvédelmi és szociális intézkedések is, kell tilalom, hogy a lapok tudósítói hasábokon át ne teregessék az öngyilkos életét, s hogy álromanticizmustól csepegő cikkeikkel ne szuggerálják az öngyilkosságot az érzelmesebb olvasókba . . . igen, ez mind kell, de ez még mind nem elég. Nem elég, mert nem a baj gyökerét gyógyítja.

Hát hol van a baj gyökere?

A vallásban megingott embernek az életéről vallott helytelen felfogásban. Abban a közvéleménnyé vált téves gondolatban, hogy az ember azért él, hogy jól menjen sora a földön, hogy élvezzen, szórakozzék. «Amíg az élet rózsákkal szegélyezi utamat, járok rajta, ha már csak töviseket nyujt, eldobom». Hívő embernek az az élet a próbaidő, amelyen az örök életet megveheti, — el nem dobja hát magától semmi körülmények között. Hitetlennek az életcélja csak az élvezet, s mihelyt nem élvezet, nem is tudja, mit kezdjen életével.

Akiben erős a hit *az Isteni Gondviselés iránt*, az — ha még annyit nyomorog is anyagilag — a Gondviselésbe vetett bizakodással küzd, harcol, dolgozik tovább, talán könnyes szemmel, véres kezekkel, de nem lesz öngyilkossá. Aki hiszi, hogy *a betegség is érdemszerző szenvedés Isten előtt*, az — ha még oly «gyógyíthatatlan betegnek» jelentették is ki az orvosok — el nem dobja magától ezt a roncs életet sem. Aki hiszi, hogy *a könnyelműen eldobott életért szigorú számadás jár*, az nem lesz öngyilkossá sem szerelmi bánatában, sem a rossz osztályvizsga miatt. *Az az ifjú, aki Isten akarata szerint él*, nem adja magát az erkölcstelen élet fertőjére, amelynek vége egy nagy undor és öngyilkosság. *Azok a házastársak, akik Isten akarata szerint viselik egymás gyöngéit*, nem válnak szét, aminek vége az elkeseredés s öngyilkosság: az elváltak közt ötször annyi az öngyilkosok száma, mint mások közt.

B) Hát: akarunk küzdeni az öngyilkosság ijesztő járványa ellen? **Neveljük az embereket mélyebb vallásosságra, — s ami ezzel együtt jár — több önfegyelmezésre, lemondani tudásra!**

a) *Hol tanul a mai ember önfegyelmezést!* A szentimentális mozidarabokban, amelyekben a hős, mihelyt nem sikerül valami, azonnal fegyvert fordít maga ellen? A hamis romantikával telített filmekben s színdarabokban, ahol minden a bűnös szeretkezés körül forog s a néző megtelik a gondolattal, hogy ez a földi élet egyetlen célja? Maga az állam is szeretne mindent megtenni az öngyilkosság ellen. De nem gondolják-e meg, mily romboló hatással van a serdülő ifjak ezreire egy-egy ilyen mozidarab, amelynek szereplője, mikor az akadályokon győzni már nem tud, «hősies bátorsággal» kedvesével együtt inkább a halált választja!

Kell tehát öngyilkosvédő iroda is, kellenek mentőmotorcsónakok a pesti hidak alá is, de a legjobb védelem az, mikor megtanítjuk az embereket a szenvedések elviselésére, az életküzdelem bírására. És hol tanuljuk ezt meg? Annál a Krisztusnál, aki felénk tárja karjait s mondja: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok s terhelve vagytok, s én megenyhítlek titeket».

b) De azt mondod: «*Hát akinek nincs vallása, nincs erős hite az Istenben? Annak mit feleljünk?*»

— Hát — Testvéreim! — ezt már magam sem tudom Sőt, ha őszinte akarok lenni, meg kell vallanom: Ha egy hitetlen embert csapás, betegség, megpróbáltatás, anyagi összeomlás ér, hogy ez miért nem megy a Dunának, — nem

tudom! Kissé nyersen hangzik, de így van: akinek nincs hite a mindnyájunk sorsát intéző mennyei Atyában, aki nem hisz a halál után reánk váró nagy isteni igazságszolgáltatásban, hogy az csapások idején meg tudja őrizni lelki egyensúlyát s valahonnan is erőt merítsen a szenvedés elviseléséhez, szinte lehetetlen igyekezet!

Szenvedünk! Dehát szenvedés az emberi élettől elválaszthatatlan! S nem a szenvedés tör össze végleg, *hanem az a tudat, hogy a szenvedésben magunkban vagyunk!* Aki tudja, hogy sorsát nem a vak fátum, nem a sötét véletlen, hanem a gondviselő mennyei Atya igazgatja, az megelégedett, napsugaras lélekkel járja az élet göröngyös útjait is. Csak annak rettenetes, aki a bajban egyedül van. Akinek nincs Istene, kinek kezébe kapaszkodhatnék . . .

*

Kedves Testvéreim! Összeomlott életekről, megroppant lelkekről, derékbatört sudártölgyekről, az öngyilkosokról szólt mai beszédem.

Az öngyilkosság minden körülmények közt bűn; *bűn Isten ellen*, mert az ő jogait bitorolja; *bűn önmagunk ellen*, mert a földi élettel örök életünket is eldobjuk; és *bűn családunk s hazánk ellen*, mert ezekkel szemben még kötelességek vártak volna reánk. És ezt a szörnyű bűntudatot senki kézzelfoghatóbban nem prédikálja az embereknek, mint a katolikus Egyház, amely az öngyilkosoktól — ha beszámítható állapotban követték el tettüket — megtagadja az egyházi temetést.

Nem az elköltözött lélek fölött ítél az Egyház — Istené az ítélet; nem az elhúnyt rokonságát akarja megszégyeníteni — hiszen ezek többnyire ártatlanok; de igenis világgá akarja kiáltani: *az élet eldobása olyan bűn, hogy nem méltó az illető a keresztény végtisztességre sem!*

És most, a beszéd végén, fölrémlik előttem egy kétségbeesett öngyilkos rettenetes képe. Egy öngyilkosé, akiről a lapok nem írtak hasábokat, s történetét mégis mindenki ismeri; egy öngyilkosé, akinek fényképét nem közölték, s arcvonásai mégis mindenkit ijesztenek: fölrémlik az öngyilkos Júdás képe.

Megdöbbentő jelenet! A Golgota hegyén függ a kereszten az Úr, aki örök életet akart nekünk adni, s ugyanakkor nem messze tőle függ a kétségbeesett öngyilkos, aki örök életét elvesztette. Sorsa neki is egyezett sok öngyilkoséval; az emberi szenvedély, pénzvágy bűnre vitte s mikor tudatára

ébredt tette szörnyűségének, nem a bűnbánatot, nem a bocsánatkérést, nem a vezeklést választotta — a kötelet választotta.

Imádkozzunk minden megpróbáltatott testvérünkért, akinek vívódó lelkére már-már rávetette kötelét a júdási kétségbeesés. Imádkozzunk értük, hogy a Szűzanya képét semmi szenvedésükben falnak ne fordítsák, hanem hogy a Golgotán értünk vérző Krisztus szeméből új életkedv győztes ereje sugározzék lelkükre!

Mert nem lehet öngyilkossá az, akinek a szenvedésben van hová fölemelnie szemét: **Szűzanyánkhoz, Krisztushoz, Istenhez.** Amen.

VII.

Az élet értéke s élvezése.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Alig van prédikációs téma, amely napjainkban — főleg a fiatalabb nemzedék előtt — érdekesebb és időszerűbb lenne, mint amelynek tárgyalásához az Isten V. parancsának kapcsán ma érkeztünk. A testi élet védelmét követelő ötödik paranccsal kapcsolatban u. i. egy igen divatos mozgalomról, széltében-hosszában megbeszélt jelszavakról akarok mai és jövő vasárnapi szentbeszédemben megemlékezni. Olyan divatos jelszavakról, amelyekben van sok igaz mag is, sok téves gondolat is, de az igazság és tévedés oly zűrzavarban kavarodik bennük össze, hogy sokan nem képesek világosan ítélni a kérdésről, és így sok ember részére veszedelmet jelent az, ami pedig helyesen értelmezve áldásunkká lehetne.

Hát miről is lesz szó ebben a most következő két szentbeszédben?

Arról a sóvárgásról, amellyel a technika által géppé uniformizált ember, a bonyolult társadalmi berendezkedés által aktadarabbá, hivatalszobai bútorrá laposított ember, a háborút követő nyomorúságban elfásultan küzködő ember, a bérkaszárnyák sötét szobáiban napfény nélkül tengődő vérszegény ember keresi az örömet, a boldogságot, a fényt, az életet. Szóval hát miről is akarok beszélni? Az élet örömének kereséséről, az élet igényléséről, az élet szomjazásáról, az élet értékéről.

«Az élet értéke!» «A test ápolása!» «Testnevelés!» «Sport!» «Testi kultúra!» Nemde mind olyan csillogó-csalogató, népszerű jelszavak, amelyek — főleg a világháború vége óta — itt röpködnek körülöttünk, amelyekért páratlan a lelkesedés, de amelyek körül nem kevesebb a túlzás és zavaros ítélkezés sem. És hogy kerülnek ezek a témák a szószékre? Úgy, hogy az Isten V. parancsa ebbe is beleszól: hirdeti, védi az emberi élet értékét, követeli a földi élet megbecsülését, ápolását is,

de ugyanakkor elítél minden helytelen túlzást, egyoldalú rajongást.

Nézzük tehát a mai alkalommal, hogy a keresztény világnézet az V. parancs fényénél *mit tart a földi élet értékéről;* s ha ezt világosan látjuk, könnyű lesz a jövő vasárnap megfelelni a másik kérdésre is: *mit tart a keresztény világnézet a testi élet ápolásáról.*

Mai beszédem tehát *a földi élet értékéről fog szólni.*

Először keresni fogjuk, **mily véleménnyel van szent vallásunk testi életünkről;** utána pedig röviden már ma is vizsgálni, hogy a mai **közfelfogás egyezik-e a kereszténység gondolatával?**

I. Mit tart vallásunk az ember testéről?

Széltében-hosszában beszélik az emberek közt, hogy a kereszténység komor, örömtelen világnézet; hogy a keresztény erkölcstan gyanakvó szemmel nézi az emberi testet, a testápolást, a testi szépséget, a földi élet élvezését s hogy ideáljai azok a régi szentek, akik hosszú éjszakákon át virrasztva, böjtölve s önmagukat ostorozva tökéletesen kiöltek magukból minden vágyat. «Brr! — szalad végig a hideg a mai emberen — ez valami érthetetlen fanatizmus lehetett! Nem; ha ez a kereszténység, ha a testnek *ily* megvetését követeli tőlem, akkor én nem lehetek jó keresztény . . .»

Nem találkoztatok-e még ilyen gondolkodással, Kedves Testvéreim? Meg kell erre felelnünk; mert különben sok alaptalan idegenkedésnek, sőt vallási elhidegülésnek lehet okozójává.

A) Hát először is, hogy a kereszténység — bár valóban mindig a lélek elsőbbségi jogait hangoztatja is —, **ellensége volna az emberi testnek, ez már elméletileg sem látszik valószínűnek.**

a) Nem pedig azért, mert folyton és folyton hangoztatott, legnagyobb büszkeségünk éppen az, hogy *a második isteni Személy emberi testet öltött magára.* Igen: nekünk embereknek páratlan megtiszteltetésünk az, hogy mikor a mai nagy ünnepünk tanusága szerint a három napkeleti Bölcs elindult a csillag nyomán *Istent* keresni, *emberi* természetben, *emberi* testben találta Őt meg. Ha Krisztus Urunk annyira megtisztelte az emberi testet, hogy magára vette, megvethetné-e azt Krisztus vallása!?

És aztán a keresztény élet hőseinek, a szenteknek testét, ereklyéit, nem éppen mi és egyedül mi, a katolikus Egyház, tartjuk-e tiszteletben?

És a «Hiszekegy»-ben nem mi kiáltjuk-e világgá a test teljes pusztulását hirdető hitetlenséggel szemben: «... hiszem testnek föltámadását!»

És nem látjuk-e lépten-nyomon, hogy az Egyház menynyire megbecsüli az ember testét is: a keresztvízzel ezt a testet hinti meg; a bérmáláskor ezt a testet éri a szentelt krizma; áldozáskor ez a földi test érinti az Úr Krisztus legszentebb testét! Sőt a mennyei boldogságot sem tudjuk máskép elgondolni, mint hogy testünk is részt kap belőle.

Ezek után azt hiszem — Testvéreim! — senkisem vetheti a kereszténység szemére, hogy pesszimisztikus homlokráncolással nézne az emberi testre. A test előttünk nem börtön, amelybe lelkünk zárva van, hanem lelkünk útitársa földi zarándokságunk idején. A test nem kalicka, amelyben a lélek elzárva vergődik, hanem a léleknek szükséges eszköze, munkatársa. A testet is Isten adta, nemcsak a lelket, tehát annak épségét, egészségét, életét is jogosan gondozzuk. Táplálékot, ruhát, lakást, nyugalmat, felfrissülést, szórakozást, alvást s a helyes testápolás egyéb követelményeit meg kell tehát adni testünknek is. Csak ne felejtsük el, amire az Apostol figyelmeztet: «Akár esztek, akár isztok, akár bármit cselekesztek, mindent Isten dicsőségére tegyetek». (Kor. I. 10, 31.)

Ime: az emberi testnek ez olyan megbecsülése, amilyenre egyetlen más vallásban sem találunk példát. Csak aki erről a részről ismeri a kat. gondolkodást, csak az tudja megérteni, hogy szent vallásunk miért volt oly bőkezű pártolója pl. a földi életet szebbé tevő művészeteknek.

b) De tovább megyek és fölvetem a kérdést: Ha szent vallásunk ellensége volna a testnek, a földi életnek, hát megengedné-e, hogy *imánkat annyira tele- meg teleszőjjük anyagi s földi vonatkozásokkal is?*

Hogy értem ezt?

Tudjátok, úgy-e, mi az imádkozás legjobb módja. Vajjon a hosszú reggeli s esti imák-e? Nem! Hanem: földi életet s imát összekeverni és a földi élet legközönségesebb teendőit is imádságos lelkülettel végezni.

Az a hibája sok — egyébként jóakaratú s imádkozó — embernek, hogy az életet s az imádkozást kettészakítja. Pedig mondjátok: Ha a kenyeret sütő gazdaasszony nem a tésztába keveri a kovászt, hanem a tészta mellé, lesz-e abból

jó, foszlós kenyér? És ha valaki a kulcsot mindig a lyuk mellé dugja, be tud-e az menni az ajtón? És ha valaki külön ember, mikor imádkozik, és külön, mikor dolgozik, lehet-e annak az élete valóban vallásos élet?

De azt mondod talán: «Hogy keverjem én bele az imába a mindennapi élet apró semmiségeit?! Mikor én imához kezdek, rendes szókincsemnek 90%-át elfelejtem, csak a finom, válogatott érzelmek szavait öntöm Isten felé. Vajjon arról panaszkodjam-e, hogy sokat fáj a fejem, meg hogy nem fogad szót a nagy fiam; arról, hogy milyen zavarban vagyunk az anyagiak terén, hogy alig van ennünk és hogy a férjem kedvesebb lehetne?»

Igen, erről *is* panaszkodhatunk! Ilyen kicsinységekről — hogy is mondjam? — ilyen banalitásokról is szólhat az imánk. Ó, igen! Nézd csak, mit tett az Úr a kánai menyegzőn! Jóvátette az örömszülők kis feledékenységét. Halld csak, mit szólt Jairushoz, mikor kis leányát feltámasztotta. Egész természetesen mondta: Adjatok neki enni! És mikor Simon farizeus vendége volt, nem panaszolta-e fel, hogy nem volt hozzá kedves, nem üdvözölte csókkal s vizet sem adott lábának!

Ime: az a vallás, amelyik a földi élet mindennapi apróságaiért is enged imádkoztatni, az nem lehet ellensége a földi életnek.

B) De a fönti elméleti megfontolás mellett **a mindennapi tapasztalat is azt bizonyítja,** hogy *az ember testi életét senki és semmi e világon jobban nem védi és nem értékeli, mint a katolikus vallás.*

És itten néhány pillanatra hivatkoznom kell a mult vasárnapi beszédem témájára: az öngyilkosságra. Akkor csak érintettem ezt a tételt, hogy az öngyilkosság szörnyű járványának legelső hathatós orvossága s a földi élet megbecsülésének legnagyobb erősítése a vallásos élet elmélyítése.

Azonban csak részben fedné az igazságot, ha csak általánosságban annyit mondanék, hogy «a vallásosság mélyítése» a legjobb védekezés az öngyilkosság ellen. Ha ki akarjuk mondani a teljes igazságot, akkor a tételt így kell felállítanunk: Az öngyilkosság megakadályozására és az életkedv visszaadására legjobb eszköz *a katolikus* vallási élet mélyítése!

Statisztikai tény, hogy a katolikus öngyilkosok száma jóval alatta marad más öngyilkosok számának, ami a mai beszédtémának fogalmazásában ennyit is jelent: a földi élet értékét a mi hitünk mindennél jobban tudja biztosítani.

Vajjon miben leljük ennek az érdekes ténynek magyarázatát?

a) Először is Egyházunknak éppen abban a bátorságában, szigorúságában, amellyel szabályozólag *bele mer nyúlni a magánélet legbensőbb ügyeibe is*, ami miatt — az éretlenek részéről — sok szemrehányásban is van része. Szent vallásunk nem hagyja magára az embert életének úgyszólván egyetlen pillanatában sem s előírásai által következetes erővel nyúl az egyén életébe. Nálunk mindenki tudja, hogy ha fölbontja házasságát s újat köt, azzal óriási bűnt követ el. Minden anya tudja, hogy ha Heródes kisdedgyilkos katonái módjára akadályozza meg a gyermek születését, minden férfi tudja, hogy ha párbajozik, az Egyház kizárja tagjai közül.

De Egyházunk még tovább is megy. Nem hagyja az egyesnek választására, akar-e az Isten segítségéből erőt meríteni, s akar-e a szentmisén résztvenni — vasárnap s ünnepen részt *kell* vennie! Nem hagyja rájuk, akarják-e használni a kegyelem eszközeit, a szentségeket — legalább egyszer egy évben mindenkinek *kell* gyónnia s áldoznia! Ki nem látná be, hogy ez látszólag terhes kényszerűség valójában mily nevelő, mily lélekerősítő alkalommá értékesedik s mennyi elvesztett életkedvet ad vissza!? Ne panaszkodjunk, hogy ez gyámkodás! Utóvégre a meredek hegyi út korlátja is gyámkodás, hogy a mélybe ne zuhanjunk!

És szent vallásunk még tovább megy a lelkem erősítésében. Missziókat tart s lelkigyakorlatokat, amelyek a résztvevőket nemcsak az Isten törvényeihez viszik vissza, hanem akárhányszor az elvesztett életkedvhez is. A mi szent katolikus vallásunk hétköznap is reggeltől-estig nyitva tartja a templomait, hogy az Úr hívó szava szerint, akik «fáradtak és terhelve vannak», legalább pár pillanatra kiönthessék keserűségüket az Oltáriszentségben velünk lakozó Krisztus Urunk előtt. A mi szent vallásunk kedves ájtatossága a fájdalmas Szűzanya tisztelete is. Ki tudná megmondani, hány ezernyi-ezer vergődő, küzdő, már-már összeroppanni készülő ember talál naponként enyhet s új életerőt a fájdalmas Anya képe előtt!

A héten egy kora reggel betértem a Ferenciek-terén a barátok templomába. A bejárattól baloldalt van egy oltár, rajta a Szűzanya képe. Még nem volt 8 óra, vagyis a pesti embernek még korán volt, de a Mária-képhez már jöttek-mentek az emberek. Hányan jöttek? Gondoltam: megolvasom, jó lesz éppen a mai beszédemhez. Öt perc alatt 27-en

jöttek. Van-e a világon — ne ütközzetek meg a különös kérdésen — van-e a világon még egy ilyen «öngyilkosvédő iroda», mint egy fájdalmas Szűz Mária-kép?! Annak a fájdalom tőrével átjárt Istenanyának résztvevő tekintete hány küzködő felebarátunk szívéből húzta ki a szenvedés tőrét, a nyomor kétségbeesését!

És akármerre megy a katolikus ember, szent vallásunk mindenütt nevelni akarja érzésvilágát, örömét is, tehát életkedvét: az erdei sétányokon a Mária-képek, útmentén a feszületek, templomaink művészi szépsége, szertartásaink pompája, ünnepeink megindító hangulata . . .

Igaz, Testvéreim! sajnosan igaz, hogy a felnőttek közül sokat messze szakít az élet sodra Egyházunk meleg kebelétől. De mégis! Aki gyermekkorában végigélte Egyházunknak ezt az anyai szeretetét és gondoskodását, az soha nem tudja ennek emlékét végkép kitörölni; sőt ezek az elfelejtett érzések akárhányszor az élet legsötétebb pillanataiban fénylenek fel előtte s kiveszik kezéből a méreggel telt poharat s eldobatják velük a gyilkoló revolvert. Goethe összetört lelkű «Faust»-ja már emeli a méregpoharat, de a húsvéti harangszó kiveszi kezéből. A katolikus öngyilkosok kisebb száma *a mi szent vallásunknak ezzel a finom nevelői munkájával magyarázható!*

b) És még valamivel; — mert a legfontosabbat csak nem szabad megemlítés nélkül hagynom! Magyarázható elsősorban *a szent gyónással!*

Igen: a gyónással! Mert a szentgyónásban Egyházunk oly intézményt kapott Krisztus Urunktól, amely a földi élet értékelésének s az elvesztett életkedv visszanyerésének valóságos gyógyító csodaforrása. A bűn súlya a lelken irtóztató — s a gyónásban ledobhatom ezt a terhet! A magamba-zárt keserűség felőröl — s a gyónásban kipanaszolhatom magamat! Az elrontott élet vádja kétségbeesésbe visz — s a gyónásban újra kezdhetem az életet! Az elkövetett bűn jóvátételért kiált — s a gyónás a legbensőbb jóvátétel.

«A kereszténység komor, örömtelen világnézet!» — mondják egyesek. Csak kérdezzétek meg azokat, akik a gyóntatószékből jönnek! Akik odamentek szörnyű bűntudattal lelkükön; odamentek a nyugtalan lélek mardosó vádjaival, s most jönnek napsugaras lélekkel, jönnek bűntől megtisztultan, jönnek telve új életerővel. A szent gyónásnak életkedvet visszaadó erejét nem én állapítom itt meg: ugyanerre jöttek rá az öngyilkosság kutatói, idegorvosok

és statisztikusok is. Egy nagy titok az ember lelkén, amit nem szabad senkinek elmondania, gyötrő fájdalom, idegesítő, őrjítő teher. S a gyónás mindettől megszabadít...

Persze most azt gondolhatná valaki, hogy messze eltértem mára kijelölt tárgyamtól: «A földi élet értéke». Sőt azt hiszem, hogy tulajdonképen témám *legmélyére* szállottam le. Mert csak így mutathattam meg a maga valóságában, hogy szent vallásunk mennyire becsüli, értékeli s védi a földi életet. De aztán kellett ez a részletezés ahhoz is, hogy meg tudjunk felelni a beszédem elején fölvetett másik kérdésre:

II. Nincs-e semmi aggodalmunk a mai divatos törekvésekkel szemben?

Ha a keresztény világnézet ily komolyan értékeli a testi életet is, hát mégis mi igazság abból a hiedelemből, mintha a kereszténység ellensége lenne a testnek? Mert hiszen lépten-nyomon ezt halljuk!

Igaz az, hogy a kereszténység becsüli a testet, de nem becsüli *túl*.

Igaz az, hogy nem ellensége a földi élet örömeinek, de ellensége a lealacsonyító, ösztönöket szabadjára bocsátó, *féktelen tobzódásnak*.

Igaz az, hogy megköveteli a lélek föltétlen uralmát a test fölött — bármi árba kerüljön is az; ha kell: böjtölésbe; ha kell önfegyelmezésbe; ha kell: a bűnre vivő veszedelemnek kerülésébe; ha kell... hogy egy szóval mondjam: *aszkézisbe!*

Igaz az, hogy a katolikus vallás minden optimizmusa mellett is — *valamiről nem feledkezik meg és ezt letagadni nem engedi*. Nem felejti, hogy a testben gyöngeség is van, bűnrevaló hajlam, érzékiség, mértéktelenség, vagy — amint egy modern író kifejezte magát — «vadállatok ordítanak pincédben». Vadállatok, amelyeket rövid láncon kell tartani!

Beszélünk mi is «az élet élvezetéről», de hirdetjük, hogy az életet *igazán* élvezni csak akkor lehet, ha a merőben érzéki, anyagi élvezeten *túl* finomabb szellemi élvezetet keresünk benne. Megértheti-e pl. Beethovent az az ember, akinek nincs érzéke az emberi élet mélységei iránt? Megértheti-e az emberiség klasszikus íróit, egy Dantet, egy Shakespearet az, aki előtt az emberi élet élvezésének fogalma teljesen kimerül a mulatságban és táncban, sportban és terített asz-

talban, és fogalma sincs arról, hogy az igazán emberies élet szakadatlan harc a sötétség hatalmaival és napfényt sóvárgó küzdelem az összecsapó szenvedélyek tragikus mélységei fölött!

Ha azonban ez igaz, akkor **nem alaptalanok aggodalmaink** sem a testi kultúrát hirdető ma divatos áramlatnak túlzásaival szemben. És ezeket fogom szóvátenni a jövő vasárnapi beszédben. Miket? Hát azt, hogy kozmetika s testápolás a józan mértékig szabad és helyes, de ami e címen ma folyik, megegyeztethető-e a keresztény erkölcsökkel? Azt, hogy egyesek már valósággal vallásos kultuszt űznek az emberi testtel, egész új vallássá fejlesztik a napfürdőzést, a hegymászást, a természetszeretet. Hogy sportolni, kirándulni egészséges és szükséges, afölött senkisem vitatkozik; de vajjon a zugligeti Disznófőben megivott vasárnap déli előtti pohár sör pótolja-e a vasárnapi szentmise hallgatását?! Hogy az úszás és fürdés egészséges dolog, az világos; de hogy egy tenyérnyi vízbe összeszorított férfi és női fürdőközönség valóban az egészségét találja-e meg vagy az erkölcseit veszti-e el?! Hogy a mértékkel űzött atletika különböző ágai hasznosak az egészségre, szintén világos; de ha a nők együtt csinálnak minden sportot a férfival, hogy a férfisportok űzése nem fokozza-e a nőnek máris ijesztő arányú elférfiasodását és hogy — mint ez a tavalyi amsterdami Olimpiász 800 méteres női futása végén történt — ha a versenyző nők hisztériás görcsökben, eltorzult arccal s zilált hajjal ájultan fetrengenek a stádion füvén, hogy ez előmozdítja-e a jövő nemzedék egészségét s a jövő anyai hivatást — arról megint el lehetne gondolkodni, arról sokat lehetne beszélni, s fogok is a jövő vasárnapon.

És még valamit. «Testi kultúra», «testápolás», «testnevelés» és hasonló jelszavak röpködnek a levegőben. Már engedjétek meg, hogy kimondjam: minden sportpályaépítésnél, minden olimpiász rendezésnél fontosabb lenne — pusztán nemzeti szempontból is — a nagy néptömegek higiénikus életének emelése! A legszebb és legfontosabb testkultúra az, hogy minden embertestvérünknek jusson annyi kenyér, amennyiből megélhet, legyen tiszta lakása, legyen szükséges pihenője. A sportért lelkesedik ma mindenki, ezzel akarjuk edzeni az embert — helyes; de küzdünk-e, ugyanily kitartással és áldozatkészséggel pl. az alkoholizmus ellen is, amelyek pokoli karjai pedig ezernyi ezer embert, családi életet, megelégedést, boldogságot szorítanak halálra!

*

Keresztény Testvéreim! A testet szent vallásunk koránt-sem veti meg. Csak úgy gondolkozik róla, mint Assisi Szent Ferenc tette.

Assisi Szent Ferencről tudjuk, hogy minden teremtett lényben testvérét látta. A Napnak azt mondta «Nap-testvér»; a Holdnak, «Hold-nővér»; a farkast «farkas testvér»-nek ne-vezte. Tudjátok, hogy saját testét, az emberi testet hogyan nevezte? «*Szamár testvér*»-nek. Kissé sérti mai fülünket, de egyébként nagyszerűen szemlélteti a helyes katolikus felfogást testünkről. Az nekünk nem ellenségünk, nem rosszakarónk, hanem «*testvérünk*». *Azonban mégis csak* «*szamár*-testvérünk», akire nem bízhatjuk a vezetést az élet útjain, mert a bűnbeesés óta ez a test sok bajt is csinál a léleknek: keresi, szereti a bűnt, mint a szamár az útszéli tüskés bogáncsot.

Legyünk hát hálásak a mi szent vallásunknak, hogy a testi kultúrát harsogva követelő mai jelszavak közt is, meg meri mondani véleményét: Becsülöm a testet is, de a lelket többre tartom! És nem tudom helyeselni azt a testi kultúrát, ame-lyik megöli a lelkeket! És inkább a kissé ügyetlenebb testet, mint a bűnös lelket! És inkább a kissé talán ügyetlenebb és gyöngébb, de jellemes embert, mint a szépen kipomádézott gonosztevőt! És a szép arc is csak akkor tetszik nekem, ha mögötte szép a lélek!

Ez a katolikus felfogás!

Legyünk hálásak, hogy vallásunk ily világító csillagként vezet a mai zavaros jelszavak közt is és nem engedi, hogy a földbe, a testbe, az anyagba belefúljunk, hanem a testi élet helyes megbecsülésén keresztül az örökéletre akar segíteni.

A napkeleti királyok a betlehemi Gyermek testi arca mögött is megtalálták az Istent; ismételjük el tudatosan mi is a mai szentmise fönséges imáját:

«*Isten, ki a mai napon egyszülött Fiadat a nemzeteknek csillag által kinyilatkoztattad, engedd kegyesen, hogy akik Té-ged hittel már megismertünk, fönséged szemléletére is eljussunk. Ugyanazon a mi Urunk Jézus Krisztus által*». Amen.

VIII.

A testápolásról.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A tavalyi rendkívül forró nyáron egy úr járt Párisban. Aki Párisban jár, megnézi a «Napkirály»=nak, XIV. Lajos=nak lélekzetelállító tékozlással felépített versaillesi palotáját is. Aki meg a versaillesi kertekben jár, megnézi a fájdalmas nevű kastélyt is. Trianont, amelyet meg XV. Lajos épít=tetett a bűnben egyik társnőjének.

Tehát megy az illető úr Trianon felé . . . Valaki azonban jóakaratúan figyelmezteti, hogy ne menjen a rendes úton a tavak mellett, mert az óriási hőségben és szárazságban tömegestül pusztultak el a halak s most kibírhatatlanul sza=gos tőlük a levegő.

— *Most* pestises a levegő? — riad fel az illető úr gon=dolata. Hát mi volt itt akkor, mikor a király és udvara me=rült itt nyakig az életörömök bűnös hajszolásába! Micsoda tátongó mélysége ásított itt valaha az erkölcsi züllésnek! Hogy modern nyelven fejezzem ki magam: Micsoda hallatlan «testi kultúra» folyt itten! Higiénia, kozmetika, divat, jólét, szórakozás, élvezet . . . talán soha ezek a szavak még olyan istentiszteletben nem részesültek, mint itt. Az egyik bűn=társnő ajkáról itt röppent el először a lelkiismeretlen tobzó=dásnak azóta szállóigévé vált jelszava: «Après nous le déluge!» «Csak vígan, hajrá! Utánunk aztán jöhet a vízözön! . . .»

Csak vigyázat! Csak várjatok! Majd eljön a vízözön! Hiszen ha a szakadatlan élvezethajszolás között csak egy percnyi csendes idejük is lett volna, már ők is hallhatták volna az elkeseredett tömegek távoli zúgását... De nem volt egy percnyi idejük a higgadt gondolkodásra . . . És jött a vízözön... A vérözön jött! A francia forradalom rettenetes=sége jött . . . és elsöpört mindent: jólétet, pompát, élve=zetet, országot, bűnt, tivornyát, mindent . . . mert a törté=nelem nagy törvényei nem tűrik meg azokat, akik az egész földi életet csak egy nagy mulatságnak, örökös bálnak tart=

ják, s akik a földön más feladatot nem ismernek, mint a dorbézolást, szórakozást s az élvezet hajszolását.

Testvéreim! A mult vasárnapi szentbeszédben a földi élet értékéről és élvezéséről volt szó. Rámutattam arra, hogy a kereszténység nem ellenséget lát az ember testében, hanem útitársat, amely életünkön át végigkísér s amelynek egészségére, munkabíró segítségére lelki kialakulásunkban s földi rendeltetésünk betöltésében egyaránt rászorulunk. Ez volt a multkori beszéd tárgya. Mára maradt a kérdés második részének tárgyalása: ha a testre rászorulunk, akkor a testnek ápolására is szükség van. Szabad és kell is megadni a szükséges ápolást s gondozást, viszont azonban a test túlságbavitt becézése és dédelgetése egyénileg is bűn s a nemzet hanyatlásának is előkészítője.

Ime ez lesz két főgondolata a mai beszédnek. Először azt fogjuk vizsgálni, hogy **a keresztény világnézet szerint mennyiben jogos a test ápolása**; de ezután rá kell mutatnunk arra is, **mennyiben veszedelmes a testápolás mai túlzása.**

I. Mennyiben jogos a test ápolása?

A) Mindenekelőtt is azt kell megállapítanunk, hogy a keresztény világnézet **nem tiltja a józan ész és az erkölcsi törvények korlátai közt maradó testápolást: szórakozást, időtöltést, élvezetet, kozmetikát, öltözködést.**

a) Ha u. i. a «testápolás» s a «testi kultúra» jelszavain kissé elfilozofálgatunk, mögöttük mély emberi vonást veszünk észre.

Az ember azt szeretné, hogy teste is egészséges legyen, erős legyen, szép legyen. Ez benne rejlik emberi természetünkben. Akarunk szépek lenni! Akarunk erősek lenni! Miért? Honnan van ez? *Mert valaha azok voltunk!*

Valami régi emlék él bennünk: emléke annak a kornak, amikor a bűn még nem rontotta meg az emberben az istenhasonlóságot, amikor tehát nemcsak a lélek volt szép, hanem szép, erős, egészséges volt a test is. Az ember ezt a boldogságot mindig visszavágyta; de oly elemi erővel még talán soha sem tört ki ez a vágya, mint a világháború után, napjainkban. Vízkúra, napkúra, szabad levegő, vándorlás, torna, sport, ritmikus tánc, mozgásművészet, kozmetika és nem

tudom még miféle szavak kavarognak a levegőben, melyeknek mind egy a céljuk: a szép, az erős ember.

Mit szóljunk ehhez? Elítéljük? Emberek milliói és milliói rohannak a «testi kultúra» jelszava után, s vajjon megoldjuk-e a kérdést, ha gyökerestől elítéljük az egész törekvést?

Nem oldjuk meg. Sőt a kereszténység szempontjából nem is kell mindenestől elítélnünk. Az ember boldog akar lenni, — ez legelemibb vonása természetünknek. És — amennyire lehetséges — boldog már itt a földön is. Igen: sok a szenvedés, sok a csapás, megpróbáltatás az életben; és ha az Úristen szenvedést enged reánk, alázatos lélekkel elviseljük a fájdalmat. De a fájdalom *nem öncél — csak eszköz.* És a kereszténység is megengedi, sőt hirdeti, hogy amennyire csak lehetséges, enyhítsük a fájdalmat és tegyük elviselhetőbbé, könnyebbé, derűssé, örvendetessé a földi életet is! Igen, ez szabad!

b) De a döntő pont itt van: az ember örvendezni akar s az életet élvezni, a kereszténység pedig *tartalommal akarja megtölteni az emberekenek életvágyát életigényeit.* Bizonyára meg fogtok érteni, Kedves Hallgatóim, ha így fejezem ki magamat: Nekünk, katolikusoknak, nem a test kultusza a fő, hanem a test *megdicsőítése, fölemelése;* fölemelése a pusztán anyagi szépségtől — bocsánat a kifejezésért — a pusztán állati szépségtől a harmonikus lélek kiverődő szépségéhez. S az élet tisztességes élvezése, a túlzásba nem vitt szépségápolás, a szórakozás mind összefér a keresztény felfogással addig, amíg a lélek érdekeit nem veszélyezteti!

B) De a katolikus erkölcstan a józan határok közt elismeri még a divat, a kozmetika, a szépségápolás jogosultságát is, még kevésbbé helyteleníti a **testedzést és sportot.**

Csak nem gondoljuk, hogy a katolikus Egyház ellene mond a Szentírásnak! Abban pedig ez olvasható: «Jobb a szegénynek, ha egészséges és teljes erejű, mint az erőtlen és nyavalyákkal megostorozott gazdagnak . . . Nincs gazdagság a testi egészség gazdagsága fölött». (Eccli, 30, 14—16.)

A kereszténység az Úr akaratának tartja, hogy az ember teste egyenesen álljon és tiszta legyen és egészséges. S ezért a józan testedzést nemcsak megengedi szent vallásunk, hanem egyenesen örül is neki.

a) *Örül először pusztán földi szempontból is.*

A régebbi századokban a testápolást nem hangoztatta a kereszténység, mert nem volt rá szükség. Akkor az ember

még sokkal egészségesebb volt. De ma? Nézd csak meg, mikor az iskolaorvos vizsgálja a csenevész, sápadt, hervadásnak indult gyermekeket! Nézd csak a kórházak ágyain sínylődő tömeget s azt a még nagyobbat, amelyiknek nem jut kórház! Nézd a gyönge nőket, akik nem bírják el az anyai feladatokat! Nézd a köhécselő emberek piros-foltos arcát! Nézzük mindezt a nyomorúságot és akkor mondjuk ki bátran: Kell testápolás! Kell földi szempontból is! Mert az a sápadt, vérszegény, külvárosi gyermek, az a természetes, egészséges színét púderral és festékkel pótló masamód-lány, az a beesettarcú munkás, az a végkép kimerült, görnyedt hátú családanya: mindez nem az az embertípus, amelyet az Úr erre a földre, — még a bűnbeesés után is — állítani akart! Tornázzanak hát gyermekeink, sportoljanak, legyenek cserkészek s leventék, játsszanak a napon, az erdőben, másszanak hegyeket, kacagjanak, énekeljenek, — mindezt szívesen kell vennünk pusztán földi szempontból is.

b) *De még inkább szívesen vesszük ezt lelki szempontból.*

Hogyan? Hát a sportolásnak, a test-fegyelmezésnek van lelki értéke is? De mennyire? Ha a sport, a testedzés, a hegymászás más eredménnyel sem járna, mint azzal, hogy elvonja az embereket a dohányfüstös kávéházak s kocsmák, a mozik és tánctermek fülledt levegőjétől, lelkipásztori szempontból már ennek a negatívumnak is csak örülnünk kellene.

De van a testedzésnek más, pozitív haszna is.

Nem érdekes dolog-e, hogy Krisztus születését hirdető angyali éneket éppen a pásztorok hallották meg: az esőben, szélben, viharban edzett pásztorok! A kényelem s elkényeztetés nem a lélek igénye; annak jobban szolgálja érdekeit a kemény fegyelem s önuralom. Az elpuhult, fegyelemhez nem szoktatott, elkényeztetett test süket az evangélium szavára; míg viszont a fegyelmezett, önuralomhoz szokott ember könnyebben meghallja az Úr hívását.

Csak meg kell kérdeznünk a buzgó hittanárokat: Kikkel van legtöbb bajuk diákjaik közt? Kik tudják legkevésbbé megvalósítani a keresztény élet követelményeit? Kik bújnak ki a kötelességteljesítés alól? Kik nem tanulnak, nem imádkoznak, kik bukdácsolnak bűnről-bűnre? Azok, akiket otthon nagyon elkényeztettek, akiket agyonbabusgattak, akiknek maguktól soha semmit nem kellett megtagadniok.

Már most jön a józan sport s gyakorlást követel: a test tréningjét.

c) *A test tréningje!* No, de hiszen akkor egészen otthon vagyunk! *Van valaki a világon, aki úgy ért a test trenírozásához, mint a katolikus Egyház?* Nem Szent Pál írja-e önmagáról: «Megsanyargatom testemet és szolgaságba vetem». (Kor. I. 9, 27.)

Mit csinálnak a komoly por'olók, mikor versenyre készülnek? «Sportszerű» életet élnek. Mik ennek a szabályai? «Korán kelni s feküdni»; — no, ehhez ért az Egyház! Másfélévvel ezelőtt meglátogattam a seckaui bencé ek kolostorát: félnégykor kelnek télen-nyáron! Onnan elmentem a Bódeni tó partjára a mehreraui cisztercitákhoz, azok meg háromkor kelnek télen-nyáron!

Aztán mi a sportszerű élet? «Mértékletesen étkezni!» Igen? Hát itt az Egyház böjti előírása!

Aztán: «Önmegtartóztató, tiszta életet folytatni!» Ó, hiszen ez meg a keresztény erények legféltettebb virága! Disciplina, önfegyelmezés, a test fékentartása, — hiszen ezek őskeresztény szavak! Csak akkor «aszkézis»-nek hívták ezeket, ma meg «sportszerű életnek». Hát ez mindegy! Ha a szavakon nem akadunk fel, bátran ki is mondhatjuk: *a sport a mai ember aszkézise.*

Hogy ez valóban így van, hogy a «sport» és a «keresztény önfegyelem» valóban testvérszavak, ezt sehol szemléletesebben nem lehet kiérezni, mint egy kedves olasz város sajátságos szokásából.

Mindnyájan ismerjük a kis olasz városnak, Sienának nevét. Nagy szentje, Sienai Katalin tette világhíressé. Nos, ebben a Sienában van egy különös népszokás. Székesegyházának márványkövezetét minden évben egyszer fadeszkával teljesen befödik. Mire való ez? Ma van a nagy lófuttatás! A verseny végén a résztvevők a dóm elé lovagoknak. S tudjátok mi a győztesenek legnagyobb kitüntetése? Nem száll le lováról, hanem úgy, ahogy a versenyt megnyerte, lován ülve, bemegy a dómba. Végigdübörög a deszkapadlón, be, egész a főoltárig. Kezdődik a nagymise s a győztes lovas ott ül feszesen, tisztelegve lován az egész nagymise alatt az oltár előtt. Ime, Szent Katalin városa világgá kiáltja: *a világ sportja s az Egyház aszkézise testvérfogalmak!*

II. A mai túlzás veszedelmei.

A) Most aztán valaki azt fogja mondani: «Ei! Micsoda lelkes propagandabeszédet hallottunk ma a testápolás mellett! . . . Hát ha ennyi sok rokonszenves vonást találunk a testápolásban, a sportban, hát akkor minden rendben van? Akkor fenntartás nélkül lelkesedjünk mindenért, ami ma a testápolás címén az emberek közt történik?» . . .

Azt már nem, Kedves Testvéreim! Ami érték van a testápolási törekvések mélyén, azt igazán lojálisan elismertem. De ép ez az elfogulatlanság arra is feljogosít, hogy a *letagadhatatlan veszedelmekre is rámutassak.*

Nyiltan kimondottam az elébb, hogy a testnek szabad megadnia mindazt, amit jogosan követel: pihenést, alvást, szórakozást, táplálékot, ruhát, lakást. És pedig szabad nem csupán a legszükségesebbet, hanem szabad ízlésre, szebbre, kényelmesebbre is törekednünk, vagy — amint valaki mondta — «az élet esztétikus vonalvezetésére».

De van egy alaptétel, amelyből nem engedünk: **A szépségápolásban a lélek maradjon mindig a király és a test a szolga.** Igen, a testápolás ne történjék a lélek rovására! Mert akárhogy kendőzöd magadat s napjában akárhányszor rúzsozod, akárhogy soványítod magad vagy akárhogy hízlalod, akárhogy csepegteted az atropint, hogy csillogjon tőle a szemed és akárhogy krémezed arcodat, hogy üde legyen a bőröd — egyszer úgyis eljön az óra, amelyben aztán már nem használ a legraffináltabb testkultusz sem. Eljön az óra, melyben a lélek leveti a testet, mint levetjük az elnyűtt ruhát. Az óra, amelyben a legjobb festék sem teszi már pirossá az ajkat, a leghíresebb parfüm sem tud megbirkózni az enyészettel; az óra, amelyben véget ér minden divat — hiszen a koporsó szemfödelét még mindig a régi divat szerint készítik . . .

Testvérem, aki ma nem ismersz más életcélt, csak magadat csinosítani, *erről az óráról meg ne feledkezzél!*

B) De nemcsak a szépségápolásnak, **hanem a sportnak is vannak veszélyei.** Veszélyei a vallási és nemzeti kultúrára egyaránt.

a) A túlzásba vitt testápolásnak vannak *vallási veszélyei.* Egyesek közt a testápolásból egész új vallásfelekezet kezd kialakulni, amikor a test sportja pótolja a lélek vallásosságát. Már pedig amint az örökös mulatság még nem jelenti az

életfeladat elvégzését s amint az örökös tükörbenézés, cicomázkodás és piperkőzés még nem komoly tartalom egy emberi élethez, épúgy a hegytetőn élvezett napkelte még nem pótolhatja a reggeli imát s a nyaralásban feketére sült bőr nem pótolhatja a fehér lelket.

A sportpályák fölött ott végtelenkedik a magasságos ég s mintegy kiáltja: az emberi lelket nem szabad az anyag szűk kereteibe lerabszolgázni, a sport nem lehet valláspótló intézmény!

És azoktól, akik ma fanatikusan esküdnek a testedzés egyedülvaló értékére, szeretném megkérdezni: hát igazán hiszitek, hogy pusztán földi szempontból is előnye az államnak, a népnek, ha gyermekeinek erősebb az izma és jobb a testi egészsége, de emellett elnyomorodott bennük a kellően nem gondozott lélek? A nép erkölcsi edzettsége annyival fontosabb a testinél, amennyivel magasabbrendű a lélek a testnél.

Elvesztettük a világháborút, pedig a frontok fáradalmait nagyszerűen bírtuk. Mondjatok egyetlenegy ütközetet, amelyben legyőztek volna minket azért, mert a magyar katona nem lett volna *testileg* eléggé edzett. Sehol! És mégis vesztettünk! Vesztettünk, mert a magyar *lélek* nem volt edzett a frontmögötti titkos erkölcsi mételyezés ellen.

Kell tehát edzett kar, de kell edzett lélek is! Kell sportoló kar, de kell imádkozó kéz is! Kell testedzés, de jaj, ha elfeledjük mellette a lélek edzését is! A sportpályák ne tegyék üresekké a templomokat, *mert semmiféle testedzés nem pótolhatja a lelki kultúrát.*

b) De másodszor: *a sport nem pótolhatja a szellemi kultúrát sem.* S ezért másik figyelmeztetésünk: a sportpályák ne tegyék üresekké a könyvtárakat, olvasótermeket, iskolákat sem!

Kellenek ruganyos izmok, de az izom még nem minden! Kellenek atléták, de kellenek filozófusok is! A testi erő győztesei mellé a tudomány győztesei! A port nem lehet öncél, hanem illeszkedjék az emberi élet nagy szervezettségébe: legyen képkeret, amely a képet, az értéket, a szellemet hordozza.

Már pedig ki nem látja a veszélyt, hogy ma a sportverseny és rekordhajhászás egyre nagyobb tömegeknek válik egyetlen ambíciójává s válik elsorvasztó riválisává a szellemi kultúrának.

Ne vegyük zokon a katolikus Egyháztól, amely hihetetlen

munkával közel 2000 évig nevelte az emberiséget a legfinomabb, legigazibb kultúrára és tudományra, ne vegyük zokon, ha most aggódva nézi ennek a kultúrának veszélybejutását s ha a mindent elönteni készülő anyagias, földi gondoskodás özönvize közepén is föl meri emelni védőszavát az erkölcsi kultúra elsőbbségének érdekében.

Mert hát nem látjuk-e a mindennapi élet ezernyi megnyilvánulásában, hogy az emberiség elvesztette az igazi nagyság, az igazi érték iránt a szemmértéket! Kérdezd meg az embereket, kik kapták tavaly a Nobel-díjat! Vajjon hányan tudják? De kérdezd meg, ki volt tavaly a futás világbajnoka s kik nyerték 400 m-en az úszó stafétát, s meglásd, mennyien fogják tudni!

Kérdezd meg, kit ismernek s kit bámulnak az emberek legjobban s kit legkevésbbé. Legkevésbbé ismerik a tudósokat, nagy gondolkodókat, az emberiség jótevőit. Valamivel többet tudnak a politikusokról; még többet az írókról s föltalálókról. Mindezek fölött állnak érdeklődésükben a nagyon gazdag emberek. De ezeket is messze fölülmúlják a sportbajnokok, a filmszépségek és a versenylovak. Ezen fölül hírnévben már csak egy csoport van: a nagy gonosztevőké.

Nem túlzok! Mondjátok: nem ez-e a nagy tömeg ítélete?! Folyton és folyton csak meccsekről, versenyekről, repülők fogadatatásáról, tornaünnepélyekről, boxversenyről, az emberi izom s nyers erő teljesítményeiről olvasunk, mint valami világot rengető hőstettekről, s ugyanakkor az emberi ész és erkölcsi jóság teljesítményeiről nem beszél senki.

Ismétlem: nem a testápolás ellen szólal fel Egyházunk, hanem annak *kinövései ellen*. Vagy hát nem szabad szólnia? Nem szabad szólnia, mikor 80.000 ember izgalomtól eltorzuló arccal lihegve, tombolva, üvöltve nézi, hogy a két mérkőző boxbajnok közül melyiknek lapul el előbb az orra, dagad véresre a szeme és extázisban várja, hogy a horogütések után melyik veszti már el eszméletét!

Újjáépítésről, megújulásról szónoklunk; dehát így mit építünk újra? Csak a testet! A test pedig lélek nélkül halott. Vagyis akkor: testápolás lélekápolás nélkül egy hullának gondozása! Adjuk meg a testnek, ami a testé, de a léleknek is, ami a léleké. «Nemcsak kenyérrel él az ember», — mondotta egy ízben az Úr; s ma alighanem így mondaná: Nemcsak labdarúgásból, magasugrásból, sportból, szórakozásból s ünnepi felvonulásból él az ember, «hanem minden igéből, ami az Isten szájából jő». Vagyis *előbb a lélek, aztán a test!*

Előbb a munka, aztán a szórakozás! Előbb a jóság, aztán a tudás! Előbb a vasárnapi szentmise, aztán leventegyakorlatozás, kirándulás! Előbb az örökkévaló, aztán a földi érdek!

Igen: szent vallásunk ezt meg meri mondani! Megmondja, hogy az ember súlypontja nem e világon van, hanem az örökkévalóságban; de a mai emberiség elvesztette súlypontját, s azért nem tud többé egyenesen állni, ezért dülöngőzik, inog, sőt akárhányszor fejetetején áll. Legyünk hálásak szent vallásunknak, hogy az értékek mai nagy átértékelésének idején mindezt ki meri mondani.

*

És itt befejezem beszédemet, Kedves Testvéreim. Befejezem azokkal a gondolatokkal, amelyeket Szent Pál írt le először a korinthusiakhoz.

Szent Pál alighanem látta az isztmoszi játékokat, a korinthusi sportot. Látta, mennyit küzdenek, izzadnak, mily hihetetlen áldozatokat hoznak a versenyzők. S mindez miért? Hervadó koszorúért, amelyet csak egy versenyző nyerhet el. S ekkor írta gyönyörű szavait: «Nem tudjátok-e, hogy akik a versenypályán futnak, mindnyájan futnak ugyan, de egy nyeri el a jutalmat? Úgy fussatok, hogy elnyerjétek! Mindaz pedig, ki részt vesz a versenyben, mindentől tartózkodik; azok, hogy hervatag koszorút nyerjenek, mi pedig hervadhatatlant». (Kor. I. 9, 24. s köv.)

Szent Pál gondolatai szerint mi mindnyájan sportsmanjei vagyunk az Úr Krisztusnak. Mi mindnyájan trenírozunk az örök éle ért. Egész földi életünk versenyfutás. Nem rövidtáv ugyan — jaj, nagyon hosszú: 70—80 évig is tarthat! Nem síkfutás — jaj, akadályverseny: hányan felbuknak útközben! Pedig itt nem egy díj van — mindenki nyerhetne. És nem hervadó babért — az örök élet hervadhatatlan koszorúját. *Koszorút, amely nem fonnyad el! Koszorút, amely örökké zöld! Koszorút, amelyet senki el nem vehet tőlünk! Koszorút, amelyet Isten tesz homlokunkra!*

Testvéreim! Szent Pál szavával búcsúzom: **«Úgy fussatok, hogy elnyerjétek!»** Amen.

IX.

Urna vagy koporsó?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A legutóbbi két beszéd a földi élet értékéről s élvezéséről az egészség megbecsüléséről, a testápolásról s testedzésről szólott. Isten ötödik parancsa, mikor tiltja a földi élet kioltását, egyúttal előírja annak helyes ápolását s megbecsülését is; és a szent kereszténység mindig meg tudta találni a helyes utat a túlzások közt: elítélte azokat a régi tévtanítókat, akik az emberi testben az ördög teremtményét s a lélek ellenségét látták, de épúgy föl meri emelni szavát a testkultusz és testápolás mai túlzásaival szemben is.

A szent kereszténység becsüli az emberi testet is és kegyelettel bánik vele, — ez volt a legutóbbi beszédek témája. Ma egy gondolattal tovább megyünk.

Egy gondolattal, ami bizonyára sokak számára egészen meglepő lesz. *A kereszténység becsüli és kegyelettel kezeli nemcsak az élő emberi testet, hanem még a halott testet is:* annyira megy az emberi test megtisztelésében, hogy még az amputált testrészeket sem engedi árokba dobatni, még azokat is tisztelettel hantoltatja el; az életből elköltözött híveinek holttetemeit pedig vallásos kegyelettel veszi körül; szenteltvízzel hinti meg s megindító imák közt helyezi nyugovóra a temető megszentelt hantjai alá, mint a szerető édesanya szokta a kereszt jelével homlokán megjelölni s este ágyába fektetni kedves gyermekét. Mily anyai szeretettel gondoskodik az Egyház meghalt híveinek holttetemeiről s azok kegyeletteljes pihenéséről! Törvénykönyvében negyven kánon (can. 1203—1242) rendelkezik róluk. A helyet, ahová eltemeti őket, megszenteli, mint a templomot. Eredetileg a templom kertjébe temette őket: az első sír volt az oltár alatt nyugvó vértanu sírja, ehhez simultak a hívek sírjai. Az örök lámpa fénye az ő sírjukra vetette biztató sugarát, az Úrfelmutatás csengője nekik is szólt, az «Angelus» harangja nekik is csendült. Sok országban még ma is minden halottat

előbb a templomba visznek — mintegy búcsúzni az Oltáriszentségtől — s csak onnan viszik a temetőbe. Mennyi kegyelet, mennyi anyai szeretet még a holttetem iránt is! Ez valaha templom volt, ma csak rom, — de mi még a templomromokat is meg szoktuk becsülni!

Nem érdekes jelenség-e, hogy az a kereszténység, amely mindig az örök életről s a túlvilágról beszél, s amely mindig a túlvilági élet fontosságát hirdeti, mégis ily kegyelettel bánik az ember földi maradványaival is! Valóban Anyaszentegyház a mi vallásunk, mert csak az anya képes ily kegyelettel őrködni gyermekének még holtteste fölött is és bátran szót emelni, ha már a koporsó körül is felüti fejét valami téves irányzat.

Néhány évtizeddel ezelőtt ilyen új jelszót dobott a koporsók mellé a vallásellenes propaganda: A halottakat ezentúl nem földbe kellene temetni, hanem halotthamvasztókban, crematoriumokban elégetni.

Külföldi országokban voltak már a háború előtt is halotthamvasztók, de a háború óta kettőzött erővel folyik a propaganda újabb crematoriumok felállításáért. Magyarország még állja ennek a szervezett agitációnak hullámcsapásait, nálunk még nincs crematorium. De a főváros költségvetésének tárgyalásakor szinte évről-évre visszatérő esemény, hogy egy párt — nem a keresztények pártja — ismét és ismét indítványt tesz egy fővárosi halotthamvasztó felállítására, mintha az valami égetően szükséges közintézmény volna és mintha már csak ez hiányoznék a magyarok boldogságából. Tervüket ezideig nem sikerült ugyan keresztülvinniök, tehát a halotthamvasztás kérdése nélunk ma nem időszerű téma. De mégis úgy gondolom, hogy az V. parancs tárgyalásánál érdemes lesz egy beszédet erre is fordítani; illik mindnyájunknak felkészülve lenni minden jövő eshetőségre és ismerni: 1. **mily érveket szoktak felhozni a halotthamvasztás mellett,** és 2. **miért ragaszkodik szent vallásunk továbbra is a földbetemetkezés szokásához.**

I. A halotthamvasztók érvei.

A halotthamvasztás hívei három csoportba sorakoztatják érveiket: egészségi, gazdasági és érzelmi érvekkel dolgoznak.

A) Először **egészségügyi érvekkel** jönnek és azzal ijesztgetik az embereket, hogy az eltemetett holttestek *megfertőzik*

a talajvizet, a kutakat, a levegőt s ragályos betegséget terjesztenek . . .

Hát ez kemény érv! És ha ez igaz volna, a katolikus Egyház még aznap föladná a temetés szokását.

Mikor ezt a gondolatot először vetették fel a halotthamvasztás hívei, valóban nagy ütőkártyát jelentett kezükben. Ma azonban ez az érvük teljesen összeomlott. A Bécsben tartott egészségügyi kongresszus — Kongresz für Gesundheitspflege — egyenesen azt mutatta ki, hogy a temetői kutak vize tisztább, mint más kutaké. A párisi temetőkben pedig megvizsgálták a kripták levegőjét s bacillusokat nem találtak benne. Ma már kétségtelen tény, hogy a *törvényszerűen elföldelt holttest hygienikus szempontból semmiben sem veszedelmes.*

De az orvosok megállapításaitól s vizsgálataitól függetlenül is hivatkozhatunk arra a tapasztalati tényre, hogy sokan laknak a temetők közelében, sőt nagyvárosokban többen a temetőkben és ezek közt koránt sincs több betegség, mint mások közt. Tirolban még ma is igen sok helyen a temető a templom körül van, tehát a község közepén s a népnek mégsem nagyobb a halandósága. Sok régi külföldi kolostorban a temető a kolostor falai közt van, a kolostor kútja közelében s még sincs baj. Orvosi testületek s a mindennapi tapasztalat oly egyértelműen tagadják a temetők veszélyességének rémét, hogy ezt az «érvet» ma már a halotthamvasztás hívei is alig merik előhozni.

B) Van azonban persze még több ütőkártyájuk is. Itt van pl. **a kérdés gazdasági oldala.** A halottégetés *gazdaságosabb* az emberiségre — mondják, — mert nem kell lefoglalni nagy földdarabokat temetők számára és így a most erre szolgáló területeket is be lehetne vetni és így több lenne a termés.

Az igaz: a temetőhöz valóban egy darab föld is kell. Azonban, ami búza ezen a darbon teremne, az ugyan nem sokat lendítene a világtermés mérlegén! És harminc év mulva újra lehet kezdeni a már megtelt temetőt is, tehát nem kell folyton új földet elvonni a megmunkálás alól.

Viszont ne feledjük el megnézni az érvelés másik oldalát sem. Mert ha azt mondják, hogy a temető pénzbe kerül, talán szabad lesz nekünk is megemlíteni, hogy a crematorium, a halotthamvasztó-épület és annak speciális gépeket igénylő berendezése is pénzbe kerül és ha sokba jön a földbetemetkezés, a halotthamvasztás egész biztosan jóval többe jön.

Vannak ugyan városok, ahol egész olcsón végzik a hamvasztást. De itt a város ad a creamtoriumnak hatalmas szubvenciókat, persze azoknak a polgároknak adójából is, akik a hamvasztásról hallani sem akarnak.

De egyébként is a *kötelező* halottégetés terve olyan akadályokba ütközik, hogy tulajdonképen keresztül sem vihető. Mert csak nem gondolják, hogy majd minden faluban építenek drága költségen halotthamvasztót! Ha pedig csak egy-két nagy városban akarnak építeni, akkor a hamvasztás megmarad a gazdagok fényűzésének. Több külföldi városban volt már crematorium a háború alatt is; és megtörtént, hogy szénhiány miatt fagyoskodtak az élő emberek s be voltak zárva az iskolák, de a halotthamvasztó gépezetének fűtéséhez még mindig volt szenük. Hát ez gazdaságos eljárás?

Van aztán a halotthamvasztás híveinek *még egy újabb közgazdasági érvük* is, — ezt azonban félek itt csak említeni is. Egyesek u. i. felhozták, hogy a földbetemetés nagy pocsékolás; a holttetem sok olyan hasznos anyagot tartalmaz, amelyet a hamvasztás által a föld termékenyítésére lehetne felhasználni.

Hát ez, Testvéreim! — először is tévedés. Mert éppen a crematorium kéményein át pocsékolódik el sok olyan anyag, gáz és sav, ami a földbetemetett holttestből egyenesen a talajba kerül. Tehát már maga az állítás is téves. De tovább megyek és kérdem: *Hát ennyire jutottunk?!* A háború alatt terjedt el a szörnyű hír, hogy valahol a holttestekből szappant főznek. És még a háború vérengzése közt eldurvult emberiség is megdöbbenve riadt fel erre a hírre. És most meg a béke idején akarják, hogy szeretteink elégetett hamujával talajt termékenyítsünk s porrátört csontjaiból meszet égessünk?!

C) De most jön a hamvasztók legerősebb érve: **az érzelmekre hivatkozás.**

Jönnek a rémes leírások, mint eszik meg a földbetemetett embert a férgek, a békák, a kígyók!... Mennyivel «szebb felbomlás», «esztetikusabb vég» az elhamvasztás! A milánói crematorium bejáratára nagybüszkén ki is írták: «Vermibus erepti puro consumimur igne». «Férgektől menten felemészti porunkat a tűzláng.»

Mit szólunk mindezekhez, Kedves Testvéreim?

Hát először is nem igaz, hogy az eltemetett holttestet a földben férgek, kígyók, békák eszik meg. Ez igazán vásári kortes-

fogás. Hiszen köztudomású tény, hogy a felbomlást a test-ben lakozó bacillusok láthatatlan légiója végzi el. Igaz, ez sem esztétikus látvány, de legalább természetes felbomlás, — az égetés ellenben erőszakos. A temetésnél a földnek adjuk át a tetemet, hogy az végezze el fölöszlató munkáját, de az égetésnél mi magunk semmisítjük meg szeretteink testét.

És hogy az elégetés szebb-e, esztétikusabb-e, mint a föld mélyén végbemenő természetes felbomlás, hát erről is tudnék egy-két részletet mondani, ha a templom szentsége megengedné és ha hallgatóim idegeit jobban nem respektálnám. Mert hogy mi megy végbe az alatt az 1½ óra alatt, amíg 1000 fokos hőben (jól értsétek: 1000 fok!) sül a halott, hogyan torzul el, hogyan húzódik össze, hogyan mozdulnak meg tagjai, mintha szörnyen szenvedne a pokoli hőségben, ezt jobb el nem mondani. Jól tudják a crematorium emberei, hogy a hamvasztást miért nem engedik megnézni még a halott legközelebbi hozzátartozóinak sem. Mert ezek bizony ingyen reklámot csinálnának, — de nem a hamvasztás mellett! Csak egy szemtenu szavait idézem, aki végignézett egy ilyen hamvasztást: «Több napon át nem voltam képes szabadulni a visszataszító képtől s elborzadtam, valahányszor emlékezetembe visszaidéztem ama rettenetes látványt».

Hogy a hamvasztás «kegyeletesebb eljárás a halott iránt?» Gothában egy elhambasztott 23 éves hölgy csontmaradványait ünnepi ebéden köröztették a résztvevők közt, — ez nagyobb kegyelet? Egy amerikai férj elhamvasztott felesége porát a szalonban állította fel egy kazettában, — ez nagyobb kegyelet? Egy másik amerikai meg végrendeletében azt hagyta, hogy elhamvasztása után porait egy kocsma kimérőasztalán helyezzék el, — ez nagyobb kegyelet? (Stimmen aus M.-Laach. 43. k. 556 l.)

Hát már mondjátok: nem emberibb, nem megindítóbb búcsúzás-e ennél az, amikor a megrendült hozzátartozók néma fájdalma és az Egyház könyörgőimái közt cesndes méltósággal eresztik le a koporsót az anyaföldbe, hogy lakójót visszaadják a földnek, melyből vétetett! És ha már van valakinek joga «esztetikára», «művészetre» hivatkozni, hát bizonyára a földbetemetés híveinek van. Nézzétek meg azt a lélekbemarkoló művészetet, amit a vallásos kegyelet a milánói, a genuai s egyéb olasz temetőkben alkotott, vagy csak lépjetek be egy negyedórára egy kis tiroli falu temetőjébe s éljétek át annak virágillatos hangulatát s mindjárt látni fogjátok, hol van esztetika s művészet. Már csak ítél-

jétek meg magatok, mi szebb, mi kegyeletesebb: meghalt édesanyánk hamvainak urnáját dísznek kertünkbe állítani, vagy pedig édesanyánk sírját kertünk virágaival díszíteni?

Ime, elmondtam a hamvasztás híveinek valamennyi érvét. Hátra van a másik kérdés: mik az Egyház indító okai, amelyek miatt továbbra is kitart a földbetemetés mellett.

II. A földbetemetés érvei.

A) Először is egy **érdekes jogászi érvet hozhatnék** fel. A halottégetés elterjedése pusztán jogi szempontból is komoly veszteséget jelentene. Hányszor történik meg, hogy évek multán kell valamelyik halottat exhumálni, mert gyanú merült föl arra, hogy megmérgezték. Évek óta földben pihenő holttestben is egész bizonyossággal ki lehet mutatni a méreg nyomait: míg az elégetett ember hamvaiból már másnap is lehetetlen a bűntényt megállapítani.

Meg vagyok győződve, hogy ha szent vallásunk megengedné a halotthamvasztást, legelőször a büntetőjogászok tiltakoznának ellene.

B) A földbetemetés mellett azonban sokkal mélyebben szántó érveink is vannak. És itt mindenekelőtt fölemlítem az **emberiség évezredes tradicióját.**

Az emberek kezdetben mindenütt sírba temetkeztek. Pedig a kultúra kezdetén álló embernek nehéz volt primitív eszközeivel sírt ásnia; könnyebb lett volna kitennie a holttestet a vadállatok közé, hogy azok azt másnapra felfalják. De nem tette! Ő is sírt ásott vagy barlangot vájt s nehéz kövekkel zárta el a nyílást, mintha jelképesen azt a hitét akarta volna hirdetni, hogy a föld öle az anya öle, ahol a halott csendben nyugszik, míg valami felsőbb hatalom újra életre fogja hívni. Igen: a legrégibb ember is hitt az új életben, hiszen ezért adta halottja mellé a sírba fegyvereit, földi méltósága jelvényeit, sőt a halott mellé a sírba piros festéket is tett, hogy a halavány színt, amit a halál festett arcára, odaát az élet színére át tudja festeni. A pogányság később ugyan áttért a holttestek elégetésére, de az ősi, eredeti szokás a temetkezés volt.

A kereszténység pedig mindenhol csak földbe temetkezett. Az Úr Jézusról is ezt mondjuk: «Megfeszítették, meghala s eltemették». A katakombákban földbe temették a vértanukat, a középkorban a kolostorok hangulatos kereszt-

folyosóiba s a dómok szentelt falaiba, — ne csodálkozzunk hát rajta, hogy szent vallásunk ellenségei kedvéért nem akarja feladni ezt az évezredes tradicióját, hogy úgy mondjam: szép családi szokását.

C) Ellenségei kedvéért! És itt már kimondtam a harmadik gondolatot is, a legfőbb érvet, ami miatt szent vallásunk ellene van a halotthamvasztásnak: **A halotthamvasztás gondolatát a kereszténység ellenségei kapták föl, s annak propagálásával tulajdonkép vallásellenes célokat szolgálnak.**

A halotthamvasztás látszólag közömbös dolog, — s az Egyház mégis ellene van.

Miért?

a) Világosan akarok beszélni: *dogmatikus nehézségeink a hamvasztás ellen nincsenek.* Ha ezer fok meleg van is a crematorium kemencéjében, a lelket ugyan meg nem égeti! Ha hamuvá ég is az emberi test, a mindenható Isten csakúgy föltámaszthatja, mint a sírban elporladót. Az őrjöngő Néró mint eleven fáklyát égette el a vértanukat, s hisszük, hogy ezek is föltámadnak. Összeütközik az autó, a robbanó benzinláng elégeti az utast, — s az Egyház eltemeti, s hiszi ennek is föltámadását. Eltemeti a hamvakat is, ha ragályos járvány idején el kell égetni a halottakat. Ezt mind megteszi! De azt már nem nézheti el — Testvéreim! —, hogy a vallás szerepét a halálnál és a sírnál — ahol éppen legérzékenyebb az emberi lélek — kisemmizzék és hogy ilyen közömbösnek látszó szokás terjesztése által lassan, tervszerűen kiöljék az emberekből a lélek halhatatlanságának s testi föltámadásának hitét s a cremálás után maradt maréknyi hamura mutatva diadalmasan vigyorogják az emberek fülébe: «Látjátok, a halállal vége van mindennek!»

Ezt nem engedheti!

A hamvasztási mozgalmat egyházellenes szándékkal kezdték, a kereszténységet kiirtani akaró emberek kezdték s így ez a gondolat is egy kis részletévé, egy láncszemévé vált annak a nagy elkeseredett világnézeti harcnak, amely a keresztény meggyőződés gyökereit akarja kitépni az emberek szívéből s a modern pogányságot ültetni el lelkükbe. A pogányok égették el halottaikat. És ebből értjük, hogy ahol újból pogány világnézet s pogány élet üti fel fejét, ott követelik a halottégetést. A crematoriumban tűz lobog fény nélkül, kérdőjel emelkedik válasz nélkül, talány megoldás nélkül. A crematoriumok mögött a keresztényellenes tábor

hadserege áll s a crematorium kéményén a kereszténységellenes világnézet zászlaja leng . . . «Nem kell többé a Galileai keresztje! Jöjjenek a görög istenek, a görög erkölcsök s a görög lányok!» — ez a törekvés lappang a hamvasztás terjesztőinek céljai közt.

b) És még valami! Élénk emlékezetben áll előttem a híres párisi temetőnek, a Père Lachaise-nek halottégetője. Magas fal húzódik mellette: a Columbarium, az urnák temetője; a fal sorokra van osztva, minden sor apró kockákra — alig nagyobbak néhány tenyérnyinél — és minden kocka mögötti urnában egy-egy elégetett ember hamvai elzárva. Úgy állnak az urnák, emelet-emelet hátán, mint patikában a gyógyszeres tégelyek. Férjének hamvaihoz éppen most mászik fel létrán egy bánatos özvegy a tizedik emeletre; — íme, mi lesz a temetők kegyeletéből!

Berlinben már rájöttek, hogy ezek a falba cementelt urna-emeletek nagy akadályai a hamvasztás terjedésének. Ott már az urnákat is földbe temetik: 80×80 cm-es sír jut 4 urnának. Négy idegent együtt egy kis sírba! Hová térdeljen a négy ismeretlen család, ha imádkozni akar a sírnál? *Hát ne imádkozzék!* — éppen ez a hamvasztás rejtett célja. Ebben van a halottégetés híveinek másik titkolt szándékuk: *eltüntetni a temetőket s ezzel elnémítani a temetők szavát.*

Testvéreim! Közületek ki nem érezte még a csendes temetők hangos prédikációját? Igen: a néma halottaknak szavuk van, a temető beszél, a sír harsog, és szava megrendítőbb, mint a leghíresebb szónok prédikációja.

Csendes őszi délutánon kimegyek a Kerepesi temetőbe... a Farkasrétibe . . . a Rákosiba . . . Sírok hosszú sorfala közt szótlanul járok . . . Tekintetem a földre mered . . . mindenütt sír . . . sír . . . és hulló falevél. A város zaja csak tompa szordinóval jut el idáig. A tülekvő, az egymást taposó élők lármája itt elnémul s a néma halottak beszélni kezdenek. Beszélni, mily fontos az élet! Beszélni, mily szigorú az Úr ítélete! Beszélni, mily másképen élnének ők, ha mégegyszer visszajöhetnének . . . És a temetők eltüntetői, a halottham-vasztás hívei éppen a temető vallásos hangulatát szeretnék megszüntetni. Mert a sírhoz mi kijárunk, — s már ez is enyhülésünk. A sírt ápoljuk, virággal ültetjük tele — s már ez is vigasztalásunk. De főleg: sírjaink fölött kereszt is van, az a kereszt, amely a nagy Halottról beszél, aki legyőzte a halált s föltámadott. Ó, igen, a keresztény sír nem lesujt, hanem vigasztal, nem ösztönöz, hanem fölemel, mert a

Szentírás szavát halljuk belőle: «Elvettetik romlandóságban, feltámad romolhatatlanságban . . . Elvettetik érzéki test, feltámad szellemi test». (Kor. I. 15, 42. 44.)

A mi temetőink félhomályába az örök világosság fénye vegyül. A mi gyászruháink komorságát a mennyország angyalainak hófehér köntöse enyhíti. A búcsúzás zokogását a viszontlátás reménye tompítja s a megásott sír sötét árnyéka megenyhül a paradicsom rávetődő örömétől. Mi oly szent várakozással állunk a temetőben, mint áll a földmíves búzával bevetett földje előtt, mert a mi kedves halottaink sírja fölött magasba emelkedik az Úr Krisztus keresztje s a Fölfeszítettnek égbenyúló karjai s a keresztbe kapaszkodó fölszaladó örökzöld egyaránt a sírontúli élet hitével vigasztal; míg az elhamvasztottak urnái előtt kettétört oszlopok reménytelensége ejt kétségbe s föld felé fordított fáklya fénytelensége fagyasztja hitünket.

A szent katolicizmus tehát csak Krisztustól reábízott lélekvédő kötelességét teljesíti, mikor tiltakozik a halotthamvasztás ellen, s híveit attól büntetés terhe mellett is eltiltja; s aki pedig nem követi előírásait s úgy intézkedik, hogy halála után elhamvasszák, és ezt nem akarja visszavonni, azt sem halálos ágyán meggyóntatni, sem egyházi szertartással eltemetni nem engedi.

*

Urna vagy koporsó? — ez volt mai beszédem tárgya. Bár sem dogmatikai, sem erkölcsi nehézségünk nincs a halotthamvasztás ellen, annak hívei közé sem állhatunk! Nem állhatunk, mert az urna és koporsó látszólag jelentéktelen küzdelme ma már *elvi jelentőségű* kérdéssé változott. Nem az a vitatott kérdés, hogy «tűz-e vagy föld»; hanem az, hogy *Olympus-e vagy mennyország, pogány gondolkodás-e vagy keresztény világnézet, reménytelenül kialudt fáklya-e vagy Krisztus örök életbe átnyúló keresztje!*

Rosszul ismeri a szent latolikus Egyházat az, aki azt hiszi, hogy akár a leghangosabb agitációtól is megijed és hajlandó elveit vagy szokásait feladni.

A földbetemetés mintegy visszhangja az Úr szavainak, melyet az első emberpárhoz intézett: «Visszatérsz a földbe, melyből vétettél». (Móz. I. 3, 19.)

Egyházunk nem lát arra okot, hogy a földbetemetés ősrégi, kegyeletes szokását föladja. Föladja azt a megrendítően szép liturgiát, amelynek szavai mellett az őskeresztény vér-

tanuk ideje óta az anyaföldnek át szokta adni pihenőre tért híveinek kihült tetemét.

Hát engem csak földbe temessenek! Földbe, ahonnan vétettem! Földbe, amelyet Krisztus sírja megszentelt! Földbe, ahová őseim is pihenni tértek! Földbe, ahol haiottak napjának előestéjén a szeretet imádsága vegyen majd körül! Földbe, ahol az Isten akarata szerint eltöltött élet után csendben pihenhessek a föltámadás hajnaláig, s az örök boldogság reményében várjam azt a pillanatot, melyről az Úr szólott: «Eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a sírokban vannak, meghallják az Isten Fia szavát: és előjönnek, akik jót cselekedtek, az élet feltámadására, akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet föltámadására». (Ján. 5 28.)

Atyánk! Segíts minket úgy élni, hogy sírjainkból mindnyájan az élet föltámadására jöhessünk elő! Amen!

X.

«Szenvedjétek el egymást és bocsássatok meg egymásnak.»

(Kol. 3. 13.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Isten, az élet és halál Ura, nemcsak életet adott az embernek, hanem atyai gondoskodással védi is azt. «Ne ölj!» — hangzik az Úr parancsa. «Az élet Ura én vagyok! Nem engedem, hogy hozzányúlj akár más, akár a magad életéhez!»

De az Úr nemcsak a test szerinti gyilkosságot ítéli el. A Szentírás ezt mondja: «Mindaz, aki gyűlöli testvérét, gyilkos». (Ján. I. 3, 19.) Tehát *szóval is, gondolattal is, viselkedéssel is, gyűlölködő s ellenségeskedő magatartással is, haragtartással is lehet vétkezni az V. parancs ellen.* Ha az V. parancsot így fejezem ki: Ne ölj, ártatlan életet ki ne olts — akkor annak csak negatív, tiltó tartalmáról beszéltem, s ebben a pontban hát mégcsak eléggé keresztények, Isten törvényeit tartó emberek vagyunk. De ha szemügyre vesszük a parancs pozitív, előíró részét is, — jaj! — azonnal ijesztővé válik, mily sokan vétkeznek az V. parancs ellen!

Hol találom meg e parancs pozitív, előíró részét? Szent Pál szavaiban, melyeket a kolosszaiakhoz írt: «Szenvedjétek el egymást és bocsássatok meg egymásnak, ha egyiknek panasza van a másik ellen. Amiképp az Úr is megbocsátott nektek, épúgy ti is». (Kol. 3, 13.)

Dehát nem erőltetett belemagyarázás-e, ha a «Ne ölj!» parancsában a felebaráti szeretet, kedvesség, türelem, megbocsátás erényeit is fölfedezzük? Korántsem! Maga az Úr Jézus terjesztette ki az ötödik parancsot ily mértékben, midőn a Hegyi Beszédben így szólt: «Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: Ne ölj; aki pedig öl, méltó az ítéletre. Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki atyjafiára haragszik, méltó az ítéletre». (Máté 5, 21. s köv.); azaz az Úr Jézus óta már az ellenséges indulat is oly nagy bűn, mint amilyen volt

Mózes törvénye szerint a gyilkosság. És az Úr még folytatja is: «Aki pedig (felebarátjának) azt mondja: bolond! méltó a gehenna tüzére». (Máté 5, 22.) Kemény szavak! Komoly szavak! Bőséges anyag egy félórai elmélkedéshez!

I. Mily nehezen tudjuk egymást elszenvedni; és II. mily nehezen tudunk egymásnak megbocsátani, — íme, ez lesz a mai szentbeszéd két főgondolata.

I. Mily nehezen tudjuk egymást elszenvedni!

A) Az V. parancs ellen vét mindenki, **aki felebarátját viselkedésével keseríti, bosszantja.**

a) Vétenek azok *a felnőtt gyermekek*, akik szüleik lelkét kicsapongó, tékozló életükkel, lelketlen viselkedésükkel szomorítják. Vétenek *azok a házastársak*, akik örökös érzékenységükkel s tűrni-nem-tudásukkal keserítik egymás életét. Vétenek *azok a barátnők*, akik egy-egy jól kiszámított s idejében elejtett megjegyzésükkel úgy belevágnak a másiknak lelkébe, hogy évek multán is sajog azon a seb. Vét mindenki, aki veszekszik, szidja a másikat, gyanúsít, gyűlölködik, haragot tart.

Aki haragot tart! Tudjátok, hogy az Úr Jézus azt mondta, hogy ezek még ne is imádkozzanak! «Ha ajándékodat az oltárra viszed és ott eszedbe jut, hogy atyádfiának van ellened valamije: hagyd ott ajándékodat az oltár előtt és eredj előbb megbékülni atyádfiával, és akkor menj és ajánld föl ajándékodat». (Máté 5, s köv.)

b) Csak ha ismerjük az Úrnak ezt a szigorú felfogását, csak akkor érthetjük meg jól, amit később legkedvesebb tanítványa, Szent János írt: «Ha valaki azt mondja: Szeretem az Istent és felebarátját gyűlöli, az hazug. Mert, aki nem szereti testvérét, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szeretheti? És az a parancsunk van Istentől, hogy aki szereti az Istent, szeresse testvérét is». (Ján. I. 4, 20. s köv.) Tudjátok mit jelent ez? Azt, hogy amit a legelhagyatottabb, legszegényebb, legnyomorgóbb emberről beszélünk, azt az *Úr Jézus magára veszi*, s amit azzal teszünk, az Úr úgy veszi, *mintha Neki cselekedtük volna*. Egész világosan mondja is ezt az Úr: «Bizony mondom nektek, amit egynek a legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek». (Máté 25. 40.)

Hol vagyunk mi, mai emberek, még ettől? Közös mennyei Atyánkról szívesen beszélünk; hogy mi mindnyájan

testvérek vagyunk, erről szép vezércikkeket írunk; de — Úristen! — hol vagyunk még attól, hogy életünkben, tetteinkben, szavainkban ezt a testvériséget meg is mutassuk!

Azok a végnélküli veszekedések a mai élet ezernyi megnyilvánulásában, otthon, a villamoson, az utcán, a vásárcsarnokban, a műhelyben, az üzletben!... Már nincs világháború, és mégis robbanó bombákkal, kézigránátokkal van telve szótárunk — a harag éktelen, meggondolatlan kifakadásaival. Mérges gázzal vannak telítve a lelkek — az alattomos megszólások szemet könnyeztető pusztításaival.

B) **Ma mindenki «ideges», mindenki érzékeny, mindenki könnyen megsértődik.**

Hát hiszen szó sincs róla: minden embernek nehéz ma az élet, s ezért lett mindenki idegessé. De éppen ezért legyünk elnézőek mással szemben, *mert magunk is rászorulunk az elnézésre!*

Összevesz két ismerősünk. Békíteni akarjuk. De az egyik kifakad: «Nem békülök! Kérlek, neked fogalmad sincs, mennyire kiállhatatlan az a másik!» Elmegyünk a másikhoz, s az ugyanúgy panaszkodik: «Kérlek, ha te csak sejtenéd is, hogy mennyire kiállhatatlan az a másik!» Hát most melyik «a kiállhatatlan?» Mind a kettő! És mind a száz! És mind a kétezer millió, ahány ember csak van a Föld hátán! Mert minden emberben van hiba, csak az a baj, hogy ezt mindenki jól tudja, és elismeri, és hirdeti — a másikról, de magáról szeretné letagadni. Csak az a baj, hogy annak, aki dícsér minket, szó nélkül igazat adunk, aki azonban hibát is mer bennünk észrevenni, azzal «örök harag!» Akárcsak a mesebeli kakuk tette!

A mese szerint ugyanis a kakukot így szólította meg egy másik madár:

— Te, hallod-e mit beszél rólad a nép? Hogy te más madár fészkébe rakod tojásaidat s így más madárral nevelteted fel gyermekeidet. Igaz ez?

— Ugyan kérlek — felelt a kakuk nagy mérgesen —, hogyan hallgathatsz a buta nép ostoba beszédeire?!

— Hát az igaz-e — kérdezte tovább a madár —, amiről széltében szintén beszél a nép, hogy te csodás tehetségű jós vagy s mindenkinek meg tudod mondani, hogy még hány esztendeig él?

— Csodálom — felelte a kakuk sértődötten —, hogy ezt még csak kérdezed is. Hiszen tudod, hogy amit az egész nép állít, az igaz!

Igen: ha dícsérnek, az igaz; de ha hibát látnak bennünk, akkor érzékenykedünk s haragszunk.

C) Pedig micsoda alázatos keresztény gondolat **a hibát magunkon is észrevenni s beismerni!** Ha ezt megtanulnók, micsoda más világ hasadna ránk!

Két esetet fogok most elmondani: mindkettőben hibázó, vétkező emberekről van szó; de figyeljétek csak meg, hogy *ügyetlen vagy ügyes eljárásunkkal, mint lehet a sebet elmérgesíteni vagy gyógyítani.*[1]

Két házról van szó.

Az egyik egy javítóintézet, ahol két növendék durva csinyt követett el. Haragudtak az egyik felügyelőjükre s az esti homályban spárgát feszítettek a folyosón keresztül . . . A felügyelő végigzuhant s lábát törte. Az intézet igazgatója éktelenül dühös lett. Fölebbvalói úgy ismerték, mint a szigorú fegyelemtartás mintaképét. «Nohát megálljatok, bitangok!» — volt az első gondolata. «Úgy verjétek meg őket, hogy egész életükben megemlegessék» — szólt a felügyelőkhöz. Ezek örömmel meg is tették; az egyik fiú elájult, a másik fogcsikorgatva morogta magában: «No, ezt még megkeserülitek!»

Az igazgató egész nap magánkívül volt a méregtől. Este odahaza a vacsorához saját gyermekei kissé hangosabban jöttek be — azok is kaptak egy csomó verést. «Azt hiszitek, nem volt nekem mára már elég? Még ti is!» . . . Végül is lefeküdt; elkeseredett gondolatok kavarogtak fejében, hogy mily hálátlan feladat jutott neki az életben . . . Már kioltottak a házban minden lámpát . . . már síri csönd volt . . . de még sokan nem aludtak. Nem tudott elaludni az igazgató — mérgétől. Nem a kegyetlenül megvert gyermek — fájdalmától. Nem a másik — a fejében kavargó bosszúálló gondolatoktól. Nem a többi növendék — az elkeseredés és dac suttogásaitól.

Ime: ez történt az egyik házban.

Most hallgassátok meg a másik ház eseményét. Apácakolostor. Az egyik novicia igen súlyos vétséget követett el az engedelmesség és fegyelem ellen. Jelentették a főnöknőnek. Az sápadtan hallgatja végig az esetet, de nem szól semmit, szótlanul szétküldi a nővéreket, maga pedig bemegy a kápolnába. Délután összegyüjti az apácákat s így szól hozzájuk: «Ma reggel értesültem arról, hogy mi történt

[1] *Foerster:* Christus und das menschliche Leben. München. 1922. 181. l.

tegnap este ebben a házban. Micsoda főnöknő lehetek én, hogy az én vezetésem idejében ez megtörténhetett! Soha ezek között a szent falak között ez meg nem történhetik, ha saját lelkemet annyira megszenteltem volna, amint azt az értetek való felelősség megköveteli. Itt nagy vezeklésre van szükség. Ma már ezt meg is kezdtem, és hiszem, hogy sikerül ezen a penitenciás héten számotokra nagyobb támasztéknak lennem, és hogy főleg Krisztushoz vezethetem azt a fiatal lelket, aki restellett utánam jönni, és megtagadta az engedelmességet. Az Úr békéje veletek!» — szólt s elbocsátotta a nővéreket.

Az apácákon roppant felindulás vett erőt: nem ezt várták . . . De aznap éjjel megrendült a vétkező novicia lelke, igazában csak most sugárzott fel előtte, mi is az az engedelmesség, s attól kezdve leghívebb gyermeke lett főnöknőjének.

Ime, Testvéreim: kétféle elintézése hibázó embertársunknak! Mondjátok, melyik a keresztény eljárás: Durvaság vagy finomság? Kegyetlenség vagy szeretet? Harag vagy megbocsátás?

Megbocsátás! Megbocsátás!

És itt vagyunk a mai beszéd második főgondolatánál:

II. Mily nehezen tudnak az emberek megbocsátani!

A) «No várj! Ezt még megkeserülöd!» — hallja az ember lépten-nyomon. És mikor csitítani szeretné őket, így felelnek: «De kérem! Mikor olyan közönségesen bánt velem!»

Testvérem! Ha a másik közönségesen járt el, hát jogod van magadat is erre az alacsony szintre süllyeszteni? Ha ő ily kicsinyes volt: nem kell-e neked nagynak lenned? És: ha az Úristen is így bánna mindnyájunkkal, akik Hozzá valaha «közönségesek» voltunk?!

«Örök haragban» él két ember. Békíteni szeretném őket. Nem mozdulnak. **«Nem tehetem! Ő sértett meg!»** — mondja az egyik. **«Én nem békülhetek! Ő volt a sértő fél!»** — mondja a másik. Összeveszett férj és feleség. Akármelyiket kérdezem, mindig «a másik kezdte». Két régi jóbarát halálos ellenséggé vált: «a másik kezdte». Mindkettő előadja az esetet. És nincs az a bíró, aki el tudná dönteni, hogy melyiknek van igaza. És így végig az egész életen.

Pedig ha nem hajszolnók folyton, hogy «nekünk van igazunk!» Igazunk van — jó. De bűnünk is van! — ezt se felejtsük. Megsértett a felebarátunk — lehet. De mi meg százszor sértettük meg az Istent, — ez biztos. Én nem tudok megbocsátani embertársamnak, mert «ő kezdte» és «nekem van igazam»; és akkor el merem várni Istentől, hogy megbocsásson, akivel szemben pedig biztosan «én kezdtem» és biztosan nekem nincs igazam!

Egy ilyen engesztelhetetlen haragoshoz úgy szeretnék odalépni: — Keresztény vagy?

— Igen, az vagyok!

— És nem akarsz megbocsátani?

— Nem! Vérig sértett! Utóvégre tartozom az önérzetemnek . . .

— Igen, dehát keresztény vagy! Krisztus követője! Tudod, mit felelt az Úr Krisztus egy ízben, mikor Szent Péter megkérdezte Tőle, hogy napjában hányszor bocsásson meg ellene vétkező felebarátjának! «Hétszer-e?» — kérdezte Péter. S az Úr azt felelte: «Nem mondom neked, hétszer, hanem hetvenhétszer». (Máté 18, 22.)

Itt az én emberem elkomorodik: — Hiszen igaz, igaz . . . megbocsátanék . . . akarnék . . . de nem tudok! Nem tudom elfeledni, amit ellenem vétett. Nem tudok többé úgy érezni iránta, mint azelőtt . . .

Hát ez már más! Az akaraton fordul meg minden s nem az érzelmeken! Elfelejteni? — bizony nem oly könnyű. Érzelmeinken urakká lenni? — ez sem. De nem is ez a megbocsátás lényege. Hanem: a gyűlöletet kivetem szívemből s akarom a sértést elfelejteni!

B) Mert — Testvéreim! — jön az Úrnak még nehezebb követelménye is: Bocsássunk meg nemcsak azoknak, akik bocsánatot kérnek tőlünk, hanem **ellenségeinknek is és azokat is szeressük.**

«Hallottátok, hogy mondatott (t. i. a farizeusok által): Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket; jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért.» (Máté 5, 43. s köv.)

a) Mikor a picinyke ember a havasfejű svájci hegyóriások lábánál áll s feltekint tiszta csúcsukra, megdöbben. Épígy döbben meg a mindennapi élet kicsinyes légkörébe szorított ember is, mikor az Úrnak ezt a hallatlan kijelentését olvassa. Hiszen talán annyi is elég lett volna, hogy ne öljük meg

ellenségünket! Hogy meg ne bosszuljuk sérelmeinket? Hogy semlegesek maradjunk velük szemben? Nem, nem! Az Úr *tevőleges, cselekvő szeretetet parancsol.*

Jaj, hát meg lehet ezt tenni?

Az Úr Jézus bemutatta, hogy meg lehet. Ellenségei követ emeltek ellene s ő kitért előlük — pedig lesujthatta volna őket. Azt fogták rá, hogy az ördöggel cimborál, s Ő — tovább gyógyította betegeit. Minden szavát kiforgatták, s Ő — nem szűnt meg őket tovább is tanítani. Gúnyolták, köpdösték a kereszten s Ő — ott is imádkozott értük.

Tudom, hogy a megbocsátásról, az elnézésről könnyebb prédikálni, mint azt gyakorolni. Tudom, hogy olyan az emberi természet, hogy a jótetteket homokba írja, a megbántásokat meg kőbe vési. Tudom, hogy az élet teremthet fejetetején álló helyzeteket, hogy az élet összeköthet bennünket házsártos, zsörtölődő emberekkel; hogy lehetnek környezetünkben, rokonságunkban annyira kétszínű, szeretetlen, unszimpatikus egyének, akik ellen minden természetes érzésünk dühöng és lázong . . . Mindezt tudom, és a megbocsátás és elnézés kötelezettségétől mindez nem ment fel! Nem pedig azért, mert a kereszténytől éppen valami többet várunk, mint a pusztán természetes embertől. A keresztény ember nem érheti be azzal, hogy az Úr Krisztus mi mindent tett érte, hanem szorítania is kell magát, hogy ő meg mi mindent tesz Krisztusért, Krisztus iránti szeretetből. Igen: ha *csak* ember vagyok, hát visszaütöm azt, aki engem nyakonütött, de mert *keresztény* vagyok, lefékezem indulatomat. Ha *csak* ember vagyok, a sértőmnek ökölbe szorított kézzel kiáltom: «No vári, ezt még megkeserülöd!» De mert *keresztény* vagyok, azt mondom: «Atyám, bocsáss meg neki!»

Nem tudsz megbocsátani? Szóval nem akarsz keresztény lenni?

De akarok! — mondod. Ám, ha akarsz, életeddel, tetteiddel kell azt megmutatnod!

«Hát nem elég, ha templomba járok?» Nem elég! A török is jár a mecsetjébe s ott ájtatosabban viselkedik, mint akárhány keresztény. «Hát nem elég, ha imádkozom?» Nem elég! A pogány is imádkozik; még pedig őszintén. «Nem elég, ha jótékonykodom?» Nem elég! A hitetlenek is megteszik. Hát akkor mi az, amiben a keresztény különbözik a töröktől, a pogánytól, hitetlentől? Mi az, amiben mindenkit felülmúl? Mi az Úr Krisztus vallásának legelső ismertetőjele?

A felebaráti szeretet hősies foka; az a szeretet, amely nem zár ki senkit jótékony melegéből; az a szeretet, amelyet az ellenséggel szemben is gyakorolnunk kell. Mérgesnek lenni mindig könnyebb, mint kitörni készülő haragot visszafojtani. A szenvedett sértést viszonozni mindig könnyebb, mint elfelejteni. A rossz szót rosszal viszonozni mindig könnyebb, mint csendes higgadtsággal válaszolni. Duzzogva haragudni s bosszút forralni mindig könnyebb, mint bocsánatot kérni vagy adni. De amíg erre nem vagyunk képesek, addig nem is tartjuk meg az ötödik parancsot, addig nem is vagyunk keresztények. A keresztény jelszava: önmagamat kezemben tartani!

b) Mily érdekes kifejezés is ez: «*Önmagamat kezemben tartani!*» Valami titokzatos dolog ez: az ember legyőzheti önmagát, erősebb lehet, mint önmaga. Az állat nem lehet erősebb, mert ösztöneit vakon követi; az ember ellenben legyőzheti azokat. Van bennünk valami erő, amely képes az ösztönt is megfékezni. S ezt az erőt kifejteni, szóhoz juttatni, erősíteni — ebben áll a keresztény önnevelés.

Figyeljétek csak meg a fokozást: *jóért rosszal fizetni — ördögi; rosszért rosszal fizetni — állati; jóért jóval fizetni — emberi; s rosszért jóval fizetni — ez hősies erény, ez keresztény erény!* És ha szabad elmondanom a saját érzésemet: előttem az Úr Krisztus vallásának isteni, természetfölötti eredetét az is mutatja, hogy ily hősies szeretet kíván tőlünk; olyat, amely messze fölülmúlja a természetes hajlamokat. De az is igaz, hogy a mi Megváltónkhoz soha sem jutunk közelebb, mint mikor példája szerint rosszért jóval fizetünk, a gyűlöletet szeretettel, a hálátlanságot jótettel viszonozzuk s ellenségeinket is szeretettel öleljük át.

Testvérek! «*Szenvedjétek el egymást s bocsássatok meg egymásnak!*» (Kol. 3, 13.)

*

V. Károly császár óriási összeggel volt adósa a dúsgazdag bankárnak, Fuggernek. És mikor egy ízben a császár maga ment el hitelezőjéhez fizetési haladékot kérni, Fugger fogta az adóslevelet s egy nagylelkű gesztussal a császár szeme előtt a tűzbe vetette.

Hát ha van itt valaki hallgatóim között, aki haragban van felebarátjával; ha van itt valaki, aki már évek óta nem szól testvéréhez, gyermek szülőjéhez, ha hallotta ezt a beszédemet valaki, aki egyszer összekülönbözött rokonával, barátjá-

val, ismerősével s azóta keserűen őrzi a sértés és megbántás adósságlevelét, — ó, hadd szóljak hozzájuk az Úr Jézus nevében: Testvér, most menj haza, azután gyujts a kályhában jó nagy tüzet és dobj bele nagylelkű gesztussal minden adóslevelet: a harag, elkeseredés, megbántás emlékeit. S mikor majd ismét egybefonódik két emberi kéz, amely eddig ökölbe volt szorítva; mikor ismét szeretettel néz egymásra két emberi szempár, mely eddig haragot lövelt, — ó, akkor majd térdelj le, és imádkozzad el . . . most már teljes igazsággal, teljes bizalommal: «. . . *bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.*» **Amen.**

XI.

«Jaj a világnak a botrányok miatt!»

(Máté 18, 7.)

(1. A szülők.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az ember még csak első évtizedeit élte a földön, talán még alig voltak egynéhányan . . . s az egyik már gyilkossá testvérgyilkossá vált közülük.

Ott áll Káin megölt testvérének holtteteménél, s egy pillanatra megborzad lelke a szörnyű tett után. Mi lesz most? Villám sujt le az égből? Megnyílik alatta a föld? Ilyesvalamit várhatott megriadt lelkiismerete. A Szentírás azonban mást mond: Ábel kiontott vére égbekiáltott s villámok helyett az Isten felelősségrevonó, kérdő szava érte Káint: Hol van a testvéred? Káin azonban dacosan vágja ki mentségét, amit azóta annyi bűnös ember ismételt meg vállvonogatva: «Nem tudom. Vajjon őrzője vagyok-e testvéremnek?» (Móz. I. 4, 9.)

Káin szörnyű tette tömérdekszer ismétlődött meg az emberiség történetében. Megismétlődött szószerint is, amikor ember embertársát, testvér testvérét, gyermek szülőjét megölte, — ez azonban hála Istennek még ma is megdöbbentő szörnyűség maradt és törvény is bünteti. De megismétlődik ezerszer úgy, hogy egyik ember a másiknak *lelkét* öli meg és ezt törvény sem sujtja, és senki sem ütközik meg rajta.

Hála Istennek az emberek legtöbbjét nem érinti az V. parancs szószerinti értelmében; kiontott embervér nem tapad kezükhöz. Nem öltem! — mondhatja a legtöbb ember magáról. De vajjon *elmondhatja-e ugyanezt lelki értelemben is?* Mert az embernek nemcsak teste van, hanem lelke is. Nemcsak a testet lehet megölni, a lelket is! A testet tőrrel, késsel, a lelket botránkoztató rossz példával. És ha nagy bűn Isten előtt a testi élet kioltása, hát azt hisszük, szó nél-

kül veszi a lélekgyilkolást?! Mert igenis: őrzői vagyunk testvéreinknek! Felelősek, ha őket botránkoztatjuk!

Isten Baltazár babyloni királyra kimondta az ítéletet és a király azonnal elvesztette országát és életét, azért mert a jeruzsálemi templom edényeit tivornyákra használta; mi sors vár hát azokra, akik nem élettelen templomi edényeket, hanem *az Isten eleven templomait*, az emberek lelkét viszik bűnre s kárhozatra botránkoztató példáikkal! «*Jaj a világnak a botrányok miatt!* — mondja az Úr. Mert szükséges ugyan, hogy botrányok legyenek, mindazonáltal jaj annak az embernek, ki által a botrány történik.» (Máté 18, 7.)

És egy másik alkalommal Krisztus Urunk azok elkárhozásáról beszél, akik az éhező embereknek, Krisztus testvéreinek nem adtak enni; dehát akkor mi sors vár azokra, akik lelkileg *megölték* Krisztus testvéreit! Az Úr Jézus azt mondja az elkárhozott Luciferről, hogy ő «*kezdet óta gyilkos*». (Ján. 8, 44.) Pedig ő nem ölt meg senkit; *de bűnbevitt milliókat!* Embereket bűnrevinni, megbotránkoztatni, lelkeket rombolni, lelkeket gyilkolni — szörnyű foglalkozás, ördögi életpálya!

És ez az ördögi foglalkozás ma itt körülöttünk mindenütt pusztít! Családi és társadalmi életünk telítve ezernyi olyan megnyilvánulással, szokással, amelyek botránkoztatják, rontják, gyilkolják az emberek lelkét. Lelkeket, akikért az Úr Jézus életét adta!

Nézzünk hát szemébe a mai s a következő beszédekben a lélekrombolóknak! **Mint válhatnak a szülők — a meggondolatlan, a gyönge vagy vétkes szülők — a gyermek lelkének rombolóivá!** — ez lesz a mai beszéd tárgya; *s mint gyilkolja a lelkeket a társadalmi élet egyik-másik megnyilvánulása, helytelen szokása,* — erről fogok beszélni a következő alkalmakkor.

Tehát miről lesz ma szó? A meggondolatlan, gyönge, vagy vétkes szülők által elrontott gyermekekről.

I. A meggondolatlan szülők.

Megdöbben az ember, mikor megfontolva kiejti ezeket a szavakat: «*A szülők által elrontott gyermekek!*»

Hát ez is lehetséges? Gyermek, akit szülei rontanak el? Szülők, akik az életet adták neki! Szülők, akik éjjel-nappal aggódva ápolják egészségét, növését, tudását, ügyességét!

Szülők, akik a legjobbat akarják gyermekeiknek! És ezek a szülők mégis ronthatnak gyermekeiken?

Sajnos, az élet azt mutatja, hogy ronthatnak. Tömérdeket ronthatnak először is *meggondolatlanságukkal*.

Testvéreim! Szülők! Vegyétek csak vizsgálat alá: amit egymásközt beszéltek, amint egymással szemben viselkedtek, nincs-e abban soha semmi, ami a gyermek érzékeny lelkére rombolólag hatna, ami a gyermek mélyrelátó szemét botránkoztatja?

A) **Kíméljétek gyermekeiteket már azzal is, amit beszéltek!**

Ne ejtsetek ki egyetlen szót sem, ami a gyermek lelkét sérthetné. Ne mondjátok: «Még kicsi, úgysem érti!» Egyetlen kicsinyke szót, egy gondolkodás nélkül elejtett léha szót elkap a gyermek esze, és el nem felejti. A leckét elfelejti; amit meg kellene jegyeznie, elfelejti; de azt a szót nem felejti!

Ha odahaza folyton a pénzről van szó, csoda-e, ha a gyermek abban a meggyőződésben nő fel, hogy az élet egyetlen célja, minél több pénzt összekaparni?! Ha odahaza a vallásos életnek nyomait sem látja, sőt az Egyháznak s intézményeinek könnyelmű kritikáját hallja, csoda-e, ha száradásnak indul benne is a vallásos élet? Ha odahaza léha társalgás, frivol beszéd folyik, csoda-e, ha az ifjú lélek fehérségére is hamar ráterül az erkölcstelen élet síri fátyola? Ha az apja elviszi a kávéházba, de soha a templomba, csoda-e, ha később is könnyebben találja meg az utat oda, mint ide?

Pedig a gyermeknek mutatott rossz példáért rettenetes a felelősség! Az Úr Jézust mindig szelídnek, békésnek megbocsátónak ismerjük; de mikor a gyermeki lélek védelméről adta ki törvényét, szeme szikrázott, mint a villám s hangja volt, mint a mennydörgés szava! (Máté, 18, 6.) Szent dolog a gyermek! Szülők, kíméljétek a gyermek lelkét mindenben, amiről egymásközt beszéltek!

B) **Es kíméljétek gyermekeiteket azzal is, ahogy egymás iránt viselkedtek!**

A legharmonikusabb házaséletben is előfordulhatnak nézeteltérések. Utóvégre ember mind a két házastárs, és ahol emberek hosszú ideig együttélnek, lehetetlen, hogy nézeteltérés ne legyen köztük. Van a szülők közt is. Előfordul, hogy a munkában kifáradt apa elcsigázva vetődik haza késő este s ilyenkor oly ingerlékeny. Előfordul, hogy a sok házigond idegessé teszi az anyát s ilyenkor surlódások,

nézeteltérések jönnek. Csak — Testvéreim — ne a gyermek előtt!

Egyik anya rászólt rendetlen gyermekére:

— Már megint rendetlenkedsz? Tudod, hogy a jó Isten mindent lát. És haragudni fog, ha látja, milyen rossz vagy!

A kis fiú így felelt:

— Igazán, anyukám? Mindent lát a jó Isten?

— Bizony mindent...

— No akkor nagy baj van! Mert azt is látta, hogy tegnap apa és anya milyen gorombák voltak egymáshoz.

Bizony látta! Dehát lehet így nevelni?

A férj durvaságra ragadtatja magát feleségével szemben, a következő percben már meg is bánja, el is felejti; de ott marad a seb a gyermek lelkében, — hogy becsülje ez a gyermek ezt az apát? Az anya meg titokban minden rosszat elmond az apáról a gyermek előtt. Igen: az elpanaszolt fájdalom megkönnyebbedik; de a nő, még ha érezné is szükségét, hogy magát kipanaszolja, sohase a gyermekeknek fesse le apjuk hibáit!

Igen: nézeteltérések lehetnek a legjobb házastársak közt is, de — Testvéreim! — ne intézzétek el ezeket a gyermek előtt! És nem ér ilyenkor németre fordítani a beszédet... A gyermek piciny lelke az ismeretlen szavak mögül is kiérzi a tragédiát.

Hát mit csináljunk? — kérditek. Azt, amit az egyik anya mondott a barátnőjének:

— Tudod, drágám, mikor férjem közt és köztem valami baj van, előbb a gyermekeket mindig kiküldjük egy kis friss levegőre.

— Ja? — felelte az éles nyelvű barátnő, — most már tudom, miért vannak olyan jó színben a gyermekeid, mintha folyton napon lennének!

Mindegy, Testvéreim! Az anyának igaza volt: a szülők meggondolatlansága ne legyen a gyermekek romlására!

II. A gyönge szülők.

A meggondolatlan szülők után aztán jönnek a *gyönge szülők*. Szülők, akik a szülői szeretetet helytelenül értelmezik. Szülők, akik határtalan gyöngeségükkel s elnézésükkel táplálják a kis gyermek önfejűségét. Szülők, akik rövidlátásukkal értékes tulajdonságokat fedeznek fel még a gyer-

mekek hibáiban is s akik mindent megadó s megengedő kényeztetéssel növelik ösztönös vágyaikat.

Szegény gyermekek! **Szegény elkényeztetett, agyonajándékozott, fegyelemre nem nevelt gyermekek,** *akiknek lelkét megrontotta a szülői gyöngeség!*

Nézzétek pl. azt a büszke öntudatot, azt a jobbra-balra tekintgető fölényt, ahogy egy ilyen nyolcéves kisleányka, gazdag szülők egyetlen gyermeke, karácsony táján belép mamájával egy nagy játékáruházba! A segédek rögtön kiérzik a gazdag vevőt és szaladnak:

— Parancsol, Méltóságos Asszony? . . .

— Hát . . . még nem tudom . . . mutassa, kérem, az újdonságokat.

És a segédek előhoznak mindent. Hozzák a legszebb babákat. Amelyek lefekvéskor becsukják a szemüket, s ha fölemeljük őket, ismét kinyitják. Hozzák az igazi selyembe öltöztetett, ondolált hajú, drága kalapos babákat . . . Sorra rakosgatják . . . de a kis leány unottan rakja félre mindet, . . . végre megszólal:

— Nem! Babát nem kérünk! *Nekem* lesz az ajándék!

Ah! Hát *neki* lesz!

Erre végigvezetik a dúsgazdag polcok előtt. Vége-hossza nincs a sok csodának: paprikajancsi, bukfencező tornász, szaladó villanymozdony, főzőcske edények, építő kocka, fehér szoba . . . Nem és nem! . . . Mindez nem kell! Egy ízben már rámutatott ujjával egy nagy képeskönyvre . . . a mama már örömmel lélekzett fel: ez lesz az! . . . de nem; tovább ment. Ez a fehér arcú kis leány drága antilop cipőcskéjében érdektelenül, élmény nélkül, öröm nélkül, választás nélkül ment tovább olyan dolgok előtt, amiknek láttára mi gyermekkorunkban napokig nem tudtunk volna aludni örömünkben! *Ó, te szegény, korán kinyílott, korán vénhedtté vált egyetlen kis leány!*

Dehát a fiúkat mégis máskép nevelik! — mondod talán.

Hát nézzünk egy fiú-esetet!

A papa és mama nagy sétát tesznek a városligetben. Velük van egyetlen gyermekük is: a 9 éves Bandi. Illetve csak körülöttük van: hol elől, hol hátul, — úgy ficánkol a májusi napsütésben, mint a giliszta, mikor rátaposnak. Egyszer csak nagy diadallal emel föl valamit a pázsitról és boldogan teszi a tízórais táskájába.

— Megvan! Megvan! Anya, nézd, sündisznót fogtam. Hazaviszem . . .

No, hiszen! Csak ez kell a mamának! Biztos tüdővészt kap tőle a drága Bandika! Nem, ezt nem lehet megengedni!

Szól is rögtön a férjének:

— Szólj, fiam, a Bandinak: rögtön eressze el azt a csúf állatot.

A papának azonban nincs nagyon inyére a szólás, úgy tesz, mintha nem hallotta volna. De a mama vésztjóslóan köhint egyet . . . még egyet . . . s a papa jobbnak látja azonnal munkába kezdeni.

— Bandikám! Add ide apukádnak azt a sündisznót.

— Nem létezik! Nem adom! Biztos el fogod engedni.

— De nem fogom elengedni.

— Hát akkor minek adjam oda?

— Hogy megcirógassam.

— Nem lehet ám, mert szúr.

— Hát nem szereted apukát? — kezdi az apa az új taktikát.

— Szeretem. De csak akkor, ha nálam hagyja a sündisznót, — szól a gyermek s jó messzire előreszalad.

A férj az asszonyhoz fordul:

— Nem megy. Hát látod, hogy nem megy.

— Nevetséges — feleli az anya. — Nincs a fiad előtt semmi tekintélyed! Bandi gyere ide! — kiált most már az anya a fiúra. Bandi azonban rosszat sejt s tovább áll még egy paddal. Az anya mérgesen utána, . . . de Bandi gyorsabban tud futni. Végre az asszony lihegve megáll . . . tisztes távolban a fiú is.

— Bandi! Hát nem jössz ide mindjárt?!

— Nem! El akarjátok venni a sündisznót. És én hazaviszem. Juszt is hazaviszem!

A papa megelégedetten szól a mamára:

— No látod, hogy nem lehet vele boldogulni. Ebből egy erős akaratú ember lesz . . .

— Nicht vor dem Kind . . . — kérleli az asszony a kárörvendő férjet, és ő is új taktikába kezd.

— Hallod, Bandikám: már csenget a 17-es villamos, hogy indul . . . Itt hagy . . . Siessünk a kocsihoz . . .

— Nem bánom. De megígéred, hogy nem bántod a sündisznót.

— Megígérem.

— Becsületedre?

— Becsületemre.

— A nagy becsületedre?

— A nagyra. (Úgy látszik, van «kis» becsület is, amelyet náluk nem szoktak mindig megtartani!)

A kis csemete erre megindul a végállomás felé; de még mindig aggodalmasan pislogat szüleire. Úgy látszik, azok máskor is ígértek már valamit «szavukra», amit aztán nem állottak . . . Már egész közel vannak a villamoshoz. Nem! Hogy az anya legyőzve maradjon? Azt nem szabad engedni!

— Bandikám! Én megveszem tőled a sündisznódat, — mondja az anya kérlelő hangon.

A gyermek erre már odafigyel.

— És mennyit adsz érte?

— Egy pengőt.

— Kevés. Adj kettőt.

Az anya mérgesen előveszi a két pengőt. Bandi kinyitja a táska fedelét s kidobja az ijedt állatot. Az apa egész lelkéből felkacag:

— Életrevaló ember lesz ebből a fiúból! . . .

Hát az lesz, Testvéreim! *De hogy milyen életre . . . a becsületes, önfegyelmezett, megpróbáltatást kiálló, lemondani tudó életre-e, — azt ítéljétek meg magatok!*

III. A vétkes szülők.

Pedig még most jön a harmadik csoportja azoknak a szülőknek, akik gyermekeik lelkét rontják. A meggondolatlan és gyönge szülők után jönnek a *vétkes szülők*.

A vétkes szülők! Megreszket az ember lelke, mikor ezt kell mondania.

Vajjon mire gondolok itt elsősorban?

A) Gondolok először is az átöröklés döbbenetes tényére s ami ebből következik: **a fiatal korban folytatott életmód sorsdöntő felelősségére!**

Nagy igazságokat az emberiség megérzett már századokkal előbb, mintsem azt tudományos alakban ki tudta volna fejezni. A régiek is tapasztalták, hogy a gyermek és a szülők közt mily feltűnő hasonlóság van, még pedig nemcsak külsőre, szájra, szemre, arcra, hanem gyakran lelkitulajdonságokban is. A régiek ezt így fejezték ki: «Az alma nem esik messze fájától». Ma azonban így mondjuk: «Az átöröklés titokzatos törvényeinek uralma!»

A mai tudomány ebben a kérdésben kétségtelenül megdöbbentő megállapításokat tett. Megállapításokat, amelyek

a szülők felelősségét még sokkal nagyobbá teszik, mint aminőnek régen hittük. Régen azt gondoltuk, hogy a szülők felelőssége a gyermekek születésétől kezdődik: mire tanítják őket s mily példát adnak nekik. Ma azonban már tudjuk, hogy *a szülők felelőssége már jóval a gyermek születése előtt kezdődik;* kezdődik már a szülők fiatal korában, mert ha a házasságot bűnben és erkölcsi kicsapongásban eltöltött fiatal kor előzi meg, akkor a gyermekek is erősebben kifejlődött bűnös hajlamokkal, dispoziciókkal születnek.

Az átöröklés tanulmányozása megdöbbentően igazolta a Szentírás fenyegető szavait, hogy az apák vétkeit a gyermekek s gyermekeik gyermekei fogják megbűnhödni.

Mily megrendítő csak elgondolni is, hogy az emberek a még meg sem született gyermekeik lelkének is gyilkosaivá lehetnek azáltal, ha fiatalkorú kicsapongó életük miatt terhelt, beteges, örökösen nyavalyákkal küzdő, testileg betegségekre s lelkileg bűnre hajló gyermeke k fognak születni! Ne ölj, lelket ne rombolj! — az V. parancs erejét ide is ki kell terjeszteni!

B) De mikor vétkes szülőkről beszélek, még másra is gondolok. Azokra, **akik semmitől sem féltik gyermekeiket, csak az Istentől.** Hogyan? Hát ilyenek is vannak?

Egy pesti paptársamtól hallottam, hogy egy anya — művelt úriasszony — oly iskolát keresett Pesten, amelyikben a növendékeknek nem kell hittant tanulniok. Neki két gyermeke van — mondotta —, de azt meg nem engedi, hogy hittanra tanítsák őket! Nem! Inkább kiviszi külföldre . . .

Hát vigye ki! Mert — hála Istennek — nálunk még nem lehet iskolába járni hittantanulás nélkül. Hála Istennek, nálunk az állam még látja, hogy az iskola nevelői munkájának legelső támasza a hitoktatás. Az állam látja, de az az anya nem akarta belátni. Ugyan mitől féltette a gyermekeit a hittanórákon? Attól-e, hogy tanulni fogják: Fogadj szót szüleidnek, légy hozzájuk kedves, teljesítsd mindig kötelességedet, becsüld meg embertársaidat . . . és így tovább! «Nem engedem, hogy gyanus moziba járjanak!» — ezt mondta az az anya? «Nem engedem, hogy a korzón csavarogjanak.» «Nem engedem, hogy léha ponyvafüzeteket olvassanak! . . .» Ezt mondta? Nem! Hanem: Nem engedem, hogy hittant tanuljanak. *Hát — mondjátok — ez nem lélekrombolás?*

A királyok IV. könyvében olvassuk, hogy egy asszony fia napszúrást kapott az aratásnál s panaszkodott atyjának:

«Fáj a fejem, fáj a fejem». (Kir. IV. 4, 19.) Az apa erre így szólt egy szolgához: «Fogd és vidd őt anyjához». Testvéreim! A mai iskolákban is megvan a veszedelem, hogy csak tudást adnak s teletömik a gyermek eszét, de jellemének, erkölcsének neveléséről megfeledkeznek; a mi gyermekeink is sokszor panaszkodnak egy-egy nehezebb óra után: «Fáj a fejem». Mily jó is hát, hogy legalább elvezethetjük őket a hittanórákon anyjukhoz, az Anyaszentegyházhoz, amely tudás mellé a jellemet, akaratot, életbölcseséget is megadja nekik!

C) A vétkes szülőkről beszélek . . . és még mindig nem vagyok a végén.

Most jön a legdöbbenetesebb eset.

Az ószövetségi népnek volt egy romlott, bálványozó királya, Manasse, aki annyira tobzódott az esztelenségben, hogy saját fiait befektette az izzó Moloch-bálvány tüzes érckarjaiba és az égett seb nyomával valósággal örökre «eljegyezte» őket a pogány bálványnak. (Paral. II. 33, 9.) Megdöbbentő gonoszság! De sokkal megdöbbentőbb, amit itt-ott ma is hall az ember, hogy **vannak szülők, akiknek örömük telik gyermekeik bűnében.** Vannak egyszerű falusi apák, akik büszkélkedve emlegetik, hogy az ő fiuk már káromkodni is tud és pedig milyen cifrán! És vannak tanult, intelligens szülők, akik saját gyermekeiket viszik gyanús mozikba, kétes mulatóhelyekre, sőt — irtózom kimondani! — még rosszabb helyekre is, és az a seb, amit a fiatal lélekre ott éget a bűn, akárhányat örökre eljegyez az erkölcstelenség bálványának. Ezekhez nincs más szavam, mint az Úr villámló szavai: «Aki megbotránkoztat egyet e kicsinyek közül, kik énbennem hisznek, jobb volna annak, hogyha malomkövet kötnének nyakára és a tenger mélységébe merítenék». (Máté 18, 6.)

*

A botránkoztatásról volt szó a mai beszédben.

Testvér! Aki elég könnyelmű vagy arra, hogy meggondolatlanságoddal, gyöngeségeddel, vagy vétkeiddel gyermekeidet megbotránkoztassad, nem jut-e eszedbe az a megrendítő jelenet, amit az evangélium Szent Péterről ír le?! Pedig ő jót akart! Ő szerette az Urat, csak helytelenül szerette: nagyon fájt neki, hogy szenvedni fog; le akarta hát beszélni a szenvedésről. S az Úr ezekkel a kemény szavakkal szólt rá: «Távozzál tőlem sátán! megbotránkoztatsz

engem». (Máté 16, 23.) Hát ha az Úr sátánnak nevezte Pétert, mert helytelen szeretetből meg akarta akadályozni szenvedését és a megváltást, minek nevezi azokat a szülőket, akik helytelen szeretetükkel «lerontják az Isten művét» (Rom. 14, 20.) s bűnbe rántják a keserves szenvedése által megváltott lelkeket!

Még soha sem találkoztam szülővel, aki később, a gyermekek felnőtt korában, megbánta volna, hogy gyermekeit kis korukban szigorúan, következetesen, vallásosan nevelte s nekik életével mindebben példát adott, — de keserves éjszakákat könnyeztek már át szülők, akik botránkoztató példájukkal vagy elnéző gyöngeségükkel gyermekeik lelkének rombolóivá lettek.

«Tudjátok meg, hogy bűneitek utólérnek titeket» — mondja a Szentírás. (Móz. IV. 32, 23.), és szava sehol jobban nem igazolódik be, mint a gyermekek későbbi viselkedésében szüleikkel szemben. Szülők, vigyázzatok! *Bűneitek utólérnek titeket!*

Most aztán befejezem.

Azt mondjam: Úgy legyen? Amen? Nem! Ezt csak nem mondhatom! Hanem: *hogy soha ti ezt ne tapasztaljátok, hogy soha titeket ez a keserűség utól ne érjen, hogy soha hibáitokat gyermekeitekben siratnotok ne kellien* — **erre mondom igaz kívánsággal: Úgy legyen, az legyen!** Amen.

XII.

«Jaj a világnak a botrányok miatt!»

(Máté 18, 7.)

(II. A sajtó.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A túlvilági ítélőszék elé — mint egy orosz írónál olvassuk — egyszerre érkezett két meghalt ember lelke: az egyik egy akasztófán kivégzett gyilkosé volt, a másik egy világszerte ünnepelt neves íróé, akinek remek stílussal megírt könyvei azonban istentagadással s erkölcstelenséggel voltak tele. A túlvilágon nincs pártoskodás, nincs mentegetés s bizony mindkettő kemény ítéletet kapott. Roppant vasláncon függött a levegőben két vasüst — mondja az elbeszélés —, egyikbe helyezték a gyilkost, másikba az írót s irtózatosan alájuk fűtöttek.

Jöttek-mentek az évtizedek, a két lélek őrületes kínokat állott ki. Hanem a gyilkos üstje alatt egyszer csak kezd ám a tűz alábbhagyni . . . hamvadni . . . végre is kialszik: a gyilkos leszenvedte bűneit. A másik tűz ellenben lángol-lángol, talán még jobban, mint az első napon. «Uram, ez kegyetlenség, ez nem igazság — kiált kínjában az író. Én nem öltem, mint ez az útonálló, nem bitófán végeztek ki. A földön most ünneplik nagy dísszel születésem 100 éves jubileumát és én itt szenvedek!» «Szerencsétlen féreg, te merészelsz szólni? — hallatszott a felelet. Te mered magad összehasonlítani azzal a másikkal? Az egy embert ölt meg hirtelen haragjában; megbűnhödött érte. De te? Nézd csak azt a VI.-os diákot, aki ott falja titokban a te szemtelen írásaidat, nézd csak, mint borul piszkosra könyved nyomán kristálytiszta lelke! Még te beszélsz? Nézd csak, 100 évvel születésed után is mennyi ember lelkében oltják ki könyveid a vallás fényes világosságát! Még te beszélsz? Az a gyilkos csak egyet ölt, de te? Nézd csak az ezernyi-ezer lelket, akiket mézes-mázos beszédeddel, szép stílusoddal megbűvöltél és akik könyveid által hitetlenekké, erkölcstelenekké

piszkos lelkűekké lettek és lesznek. Még te beszélsz? A te tüzed sohasem fog kialudni s férged meg nem hal, mert jaj annak, aki csak egyet is megbotránkoztat azok közül, akik Krisztusban hisznek!» . . .

Eddig szól az író elbeszélése; és ezek után talán nem is kell már külön megmondanom, mi lesz mai beszédem tárgya. Még mindig az ötödik parancsról van szó: «Ne ölj!» Ölni azonban nemcsak acéltőrrel lehet, — *lehet acéltollal is*. A tőr a testet öli meg, a toll a lelket. S míg a tőr gyilkos támadását a világi törvények súlyos büntetése is lefogja, addig a toll alattomos lélekgyilkolása ellen alig van világi védelmünk.

Nézzük hát meg, hogy a botránkoztatást, a lélekrontást tiltó ötödik parancs: **I. mit várna meg a toll munkásától: az írótól, és II. mit vár tőlünk: az olvasótól?**

I. Az ötödik parancs mit vár az írótól?

Alig van emberi találmány, amely következményeiben oly óriási jelentőségűvé vált volna, mint a könyvnyomtatás föltalálása. Azelőtt is volt értékes emberi tudás, azelőtt is lobogtak az emberi géniusz világító fáklyái, de a könyvnyomtatás előtt nagy tömegeket nem lehetett a tudás körébe bevonni, nem lehetett a tudást széles körökben terjeszteni.

A könyvnyomtatás aztán mindent megváltoztatott! Régen királyok is voltak, akik nem tudtak írni-olvasni.

Ma? Ma mindenki olvas! Olvas a diák otthon, az iskolában, szabad idejében, sokszor tanítási óra alatt is. Olvas a szobaleány, mikor este végzett a munkával. Olvas a soffőr, mialatt várakozik. Olvas a gyalogos, mialatt a legnagyobb forgalom közepén átmegy a körúton. Olvas, aki vonaton van. Olvas, aki este nem tud elaludni . . . Mindenki olvas.

De mit olvasnak? Ez a nagy kérdés: mit olvasnak?!

A) Az emberek legnagyobb részének, a mai ideges, hajszolt élet mellett, úgyszólván egyetlen olvasmánya **a napilap, az ujság.** Lehet efölött sajnálkozni; sajnálni, hogy a komoly tudást jelentő könyvek csak kevesek kezébe jutnak el, a valóság mégis ez: a legtöbb ember egyetlen olvasmánya, amely aztán felfogását, ízlését, világnézetét, erkölcseit irányítja, rontja, vagy javítja: az ujság. Főleg a ma növekvő, kapkodó, ideges nemzedéknek válik az ujság maholnap teljhatalmú szuggerálójává, rabszolgatartó urává.

a) De ha ez így van, mily *szédületes felelősséget kellene érezniök* azoknak, akik az ujság nyomtatott betűinek erejével egyéneket, családokat, társadalmakat, nemzeteket vezethetnek az erkölcs, a jó vagy rossz útján, megelégedés, vagy elégedetlenség felé, nyugalom vagy forradalom felé, béke vagy háború felé!

Igen: aki tollal dolgozik, annak éreznie kell ezt a mérhetetlen felelősséget! Annak el kell sajátítania azt a finom lelkiismeretet, amelyről egy nagy pedagógus tesz említést egy érdekes apróság leírásával.

A gyorsvonat étkezőjében ceruzára lett volna szükségem — írja — s megkérdeztem a pincért, nincs-e eladni való ceruzája.

— Az ugyan nincs, de kölcsönbe adhatok egyet. Hanem estére kérem vissza, mert szükségem lesz rá.

Meg is ígértem. Mikor aztán este nyugodtan hazaérek, hát mi van a zsebemben? A pincér ceruzája! . . . A vonat már messze zakatol az éjszakában. A pincér bizonyára reám gondol e percben. És hogy szid engem! Bízott bennem, az «úrban», s csalódott. És most meggondolatlanságommal csak mélyítettem az ürt két társadalmi osztály között! . . .

És ekkor megszólalt bennem az a bizonyos hang: Ugyan mit teszel szemrehányást ilyen semmiség miatt! Egy ceruza! Hát a pincér is kölcsönkér egyet és ő is elfelejti visszaadni . . .

De erre meg éppen jobban megijedtem. Feledékenységem mennyi bűnnek lesz kiindulópontja! «Feledékenység?» Amit mi adtunk kölcsön, azt soha nem felejtjük el. Csak, amit mi vettünk kölcsön . . .

Igy nyugtalankodik, okoskodik, aggódik a finom lelkiismeret — egy ceruza miatt! Ó, ha a tollnak és ceruzának minden munkása ily komolyan fogná fel hivatását! Ha mielőtt leír valamit, elgondolná, javítani fog-e írása az olvasón, vagy rontani!

b) És itt meg kell állapítanunk a szomorú tényt: *sok újságíróból hiányzik ennek a felelősségnek legelemibb nyoma is!* Mert ha élne az újságírókban ez a felelősség, mernék-e hónapokon át hosszú hasábokon teregetni azokat a bűnpörfertelmeket, mernének-e durva, útszéli fő- és alcímek közt vájkálni a családi botrányok titkaiban, mernék-e keresett perverzitással izgatni az olvasók állati ösztöneit?!

Ha élne ez a felelősség, mernének-e oly kegyelet nélkül írni a legszentebb eszményekről, mernének-e oly tudatosan hazudni, rágalmazni?! Nincs eszmény oly fönséges, nincs

intézmény oly tiszteletreméltó, nincs ember oly szent, aki kegyelmet találna a rágalmazó előtt.

Ha élne ez a felelősség, mernének-e vallási, erkölcsi kérdések, egyházi intézmények, rendelkezések fölött oly kegyeletnélküli fölénnyel, oly sértő gúnnyal ítélkezni a «gondolatszabadság» nevében?!

Gondolatszabadság! Gondolatszabadság címén ma mindent le szabad nyomtatni: minden tévedést, minden be nem bizonyított hipotézist vagy bebizonyított valótlanságot, és csak Isten a megmondhatója, mennyi lélekrombolás, lélekgyilkolás ennek a vége.

Már csak akkor a magam részéről inkább állok Tennessee állam mellé!

Az amerikai Egyesült Államok lobogóján 48 csillag van, a 48 állam jele. Az egyiket Tennessee-nek hívják. Gondolom, nem sokan hallottunk róla; még a nevéről sem. És néhány évvel ezelőtt mégis az egész világ beszélt erről az államról, vagyis az ott folyó érdekes pörről. Van ennek az államnak egy törvénye, amely megtiltja, hogy az iskolában bármit is tanítsanak a Szentírás ellen. Egy tanár túltette magát ezen a törvényen s az ember állati származását tanította diákjai előtt. Az állam pedig pört indított ellene! Ez volt az az érdekes pör, amelyről annak idején az egész világon beszéltek.

Én ugyan azt hiszem — Testvéreim! —, hogy a dolog nem a bíróság elé tartozik, hanem a tudomány és az Egyház állásfoglalása körébe. De mégsem lehet megilletődés nélkül látni, hogy ez az állam — az állítólag csak dollárt imádó Amerika egyik állama — mily bölcsen féltékeny fiatal tagjainak, jövendő polgárainak lelkére, erkölcsi felfogására. Igen, mi is fennen hirdetjük ennek a pörnek tanuságát: *Fontosabb a gondolat-igazság, mint a gondolat-szabadság! Fontosabb az erkölcs, mint a tudás! Fontosabb, hogy a növekvő ifjúság istenfélelemben és a szülők s a tekintély iránti tiszteletben fejlődjék, minthogy pontosan tudja, hogy az amfibiák mikor fejlődtek át az emlősök osztályába, vagy hogy az ichthyosaurus kihalása mely korszakban ment végbe!*

A középkori ember azt hitte, hogy a Nap forog a Föld körül és hát mégis csak tudott dómokat emelni s a dómok árnyékában harmonikus életet teremteni. Ma? Tudnak fiaink sok mindent — csak a rossznak ellentállni nem! Föl-fedeztük a természet nagy törvényeit s elfelejtettük az erkölcsi élet örök törvényeit. Ma megtaláltuk a repülés titkát,

megtaláltuk a tengeralattjárók titkát, megtaláltuk a rádió titkát — s elvesztettük a nyugodt, harmonikus, emberies élet titkát!

És ennek oka nem kis részben a nyomtatott betűvel folytatott visszaélés, az ujsággal folytatott lélekrombolás. Micsoda szörnyű rombolást végezhet egy erkölcstelen ujság, képes hetilap vagy könyv, hogy még egy galambszelíd, békéslelkű neves philosophus is (Kirkegaard), így nyilatkozott: «Isten tudja, hogy nem vagyok vérszomjas lelkű és hogy Isten előtti felelősségemnek megrendítően tudatában vagyok: és mégis, Isten nevében magamra venném a felelősséget és sortüzet vezényelnék, ha előzőleg a legszorgosabb lelkiismeretes vizsgálással meggyőződnék róla, hogy egyetlen egy ember, sőt egyetlen más élőlény sincs a fegyverek előtt, csak — újságíró». Micsoda rémes tapasztalatai lehettek ennek a szelíd bölcselőnek!

B) Dehát jobban járnak-e azok, **akik az ujságon kívül könyveket is olvasnak?**

a) A könyvről azt mondják, hogy felér egy baráttal. Viszont a barátságról meg ezt tartja a közmondás: *Mondd meg, kivel barátkozol s megmondom, ki vagy.*

Most aztán nézzünk körül s eszméljünk rá, milyen könyvek kelnek a legnagyobb példányszámban és milyen könyvbarátok leselkednek lépten-nyomon az olvasóközönségre. Kezdve a vasúti újságárus üvegkalitkájától, folytatva a trafikok kirakatán át egész a körúti antiquáriumokig: mindenütt kiabáló érzékiségű füzetek, az erkölcsi demarkációs vonalat messzire átlépő hetilapok, a képzeletet piszkos gondolatokkal megtöltő bűnös gyönyörök regényei.

Mennyit panaszkodunk a nép-egészség hiányai miatt, mennyit költünk a nemzet életerejének erősítésére. S ugyanakkor szó nélkül nézzük az erkölcstelenségre csábító nyomtatványok garázdálkodásait, amiknek romboló munkájánál pedig nincs veszélyesebb ellensége a nemzet egészségének. És ne gondoljuk, hogy az erkölcsöt veszélyeztető könyvek bacillusa megáll legalább a családi élet szentélyénél, a leányszobák fehér ajtajánál. Ma már ott sem! Mert jól tudja magát leplezni, álcázni.

Az evangélium a bukott angyalokat — igen mély lélekismerettel — nemcsak ördögöknek nevezi, nemcsak kígyónak, sárkánynak, ordító oroszlánnak, hanem — egész különösen fog hangzani — magvetőnek is.

b) *Az ördög, mint magvető!* Mily különös kép, és — mégis

— mily ijesztően igaz! A gonoszság rendszerint nem teljesen kifejlődött nagyságában lép az emberek közelébe, — hiszen mindenki megijedne szörnyű utálatosságától. Nem, nem. A gyom, a romlás, a bűn kezdetben alig vehető észre. Az élet forgatagában ki veszi észre az elszórt kis magokat? Akár a jókat, akár a rosszakat! És ezért veszedelmesebb a gonoszság, ha magvető szórja szét, mintha a kígyó, a sárkány, az ordító oroszlán képviseli. Ez utóbbitól visszariadnak az emberek, míg szó nélkül nézik, mint szórja tele a magvető a gonoszság magvaival a családi élet, társadalmi s állami élet minden megnyilvánulását.

Ezek az ördögi nyomtatványok éppen fiatalságunk lelkére pályáznak. Éppen azoknak lelkére, akiknek erős izmától, csillagfényes tekintetétől, síma homlokától, tiszta vérétől függ az új ezer esztendő.

Szeretném tűzbe mártani szavaimat, mikor erről beszélek. Ezekről a pénztárca-vámpírokról, akik előtt nincs semmi szent ezen a világon, akik kinyomtatják, árusítják, kirakatba helyezik a legpiszkosabb erkölcsrontó pocsékságokat, csak pénzt kereshessenek rajtuk. Mérget nem szabad akárkinek árusítani, a gyógyszerész is csak orvosi rendeletre adhat. De lelket mérgező képeket, könyveket bárki adhat s vehet, nem törődik vele senki. Hogy megijedtünk a mult hetekben, mikor kokain-csempészek munkájára rájött a rendőrség! Pedig minden kokainizmusnál nem ezerszerte rombolóbb-e, nem lélekgyilkosabb méreg-e a bűnös érzéki gyönyörök förtelmeinek terjesztése?!

II. Az ötödik parancs mit vár az olvasótól?

A) Dehát elég-e mindezt csak tudnunk? Elég-e mindezen csak méltatlankodnunk? Nem, nem! A bacillusokat senki sem szidja, — de félve kerüli! A ragályos betegség ellen nem méltatlankodunk, — de elfojtani igyekszünk. És az erkölcstelen s hitellenes sajtótermékek szörnyű pusztításai ellen sincs más mentség: **Pártolni a tisztességes sajtót; a rombolót pedig kikerülni, mint a pestis-bacillust!**

De éppen itt nyilvánul meg a keresztény tömegeknek sajnálatos vaksága! Szinte elhinni is alig lehet, hogy keresztény, vallásos, templomba járó emberek képesek napról-napra olyan ujságot venni, olyan képeslapot olvasni, előfizetéssel olyat támogatni, amelyik hol titokban, hol nyiltan, hol

finoman, hol durván támadja vallásunkat, sérti erkölcsi felfogásunkat. Legjobbjaink aggódva dolgoznak a keresztény sajtó megerősítésén, sajtógyűléseznek, ankétoznak, s ugyanakkor a mi keresztény népünk — mintha az ördög vakította volna el — naponkint százezrével olvassa és fogadja be olyan sajtótermékek cikkeit, amelyeknek minden eszköz jó hittételeink támadásához, erkölcsi törvényeink lekicsinyléséhez.

— Megyek az utcán — mondja a franciáknak egy szellemes írója (Pierre l'Ermite) — és a sarkon találkozom az ördöggel. No, ne tessék megijedni! Ma már nem olyan ijesztően öltözködik, mint régen: hosszú fark, tüzes nyelv, lópata . . . Ah, dehogy! Szépen ki volt öltözve, elegáns felöltő, puha gallér, vasalt nadrág, selyemharisnya.

— Mit csinálsz itt? — kérdezem tőle.

— A ti sajtógyűlésteket figyelem — hangzik a válasz.

— Gondolom, ad egy kis bosszúságot.

— Na, nem nagyon mondhatnám — vigyorította el magát. — Csak gyűlésezzetek, amennyit akartok, szegény katolikusok! Nézd ezt a kezet — mutatta csontos ujjait —, ez jól érti, hogyan kell kendőt kötni embereitek szemére. Nézd csak itt éppen . . . ezt az elegáns urat, . . . ennek is bekötöttem a szemét. Katolikus . . . hallod, . . . de a szélsőbaloldal ujságját járatja. Ha meg kiolvasta, bedobja a papírkosárba s estére már a cselédje olvassa . . .

Tovább mentünk az utcán. Jön szembe egy nő.

— Látod, ennek is a szemén a kötés. Éppen templomba megy, de a retiküljéből egy erősen kereszténységellenes lap kandikál ki. Minden délután megveszi. «Ó, az a 10 fillér, mit segíthet az az ellentábornak. Az egész csak egy csepp a tengerben!» — így védekeznék, ha kérdőre vonnád. De te jól tudod, hogy a legnagyobb tenger is cseppekből áll. Ennek a templomos asszonynak, meg a többi tízezernek 10 fillérjéből építem palotáimat, veszem rotációs gépeimet s nyomtatom az ő erkölcsi világnézetüket támadó cikkeimet.

Most éppen egy utcai újságárus elé értünk . . . Szélesen kiterítgetve állott a tömérdek lap. A sátán szeme büszkén felvillámlott:

— Olvasd csak össze a te lapjaidat! Na, ne restelkedjél, olvasd csak meg!

Elkezdtem olvasni: Egy, kettő, három . . . három . . . nincs tovább.

— Na! Most olvasd meg az enyéimet!

S ébenfa sétapálcájával egyik lapról a másikra mutogatott.

— Ez az enyém, mert a tárcái telve vannak érzékiséggel. Ez is az enyém: folyton támadja a vallást. Emez is: ennek meg az apróhirdetései és levelezései visznek bűnre sok gyanútlan leányt. Ez itt . . . ez látszólag nem az enyém, sem a tietek . . . azt mondja magáról: «semleges lap». Pedig mégis csak az enyém; nem bánt durván titeket, de vezércikkében a sorok közt és tudományos szósszal leöntött nagyképű cikkeivel lassan a hitet öli ki olvasóiból. Ez is az enyém: nézd csak pikáns képeit . . . Ez is . . . az is . . . látod, már eddig is 17-et számoltál össze. És menj a vonatokra! És menj a hajókra! És menj a kávéházakba! És menj a csendes családi otthonokba! És menj a leányok fehérszobáiba! És menj a villamosokra! És menj az orvosi várószobákba, a borbélyhoz, a kaszinóba és akárhová . . . érted: *akárhová!* . . . és mindenütt ott találod az én leghívebb katonáimat: az ujságokat . . .

B) Ez az egész beszélgetés csak kitalált dolog, irodalmi forma, amelyben az író szemléletessé akarja tenni a rossz sajtó döbbenetes hatalmát. De az már nem kitalált dolog, hanem valóság, amit itt az egyetemi templommal szemben ülő derék újságárus botránkozva mondott, hogy ebből a templomból kijövő ember ment hozzá s kérte a magyar nyelven megjelenő legdühösebb keresztényfaló lapot. Hát mondjátok — Testvéreim! — nem az ördög kötött kendőt az emberek szemére?! És nem volt igaza annak a derék embernek, hogy megbotránkozott? *Nem szégyenünk-e, hogy emberek, akik keresztény kötelességeiket teljesítik, templomba járnak s imádkoznak, hogy* **ezek ilyen vakok ebben a kérdésben.** «Két úrnak senki nem szolgálhat» — mondta Krisztus Urunk egy alkalommal. Ha tehát Krisztusnak szolgálsz, távol kell magadtól mindent tartani, ami Tőle elszakíthat. «Ne ölj!» — mondja az ötödik parancs. És te hitedet, erkölcsödet könynyelműen kiteszed az elhalásnak, a megöletésnek?!

a) És nem is kell éppen vallást durván támadó lapot olvasni, s még akkor is ráfizet az ember. *Elég, ha az a lap csak ú. n. semleges irányú: nem támadja a vallást, de nem is ír róla.* Elég az, hogy éveken át apró, észrevehetetlen adagokban, de következetesen más világnézet felé szuggerálja olvasóit, s a mienkről nem ír semmit. Észre sem veszed, mint sorvad el lelkedben a komoly keresztény gondolkozás.

A mult napokban oly világesemény történt, amelynek óriási következményeit még belátni sem lehet: Szentséges Atyánk, a római pápa visszanyerte teljes függetlenségét. Másnap kezembe került egy nagy pesti ujság. Az első lapján óriási

betűkkel egy hír. A pápáról? Dehogy! «Miss Hungaria lett az európai szépségverseny győztese!» Ez az, Testvéreim! Lehetnek világhírű katolikus tudósaink, költőink, művészeink; ülésezhetnek tudományos társulataink s nagygyűléseink; küldhetünk ezernyi ezer hittérítőt, hősi lelket, akik az evangélium fényét viszik a pogányság sötétségébe; épülhetnek kórházaink, árvaházaink, dolgozhatnak bennük apácáink heroikus életfeláldozással; a katolikus gondolat nagyszerű lendülettel törhet előre a világon, — *és te minderről nem tudsz semmit, neked minderről fogalmad sincs, mert «semleges» lapod nem ír róla egy sort sem.*

b) És csak azt ne mondd, amit elbizakodottságukban sokan mondanak: *Engemet ne tessék félteni, én reám ennek úgy sincs hatása!*

Senki sem mondhatja, hogy őreá az állandó környezetnek, a minden reggel elolvasott ujságjának nincs hatása. Akarjuk — nem akarjuk, bizony jobbakká vagy rosszabbakká leszünk barátaink, társaságunk, olvasmányaink szerint. Az egészség és a jóság nem ragadós, de ragadós a betegség és a bűn! Hogy nem akarod hitedet veszíteni, — elhiszem. Hogy nem akarsz erkölcsileg elromlani, — elhiszem. A molnár sem *akar* lisztes lenni a malomban, mégis azzá lesz; a kéményseprő sem *akar* fekete lenni, mégis kormos lesz. Szent Pál nem ok nélkül figyelmeztet: «Ne húzzatok egy igát a hitetlenekkel» (Kor. II. 6, 14.); «menjetek ki közülük és váljatok el». (Kor. II. 6, 17.) Sőt más helyen részletezi is gondolatát: «Ne érintkezzetek azzal, aki testvérnek neveztetik, és parázna, vagy fösvény, vagy bálványimádó, vagy átkozódó, vagy részeges, vagy rabló; az ilyennel még csak ne is étkezzetek együtt». (Kor. I. 5, 11.)

c) «Még akkor sem, ha az az *író kitűnő stílussal ír*? Akkor sem szabad olvasnom, ha *világhírű elismert nagyság?*»

Még akkor sem!

Sajnos, valóban vannak írók, akik nem átallják Istentől nyert nagy tehetségüket az erkölcsi rossz szolgálatába állítani és megvesztegetően csillogó nyelvezettel, káprázta tó írásművészettel képesek a bűnt, a piszkot, a fertőt dicsőíteni.

Ezeket sem szabad olvasni? *Ezeket különösen nem!*

Először is azért nem, mert a szemétdomb akkor is szemétdomb marad, ha parfőmmel öntik is le; másodszor meg azért sem, mert ezek a tehetséges léha írók még veszedelmesebbek, mint a nyiltan durvák, nyiltan erkölcstelenek.

Vannak nyiltan erkölcstelenséget terjesztő képeslapok s

vannak a bűnt nyiltan dicsőítő regények s színdarabok. És nem ezek a legveszedelmesebb lélekrombolók. Mert ezek nyiltan mérik a piszkot s utóvégre, aki ezek után nyúl, előre tudja, mit fog kapni. De annál veszélyesebbek azok az írások, amelyek frázisok és jelszavak mesterséges ködébe, a megvesztegető stílus színes csomagolásába rejtik hit- és erkölcsellenes támadásaikat, amelyeket a gyanútlan olvasó észre sem vesz addig, míg egy szép napon annyira átalakul felfogása, hogy már maga is tűrhetetlenül nehéznek érzi a keresztény erkölcsi törvényeket s lépten-nyomon kivetni valót vesz észre a keresztény hittételek közt.

Tudjátok, úgy van a lélek ezekkel a finoman adagolt, szépen csomagolt, szellemes stílusba rejtett erkölcsi léhaságokkal, mint némelyik méreggel: aki 30—40 centigrammot bevesz belőle, az belehal, aki azonban 60 centigrammot, annak nem árt, mert a gyomra nem tűri s azonnal kiadja. Durva, nyilt, brutális 60 centigrammos erkölcstelenséget nem olvas el becsületes ember, de ezeknek a finoman íróknak 30—40 centigrammosát észrevétlenül nyeli le, — és belehal!

*

Testvéreim! Az egyik bécsi ujság szomorú hírt közölt. Arról volt benne szó, hogy egy leány érdekes könyvet kapott ajándékba s azonnal belekezdett az olvasásába. A könyv nagyon érdekelte, nem tudta abbahagyni . . . közben besötétedett, s hogy jobban lásson, a kályha mellé ült olvasni . . . kipattant egy szikra . . . s halálra égette a leányt. A hírnek címe volt: «Elégett olvasás közben».

«*Elégett olvasás közben!*» *Micsoda tragikus gondolat, ha a lélekre fordítjuk!*

Ugyancsak Bécsben, a Ringen áll egy hatalmas ház, amelynek egy része kápolnává van alakítva. Azelőtt színház volt itt, s 1881 december 8-án óriási tűzvészben 400-an bennégtek, s azok emlékére áll itt az engesztelési kápolna.

Ha minden hírt közzétennének azokról a lelkekről, akik olvasás közben elégtek, nem volna elegendő a világ valamennyi lapja sem; és ha kápolna állana minden színház helyén, ahol lelkek örök kárhozatra égették magukat, nem volna többé templomhiány a földön.

Testvérek! Ha van valaki reátok bízva, vigyázzatok, hogy betű vagy kép, könyv vagy színház lelkét meg ne ölje! És akinek senkije sem volna, arra is van bízva egy óriási kincs: a saját lelke! *Vigyázz! Vigyázz! El ne égesd lelkedet olvasás közben!* Amen.

XIII.

«Jaj a világnak a botrányok miatt!»

(Máté 18, 7.)

(III. A divat.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Mikor hónapokkal ezelőtt elkezdtem az Isten V. parancsának tárgyalását, megemlítettem, hogy számításom szerint kb. tizenegy beszédre lesz szükségem, míg mindent elmondhatok, amit a két rövidke szó: «Ne ölj!» magában foglal.

A tizenegy prédikáció eltelt, ma tartom a tizenkettediket — és íme: a mai beszédet még mindig az ötödik parancsnak kell szánnom! Igaz, hogy ez az utolsó; és a jövő vasárnap már áttérek a VI. parancs tárgyalására — dehát valahol mégis csak elszámítottam magamat!

Keresni kezdtem: mégis hol tévedhettem a számításomban? Miért lett a tizenegy beszéd után szükség még erre a mai tizenkettedikre is? És hamarosan rájöttem az okára. Egy téma bujkált a beszédeim tervei között, hálátlan és kényelmetlen téma; hol ebben, hol abban a prédikációban szerettem volna más tárggyal együtt szóvátenni; de ehhez sem illett, amahhoz sem . . . addig kerülgettem a nehéz kérdést, míg végre is ma, amikor az V. parancs minden többi témájával végeztem, ez magárahagyottan követelőn néz a szemembe: Hát velem mi lesz?!

Így aztán nincs más hátra, mint hogy a tizenkettedik órában, vagyis beszédben, mégis csak szembenézzek ezzel a félve kerülgetett témával is.

Hogy azonban nagy harag ne legyen belőle, s ne énreám nehezteljenek azok, akik majd találva érzik magukat, jobbnak látom egy állatmesével kezdeni a dolgot. Ha aztán harag lesz belőle, haragudjanak arra, aki ezt a mesét kitalálta.

Egyszer egy kocavadász rápuskázott egy fiatal vadlibára — így szól a mese —, de bizony csak a farka tollát lőtte ki. Még pedig oly csunyán, hogy szegény állatnak összevissza

két kusza toll maradt a farkában! Szegény liba! Ilyen csúfsággal csak nem mehet haza! Mindenki kineveti! Így hát bujdosásra adta fejét. Hosszú út után elvetődött messze-messze egy nádasba, ahol szintén vadlibák laktak. Mikor az idevaló vadliba-kisasszonyok meglátták az új jövevényt, először teljes szívükből hangosan fölkacagtak:

— Né, ennek az emberijesztőnek csak két farktolla van!

— Kérlek! Ez egy egész érdekes jelenség! — mondta az egyik odavaló nagy liba. — Bizonyára ez a legújabb divat!

— Én meg egyenesen azt találom — szólt a másik —, hogy ez a divat nagyon is előnyös.

És másnap arra ébredt a nádas minden lakója, hogy az összes fiatal libák csak két farktollat viseltek. A jó vadliba mamáknak eleinte vérzett a szívük, hogy gyermekeik tollát a divat kedvéért ki kellett cibálniok, de harmadnapra már kiráncigálták saját divatjamult tollaikat is s ők is az utolsó divat szerint megkoppasztva jelentek meg a tóparti korzón.

Eddig tart a mese.

Kell-e még külön megmondanom, miről fogok ma prédikálni? Hát persze: **a divatról.**

Mihez akarok a mai beszédben állást foglalni? **A divat kérdéséhez.**

Dehát: *mi címen?* — kérdik az emberek ezrei. Mi jogon szól bele az Egyház a divat kérdéseibe?

Mi címen — Testvéreim? Az ötödik parancs címén! Mi jogon? A test és lélek védelme jogán! Ez a gondolat meg is adja a mai beszéd hármas beosztását. A divat túlhajtásai veszélyeztetik: I. **a testi életet,** II. **a lelki életet.** III. **Mi szabad tehát s mi nem szabad a divat követésében?**

I. Divat és testi élet.

A) Mindenekelőtt is egy különösen hangzó megállapítást kell tennem.

Érdekes és talán némelyik hallgatóm előtt hihetetlenül hangzó tény, hogy **a katolikus világnézet nem föltétlenül és minden körülmények között ítéli el a divat követését,** sőt az ember szellemi voltával meg tudja védeni annak jogosságát is.

Igen erkölcstanunk nem csóválja mindjárt fejét, mihelyt divatról, öltözködésről, esztétikáról esik szó. Az állat nem ehetik mást, mint ahogy ösztöne sugallja s nem ölthet más

prémet, más tollazatot, azaz nem követhet «más divatot», mint amit számára a természet előír. De az ember több, mint a természet! Az embernek azért adott észt a Teremtő, hogy ez legyen szabályozója tetteinek. Az ember tehát válogat az ételeiben, változtatja lakása berendezési módját s változtatja öltözködését is; s mikor igyekszik művészetet lehelni a holt anyagba: az étel elkészítésébe, a lakás építésébe és a ruházkodásba, ezzel is szellemi fölényét mutatja meg.

Az embernek ez a törekvése egészen természetes, megengedett és helyes addig . . . meddig? . . . addig, *amíg nem visz az egészség esztelen veszélyeztetésére, vagy amíg az alsóbb emberi ösztönök érzékies izgatását nem célozza.* A divat követésének itt van a kettős sorompója; tehát csak akkor kell ellene az V. parancs nevében vétót emelni, ha átlépi ezeket a határokat. Ez a helyes álláspont. A kereszténység sohasem volt túlzó: csak ott emel szót, ahol veszedelmet lát.

B) De a kereszténység éppen azért, mert megbecsüli a földi testi életet is, éppen azért **bűnnek tartja a testi élet megrövidítését, az egészség veszélyeztetését,** történjék az akár élvezet, akár mulatság, akár a divat címén. Nem tiltja az alkohol mérsékelt élvezetét, de bűnnek bélyegzi a mértéktelenséget, az alkoholizmust; nem lát bűnt a nikotin mérsékelt élvezet által szerezhető örömben, de ebben is bűnnek tartja a mértéktelenséget, főleg fiatal korban; nem tiltja a józan szórakozást, táncot, mulatságot, de bűnt lát az éjjeleken át tartó dorbézolásokban s részeges hejehujákban, — épígy nem tiltja a divat józan követését sem, de igenis szót emel a testi egészségre is veszélyes *kinövések ellen.* Nem tiltja, ha valaki inkább akar sovány lenni, mint kövér; de azt az életrövidítést, amit egyesek «fogyó kúra» címén ma végeznek, már igenis az V. parancs áthágásának tartja. Hiszen csak lett volna valaha oly gyóntató atya, aki gyónás után elégtételül csak a negyedrészét adta volna föl azoknak a hihetetlen önkínzásoknak, amiknek «a karcsú vonalak hívei» önként alávetik magukat, hát az illetőt bizonyára agyonkövezték volna! De a divatért? Ah! Azért képesek akárhányan vértanuhalált halni!

A divat vértanui! A mult napokban micsoda dermesztő hidegek jártak! Megyek az utcán. Az emberek dideregve húzzák be nyakukat a télikabát gallérja alá. A jó Isten még az állatokról is gondoskodik s melegebb bundát ad nekik télire. Csak a szegény nőket, csak azokat kényszeríti a divat, hogy a dermesztő hidegben is kivágott nyakkal s vékony

harisnyában reszkessenek! Mi ez, ha nem az ötödik parancs áthágása, a betegség, az életveszély oktalan keresése?!

Hideg tél van . . . s készül egy nagy esküvő . . . *Szegény koszorús leányok!* A divat vértanui.

— Kérem, plébános úr, úgy-e fűtve lesz a templom — aggódik a nagymamája az egyik koszorús leánynak.

— Sajnos, ebben a nagy hidegben nem lehet kellően átfűteni . . . Dehát a leánykák jól öltözzenek föl . . .

— Ah, kérem! Arról szó sem lehet! Micsoda vékony selyem van rajtuk! És mennyire kivágva! És hiába kérlelem, csak egy a válasz: Ugyan hagyjon nagymama; nem ismeri a mai divatot!

És jönnek a húsz fokos hidegben könnyű selyemben, és kékülnek-zöldülnek . . . s szerzik a katarrhust, a bronchitist, a tüdőgyulladást . . . de nem baj . . . divatosak voltak!

Egy angol statisztika szerint a fiatal, 18—27 év közötti nők halálozási száma napjainkban erősen emelkedik. Orvosok kutatni kezdték az okát és tudjátok, mire jöttek rá? A halálozási szám emelkedésének egyrészt oka főleg a modern női ruházkodás — nem én mondom, hanem az angol orvosok —, az a divat, amely hideg télen is pókhálóharisnyában s kivágott ruhában járatja a nőket; másrészt a nők dohányzása, a mértéktelen cigarettázás, ami náluk a légzőszervek s a szív megbetegedésével jár. Ime, — milyen dolgok kerülnek bele az V. parancsba. Pedig belekerülnek! Mert nem lehet az erkölcsileg semközömbös, ha egy Michigan-állambeli orvos úgy nyilatkozott, hogy a cigarettázó anyák gyermekeinek 60%-a kétéves kora előtt meghal. Nem, ez már erkölcsileg sem közömbös dolog!

Tehát fölemeli az Egyház szavát a divat túlhajtásai ellen már a testi élet védelmére is. De mennyivel erősebben emeli föl a lelki élet védelmére!

II. Divat és lelki élet.

1. Az utóbbi évek folyamán püspökeink szerte a világon körlevelekben tiltakoztak a divat lélekromboló túlhajtásai ellen. Az emberek közül erre némelyek méltatlankodni kezdtek: **Mi címen szól ehhez a katolikus Egyház?** Mi köze a divathoz? . . .

Igenis van köze! Amíg a divat csak az igazi esztétikai érzék megnyilvánulása, addig nem szól bele a vallás. De igenis beleszól, mihelyt lelkek sorsa forog kockán. Beleszól,

mihelyt a pogányság féktelen érzékisége emelgeti alóla fejét. Beleszól, mihelyt a divat érzéki ösztönök fölkorbácsolását szolgálja.

Hollandiában rájöttek arra, hogy a modern, léha öltözködés zavart csinál a vasúti szolgálatban, az Egyház pedig rájön arra, hogy zavart csinál az isteni szolgálatban, a férfiak lelkében. És ha a holland vasúti igazgatóságnak joga volt kiadni érdekes rendeletét, mely a szolgálatban álló női alkalmazottaktól «egyszerű, át nem látszó, nyakig zárt és csuklóig érő» ruhát követel szolgálati érdekből, mert azt tapasztalta, hogy a női személyzet modernül könnyelmű öltözete zavarja a férfi alkalmazottak munkáját — mondom: ha a vasúttársaság tiltakozhatott ez ellen a vasút érdekében, még inkább tiltakozhatik ez ellen az Egyház és teljes szigorúsággal tiltakozik is *a lelkek védelme érdekében.*

Ezen a szigorúságon pedig ne csodálkozzunk! Mert ahol a lelkek örök érdekéről van szó, ott a katolikus Egyház nem alkudik. Nem alkudott léha királyokkal, akik pedig dacukban népük millióit szakították le kebléről; és nem alkuszik a léha divattal sem!

Világosan értsétek meg, Testvéreim: az Egyház nem az emberbe oltott teremtő erőt a annak gyakorlását tartja bűnnek — hiszen az az Isten szent adománya! — hanem bűnnek tartja az ezzel való visszaélést, ennek rendezetlen s féktelen gyakorlását s izgatását. Ez a teremtő erő, ez a sexuális erő — mint erről szó lesz a legközelebbi vasárnapokon — fönséges érték, de csak a rendezettség törvényeinek összetartó abroncsai által korlátba fogva. Vedd le az abroncsokat a hordóról, s sárba folyik szét belőle a legzamatosabb tokaji bor. S vedd le a sexuális életről az isteni parancs abroncsait, és pocsolyába fullad az emberi méltóság. Már pedig a modern divat ruhátlansága ezeket az abroncsokat dobálja le, s az Egyháznak azért szent kötelessége szót emelni ellene.

B) **A ruha és az ember közt u. i. szorosabb az összefüggés, mintsem általában gondolnók.** A ruha, melyet hordunk, szinte részesévé válik énünknek, és prédikál rólunk. Sok mindent kikiált, amit pedig egyébként el sem mondanánk magunkról. Hogy ez gondolatnélküli, majmoló, gyöngejellemű, hiú ember; amaz meg finom, tartózkodó, tiszteletreméltó.

És a ruhának szavát meghallják az embertársaink s az egyiknek ruházkodása őrzőangyalává válik az embereknek, a másiké meg botránkoztatójává, lelki gyilkosává.

Mi a célja a ruhának? Hogy védjen. Védje a testet, s védje a lelket. A magam lelkét, meg a mások lelkét. Védjen a hidegtől, esőtől, széltől, perzselő napsugártól, — de aztán védjen mások tekintetétől is! Mi ruhába öltözünk nem azért, mintha a testet bűnösnek, ördöginek tartanók — hiszen két külön beszédben is tiltakoztam az ilyen felfogás ellen —, hanem ruhával takarjuk el a testet éppen azért, mert mi azt a Szentlélekisten templomának tartjuk, s nem tűrjük, hogy a szentély fehérségére egyetlen bűnös pillantás perzselő napsugara is essék.

C) De Egyházunk megint nem elfogult, megint megértő. Mikor a divatról nyilatkozik, jól tudja, hogy **hármas megkülönböztetést kell tennie.**

a) Van divat, amely *új és szép és ízléses s mégis erkölcsileg kifogástalan;* ez illik az Isten gyermekeihez — ez ellen nem szól semmit.

b) Aztán van divat, amely *erkölcsökbe szintén nem ütközik ugyan, de nem józan és nem komoly*, olyan, mint a vadliba kitépett farktollában a két kusza toll, aminek nincs értelme. Van szemekre húzott női kalap, amely alól nem lehet látni; van szűk női ruha, amelyben nem lehet járni; van olyan hajviselet, aminőt nemrégiben is még csak az évekre elítélt nők hordtak Mária-Nosztrán... Dehát ha valakinek ehhez van kedve, ám legyen! Erkölcstanunk ezekbe nem szól bele.

Kivéve — persze — ha egyéb szempontok miatt bele kell szólnia. Mert pl. még az ilyen, erkölcsileg közömbös divatba is bele kell szólnia, ha valaki a divat kedvéért órákat ül a tükör előtt s közben elmarad a házi munka, vagy a divathajszával elviselhetetlen költségekbe veri a férjét vagy kiadásait a konyhapénzből vonja el. Főleg pedig, ha gondolatait minden komoly dologtól elfordítja. Egy hivatalnoknő beszélte el a következő esetet:

— Irodatársam volt egy leány. Évek alatt, míg együtt voltunk, nem hallottam tőle mást, mint a ruháról és mulatságról folyó beszédet. A lehető legegyszerűbben élt, sőt sokszor éhezett. Mindent megvont magától, hogy annál többet költhessen ruhára és pipereeszközökre. Hiányos táplálkozásának eredménye volt az is, hogy elhatalmasodott rajta a tüdővész. Hallottam, hogy nincs már sok ideje hátra és meglátogattam. Szelíd szóval fölhívtam figyelmét az örök életre és kértem, hogy készüljön el a nagy útra. Mosolygott és azt mondotta, hogy erre ne legyen gondom. Hanem őneki van egy nagy gondja és azon én segíthetek. Megkérdeztem,

hogy mi ez a gond. Valósággal megborzadtam, amikor így felelt:

— Hogy szép halott legyek a koporsóban. És ezért, ha nagy szolgálatot akarsz nékem tenni, nyisd ki azt a fiókot, benne van a kolmizóvas és a szeszlámpa, sütögesd ki a hajamat.

A haldokló egyetlen, utolsó kívánsága: sütögesd ki a hajamat! Hát nincs igaza a mondásnak, hogy «piperés nőben s szépkötésű könyvben ritkán van értékes tartalom!»

Pedig ez még csak a divat második fajtája, ami magában véve még nem is lenne elítélendő!

c) Azonban van egy harmadik divat is, amely *esztelen és erkölcstelen és lélekromboló*, ami ellen tulajdonkép az egész mai prédikáció szól; van divat, amely föláldozza a női méltóságot, izgatja az alantas ösztönöket; van öltözködés, amelylyel tisztességesen leülni vagy akár a templomban botránkoztatás nélkül térdethajtani sem lehet. Ennek a divatnak megteremtője nem az Istentől adott esztétikus vágy, hanem az érzékiség izgatása. Mert hogy az a szövet átlátszó legyen, hogy a nyak és kar oly hihetetlenül ki legyen vágva, hogy a ruha oly felháborítóan rövid legyen, azt már igazán nem az esztétika követeli!

Igen; az ilyen divat erkölcstelen, lélekromboló, botrányt okozó. És ezeknek oda kell kiáltanunk az Úr szavát: «Szükséges ugyan, hogy botrányok legyenek, mindazonáltal jaj annak az embernek, ki által a botrány történik». (Máté 18, 7.)

Hát ne emeljen szót Egyházunk ezek ellen sem?! Nézze szó nélkül, mint lovalják bele nem keresztény képes hetilapok «szépségversenynek» nevezett hiúságvásárába a fiatal leányok százait, hogy juritagok éhes szemei elé bírálatra vonuljanak fel s díjakat osszanak ki köztük, mint a tenyészvásáron szokták a yorkshirei malacoknak és az orpington tyúkoknak?!

És íme — Testvéreim! — nehogy elfogultaknak mondjanak, hajlandók vagyunk még ebben a harmadik csoportban is megkülönböztetést tenni.

Még ezt a harmadik csoportot, a valóban botrányosan öltözködőket is, két részre oszthatjuk. Az egyik rész a *jóhiszeműeké*: ezek nem tudják, mit csinálnak; a másik a *romlottaké*: ezek nagyon is tudják, mit csinálnak! Az első rész, ha figyelmezteted, hogy öltözködése az V. parancs ellen van, mert romboltást visz végbe mások lelkében, hát egészen megütközik. Hogy ő erre sohasem gondolt! Hogy ő ezt a világért sem akarja! Hogy ő nem akar rontani senkin, csak

éppen — nem akar elmaradni a divattól. S ha azt mondanák neki, hogy seprőt, vagy krumplihéjjat akasszon a kalapjára, azt is megtenné, ha ez volna a chick, a saison és a dernière nouveauté.

A botránkoztató öltözködés követői között kétségtelenül igen sokan vannak tisztességes lelkűek is, akik ily ártatlansággal mentegetnék magukat. Más kérdés azonban, hogy az V. parancsot előíró Úristen elfogadja-e ezt mentségükül. Mert lehetetlen nem látnunk, mennyivel rombolóbbá válik a divat túlkapása éppen azáltal, hogy külső viselkedésekkel még tisztességes nők is szentesítik azokat.

És ezzel eljutottunk a mai beszéd legfontosabb részéhez:

III. Mi szabad és mi nem szabad a divat követésében?

A Szentírás egy jelenetével szeretnék a kérdésre felelni. Mikor Káin kiontotta testvérének ártatlan vérét, megszólalt az Úr: «Mit tettél?»

Valahányszor a kereszten értünk vérző Üdvözítőre nézünk, felénk is hangzik az Úr szava: Mit tettél? Te is vért ontottál, ártatlan vért! Hogyan? Én is részes vagyok az Úr Krisztus vérének kiontásában? Igen! Meg kell rendülnöm ettől a gondolattól: értem is ömlött az Isten Fiának vére. *Értem . . . s teérted . . . s mindnyájunkért, emberekért!* Szabad-e hát lelkemet, amelyért Isten vére ömlött, könnyelműen bűnnek kitennem? Szabad-e hát embertársaim lelkén, amelyért Isten vére ömlött, csak egyetlen meggondolatlan szavammal, tettemmel csúfítanom az Isten Fiának képét?

Itt a felelet a kérdésre: meddig szabad a divatot követnem? Addig, míg az nem ront saját lelkemen vagy nem ront a más lelkén.

A tisztességes mulatság, társaság, divat és öltözködés ellen senkinek sem lehet szava. A határ ez: *ne rontson se a saját lelkemen, se a más lelkén!*

A) **Ne rontson a saját lelkemen!** Mert a mulatság, a társaság, divat lehet megengedett, de lehet tilos is. Lehet ártatlan s lehet bűnös is. És én csak olyan mulatságba mehetek, csak olyan társaságba járhatok, csak olyan divatot követhetek, amelyre nem kell lelkem fehérségével ráfizetnem.

a) Tehát szabad szórakozni, szabad táncolni s bálba is menni, — csak ne rontson a lelkemen! Mindig abban a tu-

datban élni: ez nemcsak szórakozás, *hanem ebből veszedelem is lehet; tehát résen leszek!*

Szalézi Szent Ferenc világhírű könyvében, a Philotheában, a táncot az ehető gombákhoz hasonlítja. Azt mondom a táncról — írja — amit az orvosok az ehető gombákról: közülük a legjobb sem ér sokat. Ha azonban mégis gombát eszel, legalább nézz utána, hogy jól legyen elkészítve; és táncolásod is jól legyen elkészítve szemérmetességgel, méltósággal és tiszta szándékkal. És ha jól van is elkészítve a gomba, abból is megárt a sok, — meg a táncból is. (Philothea 3, 33.)

Így figyelmeztet Szalézi Szent Ferenc. És akkor te azt mondod, hogy neked nem árt, hogy neked mindent szabad táncolnod, hogy te minden figurát nyugodtan végigcsinálhatsz, mert «te lelkileg erős vagy», «te bátran mehetsz a veszedelembe!» Hát te vállalkozol a lehetetlenre? Te meg akarod hazudtolni a Szentírást? Mert az azt mondja ám: «Ki rejthetne kebelébe tüzet, hogy meg nem égetné ruháját? Vagy ki járna tüzes parázs felett anélkül, hogy lábát megpörkölné?» (Péld. 6, 28.) «Menekülj a bűntől, mint a kígyótól, mert ha hozzá közeledel, meg fog támadni; fogai, mint az oroszlán fogai, melyek elrabolják az ember életét». (Jéz. Sir. 21, 3.)

b) *És szabad társaságba is járni, csak — ne rontson a lelkemen!* Korunk mennyire vigyáz a fertőzésre, a ragályokra, a bacillusokra! És ugyanakkor a hygiéna mai nagy fejlettségében elhanyagolja s figyelmen kívül hagyja a lelki fertőzés s erkölcstelenség bacillusai ellen a legelemibb védekezési szabályokat is. A typhusos beteg ajtajáról már messziről ijesztget a vörös cédula: «Vigyázz! Ide nem szabad belépned!» A köhécselő tüdőbeteg társaságába nem szívesen mennek az emberek, — de ugyanakkor a legjobban el tudnak szórakozni az erkölcstelen élet typhusával inficiált emberek társaságában és tudnak benső barátságban élni az istentagadás tuberculosisában sorvadó emberekkel. Pedig nemcsak a lázbeteg lehelete rossz, ezerszerte rosszabb a sikamlós nyelv fertőzése! És nemcsak a tüdőbeteg fertőz, ezerszerte fertőzőbbek a romlott lélekből felszálló ködök s kigőzölgések!

c) *És szabad a divatot is követni, csak ne rontson a lelkemen!*

Az Egyház nagy tanítója, Aquinói Szent Tamás is megengedi (2-a 2-ae q. 169 a. 2.), hogy a nők díszíthessék magukat, de azért, hogy férjüknek tessenek.

És Szent Pál is írja: «Az asszonyok tisztességes öltözetben szemérmetességgel és józansággal ékesíték magukat». (Tim. I. 2, 9.)

A pogány divat istennője Venus, a keresztény divat királynője a szeplőtelenül fogantatott Szűzanya, akinek hófehér eszményképéből sugárzik ki a keresztény nő típusának finom, tartózkodó, átszellemült egyénisége. Ezt szeretném megértetni főleg azokkal, akik aggodalom nélkül hódolnak be a divat szélsőségeinek s könnyelműségeinek, pedig valóban kifogástalan életű s viselkedésű nők. «De ne tessék minket romlottnak tartani . . . — mondják ezek. Isten ments! Kérem, mi csak kénytelenségből öltözködünk így! Ha tőlünk függene, sokkal décensebben volnánk felöltözve. De tetszik tudni: a társaság megszól, kimosolyognak az emberek . . . de azért kérem, mi tisztességesek vagyunk!»

Hát valóban átka a divat zsarnoki hatalmának, hogy ma sokszor még a tisztességes nőknek is úgy kell öltözködniök, hogy legalább ne lássanak azoknak!

Én ezt a mentegetőző nőknek elhiszem; elhiszem, hogy nem jószántukból öltözködnek ilyen léhán, és hogy a lelkük korántsem olyan, mint a ruhájukból sejteni lehetne; — és mégis, ha valaki megbotránkozik rajtuk, csak azt kell nekik felelnem, amit a Vesta főpap felelt Kr. e. V. században egy Vesta-szűznek, akit állítólag erkölcstelensége miatt bevádoltak, pedig később ártatlanságát igazolni tudta: «Ha viselkedésedben s ruházatodban erkölcsösebb lettél volna, akkor az emberek is annak tartottak volna. A túlságos szabadosság nem illik ahhoz a leányhoz, akinek a tisztesség és becsületes hírnév szívén fekszik». (Livius: Hist. Rom. 4, 84.)

B) És még egyet, Testvérem! Neked nem árt az a szabados tánc, az a meggondolatlan társalgás, az a könnyelmű ruházkodás, mert erős a lelked! Hát elhiszem! **De nem tudod, kinek ártasz vele másnak, felebarátodnak!**

Ha keresztény vagy, Szent Pál áldozatos gondolkozása illik hozzád. Ő jól tudta, hogy pogány istenek nincsenek, tehát a pogány oltárokon föláldozott húsból enni nem lehet bűn. De voltak pogányokból lett keresztények, akik ezen megütköztek. S ekkor mondja Szent Pál az embertársai üdvösségét mindennél többre becsülő lélekkel: Nyugodtan megehetném ezt a húst; de ha látom, hogy ez megbotránkoztatja testvéreimet, nem eszem meg; sem ezt, sem soha életemben nem eszem többé húst! (Kor. I. 8, 13.)

Ez aztán keresztény áldozatkészség!

És azoknak, akik a divat zsarnoki hatalmával mentik léha ruhájukat, eszükbe kell hoznom az Úr szavát: «Hallottátok, hogy mondatott a régieknek Ne törj házasságot! Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében». (Máté 5, 27. s köv.) *Csak a mindent látó Isten a megmondhatója, hány ilyen, gondolatban s vágyban elkövetett bűn terheli a modern, léha, könnyelműen öltözködő nők lelkét!* Még azokét is, akik öltözködésükkel a világért sem akartak másokon rontani.

Megdöbbentő erővel szemlélteti ezt a gondolatot egy híres spanyol író (Coloma), és ennek a megrázó erejű elbeszélésnek elmondásával zárom mai beszédemet. Elbeszélésének címe: «*Az első bál*».

Tiszta lelkű, kedves leányról van benne szó, akit azonban saját édesanyja kényszerít arra, hogy mélyen kivágott, ruhában vegyen részt a követségi bálon. A leány megfázik magas lázt kap, önkívületbe esik. Rémes látomásai jönnek. Saját lelke folt nélkül úszta ugyan meg a bált, de most észreveszi — amit akkor nem látott, — hogy táncpartnerének, annak a fiatalembernek szeme mily bántó módon tapad rá s mily őrült tempóban viszi bele a táncba tovább . . . egyre tovább . . . Egyszerre csak nem is a bálteremben vannak már, hanem valahol kint, a hideg éjszakában . . . egy hegyen táncolnak . . . mily nyirkos talaj! . . . az olajfák közt hirtelen egy férfit pillant meg a leány, aki vérrel verítékezik és szívére mutat . . . az ifjú szeme pedig már ijesztő tűzben izzik . . . a leány meg rémülettel veszi észre, hogy vérben táncolnak, annak a szenvedő férfinak vérében . . . és a lázasan vergődő beteg fölsikolt:

— Anyám, én nem vétkeztem! . . . De oka voltam, hogy a partnerem Krisztus vérében gázolt! . . .

Testvéreim! Hány táncteremre lehetne ma kiírni: «Itt Krisztus vérében gázolnak!» Hány divatosan öltözött hölgyre, hány báli ruhára, hány társalgásra, hány flirtre, könnyelműségre, hány mozira, hány színházra lehetne kiírni: «Itt Krisztus testét tapossák!»

A keresztény ember vére: Krisztus vére! A keresztény ember teste: Krisztus teste!

Ó, szenvedő Krisztus, világosítsd meg az embereket, hogy ruhájukkal, viselkedésükkel, szavukkal, tetteikkel soha bele ne gázoljanak véredbe, **a te érettünk hullott... drága... szent véredbe!** Amen.

A HATODIK ÉS KILENCEDIK PARANCSRÓL.

XIV.

Isten terve és az ember lázadása.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A tízparancsolat törvényeinek magyarázatában a mai szentbeszéddel eljutottunk az Isten VI. parancsának tárgyalásához. És mialatt a beszéd anyagán gondolkoztam, egy egész friss napihír került szemem elé: elmélkedésre késztető bevezetés a VI. parancsról szóló beszédekhez.

A mult hónapban a legnagyobb nyomorban halt meg Párisban egy öregasszony, akit a Mont-Martre környékén látásból sokan ismertek, mert ott tologatta mindennap zöldséggel telt ütött-kopott talicskáját és kínálta annak áruit. A mostani nemzedékből azonban csak kevesen tudták, hogy ki volt valaha ez a törődött, rongyos öregasszony. Az elhúnyt zöldségeskofa valamikor Párisnak egyik legünnepeltebb és körülrajongott szépsége volt. Színházi nevén La Goule-nak hívták és negyven év előtt a Moulin Rouge leghíresebb táncosnője volt. Ő maga dicsekedett léha életével s minden föllépte alkalmával boldognak érezte magát az a párisi fiatalember, akire ő rámosolygott.

De az idő megőrölte szépségét, könnyelműségével elpazarolta vagyonát, úgy hogy lejebb, egyre lejebb süllyedt és művészi karrierjében az utolsó állomás egy vándorcirkusz volt. De még innét is kiöregedett és vagy 15 esztendő óta zöldségeskofa lett egykori diadalának színhelyén . . .

Mily megrendítő illusztráció az isteni parancsok komolyságához! De egyúttal mily hathatós figyelmeztetés a VI. parancs tárgyalásának komoly felfogásához is! Jól tudom, hogy ennek a parancsnak megbeszélése a szószéken rendkívül nehéz és kényes feladat. És mindenesetre sokkal könnyebb volna szó nélkül átsiklani e nehéz téma fölött.

Dehát célt érnénk-e ezzel? Jobb lenne-e így? Jobb lenne-e, Testvéreim, ha elnézzük, hogy erről a témáról mindenki beszél — persze nem az Isten gondolatai szerint — beszél a színház, a mozi, a regény, az ujság, a társaság, a festészet,

a kirakat, mindenki . . . csak éppen a szószék ne beszéljen róla?! Ne beszéljünk arról a témáról, amit Isten oly fontosnak, életbevágónak tartott, hogy két parancsot is szentelt védelmére: a VI.-at és IX.-et! Hallgassunk erről, ne beszéljünk róla, mikor leghangosabban beszél, kiabál maga a bűn: kiabál az összeroppant fiatal gerincekből, kiabál a tivornyák lármájából, kiabál a zenés lebújok vad hangzavarából, kiabál a törvénytelen bölcsőkből, a fogházakból, kórházakból, őrültek házából! *S akkor csak a szószék hallgasson róla?*

Mikor ma moziban, színházban, ujságokban, képeslapokban, kirakatokban, társaságban, szórakozásban, ezernyi ezer alakban tör az emberekre az érzéki kísértés; mikor mindenfelé száll a levegőben az erkölcstelenség pora — por, amelytől kiszárad a velő a csontokban, por, amelytől pocsolyává válik a vér az erekben, por, amelytől a lélek tavasza, ereje, öröme hervadássá, rothadássá, melancholiává satnyul, — *szabad-e akkor némán hallgatnia a lelkek gondozójának?!*

Hallgassunk, mikor napról-napra világosabban látjuk igazolva Szent Alfonznak hihetetlenül hangzó, döbbenetes szavait: «Az elkárhozottak közt, kik a poklot benépesítik, nincs egyetlen egy sem, aki a hatodik parancs ellen is nem vétkezett volna, és száz közül kilencvenkilenc egynesen ezért a bűnért kárhozott el».

Nem, Testvéreim! Mikor az egész világon vásári lármával tör előre ez a bűn, mikor a pokol ezer csatlósa ördögi raffinériával igyekszik berántani az embereket ebbe a bűnbe, mert jól tudja, hogy ezzel lehet a legtöbbet a kárhozatba dönteni, — akkor nem szabad az Isten szolgáinak sem hallgatniok!

Kérlek, Testvérek, ezekkel a komoly, vallásos gondolatokkal kísérjétek a VI. és IX. parancs következő tárgyalásait; és velem együtt küldjetek most egy rövidke imát a mi mennyei Atyánkhoz, hogy ezt a kényes témát kellő vallásos komolysággal tudjuk tárgyalni s hogy ezek a beszédek megértessék velünk az ő szent tervének fönségét és erősítésünkre váljanak a VI. parancs megtartásáért vívott harcunkban.

A mai beszédet mintegy bevezetésnek szánom, és a VI. és IX. parancs alapigazságainak fogom szentelni. *Isten fönséges tervét szeretném megvizsgálni s mindjárt melléállítani az ember szörnyű lázadását.* Tehát: I. **Az Isten terve,** II. **az ember lázadása,** e két gondolat köré csoportosítom mai mondanivalómat.

I. Mi az Isten terve?

A) A teremtő Istennek csodálatos tervei szerint «ember» — így elvontan, fogalomban — nincs a földön, hanem: **van férfi és van nő. Még pedig a férfi és nő lényegileg egymásra vannak utalva, egymást kiegészítik.**

A férfit jellemzi a bátorságot és tettrekészséget igénylő alkotó munka; akarata kemény, elhatározása szilárd, s örül, ha gránit-homlokát győztesen feszítheti neki az életküzdelem viharának. A nő talaja ezzel szemben a család puha fészke, ahol kifogyhatatlan szeretettel s áldozatkészséggel gondozza férje otthonát, gyermekeit s mosolygósra simítja a nehéz kenyérkeresetből hazatérő urának vonásait. Alkotó ereje nem olyan nagy, mint a férfiúé, de viszont nagyobb a kitartása, türelme s tűrni tudása. Kell tehát férfi a világba s kell nő! A férfi ereje mellé kell a nő gyöngédsége, a férfiú erős akarata mellé a nő érzelmessége — s a kettő együtt valósítja meg az «ember» egész fogalmát.

Már most a teremtő Istennek micsoda fönséges eszméje volt az, és egyúttal mily megrendítő bizalma az ember iránt, hogy a halál által ütött rések pótlására az embert életet teremtő erővel ruházta föl, s az életteremtés kínálkozó sok lehetősége közül éppen a mostani módot választotta: a házasság szentségében sírig egyesült férfi és nő teremtő közreműködését!

Micsoda fönséges terv! Mily megrendítő bizalom!

a) *Mily fönséges terv!* Az Úr teremthette volna a többi embereket is közvetlenül! maga, külön-külön, úgy mint az első emberpárt: teljesen kifejlődött állapotban. De nem így akarta! Megrendítő bizalmával az emberre ruházta teremtő erejének egy sugarát, egy villanását és ezáltal beláthatatlan bájt s melegséget öntött a földi életbe. — igaz, hogy óriási felelősséget is rakott az emberre.

Gondoljuk csak el egy pillanatra, milyen más volna az élet — mennyivel hidegebb, laposabb, sivárabb — ha az Úr az emberek születését nem a mai módon tervezte volna!

Mily idegen, hideg, sivár volna az ember élete a földön, ha születése nem úgy történnék, amint történik! Először is nem volnának gyermekek a világon; mindenki komoly szakállas bácsi, felnőtt néni lenne s az élet nem visszhangoznék játszó gyermekek ezüstcsilingelésű kacagásától. Nem volna gyermekkor s ismeretlen lenne a gyermeki évek tömérdek gondtalan, kedves öröme.

De még tovább is kell gondolnunk: nem volna család, nem volna szülők s gyermekek szeretete, nem a testvérek szeretete; mindenki idegenül, árván, rokon nélkül állna a világon, nem volna nemzet s haza s végkép vége lenne a nagy embertestvériség fölemelő gondolatának is.

De az Úr magasztos gondolata nem akarta, hogy így legyen! Az emberbe öntött szent teremtő erő következtében minden elmúlt, minden ma élő s minden még következő nemzedékben az első emberpár vérének egyetlen nagy golfárama lüktet s ezzel létrejött a mai nagy embertestvériség. Minden embernek ezen a világon, a legelsőtől a valaha majd élő legutolsóig, a császártól a koldúsig, a hatalmastól a gyengéig, az előkelőtől a proletárig, a tudóstól a tudatlanig, minden embernek egy a vére, egy a szolidaritása, egy a mennyei Atyja!

Mily kimondhatatlan szeretet volt Istentől, hogy éppen ezt a módját választotta az emberiség fennmaradásának! Hogy Ő csak az első két embert, az első férfit és első nőt teremtette közvetlenül; de ennek a kettőnek, s általuk valamennyi többinek átadott teremtő erejéből egy parányit; azt, hogy a többi embereknek már ők adjanak testi életet és Ő csak a lélek teremtését tartotta fenn közvetlenül Magának. Mily csodálatos, mily szent, mily fönséges terve a teremtő Istennek!

b) De tovább is megyek és itt már közeledünk a VI. parancs megértéséhez. Mily fönséges terv, de egyúttal *mily megrendítő bizalom is!* Ez a bizalom, amennyire megtisztelő az emberre, *époly óriási felelősséget is helyez vállaira.* Megtisztelő a gondolat, hogy az emberiség folytonos megújulásának munkájában — e valóságos teremtő munkában — Isten részt enged az embernek is; de akkor épily nagy a felelősség is, hogy az ember ennek az erőnek a gyakorlását csupán arra az egyetlen szent célra használja, amelyre Isten azt rendelte és pedig csupán csak abban a törvényes keretben, amelyet Ő kezdettől fogva megszabott: az egy férfi és egy nő közt kötött, felbonthatatlan házasságon belül!

Nem terv nélkül, nem ok nélkül helyezte hát az Úr az V. parancs után a VI. parancsnak tilalmát. Az ötödik parancs védi a már meglevő életet, a hatodik pedig magát az élet forrását. Az ötödik így szól: «Ne ölj!», azaz vért ne onts! A hatodik: «Ne paráználkodjál», azaz: vért ne ronts! S amint az ötödik parancs nem enged kárt tenni nemcsak a más életében, hanem a magunkéban sem, épúgy nem engedi a VI.

parancs, hogy az ember akár máson, akár saját magán, megszentségtelenítő tettekkel vagy vággyal zavarja meg az élet forrását.

Az egész természetben u. i. a legfönségesebb, legszentebb erő az életadás ereje. Az embernek is megvan ez a természettel közös hatalma, hogy új kis emberkéknek adhat életet, de amint az embert lelke beláthatatlan magasságokba emeli minden más teremtett lény fölé, épúgy kell ezt a teremtő tevékenységét is az erkölcsi törvények legfinomabb betartásával átszellemesítenie, az anyag köréből lelki világba magasztosítania. Legszebb kiváltságunkról, «eszes természetünkről» mondanánk le, ha a testi életnek csak egyetlenegy olyan megnyilatkozása is volna bennünk, amelyet tudatos lelkiséggel át nem finomítanánk és nem emelnénk ezáltal a merőben állati tevékenység fölé.

B) És ha ezeket megfontoljuk, akkor már át tudjuk látni **a VI. parancs egész terjedelmét.**

A VI. parancs ugyanis első látszatra a sexuális kérdésnek csak egy részét intézi el. «Ne paráználkodjál!», házasságot ne törj (Móz. V. 5, 17.), azaz az élet forrását tartsd szent tiszteletben! Igaz, hogy a IX. parancs tovább megy, és nem csak a külső tettet tiltja, hanem annak gondolatát, kívánását is: «Felebarátod feleségét ne kívánjad». (Móz. V. 5, 18.) «Dehát — így okoskodhatnék valaki — mindkét parancsban csak a házasság tisztaságának védelméről van szó; a sexuális élet egyéb megnyilvánulásait tehát mintha az Úr nem ítélné el!» Igy gondolhatná ezt valaki, — és bizony tökéletesen helytelenül gondolná! Hiszen egészen érthető, ha az isteni parancs kimondottan éppen a házaséletet védi, mert hiszen az Isten akarata szerint rendezett házasélet megoldása az egész sexuális kérdésnek. Az Istentől nyert emberi teremtő erőnek u. i. egyetlen törvényes gyakorlási kerete a házasélet, még pedig a sírig tartó monogamikus házasság. Ez nem emberi találmány, nem idők múlásának alávetett konvenciói, hanem a legfinomabb benső emberi tulajdonságok külső megnyilvánulása.

A VI. és IX. parancs szavai első tekintetre csak a házasági hűséget látszanak védeni. De hogy ezen túlmenőleg is a lelki tisztaságba ütköző mindenfajta bűnt tiltanak, az világosan látszik az Úr Jézus s az apostolok ismételt tanításaiból, amelyek szerint mindenféle tisztátalanság súlyos bűn. Az Úr Jézus pl. így szól: «A szívből erednek a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok . . .

Ezek azok, amik tisztátalanná teszik az embert» (Máté 15, 19 s köv.). Szent Pál pedig az efezusiakhoz így ír: «Paráznaság és semmiféle tisztátalanság vagy kapzsiság szóba se jöjjön köztetek, amikép az a szentekhez illik. Hasonlókép ocsmányság sem, sem pedig ostoba, vagy kétértelmű beszéd ami illetlen». (Ef. 5, 3. s köv.)

Már pedig, ha minden tisztátalanság bűn, akkor bűn mindaz, *ami erre vezet*. Az V. parancs «Ne ölj!»=tilalma tiltja például a haragot is, mert ez ölésre vezethet; épígy a VI. parancs «Ne paráználkodjál!»=szavai tiltják mindazt, ami erre a bűnre vezethet; legyen az gondolat, tekintet, beszéd, olvasmány, bármi más veszedelem. Mert sehol gyakrabban nem igazolódik be a Szentírás szava, mint itt: «Aki szereti a veszedelmet, elvész abban». (Eccli. 3, 24.)

Ime, ez a VI. parancs célja, ez az Isten fönséges terve! Mily megtisztelő, magasztos felfogása van szent vallásunknak a férfi és a nő helyzetéről! A házasélet gyakorlása, a férfi és nő közös feladata nem hogy nem bűn, hanem egyenesen Isten szent, fönséges, megtisztelő gondolata. És éppen arra való a VI. és IX. parancs, hogy ezt a szent gondolatot ne engedje eredeti rendeltetéséből kiforgatni s ne engedjen Isten szándékaiból gúnyt űzni.

II. Az ember lázadása.

De ha mindezt látjuk, ha Isten fönséges terveit ismerjük, annál ijesztőbben vigyorog reánk a kép, amelyre most, a beszéd második felében tekintetünket fordítjuk. Láttuk, mily magasztos az Isten terve. Nézzük most, mily szörnyű az ember lázadása!

A) Nézzünk szét a mai világban, — s mit látunk?

Mindenben elváltozott körülöttünk a világ, de talán semmiben annyira nem, mint ebben a kérdésben. Éppen nemrég olvastam valakinek — egy harmincéves nőtlen férfiúnak — szomorkodó megállapításait, hogy azért nem mernek a mai férfiak nősülni, mert **a mai ember felfogása mindenben szabadosabb, mint a régieké volt.**

Régen nem volt repülőgép — írja, — de a tiszta lelkek szárnyalóbban repültek; nem volt rádió, de a tiszta szívek könnyebben egymásra találtak.

Régen megszólták, aki púdert használt; ma alig mer társaságba menni, aki rúzst nem használ.

Régen a nő csak otthon nézett tükörbe; ma két villamos-megálló közt legalább kétszer.

Régen a leányok azért küzdöttek anyjuk ellen, mikor kapják már az első hosszú ruhát; ma anya s leánya együtt küzdenek a minél rövidebb ruháért.

Régen szüleivel alázattal beszélt a gyermek s tisztelettel nézett reájuk. Ma? «Hallja, maga!», vagy tegezi őket s tanácsokat osztogat nekik.

Régen fájdalommal, sajnálattal, bizonyos elfogódottsággal értesültek arról, hogy valakinek a házassága felbomlott ma ez érdekes, kiadós zsúrtéma, főleg ha a második házassága közben már harmadik parti is kilátásban van.

Régen a hűtlen házastársat megvetették s az úri társaságok kiközösítették maguk közül; ma előkelő társaságokban nyiltan hősködni lehet a legújabb kalandokkal.

Régen a házasságokat az égben kötötték; ma elavult, csődbejutott intézménynek tartják s radikális reformját követelik.

Régen a házastársak együtt mentek a halálba is; ma karöltve mennek a bíró elé a válópörök tárgyalására.

A régi nő imponálni akart nőiességével, kedves, jól nevelt gyermekeivel, tiszta lakásával, jó konyhájával. A mai mivel imponál? A táncával, dohányzásával, hiányos öltözködésével s szabados társalgásával . . .

Igy panaszkodik egy komoly harmincéves férfiú, — s ki merné mondani, hogy semmiben sincs igaza?!

Kérdezzétek meg akármelyik komolyan gondolkodó embert (nem kell, hogy keresztény legyen, csak a világot nyitott szemmel járó), nem fogja-e beismerni, hogy a sexuális életnek a vallás láncaitól szabadjára bocsátott démonja az egész emberi társadalmat halálra maró veszedelemmé vált!

B) Miért vált veszedelemmé? Azért, mert *minél magasztosabb célja van valamelyik életfolyamatnak,* **annál nagyobb bűn és annál nagyobb veszedelem azt feladatától eltéríteni s céljától megfosztani.**

A teremtett világon nincs is egyetlen élőlény, amelyik a teremtő szent törvényeit megszeghetné, csak az embernek van meg — sajnos — ez a kiváltsága. Az ember bűnös kézzel belenyúlhat az Isten teremtő gondolatába, s akkor követ el bűnt a VI. parancs ellen. Az ember feltordíthatja a Teremtő által hozott rendet, meghiúsíthatja az ő akaratát és élvezeti cikké, könnyelmű játékká alacsonyíthatja azt a tevékenységet, amelyet Isten az ő fönséges elgondolása szerint egyes-

egyedül új élet forrásának, emberbimbók életrehívásának szánt.

«Der Körper ist kein Spielzeug, sondern ein Werkzeug» — mondja egy német író; «a test nem játékszer, hanem eszköz», a teremtés eszköze az Úr kezében. Ez volna a keresztény felfogás! De nézzünk szét, s mit látunk?

a) Ha alig van adománya Istennek, amelyet az ember hálátlanul rosszra is nem használt volna, végtelen szomorúsággal mondhatjuk, hogy az emberiség *Istennek talán egyetlen tervét sem forgatta ki annyira eredeti rendeltetéséből, mint a lelki tisztaság megbecsülését, a férfinek és nőnek egymáshoz való viszonyát.*

Isten terve teljesen tisztán áll előttünk: egy férfinek és egy nőnek egyesülése a felbonthatatlan házaséletben abból a célból, hogy az emberiség új utódokat nyerjen. Ezzel szemben ma színdarabok, mozielőadások, képek, fotografiák, regények, újságcikkek, könyvek, álpróféták ezrei és tízezrei hirdetik a társadalomnak, hogy a férfinek és a nőnek joga van a családi élet előtt is, már fejlett korban is, és később család alapítása nélkül is, akár egyedül magában, akár mással együtt megszereznie azt a testi örömöt, amelyet a Teremtő terve szerint egyedül a családi élet szentélyében szabadna megismernie.

Modern kultúránk erkölcsi hiánya semmiben nem mutatkozik ijesztőbb vonásokkal, mint a VI. parancs ellen elkövetett bűnök szörnyűségeiben.

b) Kérem, *nem akarok túlozni! Nem akarom azt állítani, hogy az erkölcstelenség bűnét csak a mai kor ismeri és hogy a régebbi ember ment volt ettől.* Nem állítom ezt, mert nem volna igaz. Az ösztönös vágyak — sajnos — régebben is tudtak győzni az isteni törvények fölött.

De a régi ember erkölcsi bukása és a maié között mégis van egy óriási különbség. Mily különbség? Hát az, hogy ha a régi emberben a test győzött a lélek fölött, akkor az vereségnek számított, az bűn számba ment, oly bűn számba, amellyel el kell bújni, amit szégyelni kell. Régen az erkölcstelenséget bűnnek bélyegezték, de ma felvilágosodottságnak dícsérik; régen az erkölcsös élet eszmény volt, de ma elmaradottságnak, képmutatásnak, álszenteskedésnek bélyegzik. A mai ember napfénynél vétkezik, és nyiltan vétkezik, és kéjkedve, filozofálva, okoskodva vétkezik! Ma már tagadja, hogy ez bűn volna. Ma már nem a lélek vereségét látja ebben, hanem a testet megillető jog gyanánt

hirdeti azt. Ma már más a technikánk, — mondja — legyen hát más az etikánk is.

És nem annyira az elkövetett bűnök sokasága, mint inkább ez az elvi álokoskodás a tulajdonképpeni megdöbbentő. Mert ebből fakad korunk egész sexuális nyomorúsága.

Nyomorúság, amelyet egyetlen ecsetvonással sem akarok itt megfesteni. Hiszen eláll az ember zívverése, ha látja a kloakák kicsapó, megáradt szennyvizét végighömpölyögni a lelkekben, az Isten veteményes kertjében. A modern városrendészet kitűnő csatornázással le tudja fogni a miazmákat, ragályos betegségek bacillusait; de csak azért, hogy aztán annál több eleven ember maradjon az erkölcstelenség ragályának lelki fertőzése számára? Németország nagy bíbornoka, az idős müncheni érsek (Faulhaber) már csak sok mindent megért életében! Mégis, mikor 1928. Szilveszter-esti beszédében ehhez a témához jutott, megrendülve kiáltott fel: Oly radikalizmusa uralkodik ma a testiség bűnének, a bűnnek oly brutalitása, olyan süllyedés a pogány erkölcstelenségbe, hogy Sodomának s Babylonnak az ítélet napján könnyebb sorsa lesz, mint Európa népeinek!

Megrendítő szavak egy ősz püspök ajkáról!

*

És amikor ezeket a szavakat idézem, szinte önkéntelenül jut eszembe egy bibliai esemény, amely évezredekkel ezelőtt történt ugyan, de felidézése legjobban illik mai beszédem végére.

Mindnyájan jól ismerjük a bibliának azt a jelenetét, amelyben az Úr közli Ábrahámmal, hogy Sodomát és Gomorrhát lakóinak égbekiáltó erkölcstelensége miatt el fogja pusztítani. (Gen. 18. fej.)

Ábrahám alkudozni kezd.

— Uram, ha csak ötven bűntelen embert találsz a városokban, engedd el a büntetést.

S az Úr beleegyezik. Ábrahámnak ijedten jut eszébe, hogy talán nem is lesz annyi tisztalelkű ember. Tovább alkuszik.

— Uram, érd be negyvenöttel . . . negyvennel . . . harminccal . . . hússzal . . . Uram, ha csak tíz lesz, bocsáss meg a városoknak!

S az Úr beleegyezik. De nem találtak tíz tisztaéletű embert sem.

Igaz, hogy azok nem voltak keresztények. De, jaj, ha ma kellene az Úrral alkudoznunk itt, egy keresztény ország fővárosában, könnyebb volna-e a feladatunk, mint Ábrahámé volt? Ha az Urat végig kellene vinnünk képkirakatok, műtárlatok, utcai plakátok közt, elvinni moziba, színházba, orfeumokba, ha végiglapozná a képeslapokat, mit szólna akkor az Úr? És ha bemenne családainkba, a szalonokba, ahol azok a bizonyos «művészi aktok» függenek a falakon; és a könyvek közé, amiket serdülő leányok titokban falnak a ragyogóan fehér leányszobákban, mit szólna ahhoz az Úr?

Uram, nyisd meg szemünket és erősítsd lelkünket, hogy az erkölcsi értékek mai zűrzavaros zuhanásában legalább a Te híveid legyenek azok a tízek, akiknek be nem szennyezett hófehér lelke kedvéért megkönyörülsz a korhadó világon!

Testvérek! Most alázattal letérdelünk és csendesen elimádkozzuk: Uram! Én akarok a tízek közt lenni... a tízek.. között... lenni... Amen.

XV.

Mily súlyos bűn a tisztátalanság!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A Szentírásban van néhány idegfeszítően érdekes jelenet, melyeknek olvastára remegés fut végig az emberen. Az a történet is, amelyet mai beszédem elején Dániel próféta könyvének V. fejezetéből Balthassarról, az utolsó babyloni királyról elmondok, egyike ezeknek a megrázó részleteknek. A jelenet falraírt három szava: «Mane, Thekel, Phares» szállóigévé is vált szerte a világon.

Balthassar, babyloni király ezer terítékes bankettet adott az ország előkelőinek. Hogy mi mindent ettek és ittak az ünnepségen — a babyloni király bankettjén! — úgy-e, nem kell külön megemlítenem. A Szentírás em említi. De elmond a lakomáról egy megdöbbentő részletet.

Mikor a király már ittas kezdett lenni, szörnyű gondolata támadt: előhozatta azokat a templomi szent edényeket, amelyeket atyja, Nabukodonozor király rabolt el a jeruzsálemi templomból, mikor elfoglalta a zsidók szent városát. Előhozatta az Istennek szentelt edényeket s megtöltette italokkal. A király és feleségei és az udvara s az egész mulató társaság eszüket már félig elvesztve, kaptak az arany és ezüst szentedények után . . . italtól gőzös fejjel, dadogó nyelvvel, zűrzavaros összevisszaságban dícsérték pogány isteneiket . . . a féktelen tivornya éppen tetőfokra hágott . . . mikor csak . . . egyszerre sápadtra fakult a király borpiros arca . . . idegei megremegtek . . . térde összeverődött . . mert szemben vele a falon egy titokzatos kéz három szót írt föl . . . három szót: «Mane, Thekel, Phares», «megszámláltattál, megmérettél és szétosztattál».

És a Szentírás ezekután döbbenetes egyszerűséggel hozzáteszi ezt a rövidke mondatot: «Azon az éjjelen megöletett Balthassar király». (Dan. 5, 30.)

Megöletett Balthassar, mert megfertőztette az Isten szent edényeit! Megöletett, mert profán kezekkel piszkolta azokat!

Az Isten nem tűrte, hogy a neki szentelt edényekkel visszaéljenek. Ó, hát mit érez akkor az Úristen, mikor nem az élettelen templomi edényeket éri a profanizálás, hanem mikor a fönséges Isten eleven templomait (Kor. I. 3, 16.), az emberi testet rántja sárba a tisztátalanság bűne! Az Úr nem tűrte büntetés nélkül, hogy emberi gonoszság megfertőzze a templomi edényeket; fogja-e nézni, hogy a parázna-ság bűne fertőzze meg a Szentlélek templomát, az embert!

Manapság, mikor az emberek szemrebbenés nélkül isszák az erkölcstelenség bűnét, s amikor álokoskodások tömegével igyekeznek menteni, magyarázni, természetesnek, jogosnak tüntetni fel az erkölcstelen élet megnyilvánulásait, külön prédikációt kell szentelnem a kérdésnek: **Valóban bűn-e hát és súlyos bűn-e a tisztátalanság bűne?** Ezt a kérdést szeretném megvilágítani a mai szentbeszéd két részében: **I. Mit tart erről a bűnről az Isten? s II. mit mutat róla az élet?**

I. Mit tart Isten a tisztátalanság bűnéről?

Hogy az erkölcstelenség bűne, a Teremtő legszentebb terveivel űzött ez a visszaélés, mily óriási dolog az Isten szemében, arra nézve a Szentírásban, több rendkívül komoly bizonyítékot: eseteket s nyilatkozatokat találunk.

A) Mózes első könyve megemlékezik arról, hogy mikor az emberek már elterjedtek a földön, megfertőzte őket az erkölcstelenség bűne. És ezzel kapcsolatban a Szentírás olyan kifejezést használ Istenről, ami egyenesen hallatlan. «Mikor Isten látta, hogy nagy az emberek gonoszsága a földön — írja a Szentírás szóról-szóra — és hogy szívük minden gondolata folyton a rosszon jár, **megbánta, hogy embert teremtett a földre.**» (Gen. 6, 5.)

Testvéreim! Mikor az ember nyakig merült az erkölcstelenség bűnébe, Isten *megbánta*, hogy embert teremtett. Ezt a kifejezést sehol máshol nem találjuk a Szentírásban! Az első emberpár fellázadt Isten parancsa ellen, Isten meg is büntette őket, de itt még nem olvassuk, hogy Isten «megbánta», hogy ezt az engedetlen fajtát életre hívta. Káin kezéhez testvérvér tapadt, Isten meg is büntette őt; de még itt sem olvassuk, hogy «megbánta», hogy ezt a vérengző fajtát teremtette. Noé neveletlen gyermeke kigúnyolja apja hibáját, Isten meg is bünteti; de nem olvassuk, hogy «megbánta»,

hogy ezt a neveletlen fajtát teremtette. És sok más bűnt tett az ember, de a Szentírás csak ennél, ennél az egyetlen bűnnél — a tisztátalanság bűnénél — említi ezt a megrázó kifejezést: «*megbánta*». Amikor Isten látta, hogy az ember, akinek Ő olyan csodálatos méltóságot adott, hogy a Zsoltáros szerint éppen valamivel kisebb az angyaloknál (Zsolt. 8, 6.), mikor látta, hogy az Ő képére és hasonlatosságára teremtett ember mint képes az erkölcstelenség bűne által méltóságát sárbarántani, akkor mondja róla a Szentírás: «megbánta, hogy az embert teremtette». És rájuk küldte a vízözönt.

Testvéreim! Ha majd úgy magyarázzák a fületekbe, hogy ez semmi, ez nem bűn, ez természetes dolog, jusson eszetekbe: *Micsoda mélységes romlottságnak kell e bűnben rejtőznie, ha Isten így érez róla!*

B) De van aztán a Szentírásnak egy másik tanulságos helye is: **Sodoma és Gomorrha pusztulása.**

Öt városról beszél a Szentírás, ahol az erkölcstelen élet nem ismert határt. Sodoma, Gomorrha és még más három szomszédos hely. Az emberek vígan éltek, szemrebbenés nélkül itták a fertő legmélyebb piszkát, élveztek kéjt, gyönyört . . . mikor aztán betelt az Úr haragjának kelyhe. És megnyílt fölöttük az ég s hullott a kénköves láva. Vad menekülés . . . a tűz nyomukban! Egymást tépik-tapossák . . . a tűz nyomukban! Lángot vet fölöttük a ház, lángot vet rajtuk a ruha, lángot vet a hajuk, csupa egy seb a testük . . . a perzselő levegő s a tűz nyomukban!... És ma? Ma fanyarvizű, élettelen tenger, a Holt-tenger terpeszkedik lomhán az öt virágzó város helyén, keserű vizében meg nem él egy hal sem, fojtó, felszálló párái rontják a levegőt.

Testvéreim! Ha majd jönnek a bűn hirdetői s fületekbe súgják: Ó, ez nem bűn, ez semmi, ez természetes dolog — akkor majd lángoljon föl előttetek ennek a kénköves tüzes esőnek emléke, amelynek perzselő lávája nyomtalanul tüntetett el e romlott városokból mindent . . . férfit, nőt, gyermeket, állatot, növényt, házat, mindent... *Micsoda mélységes romlottságnak kell e bűnben rejtőznie, ha Isten így érez róla!*

C) És e megdöbbentő tények után idézzem-e még a **Szentírás komoly szavait is?**

Itt vannak mindjárt a tízparancsolat két törvényének súlyos szavai: «Ne paráználkodjál» és «Felebarátod feleségét ne kívánjad».

És itt van magának az Úr Jézusnak világos magyarázata: «Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: Ne törj házas-

ságot! Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében». (Máté 5, 27 s köv.) Itt vannak az apostol szavai: «Nyilvánvalók pedig a test cselekedetei, melyek: paráznaság, tisztátalanság, szemérmetlenség . . . akik ily dolgokat cselekszenek, nem nyerik el Isten országát». (Gal. 5, 19—21) «Értsétek és jegyezzétek meg magatoknak, hogy paráznának vagy tisztátalannak . . . nincs öröksége Krisztus és az Isten országában». (Ef. 5, 5)

Hát ezek után is hihetne valaki a hamis okoskodóknak, hogy ez semmi, ez nem bűn, ez egész természetes dolog?! Most sem látnók még, mily szemmel nézi az Úristen azt a szerencsétlen embert, aki visszaél az ő bizalmának legnagyobb jelével, az Istentől kapott teremtő erővel! És mint nézheti őt az Úr Jézus, aki vére hullásával szenvedett érte! Akik tudnak ily mélyre alacsonyodni, halljják meg Szent Pál szavát: «Nem tudjátok-e, hogy testetek Krisztusnak tagja? Elszakítsam-e tehát Krisztus tagját és parázna nő tagjává tegyem? Isten ments!» (Kor. I. 6, 15.)

Íme, Testvéreim, így gondolkodik Isten erről a bűnről!

II. Mit mutat az élet?

De hogy mily mélyen sértő seb rejlik a VI. parancs elleni bűnökben, azt a Szentírás határozott szavain kívül még máshonnan is tudjuk. Tudjuk e bűn következményeiből: lelki és testi következményeiből. Vizsgáljuk most a kérdésnek ezt a részét.

A) **A bűn lelki következményei.**

a) Minden bűn rombol ugyan a lelken, de annyira egy sem megy, mint ez: mert nem kezdi ki magának a lelki életnek alapját, a hitet.

Nincs még egy bűn a világon, amely oly *könnyen fosztaná meg az embert legdrágább lelki kincsétől; hitétől, mint a VI. parancs ellen elkövetett bűnök.*

Előfordulhatnak események az ember életében, amelyek hitbeli kételyeket zúdítanak reá. A legvallásosabb emberre is rászakadhat a lelki életnek Szahara-sivársága, fölvetődhetnek előtte is hitbeli problémák, amelyekre hirtelenében nem tud választ találni. Nem baj. Testvéreim! Amíg valakinek rendben van az *erkölcsi élete, a szíve, addig észbeli, hitbeli kételyei sohasem válnak tragikusokká.* Ott kezdődik a veszedelem,

mikor az ész tisztánlátását a mocsaras szívből felszálló gőzök homályosítják el. Tudjátok, ki veszti el könnyen a hitét? Az, akinek sokat tud az esze? Nem! Akinek léha a szíve, az élete!

És ez nem is lehet máskép.

Az a folytonos ellenmondás, melyet az illető hite s életmódja közt tapasztal; az az állandó szemrehányás, melyet lelkében érez: az a folytonos aggodalom, hogy ha van Isten, akkor jaj nekem, mert egyszer felelni fogok minden tettemért, szavamért, gondolatomért — végre is megrendíti hitét. Mily jó volna, ha nem is volna Isten — vetődik föl benne először félénken a gondolat . . . talán nincs is . . . nincs . . . nincs! . ..

Ime, akárhány lélek hitetlenségének egyetlen oka: *a romlott szív hitetlenné tehet, a komolyan tanuló ész — soha!* Nagyon beigazolódik a Szentírás szava: «A tisztaság közel vezet Istenhez» (Bölcs. 6, 20), ellenben «az érzéki ember nem fogja föl, ami az Isten lelkéből származik». (Kor. I. 2, 14) *Az válik hitetlenné, akinek érdekében áll, hogy bárcsak ne lenne Isten.*

Egy férfi beszélgetett egy pappal. A férfi, akinek léha élete köztudomású volt, így szólt: «Hát, főtisztelendő uram, a vallás magában véve valóban szép és nemes dolog; dehát csak megengedi, hogy a Szentírásban vannak helyek, amelyek nem eléggé érthetőek, nem világosak; pl. a csodák». A pap csendesen csak ennyit válaszolt: «Csakugyan vannak helyek a Szentírásban, amelyek nem eléggé világosak. De a VI. parancs rendkívül világos. Mert írva vagyon: «Sem paráznák . . . sem házasságtörők . . . nem fogják bírni Isten országát». (Kor. I. 6, 9. s köv.)

Igen: annak, aki hitbeli kételyekről panaszkodik, a legtöbbször csak azt az orvosságot adhatjuk: Szakíts bűneiddel — s holnap már erős hited lesz!

«Uraim — mondotta egy művelt társaságban Chateaubriand, a világhírű író —, tegyék szívükre kezüket és valljákmeg becsületükre: nem volna-e bátorságuk hinni, ha volna bátorságuk tisztán élni?»

Tökéletesen igaz szavak! De nem kevésbbé igazak a nagy gondolkodónak, Pascalnak szavai sem: «Ha meg akarsz győződni az örök igazságokról, ne a bizonyítékokat szaporítsd, hanem szenvedélyeidet irtogassad».

Ime, a VI. parancs elleni bűnöknek legszomorúbb lelki következménye: a hit elvesztése!

b) De akinek lelkében az erkölcstelen élet nem is végzi

el ezt a legnagyobb pusztítást, s nem is rendíti meg a hitet, abban is *tömérdek lelki kincset öl meg:* bátorság, nagylelkűség, munkakedv, nyiltszívűség, őszinteség, lovagiasság, ideális lendület, életöröm esnek áldozatául... Rettenetes ár a pillanatnyi bűnös örömért!

Az életbe a legszebb reményekkel induló ifjak összeroppannak alatta. Kedvéért lop az ifjú hazulról, sikkaszt a hivatalnok. Miatta van a legtöbb ellenségeskedés, családi perpatvar, házassági elválás. Mennyi kiontott könny, mennyi álmatlan éjszaka, mennyi eltékozolt vagyon, mennyi elhanyagolt gyermek és család, mennyi káromkodás, mennyi gyilkosság, mennyi hazugság, mennyi hamis eskü!

Hová tud süllyedni az a szerencsétlen ember, aki egyszer rabjává lett az erkölcstelenség bűnének! «Olyan az istentelen — írja Izaiás próféta —, mint a háborgó tenger, mely nem tud megnyugodni». (Iz. 57, 20.) Valóban: mint a felkorbácsolt tenger. Állati ösztöne hányja-dobja, egyik bűnből a másikba. A pillanatnyi élvezet elmúltával százszor megbánja tettét — s másnap mégis újra kezdi. Mint az esti pille, amely megégette szárnyát a gyertyalángban, de elvakultságában újra meg újra nekimegy. Megint szakítani akar bűnével, megint nem sikerül.

Ugyan, mondjátok, mi lehet ennek a vége?

Előkelő bálon vett részt valaki, és észreveszi, hogy az egyik sarok-kereveten egy tizennyolcéves, frakkos fiatalember ül magányosan, szótlanul. Mi baj? — kérdezi tőle résztvevően az illető úr. Semmi — válaszolja amaz únottan —, csak nézem az apámat, milyen fiatal s milyen jókedvű: mintha ő lenne a fiú s én lennék a papa...

Az erkölcstelen élet következményeit élesebben le nem festhetné senki, mint ennek a tizennyolcéves ifjúnak nyilatkozata: *Mintha apám lenne a fiatal s én a megrokkant öreg!* Lehet-e szomorúbb látvány, mint tavasszal egy fiatal fa, amelynek virágzáporban kellene pompáznia — rügy nélkül, lombtalan koronával, görbére nyomorodott törzzsel, földre-alázott ágakkal! Egy fiatal lélek, amelyben az életerőnek kellene feszülnie, tervező energiáknak pattannia, — most kedv nélkül, lendület nélkül, szárnyszegetten, révedező, blazírt szemekkel! Ó, az erkölcsi szabadosság prófétáit úgy szeretném ideállítani ez elé az üressé lett lélek elé: Hát mertek-e még most is filozofálni? Hát merítek-e még most is mondani, hogy mindez nem bűn, mindez semmi, mindez a természet joga?!

c) Még egy utolsó vonást a szomorú képhez: *az erkölcstelen élet által a lélek elveszti báját, szépségét, melyet a megszentelő malaszt ad neki*, elveszti a megszentelő malasztnak a lelken kiverődő bársonyos finomságát. A tiszta lélek bája ellenállhatatlan erővel készteti hódolatra az embert; de elvész a léleknek vonzó szépsége, mihelyt csak árnya is borul reá az érzékiség bűnének.

A lelki tisztaság fénye oly szelíd, kedves, bársonyos, mint a neon-lámpáké, de oly érzékeny is. Manapság egyre több reklámtáblán tűnnek fel hosszú üvegcsövek, amelyek neongázzal vannak telítve; a gáz a rajta átfutó elektromos áram hatása alatt sejtelmes, bársonyos izzásba jön, — de csak ha egészen tiszta! Legyen benne a legkisebb tisztátalanság, bármiféle más gáz vagy szenny, már nem ég. S legyen a lelken a legkisebb tisztátalanság bűne, már nem tudja többé kedvesre izzítani a Szentlélek-Úristennek rajta átfutó kegyelmét. Igen: mert tölgyek nem szökellnek magasba sötét alagutakban és rózsák nem fakadnak dohos pincegádorban. Ott legfeljebb csak a satnya penészvirág éktelenkedik és sápadt pincepókok bujkálnak a százlábúak nyüzsgő tömegei között. «Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent» — mondotta az Úr Jézus a Hegyi Beszédben. És a piszkosszívűek? Hát azok az egész világon csak piszkot, züllést, ingert látnak s megcsömörlenek tőle: kialszik bennük a tiszta élet neon-fénye.

Végén vagyunk, Testvéreim? Nem! Mindez még mindig nem a teljes veszteséglista. A lelki romlást gyakran követi a testi is!

B) Az erkölcstelenség bűnének **testi következményei is vannak,** és ezek megint azt mutatják, hogy az Isten nem hajlandó szó nélkül eltűrni az ő legszentebb teremtő tervének csúffátételét.

a) Érdekes dolog: a többi bűn büntetésével az Úr elvár a másvilági ítéletig. Aki káromkodik, aki más vagyonához nyúl, aki hazudik, szintén bűnt követ el, szintén bántja az Istent, de az Úr türelmes, vár, a büntetéssel is rendszerint elvár az ítélet pillanatáig. De itt van egy bűn, a VI. parancs ellen elkövetett bűn, amely nemcsak Istent sérti, hanem az emberiség életfájának erejét is kikezdi és ezért ennek büntetésével Isten sokszor nem vár, *ennek a bűnnek már e világon is büntetése van — s büntetése rémületes.* Állami igazságszolgáltatás nem sújtja ugyan ezt a bűnt, de a természet lángpallósa szigorúbb minden földi bírónál. A vízözön embereit

ezért érte a szörnyű vízáradat; Sodoma lakóit ezért emésztette el a tűz; a mostani bűnöst pedig ezért emészti tűznél-víznél szörnyűbb büntetés. Szinte szóról-szóra látjuk beteljesedni a Szentírás szavát: «Amely nap e fáról eszel, halállal halsz meg».

b) Azt hiszem, mindnyájan egész természetesnek fogjátok találni, hogy innen, a szószékről, nem hallotok orvosi előadást az erkölcstelen élet fiziológiai következményeiről. Nem; a hely szentsége nem bírná el ezt a témát. És különösen is meg vagyok arról győződve, hogy a vallásos híveket ezektől a bűnöktől nem a betegségtől való félelem tartja vissza, hanem a mi mennyei Atyánk akaratának imádatos, gyermeki szolgálata. De azért mégis — Testvéreim! — mikor erőtől duzzadó fiatal szervezetedben fölkiált az ösztönök követelő szava, mikor a bűn oly arcátlanul settenkedik nyomodban, hogy szinte úgy érzed: «Nem, nem tudok ellenállani!» — ó, ezekben a tragikussá válható percekben *vizes borogatásként vonultasd el gondolatodban a bűn egyetlen pillanatáért rettenetes betegségekkel fizető emberek óriási csapatát.*

Amerre csak jár ez a bűn, léptei nyomán meghervad a föld, lekonyulnak az addig magasba szegzett fejek, megrokkan az acélos hátgerinc, elfakul a rózsás arc, összetörik az életerő. Zörgő avarrá zsugorodik, aminek mosolygó virágnak kellene lennie s pozdorjává aszik össze, aminek friss üdeségben kellene virulnia.

A tolvaj mástól lop, de az erkölcstelen életű önmagát lopja meg: legértékesebb erőit. «Minden bűn, amelyet az ember elkövet, a testen kívül vagyon — mondja a Szentírás; aki azonban paráználkodik, az a saját teste ellen vétkezik». (Kor. I. 6, 18.)

Jaj — Testvérem! — gondolj erre, ha jön a hazug félrevezetők álokoskodása, vagy ha fölkavarog benned a tiltott vágyak emésztő tüze! Vigyázz! Éhes komondorok, vért ivó sakálok rejtőznek a romlott emberi természet mélyén; ne adj inni nekik — vért isznak azok; a te friss, üde, fiatal véredet!

Hallottatok már a rovarevő növényekről? Kitárt levelükre gyanutlanul száll pihenni egy kedves kis bogárka, de abban a pillanatban ott is ragad s a levél mohón összegöngyölödik. Mikor aztán néhány nap mulva ismét szétterül, a szegény bogárkából csak nyomorúságos roncsok maradtak: a növény fölevett, fölszívott belőle minden életet.

Hát így akarod kiszivatni minden erődet, lendületedet az

erkölcstelenség bűne által?! Hát nem látod lépten-nyomon mily szóról-szóra teljesednek Szent Pál szavai: «Nem tudjátok-e, hogy az Istennek temploma vagytok, és az Isten lelke lakik bennetek? Azt pedig, aki az Isten templomát megrontja, megrontja az Isten. Mert Isten temploma szent, ti vagytok az». (Kor. I. 3, 16. s köv.)

Úgy-e érzitek, mily rémületes sebét érintem itt a mai emberiségnek! Valaha a kolera, a pestis, a lepra nevétől rezzent össze az ember. Ma már — hála Istennek! — eléggé le tudjuk fogni ezeket a fenyegető ragályokat. Ma tulajdonkép két rettenetes ellensége van az emberiség testi életének. Nem a kolera, nem a pestis, hanem a tüdővész és a VI. parancs áthágásával elrontott vér betegsége. Ó, ha a temető csöndes sírjai egyszer megszólalnának! Azok a néma sírok, amelyekbe az erkölcstelenség bűne annyi életet döntött időnek előtte! S ez a baj nem kímél senkit; falun is megvan, nemcsak városon; éltető hegyi levegőn is, nemcsak bérkaszárnyák fülledt lakásaiban, öregnél is, fiatalnál is — borzalom kimondani: átkos örökségük lehet ártatlan csecsemőknek is.

c) És itt ismét egy újabb gondolatot érintettem meg, egy újabb döbbenetes tényt, amely rávilágít az erkölcstelen élet irtózatos következményeire.

Régebben is ismertük a Szentírás komoly fenyegető szavait, *hogy az apák bűneit a gyermekek bűnhődik a harmadik és negyedik nemzedékig;* de a modern orvosi tudomány megállapításai s az átöröklés tényének kutatása kellett ahhoz, hogy világosan lássuk, miért követel az Isten teljes önmegtartóztatást a házasság előtt s önuralmat a házasság alatt?

«Vajjon szednek-e a tövisbokorról szőlőt, vagy a bojtorjánról fügét? . . . A rossz fa jó gyümölcsöt nem teremhet» — hirdeti a Szentírás (Máté 7, 16, 18.), egészséges s erkölcsös nép csak egészséges, erkölcsös szülőktől származik, míg viszont — ugyancsak a Szentírás szerint — bűnös családokból bűnös gyermekek kerülnek ki. (Jéz. Sír. 41, 8.)

A babiloni bankett-szobában, ahol Balthassar gúnyt űzött a szent dolgokkal, rémes író kéz jelent meg. Ez a kéz írja ma is a világtörténelmet. Nemzedékek sorsa, ereje vagy erőtlensége, egészsége vagy nyomorúsága dől el azon, hogy a jövendő szülők mint töltötték el ifjú éveiket: tisztességben, vagy züllésben. Az átöröklés rettenetes ereje folytán szörnyű örökséget cipel az ember magával: a szülők fiatalkori bűnei, hibái, rossz hajlamai nem múlnak el nyomtalanul, kiütköz-

nek s pusztítanak a késői unokákban, s az erkölcstelenségben töltött ifjú élet gyászos öröksége véres átok gyanánt fojtogatja még a késő unokákat is.

Testvérem! Azt akarod, hogy a te fiaid, unokáid könnyebben vívják meg az erkölcsért folytatott harcukat? *Élj magad erkölcsösen, parancsolj magadnak — s utódaidnak harcát könnyebbé teszed!*

Aki ifjú évei kísértéseit bukás nélkül küzdötte végig s a tisztán megőrzött ifjú élet glóriájával homlokán lépett az esküvői oltárhoz, az már ezzel is nagyobb örökséget szerzett gyermekeinek, mintha dús vagyont hagyna rájuk.

Ez a mai beszéd nagy tanusága.

*

És amikor itt be akarom fejezni mai beszédemet, önkéntelenül tódulnak ajkamra egy apa szavai, amelyeket egy levélben írt hozzám. Csak néhány sort idézek belőle: érezzétek ki — Testvéreim! — a szavak mögött lüktető örömet. «Ha fiam villogó szemmel néz rám — írja az a férfi —, ha örömmel telik el szívem testi erejének s hajlékonyságának láttára, ha gyermeki kedve s frissesége árad felém, akkor csöppet sem bánom, hogy éveken át harcoltam, akkor tudom, hogy nemcsak a magam javáért, hanem a következő nemzedékért is tettem valamit, amiért érdemes volt fáradni s izzadni.»

Mily nagyszerű szavak, mily jogos örömtől sugárzó szavak egy édesapa ajkáról!

És most állítsunk mellé egy visszaható történeti tényt. XV. Lajos francia királyról megemlíti a történelem, hogy udvarában oly erkölcstelen és kicsapongó élet folyt, mint talán még soha királyi udvarban. Ő maga is nyakig merült a förtelmekbe, felesége mellett 19 évig tartotta Pompadour asszonyt . . . és öreg korára utálatos daganatokkal lett tele a teste, keze-lába még életében feloszlásnak indult s darabokban hullott le . . . és halála után nemsokára jött az unokáját legyilkoló francia forradalom.

Itt áll előttünk a kettős út: Isten terve vagy az ember gonoszsága, Isten engedelmes fia vagy lázadó teremtménye, erény vagy bűn, hit vagy hitetlenség, erkölcs vagy piszok, erős élet vagy nyomorult tengődés — hogy mondjam egy szóval? — *diadalmas, győzedelmes lélek, vagy állati ösztönök láncravert rabszolgája!*

Itt áll előttünk a kettős út: melyiket választjuk? Rabok leszünk vagy szabadok? Aki szembeszáll a hatodik parancs-

csal, aki vétkezik ellene, az nem szabad, az rabszolga; az érzékies élet rabszolgája! Nincs benne semmi az emberré magasztosító önuralomból, teljesen akaratnélküli bábja azoknak az ösztönöknek, amelyek közösek bennünk az állatokkal, s amelyeket ha az ész és akarat gyeplőjével fékentartani s irányítani nem tudunk, nincs jogunk magunkat embereknek nevezni.

Mert embernek lenni annyi, mint a bennünk leselkedő vadállatot láncraverni. Embernek lenni annyi, mint az ösztönös hajlamok őseredejében az ész fényével utat keresni. Kereszténynek lenni annyi, mint az értünk vérző Krisztus felénknyúló karjába kapaszkodni. Krisztus gyermekének lenni annyi, mint ránézni a keresztre s fogat összeszorítva, izmot megfeszítve mondani: *Megyek Uram, amerre Te parancsolod!*

Ó, Úr Jézus, segíts minket embereknek lenni... kereszténynek lenni... a te tisztalelkű fiaidnak lenni... Ámen.

XVI.

Tisztán az oltárig!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A berlini főpályaudvarról egy úr akart Brémába utazni. Megváltja a jegyét, a pénztáros visszaad egy öt márkás papírpénzt. Kétrét összehajtott, zsíros, elkoptatott bankó, aminőből jó pár millió forog a németek kezén. Hanem ennek a bankónak szélére tintával föl volt írva valami. Mindössze néhány szó, egy rövidke mondat, . . . de olyan mondat, amelynek szavai mögül modern társadalmi életünk erkölcsi szakadékainak feneketlen mélysége tátong felénk. Ez volt a rongyos ötmárkásra írva: «Für dich gab ich die Unschuld». «Érted adtam el ártatlanságomat».

Für dich gab ich die Unschuld! Micsoda velőtrázó sikoltás az ötmárkás szélén! *Érted adtam el lelkemet!* Micsoda szédületes örvénye a nagyváros förtelmeinek!

Érted adtam el lelkemet! Sodomának-Gomorrhának mily kihívóan dacoló újjáébredése itt körülöttünk, a második keresztény évezred végén!

A kavargó szennynek ebben a sodró áradatában látja küzködni szent vallásunk híveinek féltett lelkét. Csapkod feléjük a bűn árvize, suttog fülükbe az álokoskodás tömege s ebbe a feneketlen romlottságba kell belekiáltania az Isten VI. parancsát: Az Isten megalkuvást nem tűrő szigorúsággal követeli az esküvői oltárig a tökéletes önmegtartóztatást, a házasságban pedig a sírig tartó hűséget.

Az előző két beszédünk a VI. parancs gondolatának megalapozása volt, legyen a mai és a következő szentbeszédünk egy nagy kiáltás. *Tisztán az oltárig!* — ez a mai szentbeszédem címe. *Hívén a sírig!* — Ez lesz a legközelebbié. I. **Mit követel a VI. parancs az esküvői oltárig s II. miért követeli ezt, — ez lesz a mai beszéd kettős gondolata.**

I. Mit követel Isten az esküvői oltárig?

Mit követel Isten az esküvői oltárig? — ez az első feladott kérdésünk. S mindjárt melléállítom a világos, határozott feleletet: Követel tökéletes önmegtartóztató, tiszta életet!

A) Az emberi művelődés történetének tanulmányozása különösen érdekes adatokkal szolgál ehhez a tételhez. A pogányság erkölcsi eltévelyedéseinek szörnyűségei közismertek mindnyájunk előtt. És érdekes! Még az erkölcsi süllyedés pogány mélységeiben is föl-fölcsillant az ember előtt az erkölcsi tisztaság csodálatos szépsége, és még a legmélyebb erkölcsi hanyatlás korszakaiban is lépten-nyomon akadunk intézményekre, amelyek a **tisztaság szépségének ösztönös megsejtéséről s tiszteletéről beszélnek.** Sőt: az emberi lélek fájdalmas sírása a tisztaság után éppen a mély süllyedések idején zokogott leghangosabban! Mikor körülöttünk mindent elnyelt az erkölcstelenség árja, hihetetlen erőfeszítéssel s kedvezményekkel igyekeztek legalább az élet parányi kis szigetén megmenteni az erkölcsi önmegtartóztatás erényének roncsait.

Pythiának életfogytáig tisztának kellett maradnia, és éppen ilyen életet követeltek a görög istentiszteletek legfőbb papjától, a hierophantes-től is. Az Athénbe hajózó utast már a messzi tengeren üdvözölte a «Parthenon», a szűzesség tiszteletére emelt külön templom. Róma is épített kápolnát a tisztaság istennőjének, Pudicitiának s arcképével pénzt is veretett. Közismert az a tisztelet is, amellyel Róma adózott a Vesta istennőt szolgáló s a szent tüzet őrző tisztaéletű papnőknek, a Vesta-szűzeknek. Az utcán magának a consulnak is ki kellett előttük térnie s a consul szolgái tisztelettel hajtották meg előttük hivatali jelvényeiket. Ha halálraítélt egy Vesta-szűzzel találkozott, a bűnös mentve volt a halálbüntetéstől. Viszont a Vesta papnő erkölcsi elbukását szörnyű állami szerencsétlenségnek tartották, halállal büntették s nagy engesztelő áldozatokkal tették jóvá.

Íme, még a pogányság erkölcsi tévutain sem veszett ki teljesen az erkölcsi tisztaság értékelése!

B) Annál megdöbbentőbb aztán, hogy **az új pogányság,** amelynek erkölcsi pusztításait ma érezzük körülöttünk, az erkölcsi tisztaság még e picinyke maradványának sem kegyelmez s **az ösztönök szabadjára bocsátását, az élet kiélését követeli s hirdeti.**

«Egyszer vagyunk fiatalok!» «A fiatalságnak jogai vannak!» «Kiélni az ifjúságot!» «Kiélni az életet!» Röpködő jelszavak ezek körülöttünk, s ezzel a veszedelmes álokoskodással s hazugsággal ezerszámra sodorják bűnbe a lelkeket.

a) «Az élet kiélése» annyit jelent, mint «féktelenre engedni az ösztönöket», ez pedig a legborzasztóbb merénylet az emberiség ellen, mert az ösztönök féktelen tobzódása az emberi méltóság halálát jelenti. Mert hiszen *ami minket emberekké tesz, az éppen az ösztönök fölötti uralom.* Mihelyt az emberek közt megtörtént az első gyilkosság, Káin gyilkossága (szintén az ösztön: az irígység bűnének fékezetlensége miatt), a Szentírás azonnal fölemelte figyelmeztető szavát: Fékezd meg ösztöneidet s uralkodjál felettük! (Gen. 4, 7.) Igen; az embernek tudnia kell, hogy minél erősebben dolgozik benne valamelyik ösztön, annál inkább ki kell azt tennie az ész ellenőrző világosságának s az akarat fékentartó erejének.

Ezt meg is teszik az emberek minden más ösztönnel szemben. Ha valaki meglát egy brilliánsnyakéket a kirakatban, az ösztöne fellángol benne: ezt jó volna megszerezni! De az esze nem engedi; nem engedi, hogy bűn árán is hozzájusson. Ime: az ész által fékentartjuk a bírvágyat! Egy éhes ember gyümölcsöskert előtt megy el, ösztöne megszólal benne; de az esze nem engedi; nem engedi, hogy bűn árán elégítse ki ösztönét. Ime: az ész által fékentartjuk az önfenntartási ösztönt!

És mikor mindezt meg tudjuk tenni s mindezt egész természetesnek tartjuk, csak éppen a legerősebb ösztönt, a fajfenntartási ösztönt akarnók szabadjára hagyni?! Csak éppen annak nem lenne szüksége az ész és akarat fékentartó erejére? A Teremtő erőssé tette ezt az ösztönt az emberben, minden más ösztönnél erősebbé; de azért, hogy az embereket el ne riasszák az ösztön gyakorlásával járó áldozatos következmények: a gyermekek vállalása és nevelése. Viszont azonban, minthogy ez az ösztön a legerősebb az emberben, ebben van a legtöbb veszély is arra, hogy az ember azt rendetlenül, fékezetlenül, céljától eltérően, tehát bűnösen használja. «Amint a lónak szüksége van a szoros zabolára, hogy mélységbe ne zuhanjon — mondja Szent Jeromos —, úgy van szüksége a testnek is az ész szoros vezetésére, mert különben vesztibe rohan». (Adv. Jovinianum c. 16.)

b) És valóban azt látjuk, hogy a teremtő Isten már az emberi történelemnek legelső napján megjelölte az ösztön megengedett gyakorlásának területét; és ez: *az egy férfi és*

egy nő között kötött felbonthatatlan házasság. A teremtő Isten szent akarata szerint ennek az ösztönnek gyakorlása kizárólag a házas élet keretében történhetik.

És hogy az esküvői oltárig a tökéletes tiszta élet az Isten parancsa, és hogy az emberiség fönnmaradásának biztosítására valóban csak a házasság a megengedett terület, emellett meglepő egyértelműséggel tanuskodik a műveletlen, primitív népek felfogása is. Akármilyen durva, civilizálatlan népfajra akadunk, mindegyikében él a tudat, hogy a fajfenntartó ösztön legitim gyakorlására egyetlen szent hely a házasélet.

Nos hát, amikor ma lépten-nyomon halljuk az új próféták követeléseit: «Vissza az őstermészethez!» «A természetnek meg kell adni jogait!» «Az ifjúságnak ki kell tombolnia magát», — ijedten vegyük észre, hogy a művelt és civilizált emberek közt hirdetett ez a felfogás alacsonyabb fokon áll még a primitív természeti népek erkölcsi felfogásánál is!

C) És itt még tovább kell mennem és szóvá kell tennem a tárgyalt kérdésnek egy rendkívül égető részét, amit egészen röviden így lehetne fogalmazni: Az esküvőig tartó önmegtartóztató élet nemcsak a nőre kötelező, hanem a férfira is! Az Úr Krisztus nem ismer kettős erkölcsöt: mást, szigorúbbat a nőnek, s mást, enyhébbet a férfinak!

Nem ismerünk kettős morált. Ezt bele kell kiáltani a mai romlott közfelfogásba, amely hajlandó szemethunyni a férfiaknál olyan dolgok előtt, amiket a nőben elítél, hajlandó a férfit kimenteni abban, ami miatt a nőt megkövezi.

Hihetjük-e azt, hogy az Isten máskép mér a férfiaknak, mint a nőnek? Hihetjük-e azt, hogy szabad, kell, *kell* hófehér, érintetlen tisztaságot követelni az esküvői oltár előtt álló leánytól, de ugyanakkor a férfiúnak szabad lennc rokkant gerincet, elfénytelenedett szemet, elrontott vért, besározott lelket vinni az új családi életbe?! Szabad előbb végiggázolni piszkon, tivornyákon, orgiákon, s akkor roncsolt testtel s lélekkel frakkba szépen kiöltözve hűséget esküdni annak az érintetlen leánynak?!

D) Azonban, ha nyiltan megmondtam követelésünket a két ifjúsággal szemben, nem hallgathatok el egy másik megjegyzést a nőkkel szemben sem. Mikor az esküvőig tartó tökéletes tiszta életről beszélünk, szemébe kell néznünk egy titokban sokszor felvetődő, sokszor nyiltan is hangoztatott védekezésnek, amellyel a nők próbálják menteni erkölcsi engedékenységüket, hogy miért kell nekik a bűn felé is kacsintgatniok, miért kell a keresztény felfogás szigorúságából

engedniök, miért kell kissé léháknak lenniök. Miért? «*Mert ma az ilyen tűnik fel, és az arat tetszést! Máskép nem megyünk férjhez!* **Ilyen kisebb-nagyobb erkölcsi engedményekkel kell fogni a férjeket»...**

a) Ez a reménykedés tömérdek jó lelket is megszédít, engedékennyé tesz, pedig *az emberi kultúra története épp az ellenkezőjét tanítja!* Mit tanít? Azt, hogy az ókori pogány népek nőinél minél nagyobb lett az erkölcsi engedékenység és szabadosság, *a férfiak annál jobban kerülték a házasságot.* Az államok persze megijedtek ettől s a férfiakat kényszeríteni akarták a házasságra. Plato pénzbüntetést s becsületvesztést ír elő a nőtlenek büntetése gyanánt, — nem ért semmit. A perzsák, a spártaiak, a krétaiak a nőtlenek büntetése mellett jutalmazták, háborús szolgálat alól fölmentették a házasokat, — nem ért semmit. Rómában a híres «Lex Julia et Papia Poppea» minden 60 éven alóli férfiúnak s minden 50 éven alóli nőnek megparancsolta, hogy 100 napon belül házasodjanak meg, — nem ért semmit. Mindezek a törvények s a nőknek minden erkölcsi szabadossága nem tudta megkedveltetni a házasságot a férfi előtt. A férfi már megcsömörkött a nőtől, már nem érdekelte. Egyetlen valami érdekelte volna még: a nő szemérmes tartózkodása, megközelíthetetlensége, lelki magassága.

És íme: ugyanannak a nőnek, aki a pogányságban minden bűnös csalogatásával s törvények t mogatásával sem tudta a házasságot megkedveltetni, ugyanannak a nőnek törvények nélkül is megszerezte a férfinem tiszteletét, hódolatát s a házasságot az a kereszténység, amelyik pedig a legszigorúbb erkölcsi tisztaság törvényeit írta elő a nőnek, de éppen ezáltal kivívta a női nem számára az emberi méltóságot.

b) Tudjátok, mikor fordult meg az egész világ fölfogása az addig lealacsonyított nőről? *Akkor, amikor a kereszténység oltárra emelte a tisztaságában érintetlen Boldogságos Szűzet* s az ámuló világba belekiáltotta, hogy van a nőben százszorosan értékesebb szépség, mint amit addig ismertek belőle: nem a szép arc, a szép szemek, a szép vonások, hanem: a lélek szépsége, a szív tisztasága! «Ne a külső hajdísz vagy aranynak viselete vagy fényes ruha legyen az ékességük — írja Szent Péter —, hanem az elrejtett szívbeli ember zavartalan nyugalomban és a szerény lelkület, mely becses az Isten szemében». (Péter I. 3. 3. s köv.)

És mikor a minden asszonyok közt áldott Szűz Anya méltósága végigsugárzott a mélyre süllyedt női nem feje

fölött, egyre-másra léptek nyomdokába, liliomos lábanyomába, hótiszta követői sorába nők, akik megszerezték a keresztény nő becsületét. Római patriciusok leányai hagyták el előkelő otthonuk pompáját, egy Marcellus, Amicius, Aemilius leánya vetette le bíborruháját s ragyogó ékszereit, és rabszolganőjéhez, aki tegnap még reszketve állott előtte, így szólt: «Jöjj, nővérem, szenteljük életünket együtt a menynyei Vőlegénynek!» És az az úrnő, akit azelőtt rabszolgák hordtak, s aki azelőtt súlyos tehernek érezte a selyemruhát is, most az utcán betegeket emel vállaira, házába viszi és sebeiket tisztogatja. És mikor a pogányok előtt az ilyen nőtípus fénye felsugárzott, akkor tette diadalmas útjára első lépését a női nemről vallott magasztos keresztény felfogás. Az a nő, aki a pogányságban évezredeken át teherhordó háziállat és élvezeti cikk volt, a kereszténység által a szívek ünnepelt királynőjévé s a család úrnőjévé magasztosult. (V. ö. Hettinger: Apologie I. 179. l.)

Hát, Testvéreim, leányok, akik azzal véltek férjhez mehetni, hogy szabadosak vagytok, hogy flirtöltök, hogy cicomások vagytok, hogy sok mindent megengedtek, ne felejtsétek el: a férfiaknak talán egyideig tetszik a fellobogózott, kifestett, kirakatba való női játékszer, de a lelkileg egészséges férfi *nem ezt veszi feleségül*, hanem azt, ki otthonát barátságossá tudja tenni, életét megkönnyíteni s gyermekeit becsületesen fölnevelni. Szabados, engedékeny leányokkal egyideig elbolondoznak a fiúk, de ha komolyra fordul a dolog, ha házasságra gondol a fiatalember, már csak inkább választja azt a nőt, akinek arcáról nem a festék pattogzik, hanem a lélek jósága árad, akinek jazz helyett a bölcsődal tetszik, akinek cigaretta helyett a fakanál is jól áll kezében, aki a kártya helyett a tortareceptet tudja keverni, s aki a motorbicikli helyett inkább a háztartást tudja vezetni.

És mi lesz azzal a másikkal, a szabados nővel? Valóra válik rajta a Szentírás szava: «A nőt, akiben nincs szemérem, mint az utca sarát tapossák szét.» (Jéz. Sír. 9, 10.)

II. Miért követeli Isten a tisztaságot?

Itt aztán eljutottunk a mai témánknak második részéhez: Isten tökéletes tiszta életet követel az esküvői oltárig, — vajjon miért követeli?

Mire való az erkölcsi tisztaság? A mai világ nemcsak gyakorlatban tördeli a tisztaság fehér liliomát, hanem elmé-

letileg is igyekszik gúnyos ajkvonogatással elintézni. «Tiszta ifjú élet? Önmegtartóztatás? Ah? Hát ennek mi az értelme? Mire való ez az önkínzás? Ez a koplalóművészet?»

Mily ijesztő mélysége a gondolatnélküliségnek! Mennyivel alatta marad ez a felfogás még az antik pogány gondolkodásnak is! Dehát mégis, igyekezzünk megfelelni a kérdésre: Mire való az erkölcsi tisztaság?

Ha kissé mélyére hatolunk a gondolatnak, igen érdekes megállapításra jövünk rá. Isten a tőle nyert teremtő erőnek bármiféle gyakorlását föltétlenül tiltja a házasságon kívül azért, mert ezzel biztosítja az emberiség mindennél fontosabb intézményének szilárdságát, az emberi élet forrásának tisztaságát: a házasság intézményét.

A) Ma a házasélet terén rengeteg a panasz. És igen sok panasznak, kellemetlenségnek, betegségnek, nyomorúságnak tudjátok, mi az oka? **A házasélet előtt meg nem tartott VI. parancs!** Mert szorosan összefügg, amit a keresztény jelszó követel: «Tisztán az oltárig, híven a sírig!» Sokkal többen volna a boldog házasság, ha sokkal több volna a házasság előtt önmegtartóztató ifjú.

Mennyivel több örömet, s idealizmust, mennyivel több egészséget s erősebb idegrendszert vinnének a házasságba az olyan felek, akik az ifjúkor meg nem sértett tisztaságával, be nem árnyékolt lélekkel s testtel tudnának a mennyegzői oltár elé állani!

Az idegrendszernek az a közismert túlságos érzékenysége, amely a mai családi perpatvar, összeütközés, elkeseredés s válás legtöbbjét előidézi, ez a beteges érzékenység akárhányszor abból a neurastheniából ered, amit az ifjúkorban a VI. parancs elleni bűnökkel lehet megszerezni. *Minél több tisztaéletű ifjú ma, annál kevesebb családi veszekedés, s annál erősebb családi élet nél ány év mulva!*

B) De aztán ezt az első megállapításunkat még ki is bővíthetjük. Az Úr megköveteli a házasság előtti megtartóztatást azért is, hogy a **házasfelek a házasélet bizonyos szakaiban előálló kényszerű megtartóztatás teljesítésére is képesek legyenek.**

És ez nem kevésbbé fontos szempont, mint az első volt. Mert ha sok családi boldogságot előz a bűnök által aláásott gyönge idegrendszer érzékenysége, viszont családi életet egyenesen pokollá, bűntanyává teheti, a házas hűségnek sírját áshatja meg az a fél, amelyik bizonyos esetekben nem tudna ösztöneinek megállj-t parancsolni.

Itt van pl. korunknak rettenetes gazdasági helyzete, amely akárhány házaspárnak lehetetlenné teszi új gyermekek vállalását és fölnevelését. Ilyen esetekben csupán a házastársak tökéletes önmegtartóztatása tud segíteni, mert a gyermek elkerülésére ez az egyetlen erkölcsileg megengedett út. De aztán: hogyan tudná kímélni beteg vagy kímélésre szoruló feleségét az a férfiú, hogyan tudná megőrizni hűségét harctéren küzdő vagy messzi úton levő férje iránt az a nő, aki nem tudott megállani az ifjúkor kísértései közt, aki hozzá van szokva, hogy ösztöneinek minden legelső megmozdulására Dobzse László módjára igent integet! Testvéreim! Most nagy szót mondok: a házastársak egymás iránti szeretetük mélységét legjobban akkor mutatják meg, mikor egyik a másik iránti kíméletből, szeretetből tudja vállalni a kényszerű önmegtartóztatást. Minden áldozat, amelyet a másikért hozunk, új kötelék, amely az egymás iránti tisztelet elmélyítésével a két szívet egyre szorosabbra fűzi.

Így érik a fiatal bor tüze az óbor lecsendesült zamatjává s így alakul ki évek jártával a házastársak típusának keresztény ideálja, akiket többé nem az első mézeshetek fellángoló, de tova is tűnő érzelmei, hanem az évek áldozatai során érő, tisztuló, higgadó kölcsönös megbecsülés köt össze.

Íme, ezért is kell a házasság előtti megtartóztatás: *A bűnös fiatal élet elveszi az erőt a házassági hűség megőrzésére; viszont a tisztán töltött ifjúságot követő házasélet is tiszta, egészséges és hűséges lesz.*

És ha valaki erre azt mondaná, hogy ő mégis ismer házastársakat, akik viharos fiatalság után kerültek össze és most mégis boldog házaséletet élnek, annak én csak azt felelem, hogy nekem is van odahaza egy csorba ivópoharam, amelyik már évek óta iól megteszi a szolgálatot, de ha most kellene vásárolnom, azért mégsem csorbát vennék az üzletben.

*

Kedves Testvéreim! «*Tisztán az oltárig!*» — ez a VI. parancsnak első követelménye, amelynél a mai beszéd végén megállunk. Ezt mindenkitől megköveteli az Isten, és pedig megköveteli az emberi nem érdekében.

Hogy ez lehetetlen követelmény? Hogy ezt nem lehet megtenni?

Ha *pusztán* ember vagy, nem lehet. Ha *vallásod nincs*, nem lehet. *De ha keresztény vagy, lehet! Amióta Krisztus a világra jött, lehet!* Amióta imádkozhatjuk: «. . . és az Ige

testté lőn» lehet! Mert mit jelent az, hogy az ige testté lőn? Jelenti, hogy Krisztus emberi testet vett magára, s *ezzel templommá szentelte emberi természetünket s a magasabb élet vágyát s lehetőségét oltotta belé.* Isten földre szállott s emberré lett, hogy az emberi természet az ég felé emelkedhessék s Isten gondolataival töltekezhessék. És ha az erkölcstelenség pocsolyába ránt, akkor a tiszta élet királlyá tesz.

Az egyszerű cselédsorból oltárrá emelt Szent Nothburga sírján áll két sor:

«Ein reines Herz und treuer Sinn
Macht eine Magd zur Königin».

«Tiszta szív és hűséges lélek a cselédleányt is királynővé teszi».

Ó, Uram, ezt az önfegyelmezett, önmegtartóztató, királyi magasságra juttató életet — ezt add meg a mi ifjainknak, hogy tudjanak maradni fényesszeműek, csillagtekintetűek, bársonyos arcúak, nyílt homlokúak, acélgerincűek, — hogy tudjanak élni: **tiszán az oltárig!** Amen.

XVII.

Híven a sírig!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Hogy sok mai embernek mennyire idegen a tízparancsolat levegője, az nemrégiben egy berlini mozielőadáson nyilvánult meg ijesztő világossággal. «A tízparancsolat» című nagy filmet játszották, — azt hiszem, tavaly adták itt Pesten is.

Nos hát a publikum csak nézte, habzsolta a film monumentális felvételeit s tapsolt, tapsolt ... Előbb jönnek az ószövetségi jelenetek. «A fáraó leánya», — taps. «A piramisok építése», — taps. «Kivonulás Egyiptomból», — taps. «Mózes a két táblával», — taps.

Most jönnek a parancsok. Negyedik parancs, — taps (mindenki jó néven veszi, ha gyermekei tisztelik). Ötödik parancs, — taps (hogyne: védi az életemet!). Hatodik parancs — nos, mi az? Gyér taps itt-ott ... elvétve ... Kilencedik! — ... fagyosan, szó nélkül ül az egész publikum. *Ez már sok a mai embernek!* ... Hogy a más feleségéhez semmi közöd? Hogy akik egyszer megesküdtek az oltárnál, azok a sírig egymáshoz vannak kötve? Sőt, hogy még gondolatban, kívánságban, vágyban is tisztalelkű maradj? Nem, ezt megérteni a mai ember már nem akarja!

Hát mit akar? Enyhítést a VI. és IX. parancson! Sőt! Nem is enyhítést, hanem annak egyszerű eltörlését, kifilozofálását a világból!

Párisban nemrégen jelent meg egy könyv, amely komoly homlokráncolások közt nagyképüsködik a többnejűség és többférjűség gyakorlati lehetőségéről — s a könyv elfogyott 70.000 példányban! Amerikában megjelent egy másik könyv az ifjúkorúak egyik híres bírájától, — az meg a «pajtásházasságot» ajánlja! Berlinben egy neves sexuálpathologus iskolásfiúkat s -leányokat biztat az erkölcstelen életre! És így tovább ... *Hát, Testvéreim, fejetetején áll ez az egész világ?! Minden ösztönt, minden állati vágyat, minden perzselő lávát*

szabadjára akarunk ereszteni? Csak szép görög nevet kell adni a szemétdombnak s akkor hajrá?! Mi marad még emberies vonás rajtunk, ha levesszük a láncot a bestiáról, amely mindenkiben lakik?!

Mily hálásaknak kell lennünk szent vallásunk iránt azért, hogy a zűrzavaros jelszavak pusztító sodrában meg nem rendülő szilárdsággal védi továbbra is és hirdeti megalkuvás nélkül az Isten parancsait! Az élő Isten nem halt meg! — kiáltja a világba. Nem halt meg, s parancsai el nem avultak! Mindenkitől tiszta, önmegtartóztató életet követel az esküvői oltárig, attól kezdve pedig a házassági hűség megtartását egész a sírig. *Tisztán az oltárig!* — ez volt címe legutóbbi szentbeszédemnek. *Híven a sírig!* — ez lesz tárgya a mainak. S amint a multkori beszédet, úgy osztom két részre a mait is: I. **Mit követel Isten VI. és IX. parancsa a házasfelektől** s II. **miért követeli azt.**

I. Mit követel Isten a házasfelektől?

A) Mai kérdésünk tehát ez: Mit követel Isten a házasfelektől. Ime, itt van rá a nyilt, világos válasz: **Követeli az egymás iránti házassági hűség sírigtartó megőrzését!**

a) A legnagyobb csapás, ami a családot — s általa az emberi társadalmat — érheti, a házassági hűség megszegése. Az adott szó hűtlen megtörése más dologban is szégyen, de az esküvel is erősített házassági hűség sárbatapodása — rendkívül súlyos következményei miatt — hatványozottan fokozott bűn. A frivol világ ugyan könnyű mosollyal napirendre tér fölötte; a színdarabok bengáli tűz dicsfényét vonják köré, — a krisztusi világnézet azonban nem engedi trónjától megfosztani a házastársi hűséget.

Figyeld csak meg, mily keményen pattognak a Szentírás szavai: «Tisztességes legyen a házasság mindenben, és szeplőtelen a házaságy; mert a paráznákat és házasságtörőket megítéli az Isten». (Zsid. 13, 4.) Az esküvői oltárnál nem hiába emeli ki az Egyház, hogy a házasfeleket Isten köti egybe és csak a halál oldhatja szét őket. *A házasság eggyé teszi a két lelket s a házassági hűség megszegése szentségtörő támadás ez ellen az egység ellen.*

Méltán írja erről a bűnről Jób könyve, hogy ez szörnyűség és mindent fölforgató, pusztító tűz. (Jób 31, 11. s köv.) Ti feleljetek rá, Testvéreim: nem így van-e? Nem emiatt

robbannak-e szét a családi tűzhelyek? Nem vár-e a bűnös félre a legdöbbenetesebb erkölcsi fertő, ha képes volt megtenni azt a rettenetes lépést, amelyet természet, becsület s vallás egyaránt tiltanak! A bűn hazugsága örömet ígér neki, de a bűn után látja, mily nyomorúság lett osztályrészévé. Szörnyű az a pillanat, amelyben fölébred benne a lelkiismeret szemrehányó szava: a vádoló nyugtalanság! Mint kerüli mitsem sejtő házastársának tekintetét! És főleg, mily névtelen fájdalom, mily szégyen ömlik el lelkén, valahányszor ártatlan gyermekeinek ragyogó szemébe néz, valahányszor az ő hófehér lelkük ezüstösen csilingelő kacagását hallja! Ő, akinek hűtlens ggel bemocskolt életét rettegve kell takargatnia!

b) A házassági hűség megszegésével vétkezhetik mindkét fél, s *ezért mindkettőhöz szeretnék ma komolyan szólani.*

Szólok hozzátok, feleségek, akik néha oly könnyelműen kezdetek szóbaállani a kísértéssel; akiknek hiúságát oly jólesően cirógatja az olyan érdeklődés is, amely jóra nem vezethet; akiknek jó, áldozatkész férjeitek vannak, de ő nektek, a szeszélyeteknek nem elég, — szólani hozzátok a Szentírás szavával: «Aki a veszedelmet szereti, elvész abban». (Jéz. Sír. 3, 27.)

De szólok hozzátok, férjek is! Férjek, akiknek fogalmatok sincs, hogy meggondolatlan viselkedéstek, kisebb-nagyobb könnyelműségtek miatt hány álmatlan éjszakát könnyezik át feleségetek; feleségetek, aki keféli ruháitokat, akinek kezébe jutnak az ott felejtett fényképek, levelek, színházi páholyjegyek, aki mindenről tud, de a botrány miatt szólni nem mer, csak csendesen vérzik vértanui kínjaival. Szólok hozzátok, férfiak! Ti egymásnak le vagytok kötve a sírig, egymás iránt hűséggel tartoztok a sírig és jaj — micsoda feneketlen mélység nyílik meg az alatt, aki cserbenhagyja az oltáron Krisztus Urunk feszületére tett esküjét s az Úr szigorú parancsa ellenére megtöri azt vagy felbontja azt, amit Isten összekötött!

Előttünk a házasságkötés nem parádé, nem templomi felvonulás, nem Lohengrin-indulós ellágyulás, hanem *a sírigtartó hűségre erősítő kegyelmi forrás megnyitása.*

A tridenti zsinat szavait használom: «Ennek a szentségnek kegyelme azt eredményezi, hogy a kölcsönös szeretettel egymáshoz kötött férfi és nő kölcsönös jóakarattal egymás mellett kitartson, idegen, tilos szerelmet s bűnös viszonyt ne keressen».

Mikor az esküvői oltárnál egymásnak kezüket nyujtják, nincs kettejük közt senki, nem áll köztük senki idegen. S az Egyház áldó imája azt kéri, hogy ne is tolakodjék soha senki kettejük közé.

B) És ezzel elérkeztünk mai témánk legégetőbb pontjához, az Úr Jézus következő szavaihoz: **«Aki elbocsátja feleségét és mást veszen, házasságtöréssel vét ellene. És ha az asszony elhagyja férjét és máshoz megyen, házasságot tör».** (Márk 10, 11. s köv.)

a) Az Úr Jézus itt kimondta a kemény szót, amin sokan megbotránkoznak, amin sokan fölháborodnak, ami azonban mégis igaz: *nemcsak az vétkezik a VI. és IX. parancs ellen, aki felebarátja jelenlegi feleségét bűnre kívánja, hanem az is, aki egy ú. n. felbontott házasságból vesz magának férjet vagy feleséget!* Aki egyszer érvényesen megesküdött, az a másik fél életében többé új féllel házasságra nem léphet; s ha mégis házasságra lép, az nem házasság, hanem bűn a VI. és IX. parancs ellen. Ez a hamisítatlan krisztusi tan, s ez volt szent vallásunk rendíthetetlen tanítása mindig s ez ma is, amikor pedig rajta kívül senki más nem mer alkudozás nélkül kitartani az Isten törvénye mellett.

Hát ez botránykő sokak szemében! Hogy a katolikus Egyház bűnnek bélyegez valamit, amit pedig a mai társadalmi felfogás egész természetesnek tart, sőt amit más vallások templomaiban meg is áldanak! «A katolikus Egyház maradi, merev» . . . «nem tud haladni a korral!» . . . «ma már mindenütt egész természetesnek veszik, hogy az elvált felek újra házasodnak, csak az Egyház olyan elmaradt . . .»

b) Hát — Testvéreim! — *az Egyház nem maradi, nem merev, sőt csodálatosan elasztikus, az elváltozott korok lelkét megértő, hozzá alkalmazkodó intézmény.* Nyugodtan nézi az emberiség kulturális fejlődését, és higgadtan mérlegeli. Oly higgadtan, mint csak az teheti, aki évezredekben számolja a történelmet. Tud várni. Ami újat az elméleti tudomány hirdet, nem kap utána, amíg az csak föltevés, de elfogadja, ha bebizonyított igazsággá válik. Jelszava:

«Am guten Alten
In Treue halten,
Aber vom Neuen
Nicht grundlos scheuen».

Ami értékeset a technika létrehoz, mindazt bekapcsolja lélekmentő munkájába. Hithirdetői egykor épúgy utaztak

Columbus törékeny hajóján, mint ma a 46.000 tonnás «Olym=p.c =en vagy az 56.000 tonnás «Leviathan»=on.

Az Egyházma is mondja régi imáját a gyalogos zarándo=kokért, de külön áldási imája van az automobilokra is. Néz=zétek csak meg Rómában minden évben január 11=én, a rómaiak kedves szentjének, Szent Franciskának napján a Santa Maria Nuova templom előtti teret, amely templom=ban a szent ereklyéi pihennek. A tér feketéllik a tömérdek autótól: miniszteri, katonai, tengerészeti autók, diplomata, vöröskeresztes, kardinálisi s magánautók tömege. Mindegyik autón Szent Franciska érme . . . Jön a templomból a hosszú körmenet s zsoltár= és himnusz éneklése közt áldják az autókat.

Maradi ez az Egyház?! Afrika pogányai közt ma is tevén jár a misszionárius, de egy magyar püspök már évekkel ez=előtt repülőgépen ment Rómába pápai kihallgatásra. Falusi templomainkban még gyertya pislákol, egyetemi templomun=kat pedig már villany világítja, gőz fűti, s rádió viszi szét onnét a prédikációt.

Maradi az Egyház? Követeit elküldte valaha a német=római császárhoz és leveleit így kezdte: «Dilecto filio» . . . «Kedvelt Fiunknak» . . . Ma elküldi követeit a köztársasági elnökökhöz is, és a hozzájuk írt levelei megint így kezdőd=nek: «Dilecto filio» . . . «Kedvelt Fiunknak».

Maradi az Egyház? Nem! Sőt csodálatosan alkalmaz=kodó, elasztikus, megértő.

c) Nos hát, *ha ez az Egyház aztán valamiben mégis meg=köti magát, ha valamelyik kérdésben keményen áll, mint a gránit, hát ott már igazán fundamentális, alapvető érdekek foroghatnak kockán!*

És a házassági elválással szemben ezért köti meg magát!

A katolikus gondolat az egész emberiségnek szól, nem lehet azt az egyén kicsinyes horizontjára szűkíteni. Az állam kiveti a nagy adókat, az egyén ugyancsak szenved alattuk, és az állam mégis bekövetelí azokat, mert különben megren=dül a közösség élete. Épígy előfordul, hogy egyének fájdal=masan szenvednek a fölbonthatatlan házasság nagy elve miatt, de az egész emberiség javát szolgáló elvet mégsem lehet az egyének érdeke miatt föladni.

Vegyünk csak egy egész konkrét esetet. Összevesz két házasfél, amint bizony összevesznek a napsütéses, mosolygós olasz ég alatt épúgy, mint a ködös Északon, amint össze=vesznek márványos palotában vagy sárfalú kunyhóban. Összevesznek. Mi lesz most? Az Egyháznak és a társadalom=

nak választania kell: az egyén érdekének tegyünk eleget? — akkor engedjük meg a szétválást; az egész emberiség, a társadalmi együttélés, a közjó érdekét tekintsük? — akkor nem szabad megengedni az elválást. És Krisztus Urunk s az ő igazi Egyháza az utóbbit nézi: az egész emberiség közjavát — és ezért nem engedi az új házasságokat. Persze, jobb megoldás lenne, ha a közjó soha nem követelné az egyén tragikumát. De ezen a földi világon ez lehetetlen. Egyházunk tehát csak a közjót választhatja.

Mert ha megengedné Egyházunk az elválást? Nos, ha megengedné, — *összedőlne az egész emberi élet épülete!* Talán nem volna egyetlen ép család sem, hiszen hol nincs nézeteltérés? A válás és új házasság lehetősége pusztító tűzvésszé szítaná fel a mindennapi kis összeütközések szikráit is; míg így, ha a házastársak tudják, hogy új házasságra gondolniok úgysem lehet, igyekeznek magukat átküzdeni az élet tengerének ködös s naphiányos régióin. Igen, Testvéreim! A felbonthatatlanság tudata nyomtalanul elsimít ezer meg ezer oly félreértést, amiből a felbontás mellett a házasság szétrobbanása következett volna.

Ha tehát őszinte akarok lenni, ezt kell mondanom: Szent vallásunknak ez a gerinces viselkedése imponál nekem! Imponál ez a bátorság! Amikor a kereszténységtől elszakadt politika az államok törvénykönyvében megszüntette a felbonthatatlan házasság eszméjét; amikor minden másféle vallás templomában nehézség s akadály nélkül adják össze a harmadszor, negyedszer «örök hűséget» esküvőket; akkor, amidőn a katolikus Egyháznak tömérdek szemrehányást, elkedvetlenedést, híveinek tömeges elvesztését kell is elviselnie, imponál az a hűség, hogy meg nem alkudva mer kitartani a paráznaságot tiltó isteni parancs, s az elvált felek új házasságát bűnnek tartó krisztusi felfogás mellett!

De még világosabbá válik előttünk az Egyház eljárása, ha áttérünk a beszéd II. részére, hogy miért is követeli Isten ezt a sírig tartó hűséget.

II. Miért követeli Isten a sírig tartó hűséget?

A) **Először is követeli a házasfelek és főkép a nő érdekében.**

a) Ha egy férfi feleségévé tesz egy nőt, de ugyanakkor nyitva tartja annak a lehetőségét is, hogy valaha elválik tőle,

nem olyan titkos ajtót vágott-e ezzel a családi szentély falán, *amelynek puszta jelenléte is állandóan zavarja a családi boldogságot?* Lehet-e nyugodt az a feleség, aki tudja, hogy ura bármikor otthagyhatja? Lehet-e legyőzni a hűtlenségi kísértéseket, ha ott motoszkál a gondolat: «Nem is kell ide hűtlenség! Hiszen ezt törvényes módon is el tudom érni, csak el kell válnom!» És viszont mennyivel könnyebb a csábító bűnt legyőzni, ha tudjuk, hogy eleve lehetetlenség annak teljesítése! Íme, egészen az ellenkezője jön ki annak, amit az ú. n. «próbaházasság» modern hirdetői akarnak; mert ha meg van a lehetősége az elválásnak, akkor lesz csak igazán felfordult világ, amihez képest a mai még semmiség!

Hát tudjátok-e, kiknek kellene leginkább hálásaknak lenniök, hogy az Úr Jézus ily rendkívül szigorú volt ebben a kérdésben és sírigtartó házassági hűséget követelt! Tudjátok, kiknek kellene ezért örökké hálásaknak lenniök? Éppen a nőknek!

b) Ti nők, el sem tudjátok képzelni, mi várna rátok, ha sikerülne a VI. parancs által előírt törvényt a mai világboldogítók ezze szerint megreformálni. Akárki beszél a VI. parancs ellen, a keresztény lélek megütközik rajta. De ha *nők* beszélnek ellene, akkor a megütközéshez még hozzátesszük: *Uram, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.*

Láttátok már Michelangelo monumentális mennyezetfreskóit a Sixtina-kápolnában? Az egyiken a nő teremtését festette meg a művész. Amint Éva életre ébred az alvó Ádám mellett, mindjárt a legelső pillanatban esengve nyujtja kezét Isten felé. Mintegy jelképezni akarta a nagy művész ezáltal a nő ösztönös megérzését: *a nő menthetetlenül elvész, ha a férfihez való viszonyát nem az isteni törvények védelme szabályozza!* Ha valóban szabad lenne egy kis összekoccanás után szétszaladni! A férfi csak talál megélhetést, de mi lesz a nővel? Ha szabad lenne a beteg, lestrapált, megöregedett nőt, mint a kifacsart citromot eldobni.

Nem, Testvérem! Egy nőt feleséggé tenni, s ha aztán már nem tetszik, mint a kifacsart citromot eldobni, ez nem kereszténység! Ez határtalan szívtelenség, közönséges, durva gondolkodás! Az embernek megáll az esze, hogy éppen nők harcolnak ezekért a szörnyűségekért. Hát nem a nő húzná mindig a rövidebbet! A férfi mindig fog új feleséget találni, de fog-e a nő új férjet? Az a nő, aki első férjének odaadta minden értékét?

Ime: a valóságban hogy fest a házasságreformálók orvosszere! Ha az emberiség valaha ezt megpróbálná, a nő ismét visszasüllyedne abba az erkölcsi mélységbe, ahonnan őt a kereszténység kiemelte: a fizikai és szociális kizsákmányoltság állapotába.

B) Pedig még egy rendkívül fontos pontra rá sem mutattunk: a gyermekekre. **A sírig tartó hűséget követeli a gyermekek érdeke is.** Mi lesz a gyermekekből a «próbaházasság» intézményében? A legvalószínűbb, hogy nem is lesznek gyermekek. Akik meg lesznek, mily kettéhasadt lélekkel, mely fekete felhő nyomasztó terhében fognak növekedni! Ezek az igazi árvák: apjuk-anyjuk él, de — mással él! A családok gyermektelensége már ma is életproblémája az emberiségnek, mi lenne itt a próbaházasságok idején! Egy nagynevű müncheni orvos (Gruber), aki szakember ezekben a kérdésekben, ezért állítja, hogy legnagyobb és legértékesebb ajándék, amit a kereszténység a kultúrának adott, a sírig tartó házasság megteremtése volt.

Igen, mi büszkék vagyunk erre a tettre. Büszkék arra, hogy szent vallásunk nemcsak egy irányban szorítja meg az ember életteremtő erejének működését, hanem még tovább is megy, — és ezzel jutunk el a VI. és IX. parancs teljes lényegéhez.

A teremtő erő használása csak oly módon megengedett, helye és szent, ha nyomában valóban új emberpalánták fakadhatnak; azonban — és ez a másik megszorítás — *ez is csak a sírigtartó, felbonthatatlan házasság keretében történhetik.* Tehát nem «szabadszerelem», nem «leány-anyaság», hanem *hűséges házasság!*

Mivel lehetne ezt a megszorítást megmagyarázni? Rövidke elgondolással.

Az ember minden tettéért felelős, el kell vállalnia minden tettének következményét. Aki életbehívja a gyermeket, nevelnie is kell azt. Nincs ügyetlenebb, gyámoltalanabb teremtés a földön, mint a kis ember. Éveken, évtizeden át szorul ápolásra, nevelésre, és senki sem hivatottabb ezt neki megadni, mint az a két felnőtt ember, akiket erre a föladatra a természetes szü ői szeretet elsősorban képesít. De ezt a két emberre váró, *közös* föladatot máskép betölteni nem lehet, csupán ennek a két embernek állandó, megszakítatlan közösségében, amit keresztény kifejezéssel fölbonthatatlan házaséletnek nevezünk.

C) Ezek után a harmadik gondolatra csak egész röviden mutatok rá. A sírigtartó hűséget követeli a nő érdeke, a gyer-

mek érdeke, és **az emberiség érdeke.** Könnyű az ujságok vastag húsvéti számának körkérdéseire felelősség nélkül nyilatkozgatni s a házassági bajokat «próbaházasság» ajánlásával elintézni! De ha valaki ismeri az emberi művelődés történetét, nem fog ily fölényesen nyilatkozgatni. A világhatalmú Babylonban is azt hitték a házasságreformálók, hogy a házasság intézménye s az erkölcsi tisztaság nem is annyira szükséges az állam életéhez; istenné tették tehát az ösztönt s istentiszteletté az erkölcstelenséget. Azt a pogány istent, akinek templomában az erkölcstelenség folyt, Baal-nak nevezték (jaj, de veszedelmesen hasonlít a magyar «bál» szóhoz!) . . . S mi lett a vége? Jött az erkölcsileg magasan álló perzsa nép s elsöpörte az óriási Babylont kultúrájával, züllöttségével, bűnével, házassági reformátoraival együtt. *Mert a felbonthatatlan, sírigtartó házassággal áll vagy bukik az emberi társadalom.*

*

Kedves Testvéreim! Ma már beteget gyógyítani csak az orvosnak szabad; ma egyre fogynak a kuruzslók, — de a házasság kérdésében mindenki szakértőnek hiszi magát s bátran jön elő orvosszereivel. Jönnek a modern sexuális etika felcserei, és oly zűrzavart támasztanak, hogy alig lehet kiigazodnunk.

A baj kétségtelenül megvan. Dehát ne úgy orvosoljuk, hogy megalkudunk vele és kedvéért felrobbantjuk magát az intézményt, az emberi társadalom legelső sejtjét, alappillérét: a házasságot. Mert azok a ma divatos törekvések, amelyek «próbaházasság», «pajtásházasság», «szabadszerelem» stb. címén keresik az érvényesülést, kissé — hogy is mondjam szelíden — túlgyökeres orvosságok: a betegen úgy akarnak segíteni, hogy megölik a beteget. Elismerem: valóban megszüntetik a házassági hűtlenséget, de úgy, hogy nincs is többé házasság.

Ezt mondják: «Az érzelmek jönnek-mennek; ma erősen lángolnak, tíz év mulva nyomuk sincs, már most hogy lehet azt követelni, hogy ilyen homoktalajon sírigtartó együttélésre rendezkedjék be két ember!»

Hát ez igaz is! Hogy ily talajon időtállóan épüljenek fel a családi tűzhelyek, az képtelen követelés! De a házasság a katolikus felfogásban nem is a mézeshetek mámoros érzelmi tengere! Az érzelem idővel eltűnik s mindaz a külső kedveskedés, játék és csecsebecse is, ami ebből fakad; de meg kell

maradnia két komoly akaratnak, hogy egymásért s a gyermekekért élünk, egymást kölcsönös szeretetben támogatjuk, egymásért lemondást s áldozatot is vállalunk. Ez az akarat, ez a kölcsönös házastársi szeretet foglalja el a fiatal évek érzelmi szerelmének helyét, s ez az idők jártával — ahelyett hogy gyöngülne — a családi élet mindennapi gondjainak tüzében egyre szebbé érik, egyre vihartállóbbá erősödik. Az évek a vallásos családi életben csak a házasélet érzéki vonásai fölött suhannak el, de a lelki harmóniát annál mélyebbé teszik.

És amint a házassági hűséget megtartani vallásos gondolkodás nélkül alig lehet, épúgy az istenfélő és istenszerető házastársak s mai zűrzavaros életben is meg tudják sértetlenül tartani esküjüket; azt az esküt, amelyet a házasságuk napján Krisztus Urunk feszületén nyugvó kézzel, dobogó szívvel, reszkető ajakkal tettek: «... és hogy őt el nem hagyom, holtomiglan, holtáiglan, semminemű szükségében és viszontagságában. Isten engem úgy segéljen!»

Testvéreim! *Most áll előttünk világosan a VI. parancs kettős értelme:* **Tisztán az oltárig, híven a sírig!** Amen.

XVIII.

Harcolni a tiszta életért!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai vasárnapot «Fehérvasárnap»=nak nevezzük. Az ős= kereszténységben Nagyszombaton szolgáltatták ki a keresztség szentségét s az újonnan kereszteltek fehér ruhát öltöttek magukra, amelyet nyolc napon át, tehát a mai napig, Fehérvasárnapig hordottak. Ennek a régi szokásnak emléke az a fehér ruha, amelyet a keresztelő pap ma is odanyujt a megkeresztelt gyermeknek és közben figyelmezteti, hogy hófehér lelkét ily tisztán őrizze meg az élet kísértései között.

Aki fehér ruhát hord, annak bizony nagyon kell vigyáznia! De aki lelke hófehérségét meg akarja őrizni, annak küzdelme még nehezebb lesz!

Az Isten parancsainak magyarázata közben többször mutattam rá, hogy azokat teljesíteni — főleg napjainkban — nem könnyű feladat, hogy azok betartása örökös résenállást, önmegtagadást, harcot követel tőlünk.

Sokan vetik szemére szent katolikus vallásunknak, hogy az mennyire nehéz, kemény vallás! Mily sokat követel tőlünk! Más vallásokban mennyivel könnyebb dolguk van az embereknek: nem kell böjtölniök, sem misére járniok, sem gyónniok.

Hát ezeknek a panaszkodóknak nem jut eszükbe a Szentírás tanítása, hogy az ember élete a földön szakadatlan hadi szolgálat? (Jób 7, 1.) És nem jut eszükbe főleg az Úr Jézusnak egy közismert mondása? «Ha valaki utánam akar jönni — mondta egy ízben az Úr —, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és kövessen engem». (Máté 16, 24.)

Tudjátok, mit jelent az Úrnak ez a tanítása? Azt, hogy nem lehet Krisztus igazi vallása az, amelyik híveitől nem követel kereszthordozást, önmegtagadást, önfegyelmezést, harcot. Igen: mi katolikusok önmegtagadást végzünk, mi fegyelmezzük magunkat, gondolatainkat, vágyainkat, nyelvünket, szemünket, ösztöneinket, — miért? Mert tudjuk,

hogy a léleknek e nagy szabadságharca nélkül nem lehetünk Krisztus követői s nem tudjuk megtartani szent parancsait.

Főleg pedig nem tudjuk megtartani a VI. és IX. parancsot! Ez kerül a legnagyobb harcba, — igaz, hogy meg is éri azt!

Nézzétek csak, mint szereti az Isten a tiszta lelkeket! Egyszülött Fia édesanyjának a Szeplőtelen Szűzet választotta! Halljátok csak, mint tanítja az Úr: «Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meg fogják látni az Istent» (Máté 5, 8.) Nézzétek, mint járnak a mennyben a tisztaéletűek a diadalmas Krisztus nyomában, mint testőrei s kísérete: «Ezek követik a Bárányt, amerre csak megyen . . . mert szeplőtelenül vannak Isten trónja előtt» (Titk. Jel. 14, 4. s köv.) — olvassuk a Szentírásban.

Igen, ezért, az Isten által megkövetelt lelki tisztaságért, érdemes küzdenünk! Az előző beszédekben hallottuk az Úr kettős törvényét: *Tisztán az oltárig, híven a sírig!* Ismerkedjünk meg hát most azzal a küzdelmes *lelki szabadságharccal*, amelyet az Isten gondolatának sértetlen megvalósítása érdekében mindnyájunknak meg kell vívnunk.

A lélek szabadságharca két fronton folyik. *Saját magunkban:* ezt nevezném **a belső frontnak,** — s erről fogok szólni a beszéd első felében. Aztán: *a környezetben, a külvilágban, a társaséletben,* **ez a külső front,** s ezt vizsgáljuk majd a beszéd második részében.

I. A belső front.

A) A VI. parancsról szóló megelőző szentbeszédekben világosan rámutattam arra, hogy szent vallásunk nem tartja bűnösnek az ember ösztöneit, nyiltan hirdeti az emberben rejtőző életadó erőnek is isteni eredetét; még világosabban szólva hirdeti a sexuális élet megengedettségét, sőt érdemszerző voltát az Istentől megszabott keretek között. Azt hiszem, ez világosan áll mindnyájunk előtt. Emellett azonban a katolikus vallás épily világosan hirdeti azt is, hogy az áteredő bűn óta **a test és lélek eredeti összhangja elveszett** s a lélek és test harmóniájának ez a hiánya ennek a kérdésnek helyes megoldását különösen küzdelmessé teszi.

Hogy megérthessük annak az állandó önfegyelmezésnek szükségét, amelyet vallásunk megkövetel, világosan kell látnunk két alapvető gondolatot. Az egyik: a test és lélek közt

az áteredő bűn óta meghasonlás van; a másik pedig: a lélek többet ér, mint a test.

a) Az áteredő bűn fölbillentette azt a boldogító egyensúlyt, amely eredetileg megvolt a test és lélek között. Ma nincs többé ember, aki bensejében nem érezné ezt a harcot: a szellem és anyag, a jó és rossz, az ész és az ösztön, a kötelesség és kényelem örökös harcát.

A jó és rossz közötti feszültség, a lélek és test életre-halálra szóló küzdelme azonban sehol sem válik véresebb valósággá, mint a VI. parancs területén. Sehol jobban nem érzi az ember Szent Pál panaszkodó szavainak igazát: «Magam sem értem, mit cselekszem. Mert nem cselekszem jót, amelyet akarok, hanem a rosszat, amelyet gyűlölök, azt teszem . . . Az akarat a jóra megvan bennem, de a jónak megtevését nem találom». (Róm. 7, 15. 18.)

Mondjuk ki nyiltan: a sexuális erő az ember mai állapotában különösképen hajlik féktelenkedésre, túlkapásokra, rendetlenségre. Ezt mindenki érzi: ez az áteredő bűn miatt meggyengült akarat következménye; ez alatt a megalázó állapot alatt minden ember szenved.

b) De ha ezt a harcot végig is kell küzdenünk, a fiatal években talán vérverítékeztető komolysággal is — mégsem szabad megfeledkeznünk a másik alapvető tételről: Ebből a küzdelemből föltétlenül a léleknek kell győztesen kikerülnie, *mert a lélek többet ér, mint a test.* «Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja»? (Máté 16, 26.)

Most már értjük, miért követel a szent kereszténység tőlünk állandó önfegyelmezést, lemondást, ösztöneink elcsitítását.

Csak az nem érti ezt meg, aki nem ismeri az emberben dúló tragikus megszokottságot, aki nem szokott gondolkodni, aki felületesen ítél, aki hasonló a görög bölcs, Sokrates által említett gyermek-törvényszékhez. Nagyon ismerte ez a bölcs a tömegek fölületes gondolkozását, mikor leírta mesélét a szakácsról meg az orvosról.

A szakács a törvényszék elé vitte az orvost — de a törvényszék csupa gyermekekből állott — és ott így vádolta: «Gyermekek! Ez az az ember, aki annyit árt nektek Ő vagdos, ő éget, ő böjtöltet titeket, keserű italokat ad nektek, szomjaztat titeket s eltiltja a nyalánkságokat». Nagyon jól tudta Sokrates, hogy ily beszédre a «bírák» a szakácsnak adnak igazat. De nem ilyen gyermekes bírák-e azok is, akik

a VI. parancs ellen emelnek panaszt, mert eltiltja tőlük a nyalánkságokat?! Eltilt oly dolgokat, amiket, ha el nem tiltana, hát vagy egyetlen kórházzá vagy egyetlen bolondokházává válnék az emberiség.

c) Ne kritizáljuk a bölcs törvényhozó Istent, ne panaszkodjunk, hogy harcba kerül parancsainak követése, hanem *örüljünk, hogy parancsai nyomán az élet tengerén biztos úton hajózunk az örök élet kikötője felé.*

A hadihajókon különös gondossággal kell elhelyezni és erősen szigetelni az iránytűt, hogy mindig megbízhatóan mutasson az Északi Sarkra, és a hajó fémtestéből kiáradó mágneses erők el ne térítsék a helyes irányból. Az emberi életet is tengerhez hasonlíthatjuk, melynek iránytűje az emberi ész. Sajnos, az emberi testből kiáradó zavaró ösztönös erők ezt is téves utakra tudják téríteni. Ezért kell az emberi életet is elszigetelni a zavaró hatásoktól s iránytűjét fix-pont felé lekötni; ez a fix-pont a Sinai-hegy, annak kőtáblája. Aki ehhez köti magát, nem tévedhet el; viszont, aki ezt nem teszi, annak nem élete fog a lelkiismeret szerint igazodni, hanem lelkiismerete az élete szerint.

Ezért igyekszik szent vallásunk ránevelni az embert már ifjúságában a nagy szabadságharcra: a lélek szabadságharcára! Mindnyájan érezzük, hogy bennünk az isteni hasonlatosság vonásait a test mennyire elhomályosítja, eltorzítja. Érezzük, mennyire uralkodik rajtunk az anyag.

No már most vallásunk azt hirdeti, hogy a mi életfeladatunk állandó benső harccal és fejlődéssel minél inkább az anyag fölé kerekedni s ezáltal egyre szebben bontogatni lelkünkben az istenhasonlóság virágszirmait. A magban benne van az egész eljövendő nagy tölgy, de csak csirában, képességben: az életre váltani a növekvés feladata. Bennem, emberben is csirájában van meg az istenhasonlóság: de ezt valóra váltani az én szent, magasztos feladatom! És minden önmegtagadás, minden önuralom, minden legyőzött bűnkísértés egy-egy győzelem az anyag fölött, egy-egy lánctépés arról a nemes rabszolgáról, aki bennem él s aki tőlem várja szabadulását:

«In dir ein edler Sklave ist,
Dem du die Freiheit schuldig bist».

Ime, ez a fönséges szabadulás, a tiszta életnek ez a napsugaras magaslata, ez célja annak a kemény szabadságharcnak, amelyet önmagammal, gondolataimmal s vágyaimmal a belső fronton meg kell vívnom.

B) «Hogyan? Már a gondolatra is kell vigyázni? Lehet már gondolattal is vétkezni?» — kérdik erre az emberek.

a) Ezek olvassák el az Úr Jézus alábbi válaszát: «Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: Ne törj házasságot! Én pedig mondom nektek, hogy *mindaz, aki asszonyra néz, hogy őt megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében*». (Máté 5, 27. s köv.)

Az Úr Jézus mély lélektani ismerettel már a tudatos gondolatot, a bűn tudatos megkívánását súlyos bűnnek tartja. És a legmodernebb élettani s lélektani megállapítások igazolják az Úr szigorúnak látszó felfogását. Mert az erkölcstelen tett már csak utolsó hullámverése egy régebben, máshol megindult folyamatnak és ez a folyamat: a tudatos bűnös gondolat. Az első szikra itt pattan ki s ha ezt abban a legelső pillanatban, amelyben tudatára ébredünk, el nem fojtjuk, bizony lángba borítja a képzeletet és akaratot, felkorbácsolja az egész idegrendszert s a felzaklatott ösztönök a tett után kiáltoznak.

A VI. parancs látszólag csak a cselekedetet tiltja: «Ne paráználkodjál!» De valójában egész természetszerűleg tiltja mindazt, ami a bűnös tettre visz. Mert mint minden nagyobb bűnnek, úgy ennek is előzményei vannak. Az ember nem esik bele véletlenül, hanem apró hűtlenségek sorozata után.

b) Itt azonban mindjárt hangsúlyoznom kell egy vigasztaló igazságot: *Nem a gondolat fölvetődése a bűn, hanem annak tudatos tűrése, annak tudatos továbbszövése.*

Tehát a kísértés még nem bűn!

Vajjon melyikünk nem tapasztalta még magán az emberi élet döbbenetes törvényét! Melyiket? Hát a kettős törvényt tagjainkban, a jónak s a rossznak pihenés nélküli harcát. Él bennünk a szellem, mely fölfelé emel, s él a test, a hús, mely lefelé ránt. A test bennünk földből van s azért húz a föld felé, a lélek szellem s azért vinne a magasságok felé.

Ez a harc mindnyájunkban megvan, ez még nem bűn! Amíg akaratunk fölfelé tör, amíg törekvésünk Istent keresi, addig bűnről nem lehet szó, ha még oly kínos is bennem a küzdelem s ha még oly éhesen tátogatja is bennem torkát az érzékiség!

Persze, könnyebb volna ezt a harcot győztesen megvívni, ha az csak *a belső frontra* szorítkoznék, ha csak rendezetlen ösztöneim közt kellene rendet teremtenem. Ó, ezt a csatát nagyon sokan meg tudnák nyerni, ha nem kellene ellenálló

erejük felét — taán éppen nagyobb felét — egy második frontra is harcbavetniök! S ez a második front: a külvilág, a barátok, a társaság rossz példája s támadása, *a külső front.*

II. A külső front.

Erről a külső frontról mindjárt az első mondatban szomorú hadijelentést kell adnom: Halott! Tömérdek halott! Sok lélek vérzik itt; mások támadása, rossz példaadása tömérdek olyan embernek okozza romlását, aki pedig győztes tudott maradni a benső fronton, s el tudta csitítani saját ösztönei követelőzéseit.

A) Majd fogod érezni, hogy a léhák tiszta erkölcsi felfogásod miatt **mennyit gúnyolnak, heccelnek!**

a) Dehát mit akarsz? *Azt akarod, hogy meg legyenek veled elégedve?*

Ezek legyenek veled megelégedve? *Ilyen* társaság megelégedése nem a legnagyobb szégyen volna-e reád? Nem tudod-e, a fülemile is mit mondott a mesében, mikor egy trillája végén a tóparti békák hangos brekegéssel adtak kifejezést tetszésüknek! «Ha az a dal, amelyet most énekeltem, ezeknek tetszik, — szólt a fülemile —, akkor ez a dal nem jó, akkor többé ezt soha nem énekelem!»

Majd gúnyolnak, kinevetnek, kis gyermeknek csúfolnak, mert hogy elpirulsz malackodó beszédeik miatt.

b) *A pirulás a Teremtő által belénk helyezett védelmi eszköz!* Mily nagyszerű védelmi intézkedéseket veszünk észre magunkban! Ha szemünket veszedelem fenyegeti, becsukódnak szempilláink — s nem is tudunk róla. Ha meginog egyensúlyunk, kezünkkel egyensúlyozunk — s nem is tudunk róla. És ha lelki tisztaságunkat fenyegeti veszedelem, elpirulunk — s nem is tudunk róla.

Ó, a pirulni tudás csodálatos értéke emberi természetünknek! Néha már előre pirulunk ; ez a veszély ösztönös megérzése: vigyázz, veszedelem fenyeget, hogy lelked elveszti uralmát a test fölött! Máskor utána pirulunk el; ez a lelkiismeret szava, a vereség megállapítása: érezzük, hogy az állat győzött bennünk, restelljük ezt s belepirulunk.

«Elvész az a nép, amely nem tud többé pirulni» — állapította meg egy szociológus. Figyeljétek meg, Testvéreim: nem theológus, hanem szociológus; azaz tudós, aki a társadalom fennmaradásának törvényeit kutatja, és aki eközben

állapította meg, hogy a pirulnitudás — katolikus nyelven: a szemérmetesség — nem társadalmi konvenció, nem rajtunk ragadt üres örökség, hanem az emberi természet mélyéről fakadó tulajdonság, mely ha elvész, vele pusztul az emberhez méltó élet is. A Teremtő csodás alkotmánya ez az erény, védőpajzsunk, hogy zsarnokká, romboló, pusztító, halálthozó özönvízzé ne hatalmasodjék rajtunk az az ösztön, amelynek éppen az életadás lenne fönséges célja.

Testvérem! Légy büszke arra, hogy pirulni tudsz! Az Úristen azért adta a rózsának a tövist, hogy védekezzék, ha valaki bársonyos szirmához akar nyúlni; s ezért adta az embernek a pirulást, hogy védekezzék, ha valaki hófehér lelke érintetlenségéhez akar nyúlni.

B) De nem elég, ha pirulni tudunk. Legyünk bátrabbak is: **Merjünk szólni is! Merjünk szót emelni ott, ahol a hallgatás gyávaságot jelentene!**

Az ember képtelen megérteni: miért gyáva s félénk a becsület és miért bátor, nagyhangú a bűn!

Érdekes példabeszédük van erre a keleti népeknek. Egy zarándok találkozott a pestissel. Megkérdi tőle: «Hová mégy?» «Bagdadba megyek, hogy 5000 embert megöljek», — felelte a pestis. Néhány nap mulva megint találkoznak; a pestis már visszatérőben volt. A zarándok szemrehányóan mondja: «Azt mondtad, hogy Bagdadba mégy 5000 embert megölni és 50.000-et öltél meg!» «Nincs igazad — mondja a pestis, — én csak 5000-et öltem meg, a többi félelmében halt meg.»

Testvéreim! Ez nemcsak a járványos betegségek terjedésének titka, — ez áll az erkölcsi betegségekre is. Mennyi egészséges tisztalelkű ember halt már lelki halált csak azért, mert megijesztette az erkölcstelenség pestisétől fertőzöttek gúnyja.

«Dehát mit csináljunk? Verekedést kezdjünk? Durván nekimenjünk?» Nem! Ügyes finomsággal el lehet intézni a legnehezebb kérdéseket is. Bellarmin bíbornok, midőn egy hercegi családnál volt látogatóban, nagyon megütközött a falra kiakasztott képek ruhátlan alakjain. No, most mit szóljon a hercegnek, hogy meg ne sértse? Búcsúzáskor arra kérte, hogy nem tudna-e segítségébe fogadni néhány, didergő, ruhátlan szegényt. A herceg persze szíves-örömest vállalkozott, hogy felruházza őket. Ekkor a bíbornok némán a képekre mutatott. S a herceg megértette a finom szemrehányást.

C) **A képek! A szobrok! A filmek! A színdarabok!** Jaj, itt is mennyi értetlenség, mennyi veszedelem, mennyi bűn!

a) «Mit aggodalmaskodik az Egyház ezekkel szemben!» — vetik sokan szemére. «*Nem szabad prüdnek lenni!* Ma már a gyermeket is úgy kell nevelni, hogy szokjék hozzá a ruhátlansághoz, legyen elfogulatlan azzal szemben s akkor sok kísértéstől mentettük meg.»

Minden hamis jelszó azért ártalmas, mert van benne némi igazság is. Ebből pl. igazság az, hogy a túlzott prüdéria, a mindenre összerettenő aggályoskodás kétségtelenül káros. Azonban, aki azt hirdeti, hogy a ruhátlansághoz szoktatás orvosság a kísértések ellen, az nem ismeri az embert, sem a kereszténységet. Mert a kereszténységnek van egy megdöbbentő tanítása az áteredő bűnről. Mióta az ember fellázadt Isten ellen, azóta az ösztönök meg fellázadnak az ember ellen — s azóta folyik a nehéz küzdelem.

Igazán nem mondhatja senki sem, hogy az Egyház ebben a kérdésben túlszigorú, megokolatlanul álszemérmes lenne. Ott van pl. az «Üdvözlégy Mária» szövege, és ott az örvendetes rózsafüzér első és második titka, amiket az Egyház természetes naivitással imádkoztat minden gyermekével s nem fél, hogy megbotránkoztatja őket.

Sőt! Egyházunk annyira meg tudja becsülni a nagy művészek munkáiban rejlő értéket, hogy még annak árán is használja azokat, ha talán egyesek bűnalkalmat merítenek azokból. Akárhányszor zavarbajön az ember, mikor egyszerűbb lelkű jámbor hívekkel utazik pl. Olaszországban, s látja, mint csóválják a fejüket egyik-másik oltárkép személyeinek hiányosabb ruháin. Sőt a Vatikán világhírű szobor-gyüjteményébe és képtárába némelyik egyszerűbb lelket jobb el sem vinni!

b) Mit mutat ez a tény? Azt, hogy *az igazi művészetnek az Egyház erkölcsi normái nem ártanak s hogy az igazi művészetet az Egyház észreveszi ezeken az alkotásokon is.* Mert ezeken a remekműveken a ruhátlanság nem cél, hanem *eszköz:* hullámzó lelki mozzanatok érzékeltetési eszköze; és ezeken a művészi szépség födi el a ruhátlanságot.

Ha tehát a modern ruhátlanság ellen, képeslapok fotografiái ellen szót emelünk, csak ne botránkozzék senki s ne méltatlankodjék az eszté ika s elegancia nevében! Egy ógörög művész szobra lehet esztétikus, amint előttünk áll az örök szépség sugárzó, nyugodt vonalaival. De a mai ruhát-

lan képekről ki merné ezt elmondani? Azoknál az igazi nagy művészeknél a ruhátlanságot benső megokoltság követelte s az anyagon átverődő művészi gondolat a lelki fölény ruhájába öltöztette művüket; de a mai képeken a ruhátlanság legtöbbször arra való, hogy a szerző tehetségtelenségét takarja vele.

Akár a természeti, akár a művészeti szépet élvezzük, az erkölcsi törvények akkor is kötelezők. Igaz ugyan, hogy a metafizika szerint a szép, jó és igaz tulajdonképen elválaszthatatlan fogalmak; sajnos, azonban a valóságban a szépet sokszor állítják a rossznak szolgálatába.

Senki sem vált még műveletlenné amiatt, mert követte az Egyháznak, az igazi művészetek anyjának parancsait; de — sajnos — tömérdek lélek siratta már bukását, melybe belezunant azért, mert túlvakmerő volt s nem volt ellenálló ereje a külső front támadásaival szemben.

*

Dehát mit csináljunk — vetem fel a kérdést a beszéd végén. Mit csináljunk? Kiszaladjunk a világból, hogy bűntelenek maradhassunk?

Nem! Nem ez a kereszténység programmja! Akarjátok világosan látni, mily erkölcsi erőtöbbletet adott a kereszténység az embernek? Ime, két rövidke példa.

Régi egyiptomi templomokhoz elrácsozott cellák voltak építve, amelyekbe egyes emberek egész életükre bezárták magukat, hogy az istenség közelében élve tiszta életűek maradhassanak. Mindenesetre imponáló megnyilvánulása az emberi lélek szent vágyának, de egyúttal szomorú jelképe is a Krisztus előtti ember tehetetlenségének: aki jó akart maradni, annak el kellett szakadnia a világtól.

És most jön Krisztus! Krisztus, kinek országa ugyan nem e világból való, de aki mégis ezt a világot akarja átalakítani. És itt a másik példa! Szerzetbe lépett egy férfi és azt kérte, hogy őreá a legutolsó munkát: a szeméthordást bízzák. Ez a keresztény erő *szimboluma*: a szemét közt is lehet tisztának maradni! *Itt élni a világ közepén, de meg nem fertőztetni magunkat annak pestisétől! Földön élni, de földszagúvá nem válni! Anyagnak is lenni, de az anyagot lélekkel átgyúrni, megfinomítani!*

Jöhet a külvilág minden támadása, kavaroghat körülöttem egy fenékig romlott társadalom minden szennye, harapdálhatnak, hecceihetnek léha társaim, — én a szemét közt

is tudok tiszta maradni s a pokol közepén is tudok az Úr Jézus mellett híven kitartani!

A római katakombákban találtak egy ősrégi keresztény sírt, amelyen csak ez a háromszavas fölírás állott: «*Decessit in albis*», «meghalt fehér ruhában», vagyis alig néhány napra keresztsége után, amikor még hordta a fehér ruhát.

Decessit in albis! Meghalt fehér ruhában! *Ó, Úr Jézus, ezt add meg nekünk: hogy ha már foltos is lett keresztségi első fehér ruhánk, legalább a bűnbánat könnyeiben újra fehérre mosott lelkünkért ezután tudjunk lankadatlanul küzdeni.*

Küzdeni... győzni... s egykor Nálad megpihenni. Amen.

XIX.

Nevelni a tiszta életre!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Blanka, francia királyné, így szólt egy ízben fiához, a későbbi Szent Lajoshoz: «Gyermekem! Jobban szeretlek, mint tulajdon szívemet. Te vagy egyetlen vigasztalásom, ami a földön reám vár; te vagy az ország reménye; és mégis, — *inkább halva lássalak téged, mintsem azt a hírt halljam rólad, hogy készakarva egyetlenegy súlyos bűnt is elkövettél*».

Fönséges szavak! Méltóak minden aggódó édesanya ajkára! Szent Lajos sokszor említette is, hogy édesanyjának ez a kijelentése rendkívül mély hatással volt reá s egész életében mint védőpajzs lebegett fölötte.

Hányszor szorongatja hasonló aggodalom a mai anyák szívét is! Mikor ott ül mellettük ragyogószemű 15 éves fiuk, mikor keblükre bújik 14 éves leányuk, s kristályos szemükkel — mely tiszta, mint a hegyi patak s mély, mint a tengerszem — ezzel a kristályos nézéssel föltekintenek édesanyjukra, ó, hány anyai szív szorul el ezekben a szent percekben: Istenem! Bárcsak mindig ilyenek maradnátok! Bárcsak hófehér lelketekre soha ne hullana az élet kavargó szemete! Bárcsak mindig ily nyugodt, zavartalan szemmel nézhetnétek szüleitek szemébe! . . .

Testvéreim! A VI. parancsról szóló beszédek sorozatában a mai vasárnapot ennek a témának akarnám szentelni. A nehéz nevelési témának: *mint lehetne drága kincsünket, a most növekvő ifjúságot a tiszta életre nevelni!*

Mert nem elég azt tudnunk, hogy az Úr Isten tökéletes önmegtartóztató, tiszta életet vár ifjúságunktól az esküvői oltárig. Nekünk felnőtteknek, szülőknek, tanítóknak, papoknak szent kötelességünk őket ebben a nehéz harcban tőlünk telhetőleg támogatni s a veszedelmeket — amennyire csak lehet — távol tartani tőlük. Ifjainknak tiszta érintetlenségben kell eljutniok az esküvői oltárhoz — ez az Úr szent parancsa.

I. Mivel segítsük őket? és II. mitől védjük őket?, — íme, erre a két kérdésre szeretnék mai beszédemben megfelelni.

I. Mivel segítsük ifjainkat?

A nevelők segítő kötelességét három feladatban foglalnám össze. Segítsük az ifjút arra, hogy *megértse önmagát, hogy becsülje önmagát,* s hogy *dolgozzék önmagán,* akarata *erősítésén.*

A) **Segítsük az ifjút, hogy megértse önmagát.**

a) A kis gyermeket «ártatlannak» szoktuk nevezni, mert ezekkel a kérdésekkel még nincs baja s ezekről a dolgokról nem tud semmit. De ez az ártatlanság még nem erény, csak a korral járó fejletlenség. Azonban már erény a serdülőnek tudatos állásfoglalása minden sexuális rendetlenséggel szemben; annak a serdülőnek, majd ifjúnak állásfoglalása, aki a kis gyermek naivitásából már kinőtt ugyan, de aki az élet titkoknak benne ébredő új erőiről a legnagyobb kegyelettel s megilletődöttséggel gondolkozik.

Ó, bár mindegyik fejlődő ifjú mellett állna egy megértő, melegszívű édesapa, édesanya, lelkiatya, aki a «kamasz» fiúban és a «bakfis» leányban nem kiállhatatlan s bosszantó torzalakot lát, hanem aki észreveszi bennük a ködben utat kereső, félénken tapogató, pattanó új erőket is! Ha ilyen nevelőink volnának, sokkal könnyebb lene az ifjúságnak a VI. parancs szellemében válnia éretté.

A serdülő években ú. i. soha addig nem tapasztalt vágyak, sejtések, érzelmek tömege kavarodik fel bennük, amiknek eredetéről, céljáról, rendeltetéséről ők maguk semmit sem tudhatnak. Hiszen a fiatal lélek most éli át először a serdülő kor ködös napjait. Honnan tudhatná hát, hogy ami most benne nyugtalankodni kezd, hogy azok az új gondolatok, ismeretlen érzések, hogy ez az egész folyamat az Isten terve, hogy az mind az Isten által ajándékozott legfönségesebb erőnek, az életet adó erőnek első megmozdulása, kibontakozása, lassú érése és hogy ez még mind nem bűn és ezért nem kell nyugtalankodnia! Hogy nem az a bűn, ha ezt az ösztönt észreveszi magában, nem az, hogy az megmozdult benne, hanem az ösztönnel végbevitt tudatos visszaélés.

Mindezt honnan tudhatná, ha leghivatottabb nevelői hallgatnak erről előttc?

b) «De, kérem! — tiltakoznak a szülők. Mi beszéljünk neki erről a nehéz témáról? *Oly kényes dolog ez! Oly kellemetlen feladat ez!*»

Igen, Testvéreim, ti beszéljetek! A serdülő gyermekben — mindegyikben! — előbb-utóbb fölvetődik a világoslátás utáni vágy, a tudásvágy szomja. Ezt elkerülni nem lehet, ehhez nekik joguk van. Nem az a baj, hogy szomjas az ember, hanem az, hogy mivel és honnan enyhíti szomját. A finom szülői szeretet tud itt is adni kristálytiszta vizet. És ha ti ezt elmulasztjátok, hát majd iszik szegény fiatok, leányotok az útszéli pocsolyából! Inkább ti mondjátok el fokozatosan, évről-évre világosabban azt, amit a fejlődő ifjúnak e kérdésről joga van tudnia, mintsem hogy rábízzátok ezt a kirakatok, képes lapok, mozi, színház, orvosi lexikonok és gyanús cimborák szomorú felvilágosítására.

Bizonyos sexuális tudásra minden ifjú előbb-utóbb rászorul. Nem maga a tudás veszedelmes; ez csak az a fém, amelyből a felnőtt ember életéhez szükséges pénz készül; ha a szülők vezetése mellett készül: a Boldogságos Szűz képe lesz az érmen, ha hivatlanok munkájával: a bűnös Vénus képe!

Az első lépés tehát: segíteni az ifjút, hogy megértse önmagát!

B) A második — nem kevésbbé fontos feladat: **segíteni az ifjút, hogy becsülje önmagát.** Az ifjak önbecsülése sokszor furcsa módon nyilvánul meg, — ez a helytelen önbecsülés. A helyestől azonban ne féljünk, sőt mozdítsuk azt elő. Mutassunk tiszteletet a pattanó bimbó titokzatos jövője, lehetőségei iránt. Mutassuk meg, hogy nagyot várunk tőlük. Ezzel beléjük neveljük azt a helyes önbecsülést, amely nem engedi meg, hogy az erkölcstelenség bűne által közönségesekké, erőtlenekké, elhervadt szirmokká, megfakult szivárvánnyá, örökre meghiúsult jövővé alacsonyodjanak.

A világból ki nem szakíthatjuk őket, a kísértések elől légmentesen el nem zárhatjuk őket; hanem ültessük el lelkükbe az önbecsülést, *a finom gondolkodásnak, a piszoktól irtózásnak, a bűntelen lélek fehérségének becsülését.*

Délvidéki városokban, tengerparti fürdőhelyeken hatalmas fehér háló van az ágyak fölött s körül kifeszítve. Mire való ez? Tömérdek szúnyog s moszkító repül be a szobába, s összecsipkednék az alvó embert. Legjobb volna kiirtani ezeket. De nem lehet! Hát kifeszítik az ágy köré a fehér hálót, s hiába muzsikálnak a szúnyogok, hiába arcátlankodnak a moszkitók, nem tudják kiszívni az ember vérét. Nem engedi a fehér háló!

A fehér háló! Az istenszeretet fehér hálója! A tiszta lélek örömének fehér hálója! Az önbecsülés fehér hálója! Az a

boldogító tudat, hogy lelkem fehérségét pedig nem adom oda! Nem és nem! És ha körülöttem minden piszok lenne is! A rózsa is sárból, penészből, nyirkos földből nő ki s maga mégsem sáros, piszkos!

C) És ezzel rámutatok a harmadik feladatra is: **segíteni az ifjút, hogy dolgozzék önmagán, akaratának erősítésén.** A tiszta életre nevelés helyes megoldása pusztán az ész és érzelem segítségével u. i. nem érhető el: a döntő szót az erős akarat adja.

Akarat! Erős akarat! Mily egyre jobban kipusztuló erényfaj! A nevelőknek hányszor kell szomorúan látniok, mint hányódnak a jóindulatú ifjak is — akárcsak a kormányát vesztett hajó — ellenállás nélkül a lustaság s érzékiség hullámain csak azért, *mert odahaza nagyon kényeztetve nevelték őket.*

Az erkölcsi elbukások legnagyobb része elmaradna, ha ifjúságunk akaratának nevelésére, edzésére több gondot fordítanánk. Akaraterősítés híjján olyan az ifjú élete — és persze a felnőtté is ilyen lesz —, mint a gyertya, mely szellős helyen ég: gyáván, tehetetlenül elhajlik minden fuvalomra.

Az akaratot lehet és kell könyvekkel, józan belátásra hivatkozással, önmegtagadással is nevelni. De ez nem elég! A szent gyónásban és áldozásban oly értékes erőnk van, oly nevelői kincsünk, amelyért méltán irígyel minket a világ valamennyi pedagógiai rendszere; használtassuk hát ki ezt bőven a gondjainkra bízott ifjúsággal!

Amiket eddig elmondtam, az a tiszta életre nevelés pozitív részének, a segítségnek igen rövidre fogott előadása. De ebben a kérdésben nem játszik másodlagos szerepet a negatívum, a védekezés sem.

Nem elég ifjainkat segíteni; kötelességünk őket védeni is: védeni azoktól a veszedelmektől, amelyek napjainkban döbbenetes számban s méretekben leselkednek reájuk. Hiszen ha a tiszta élet megóvása sohasem volt könnyű feladat, korunk féktelen tobzódásában ez egyenesen emberfeletti küzdelem.

II. Mitől védjük ifjainkat?

Vessük fel tehát a kérdést: mitől kell védeni ifjúságunkat?

A) Ne ütközzetek meg, ha első helyen egy hihetetlenül hangzó, képtelenségnek látszó megállapítást teszek: először is meg kell védeni a gyermek lelkét **némelyik anyának meggondolatlan könnyelműségétől!**

Hogyan? Még ez is lehetséges? A gyermeket anyja ellen védeni?

Leányos Mamák! Úgy-e nem fogtok megharagudni, ha néhány szót — néhány őszinte szót — intézek hozzátok. Úgy-e nem fogtok megharagudni, ha őszintén megmondom, hogy az a vallásos, hófehér lelkű, növekvő leány akárhányszor jobban vigyázna lelkére, tisztességesebben öltözködnék, szemérmetesebben viselkednék, *ha a saját édesanyja nem kényszerítené más ruhába és más modorhoz!* Kényszeríti — megengedem: szeretetből —, de helytelen szeretetből, mert hát, amint mondja, «máskép ma már nem lehet a leányt férjhez adni!»

Tudom, hogy most itt hálátlan témát érintek és sok nehezteles lesz a vége. Hát egy kissé segítek magamon. Nem korholok én senkit, csak elmondom a bibliai Lótnak s leányainak esetét: hogy pusztultak el lelkileg Lót leányai! A biblia ugyan nem ír erről részletesen. Nem írja, mint gondolkodott Lót felesége; de úgy hiszem, hogy mégiscsak így valahogy gondolkodhatott, amint én most el fogom mondani.

Lót kezdetben nem Sodomában élt, hanem rokonával, Ábrahámmal együtt lakott. De aztán szűk lett nekik — alighanem elsősorban a feleségének — ez a falusi egyszerűség. Egy ilyen öreg házaspárnak, mint Ábrahám és Sára, jó lehet. De nekem? Akinek felnőtt leányai vannak! Milyen más is abban az előkelő Sodomában! Ott az ember bevezetheti leányait a legfinomabb társaságokba! A leányok úri modorhoz szoknak, divatos ruhájukkal föltűnést fognak kelteni — az övéké lesz a legrövidebb — s végül is valami kitűnő parti akad számukra. Bizony leányaim, csak így lehet férjhez menni, s nem örökös imádkozással és templomozással! Mit mondtok? «Hogy a fiatalemberek léhák Sodomában!» Ó, azt először is csak rájuk fogják az irígyeik. Aztán meg ha kissé jobb kedvűek s olykor megengednek maguknak egyet-mást, hát nem kell mindjárt álszentesen elpirulnotok. Az ember nem jut előre a mai világban, ha néha-néha be nem húnyja a félszemét. Utóvégre, leányaim, ti majd vigyáztok, hogy ha csakugyan volna valami könnyelműség a sodomai fiatalok közt, hogy az rátok ne ragadjon. Isten mentsen! Ezt én sem akarnám! Dehát az is igaz, hogy egyszer fiatal az ember s egyszer él . . .

Valahogy így okoskodott Lót felesége leányai előtt. A Szentírás ugyan mindezt nem mondja. De valamit mond. Azt, hogy azok a leányok, akik előbb még az istenfélő Ábra-

hámnál bizonyára a legjobbat látták és tanulták, Sodomában rengeteg bűnt láttak s a végén maguk is döbbenetes bűnbe zuhantak. (Móz. I. 19, 31—38.) És nem jutottak volna erre a romlásra, ha esztelen anyjuk nem viszi őket ebbe a pestises környezetbe!

Többet nem szólok erről, Testvéreim! Csak nem ártana sok mai anyának megfontolnia Lót leányainak sorsát!

B) Védjük gyermekeinket! Mitől? **A világ ezernyi veszedelmétől!**

Szülők! Mit olvas a nagy leányotok s kikkel levelezik, hová jár társaságba a nagy fiatok s kikkel barátkozik, — tudtok ti minderről? No, nem azt mondom, hogy folyton a nyakában legyetek; ez sem volna helyes. De ha bizalmas viszony van szülő s gyermeke közt, akkor a leány nem olvas titokban gyanus könyveket, amikről az anyja nem tud semmit és a fiú nem jár titokban gyanús társaságokba, amikről a szülőknek fogalmuk sincs.

Aggódó anya állított be egy orvoshoz:

— Doktor úr, a fiam miatt jövök, a 17 éves fiam miatt. Őt szeretném megvizsgáltatni. De előbb én jöttem el egyetmást elmondani. Néhány hónapja olyan ideges, olyan zárkózott, kedvetlen. Keveset beszél, folyton csak olvas . . .

— Pardon, Nagyságos Asszonyom — szól közbe az orvos —, mit olvas a kedves fia?

— Hogy mit olvas? Ja, hát... tulajdonképen azt én nem tudom. Utóvégre ilyen nagy fiút az ember már nem ellenőrizhet! . . .

— Hm! . . . Nos, és szabad kérdeznem, otthon tölti a fiú az estéket?

— Igen . . . hogyiscsak? Hát van este, amelyiket otthon tölt. De egyébként színházban van, vagy moziban, vagy táncmulatságon.

— Igen, értem . . . És az édesatyjával van, úgy-e?

— De doktor úr! Ilyen nagy fiút csak nem lehet kísérgetni! Hiszen tetszik tudni, hogy Párisban már a leányokat is úgy hívják társaságba, hogy a meghívón «s. b.» betűk vannak.

— S. b.? Mit jelent ez?

— Sans bagage. Bagage nélkül jöjj, azaz: szülők nélkül. A fiam is kijelentette, hogy úri társaságba jár; hát mi csak nem nézhetünk utána, hogy valóban így van-e.

— Köszönöm, Nagyságos Asszonyom — fejezi be az orvos a beszélgetést. A fiú diagnózisával már kész is vagyok. Ne hozzám küldje a fiát, hanem egy gyóntatóhoz.

— Gyóntatóhoz? — csodálkozik a szegény anya, aki maga sem volt gyónni évek óta.

— Úgy van: gyóntatóhoz. Mert a fiúnak olyan baja van, amit nem az orvosi tudomány, hanem csak a vallás fog meggyógyítani.

Testvérek, testvérek! Védeni a gyermeket az ezernyi veszedelemtől!

C) Itt van aztán még egy újabb feladat: *Védeni őket* — amennyire lehet — **a felnőttek rontó példájától!**

Csak néhány sort mondok el abból a levélből, amelyet egy anyától kaptam. «Tizennyolcéves fiam tüdőcsúcshurutal feküdt a klinikán; 52 éves társa elbeszélte neki utazásait, Páris éjjeli életét, kicsapongásait» . . . Nem folytatom tovább! Az embernek megfagy a vére. Eszébe jut a nagy katolikus költőnek, Dantenak művéből egy dermesztő jelenet. A pokolban járnak és látják, amint utálatos kígyó ront egy szerencsétlen elkárhozottra. Tetőtől-talpig köréje csavarodik s úgy hozzátapad, mint borostyán a fához. És a körülállók borzadva veszik észre, mint változik át annak az embernek arca, mint ölti magára a kígyó visszataszító ábrázatát, miközben a kígyó sziszegi: «Akarom, hogy mint én, te is a sárban csússzál!»

Micsoda pokoli örömük az a romlott embereknek, hogy tudatlanokat, romlatlan fiatalokat különös előszeretettel avatnak be a legdöbbenetesebb bűnökbe! Hát nem hallották ezek még soha az Úr villámló szavait: «Aki pedig megbotránkoztat egyet e kicsinyek közül, kik énbennem hisznek, jobb volna annak, hogy malomkövet kötnének nyakára és a tenger mélységébe merítenék». (Máté 18, 6.)

Hát nem hallották ezek nagy Pázmányunk szavait: «Kétszernél többször nem olvassuk, hogy verekedett Christus földön jártában: akkor is csak azokat verte, kik a templomot becstelenséggel illették . . . Aki egyebekkel nem verekedett, aki több vétket szóval orvoslott: mikor látod, hogy verte, csapta, űzte, kergette azokat, kik a kőből épített templomot becsületben nem tartották: mit cselekszik tehát azokkal, kik az Istennek élő templomát nem isteni áldozatra rendelt állatokkal, hanem undok förtelmességekkel mocskolják?» (Pázmány összes munkái VI. 446.)

Mily feneketlen romlottság, mikor valaki bűntársul keresvekeresi éppen azokat, akik arról a bűnről még semmit sem tudnak! Mi vezetheti, mi kínozhatja ezeket a fenékig romlott lelkeket, hogy ne tudjanak nyugodtan tűrni maguk

mellett romlatlanokat, ártatlanokat?! Az ember szinte hajlandó elhinni, amit a régi író, Plinius az elefántról mondott. Azt állítja, hogy ha a szomjas elefánt folyóhoz ér, amelynek tiszta tükrén saját képe tükröződik, rettentően mérges lesz s ormányával és lábával addig kavarja, tapossa a folyó iszapját, míg egészen piszkossá lesz a víz, akkor aztán jóízűt szippant belőle. Hát a természettudósok már megcáfolták ezt a naiv állítást — az elefántról; de úgy látszik, vannak emberek, akiket felbőszít egy tiszta lélek közelsége, akik dühösekké lesznek, mikor annak tisztaságában meglátják saját romlottságuk képét, s igyekeznek piszkos lábbal iszaposra gázolni azt a lelket is.

Szülők, nevelők! Védeni a rátok bízott fehér lelkeket!

D) És itt ki kell mondanom a döbbenetes igazságot: **Még a pogány Rómában is jobban védték az emberek erkölcsiségét, mint a mai keresztény országok világvárosaiban!**

Rómában egy napon szörnyű fölfedezést tettek. Kb. 8000 taggal bíró titkos társaságnak jöttek a nyomára, amelynek alapvető tétele volt: «Tudni, hogy a világon semmi sem bűn, ez az egész vallás». Döbbenetes tétel! De ilyen volt az életük is: összejöveteleiken a legrémesebb erkölcstelenségeket követték el . . .

Egy nap aztán lehullott a lepel a viperafészekről, kipattant a titok. S a római nép bezáratta a város kapuit, elfogta a szekta valamennyi tagját — és ítélt! És bár előkelő ifjak, idősebb szenátorok, nők is bőven voltak köztük, mindez nem segített : a 4000 főbűnöst kivégezték, — négyezret! — a többit száműzték. Mindezt részletesen olvashatjátok Titus Livius 39. könyvében.

Így vigyázott polgárai erkölcsére a pogány Róma.

És most tegyük ki lábunkat egy mai nagyváros utcájára és szoruljon el a szívünk: *Szegény ifjaink! Védtelen prédájává vannak kidobva a minden sarkon leselkedő förtelmes bűnöknek!*

Néha-néha végigremeg társadalmunkon a borzadás, mikor egy-egy törvényszéki tárgyaláson a maga dermesztő valóságában fakad fel korunk erkölcstelen kelevénye. Szörnyűség! Ez már mégis ijesztő züllés! Valaha azt írták a magyar népről: «casta gens Hungarorum», «a magyarok tiszta nemzedéke» és hát — jaj! — hová jutottunk!

Dehát kérdem: *Lehet-e ez másképp?!* Színház, mozi, képeslap, irodalom, utca, kirakat, társaság . . . mind napról-napra a léhaságnak harangoz hozsannát s a bűnt ünnepli.

Nincs egy talpalatnyi hely a mai nagyvárosban, ahol az ösztönök mesterséges izgatása elől mentve volna az ember. S akkor csodálkozunk, hogy 15—16 éves fiaink szemében már ott lobog a lelket és testet, örömet és munkakedvet, velőt és vért faló vágyak emésztő tüze! S akkor csodálkozunk, hogy ifjainkban oly erők s vágyak követelőznek, amelyek kielégítésére csak gazdasági önállóságuk s a jövő nemzedék iránt tartozó felelősségük birtokában lenne szabad gondolniok! S akkor csodálkozunk, hogy végigszánt soraikban ez a bűn, s amerre az lép, nyomában megfakul az ifjú arc, elhervad rajta az élet piros rózsája, megtörik a szem ragyogása, megrokkan a hátgerinc.

Testvérek! Felnőtt Testvérek! Ne nehezteljetek reám, ha nyiltan kimondom: Züllik az ifjúságunk s ennek nagyrészt nem ők az okai! Romlanak fiaink, s ezért nem ők a felelősek! Hogy az ifjú nemzedék lelkét ily halomra gyilkolhatják, azért a felelősséget elsősorban a mai felnőtt nemzedék viseli!

A francia tüdővészellenes mozgalom nemrég igen kedves jótékonysági bélyeget hozott forgalomba. Ablakot nyit rajta egy kis leányka s átszellemült arccal, teli torokkal kiáltja a Nap felé: Élet! Élet!

Van azonban a földi életnél értékesebb kincsünk is: a lelki élet; s van tuberkulozisnál veszedelmesebb ragályunk: az erkölcstelenség mérge!

Sok mindent nem lehet megérteni ezen a világon. De legkevésbbé azt értem, hogyan nézhetik felnőttek, szülők tétlenül, szó nélkül ennek a bacillusnak terjesztését, hogy az utca, kirakat, a «röf-röf színdarabok», mozi, képeslap, reklámplakát sáros csizmával belegázol gyermekeik lelkének leghamvasabb virágai közé s nyomorékká teszi egészségüket, ronccsá lelküket, rokkanttá gerincüket s széttépi a magyar név egykori legszebb dícséretét: «casta gens Hungarorum», «a magyarok tiszta nemzedéke!»

*

Kedves Testvéreim! végtelenül szomorú dolgokról szólt a mai szentbeszéd, — ilyen borongós lemondással nem szabad befejeznem. Az élet sok sötétségére kellett rámutatnom, de most a végén, mint viharfelhőkből előtörő napsugár, csendüljön föl ajkamról a kiáltás: *Ó, mily szép a tiszta nemzedék!*

Ez a lelkes mondat idézet a Szentírásból. Az egész szöveg

így hangzik: «Ó, mily szép a tiszta nemzedék az erény fényében! Emléke halhatatlan, mert Isten és emberek jól ismerik azt. Ha köztünk van, utánozzuk; ha távozik szemünk elől, vágyakozunk utána, örökké üli győzelmi ünnepét a diadal koronájával s tartja a be nem szennyezett tisztaság harcainak jutalmát». (Bölcs. 4, 1. s köv.)

Honnan a Szentírásnak ez a szokatlan lelkesedése? Mi teszi a tisztaság erényét ennyire értékessé, ennyire széppé?

Értékessé teszi az a tény, hogy ennek segítségével helyreáll a test és lélek közt az a harmónia, amelyben Isten az embert kezdetben teremtette, amelyet azonban az áteredő bűn felforgatott. Lelkünk munkatere a testünk; feladata az ész és akarat fensőbbségét biztosítani az anyag és ösztönök fölött. Ennek a lelki fölényességnek, a lélek szupremáciájának biztosítása legnehezebb éppen a VI. parancs terén; viszont ha itt sikerül — s ezt nevezzük a tisztaság erényének — ezzel leginkább helyreáll a benső lelki egyensúly, harmónia, béke és öröm. A léleknek ez a benső öröme nem marad elrejtve, valami egészen sajátságos bájt önt el a testi külsőn is s oly túlvilági szépsége fest az arc vonásaira is, annyira kisugárzik az illetőnek minden cselekvéséből, egész egyéniségéből, hogy a szent íróval együtt mindnyájan felkiáltunk: Ó, mily szép a tiszta nemzedék! Ezek a csapásokban is örökké mosolyogni tudó emberek! Ezek a zivatarban is napsugaras lelkek! Ezek az ösztönös vágyak hinárjai fölött győzedelmes «Übermenschek»! Ezek a jellem és erős akarat legyőzhetetlen győzői!

Testvérek! Nem akarjátok, hogy fiatok ilyen legyen?

Testvérek! Nem akarjátok, hogy leányotok ilyen legyen?

De akarjuk!!

Akarjátok?

Hát akkor segítsétek őket; hát akkor védjétek őket; hát akkor úgy neveljétek őket, hogy a derékbatört ezeréves magyar tölgyön szebb jövőt igérő virágzáporként illatozzék a csillagszemű, emelt homlokú, bársonyos arcú, acélgerincű, «casta iuventus Hungarorum»: **a tisztalelkű magyar ifjúság!**

Amen.

XX.

A papi nőtlenségről.

(I. Kifogások ellene.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

A mai és a következő szentbeszédben két hozzám érkezett levélre fogok válaszolni. Mindkét levélíró fontos, de egyben kényes kérdésre kért tőlem választ. Fontos kérdés, mert hiszen lépten-nyomon szóbakerül a társaságokban, újságok hasábjain, — még pedig hihetetlenül elfogult és rosszakaratú beállításban. Másrészt azonban a prédikáció számára kényes téma, mert hiszen a legritkább esetben fordul elő, hogy a katolikus papság önmagáról beszéljen és önmagát védje a szószéken.

Dehát, mert a kérdés tárgyalása esetleg félreértésre is adhat alkalmat, ez elegendő ok volna-e arra, hogy kitérjünk előle? Kitérjünk megbeszélése elől akkor, amikor a gondolat ott motoszkál nagyon sok ember fejében s amikor a legképtelenebb nézeteket, sőt rágalmakat terjesztik a dologról? Nem kell-e egyszer már a szószékről is hallani, hogy hát maga az Egyház mint gondolkozik róla?

Dehát miről is lesz szó, Kedves Testvérem?

Ime, a két levél kérdése.

Mikor az V. parancs tárgyalásánál a gyermekszeretetről, a gyermekáldás megbecsüléséről beszéltem, egyik hallgatómtól elkeseredett levelet kaptam. Kb. ez volt a lényege: Kérem, csak ne tessék a házasságról s gyermekekről oly lelkesen beszélni! *Hiszen maguk a papok sem nősülnek!* Miért nem adnak ők jó példát a népnek a házaséletre és a gyermekek nevelésére?!

Ez a levél pár hónappal ezelőtt érkezett s írója bizonyára azt hitte, hogy erre a fogas kérdésre nem akarok, vagy nem tudok válaszolni. Pedig inkább csak az alkalmas időt vártam hozzá. És azt hiszem, hogy most itt van az ideje, hogy megfeleljek a föladott kérdésre: *Miért nem nősülnek hát a katolikus papok!*

De ugyanakkor megfelelek egy másik levélre is. Egy másik beszédemben meg arról panaszkodtam, hogy nincs elég számú papja Egyházunknak. Erre jött a másik levél: Kérem, ne tessék a katolikus papokat nőtlenségre kényszeríteni, akkor majd «csődülnének» erre a pályára a férfiak. Szóról-szóra így írta: «csődülnének». Ime, megint a papok nőtlensége!

Ismétlem: nem szívesen teszem szóvá a kérdést. Félek, hogy valami mellékíze lesz a beszédnek, mintha a papok önmagukat akarnák mosdatni, védelmezni. Nem is szokott prédikációnk között ily téma előfordulni. Azt hiszem, a papi nőtlenségről még sohasem hallottatok prédikációt.

De most a VI. parancs tárgyalását mégis fel akarom használni, hogy az említett levelek kérdéseire, meg a léptennyomon fölmerülő egyéb suttogásokra egyszer már a katolikus Egyház is elmondhassa, hogy hát ő mit tart papjainak nőtlenségéről.

S ha már hozzászólok a kérdéshez, nem szeretnék fölületes maradni, azért két beszédet szánok rá. **Milyen érveket hoz fel a világ a papok nőtlensége ellen?**, — ez lesz mai beszédem tárgya. **S milyen érveket hoz fel szent Egyházunk papjainak nőtlensége mellett?**, — erről pedig szólni jövő vasárnapi beszédem.

A papi nőtlenség ellen legfőképen három érvet szoktak felhozni s ez adja meg mai beszédem hármas beosztását. Az első pont lesz válasz az első levélre.

I. A papi nőtlenség és a lelkek érdeke.

«Milyen kár, hogy a katolikus papok nem élnek házaséletet! Milyen szép példát adnának híveiknek az ideális házaséletre s a gyermekek helyes nevelésére! És a nemzetnek is mily kára, hogy megfosztják sok jól nevelt gyermektől!» Ez az egyik kifogás, amit sokszor hallunk, még pedig akárhányszor egész komoly és vallásos emberektől is. És, gondolom, nem is tudna mindenki azonnal felelni erre a nehézségre.

A) Valóban úgy van, hogy a katolikus hívek a családi életre nem vehetnek példát papjaiktól. Ez csakugyan így van! És mégis, mit látunk? Azt, hogy a katolikusok családi élete — bár papjaiktól ebben nem tanulhatnak — korántsem roszszabbak, mint más vallásúaké, akiknek pedig családos pap-

jaik vannak. Sőt! A leghatározottabban, és Isten iránti hálával eltelve mondhatjuk, hogy a katolikusok családi élete jóval rendezettebb s boldogabb minden más családénál! Mi jogon mondjuk ezt? Hát mi mutatja a családi élet boldogtalanságát? Az elválás! Már pedig a katolikusok közt van a legkevesebb elválás!

Ebből a sajátságos tényből arra a következtetésre kell jutnunk, hogy **a lelkipásztor nőtlensége még a hívek családi életére is bizonyosan valami titokzatos, jótékony befolyást gyakorol.** Olyat, amit egy nős pap élete nem tud kifejteni.

Ösztönösen megérezte ezt a római pogány szenátus is, mikor a patriciusokat házasságra kényszerítette, hogy a legelőkelőbb családok ki ne haljanak, de ugyanakkor a legmagasabb tisztelettel adózott a házasság nélkül önmegtartóztatásban élő pogány papnőknek, a Vestaszűzeknek.

Akik azt hiszik, hogy a papok családi élete erősítené a házaséletet, azoknak még egy érdekes tényt nem volna szabad szem elől téveszteniök: az egyházi szakadások története éppen az ellenkezőjét mutatja. Azok a sajnálatraméltó új vallásalapítók, akik a katolikus Egyházból kiváltak, rendszerint mivel kezdték működésüket? A legelső volt, hogy eltörülték a papi nőtlenséget. S mi lett a következménye? Ugyancsak megszűnt náluk a házasság felbonthatatlansága is. Mindenesetre csattanó cáfolat arra a hiedelemre, mintha a papok házasélete erősítené a házasság eszményét.

«*A papok nőtlensége árt a nemzeti érdeknek is*, — szokták mondani, — *mert e miatt mennyi jól nevelt gyermekkel lesz kevesebb a nemzet polgárainak száma!*»

Látszólag valóban igazuk van.

De csak látszólag! A valóság ugyanis az, hogy a papság önmegtartóztató életéből kisugárzó példaadás páratlan erősítése a katolikus hívek családi életének. Innen érthető a statisztikának az az érdekes megállapítása, amely szerint az országban a születések száma éppen a katolikus családokban a legnagyobb. Amit tehát a népszaporodás elveszít a papi nőtlenség miatt, bőségesen visszanyeri a katolikus családok termékenysége által.

B) Dehát a kérdés ilyen elintézésével még nem érhetjük be!

Nem elegendő, ha azt tudjuk, hogy a papság nőtlensége nem árt a házasélet eszményének. Az érvet meg akarom fordítani: a papság nőtlensége nemcsak hogy nem árt a házas-

ság intézményének, hanem **egyenesen erősíti a családi élet alapjait, fönségét, szentségét!**

Hogyan lehetséges ez? Ezt nem értjük, — felelik egyesek.

Tudjátok, mit akar többek közt az Egyház a papi nőtlenséggel? A házasélet finom, bensőséges eszményiségét megvédeni a brutalitástól, a lealacsonyítástól.

Vannak, akik azt gondolják, hogy a fegyelmezett, tiszta életet csak a házasságig hangoztatja erkölcstanunk; s ha egyszer valaki házasságra lépett, akkor annak már minden szabad. «A házasságban minden szabad!» — tartja egy fejetetején álló felfogás.

Pedig mennyire nincs így! Amint a házasság előtt az állapotbeli tisztaság megőrzése nemcsak egyike az ifjú lélek erényeinek, hanem biztosítója s kivirágzása is egész jellemnevelő öntevékenységének s lelkiéletének, azonképen a felnőtt ember egész erkölcsiségének s életfelfogásának sorsa is azon fordul meg, hogy házaséletét az erkölcsi normák szerint éli-e le. Olykor a házastársak életében is beköszönt a kényszerű önmegtartóztatás ideje; és hogy a házastársak ezt az időt győztesen állják ki, ehhez példára van szükségük. Példára, amely megmutassa, hogy a lélek valóban képes féken tartani a testet. A házassági hűséget sem lehet megtartani és az ideiglenes kényszerönmegtartóztatást sem lehetne gyakorolni, ha nem volna arra példa, hogy nemcsak ezt, hanem ennél többet is, még a *sírig kötelező teljes önmegtartóztatást is keresztül lehet vinni.*

Ime, mily alaptalanul sajnálja valaki, hogy a katolikus hívek a családi életre nem vehetnek példát papjainktól! Mert ez az egy hiány százszorosan megtérül a papi nőtlenség egyéb áldásos előnyei által.

C) Pedig a sajnálkozóknak még mást is kell mondanunk. **«A jó pásztor életét adja juhaiért»** (Ján. 10, 12.), — ez az Úr kívánsága. De *mily nehéz ezt teljesítenie a nős pásztornak! S mennyivel könnyebb a nőtlennek!*

Ismeritek Borromei Szent Károlynak, Milánó püspökének viselkedését a pestisjárvány idején? Palotában s kunyhóban tömegestől kínlódtak a haldoklók s püspökük mindenhová elment. Óriási volt a nyomor, szétosztotta mindenét, — nem volt elég. Minden ezüstneműjéből pénzt veretett, szétosztotta, — nem volt elég. A püspöki palota minden ágyát szétküldte a betegeknek, — nem volt elég. Elküldte saját szalmazsákját is. Papjai is tömegestől kapták meg a betegektől a ragályt. Százhúsz papja halt meg a pestisben s a nagy

kardinális ott állott haldokló papjai mellett is . . . Fönséges kép, amely alá csak egy felirat illik: «A jó pásztor életét adja juhaiért».

És a felebaráti szeretetnek ez az áldozatos példája lépten-nyomon megismétlődik az Egyház életében.

A világháború alatt Hittmair, linzi püspök elment gyónta-tni a kiütéses tífuszban szenvedő katonákat, s néhány nap mulva temették a püspököt: megkapta a kiütéses tífuszt.

Egy vidéki városunkban a ferencrendi házfőnök néhány évvel ezelőtt tífuszos betegnek adta fel az utolsó kenetet; megkapta a tífuszt, s nemsokára őt temették. De — Test-véreim! — teljesíthetnék-e papjaink kötelességeiket ily bát-ran, ha azon kellene aggódniok, mi lesz az özveggyel, mi lesz az árvákkal?

Úgy elgondolom: mi történik, ha Szent Károlynak fele-sége és családja lett volna? Hát valószínűleg ő is kiad egy olyan körlevelet, aminőt a dublini anglikán érsek adott ki a kolerajárvány idején. Az érsek arra kérte híveit, hogy a betegekhez *ne hívják* papjait. Mert az ő feladatuk az evan-géliumot hirdetni, a népeket tanítani, hibáikat javítani, a bá-tortalanokat biztatni, — minderre azonban a betegágy leg-kevésbbé alkalmas idő, tehát ne hívják oda a papokat. (Roskovány: Coelibatus, Pestini. 1861. III. 635.)

És kérdem tovább: *Mi lett volna az Egyház lüktető szívé-ből, az Egyház első oszlopából, a pápaságból is coelibatus nél-kül!* Az első 32 pápa közül 30 vértanuhalált halt, életét adta nyájáért. Adta volna-e, ha odahaza felesége s gyermekei árván maradnak? A 2000 év alatt egyes hatalmas nemesi családok s uralkodók visszaélései folytán néhány szomorú emlékű pápa is került trónra: de mi lett volna akkor, ha a pápáknak is családjuk van, s a nepotizmus, a protekció még oda is beférkőzik!

D) **«A nőtlen papság nem ad új polgárokat a nem-zetnek, nem teljesíti nemzetfenntartó kötelességét»,** — ez ennek az első ellenvetésnek látszólag legerősebb része.

A nemzet életéhez azonban nem elég, ha új polgárai szü-letnek, azokat *föl is kell nevelni!* A népesség *száma* mellett époly fontos nemzeti érték annak *minősége* is. És ha a ka-tolikus papság nőtlensége nem számít a népesség *gyarapo-dásában*, annál többet számít annak *nevelésében!*

Nézzétek a buzgó hittanárokat s hitoktatókat, akik nem érik be az iskolai hittanórával, hanem időt s fáradságot nem kímélve nevelik a magyar ifjúságot a cserkészetben, a leven-

téknél, az ifjúsági egyesületekben, szívgárdában, stb.! Jutna-e erre akkor is idejük, ha otthon saját gyermekeikkel kellene törődniök?

Aztán egy újabb kérdés: Tisztelet, becsület minden értékes pedagógusnak; de ha valaki a legjobb nevelést akarja fiának juttatni, hová adja iskolába? A nőtlen és gyermektelen paptanárok iskoláiba: a bencésekhez, jezsuitákhoz, ciszterciekhez, piaristákhoz, premontreiekhez. S hol nevelik a leányokat a legnagyobb odaadással? Az apácazárdákban: a Sacrè-Coeurben, a Sionban, az angolkisasszonyoknál. Igaz, vagy nem igaz? Vajjon jutna-e ennyi idő a más gyermekeinek, ha saját gyermekeikkel kellene törődniök?

És aztán itt van még egy újabb gondolat. Vizsgáljuk csak az *emberi jótékonyság lélekemelő történetét*. Nézzünk csak körül saját hazánkban: alig van nagyobb város, püspöki székhely meg egyáltalán nincs, ahol óvodát, iskolát, leánynevelő zárdát, fiúinternátust, kórházat, aggok menhelyét s a felebaráti szeretet egyéb intézményeit nem építették volna a katolikus papok pénzén. Ez tagadhatatlan tény. De hogy ez így van, ezt megint a papi nőtlenségnek köszönhetjük. A nőtlen papnak nem kell a jövőjére aggódva gondolnia, nem kell családja számára a vagyontféltve gyüjtenie; ami fölöslege van, mind a jótékonyságé. Élnek dúsgazdag világi emberek s vagyonukat megkapják gyermekeik; élt Pázmány Péter, esztergomi érsek, nőtlen volt, családja nem volt s vagyonából megalapította a Pázmány-egyetemet.

Ez lenne válaszom az első levélre.

II. Kényszer-e a papi nőtlenség?

A másodikra csak egész röviden felelek, mert az teljesen tévedésen alapszik. Azt mondja az a levél: **«Nem kellene kényszeríteni a papokat a nőtlenségre, akkor majd csődülnének a papi pályára!»...**

Mily tévedés! Ki kényszeríti őket? Végy csak részt egyszer a papszentelésen, majd meghallod, hogy nem kényszerítik. A szentelő püspök ezt mondja a kispapoknak a szubdiákonátus rendjének föladása előtt: Most még szabadok vagytok és szabad nektek a világi vágyakhoz állanotok; ha azonban ezt a rendet megkaptátok, többé már nem lesz szabad elhatározástoktól elállnotok, és kötelességtek lesz örökké szolgáivá lennetek Istennek, akinek szolgálni

annyi, mint uralkodni. És kötelességtek lesz a tisztaságot az ő segítségével megőrizni».

Hát, nem halljátok: *aki akar, fölállhat s eltávozhatik!* Ó, nem ez az oka a paphiánynak! Az Úr Jézus mindig gondoskodik arról, hogy elegendő fiatal lélekben gyúladjon lángra az áldozatos papi élet szeretetének vágya! Ő támaszt elég hivatást! De mielőtt az megerősödhetnék, letöri annak zsengéjét a mai léha élet.

Letöri akárhányszor maguknak a szülőknek ellenállása, akikben nem él az Isten szeretete s akik elvakult, földies szeretetükben csapásnak tartják, ha fiuk papnak, leányuk apácának szeretne menni. Ha kevés a pap, annak a mai léha élet s a hithideg család az oka és nem a papi nőtlenség, nem az ezzel járó «örömtelen élet», — mint szintén szokták mondani.

Örömtelen papi élet?! Ó, — Testvérek — ne szánjatok minket! Ne szánjatok, mert nem tudjátok, hogy a családi élet elmaradt boldogságát a lelki örömnek mily mennyei mélységével tudja pótolni az Úr Jézus abban a papban, aki teljesen átadja magát az ő szolgálatára!

III. A megbotló papok.

Jön azonban a harmadik ellenvetés — kétségtelenül a legsúlyosabb.

Jönnek komoly lelkű hívek is, és elszorult szívvel mutatnak **a megbotló papokra.**

De jönnek főkép a kajánok, a rosszmájúak! Jönnek az epések, a kritizálók! Jönnek és nagy botránkozással terítgetik ki a szentély papjainak hibáit, amelyek a bizalmas suttogás továbbadásában a valónak tízszeresére dagadnak. Jönnek, és diadalmasan mondogatják: Ime a papi nőtlenség átka! Ez is vét a coelibatus ellen, amaz is! . . .

A) Mit szóljunk erre? Azt mondjuk-e, hogy semmiben sincs igazatok? Ó, bár mondhatnók! Nem mondhatjuk. A tizedrésze sem igaz ugyan, amit az ötórai tea alatt kitálalnak, de ha csak valami igaz is belőle, **az is szomorú és megdöbbentő.**

És hát ehhez mit szóljunk?

Megrendült lélekkel kell mondanunk: Uram, így van; van rá eset, mikor legkedvesebbjeidben is csalódol. Van rá eset, mikor megismétlődik földi szenvedésed legszomorúbb

jelenete: az áruló Júdás új szövetségeseket kap. És ezt emberileg megértjük, ha menteni nem is tudjuk. Megértjük, hogy a fehér miseinget nem oly könnyű egy életen át úgy hordozni ezen a sártól frecskelő világon keresztül, hogy egyetlen folt rá ne essen.

Szent Egyházunk úgy szeretné látni papságát, mint egy fönséges, régi, gótikus dómot, amelynek minden porcikája, minden kődarabja, minden berendezése Istenért van, amelynek minden oszlopa, minden boltíve, minden csúcsa nyílegyenesen szökik fölfelé, az imádságos magasságokba. Ilyen Istennek szentelt gótikus dóm a papság testülete . . . De úgy-e, akik utaztak nyugati országokban, s egész közelről megnézték a középkorból reánkmaradt gyönyörű gót katedrálisokat, különös felfedezést tettek. Az ájtatos szentképeken s a méltóságos szentszobrokon kívül a templom tetején, jó előre kihajolva, torzonborz alakok, nyitottszájú emberfejek, farkasok, sárkányok ijesztő szobrai is állanak. Ezek a vízlevezető csatornák; eső után ezek lövelik ki magukból a templom tetején összefolyó piszkos vizet, s jó messzire kihányják, hogy a nedvesség ki ne kezdje a templom alapzatát. Bizony, nem valami esztétikus figurák ezek, mikor hányják magukból a szennyes vizet, de azért miattuk nem vetem meg, nem kritizálom le a fönséges dómot! Ha ez a dóm nem anyagból épült volna s nem a földön állana s nem hullana rá a föld sok szemete, akkor nem volnának rajta ezek a torzonborz figurák sem! És ha a papság nem e sáros földön élne s nem emberekből állana s nem hullana rájuk is a szemét, nem volnának torzonborz tagjai sem!

B) Mindezt emberileg megértjük; *megértjük, de* — **sírunk is fölötte!**

Mert tudjátok, kinek fáj legjobban, ha vannak Isten szolgái, akik áldozataivá lesznek az emberi gyöngeségnek? A többieknek! A hűségeseknek! A Krisztus Szíve szerinti papoknak! Nekik, akik látják, hogy tíz angyal helyre nem hozza azt a pusztítást, amit a lelkek világában egy elbukott pap okozhat.

«Ti vagytok a föld sava» — mondta az Úr Jézus apostolainak (Máté 5, 13.), — «ti vagytok a világ világossága» (Máté 5, 14.). Ha a só megromlik, ha az apostolok lelkében a fény kialszik, jaj, mily fénytelen sötétség borul a mennyország útjaira, mily szomorúság ül Krisztus arcára! Jaj, mikor szentek nyomaiba az evangélium kompromittálói lépnek!

De azért volna egy kérésem azokhoz is, akik oly könnyen kritizálnak, akik oly könnyen botránkoznak. Mondjátok: Adtatok már ti, adott már a ti családotok egyetlen egy papot az Egyháznak? Adtatok egy nyilteszű, okos, eleven, talpraesett, hófehér lelkű, ideális gondolkodású nagy fiút az Úr szolgálatára? Nézzétek: nem vagytok megelégedve a papjainkkal? Ne kritizáljatok, — *adjatok nekünk fiúkat, a legjobb fiúkat, s majd máskép lesz!*

«Vannak, akik a coelibatust megszegik, hát akkor miért nem adja föl az Egyház!» — hallja az ember. Megszegik, hát adjuk fel? Vannak házastársak, akik a házastársi hűséget megszegik, — hát adjuk fel a házasság szentségét? Vannak orvosok, akik megszegik orvosi esküjüket, — hát töröljük el az orvosi pályát? Vannak katonák, akik hűtlen árulókká válnak, — hát töröljük el a katonaságot? Vannak kereskedők, akik csalnak, — hát most vessük meg az egész kereskedő-osztályt? Vannak ertőlen fák, amelyeket ledöntött a vihar, — hát most irtsuk ki az egész, erősen álló tölgyerdőt?

Nem, nem! Ha egy intézmény föntartása mellett komoly érvek szólnak, ha annak áldásos hatásai rendkívül nagyok, nem szabad azt eltörülnünk még akkor sem, ha egyesek árulóivá lesznek a szent eszmének s szégyent hoznak magára a nagy gondolatra is!

De hát a papi nőtlenség mellett vannak ilyen súlyos érvek? Van annak annyi előnye, hogy érdemes ahhoz az Egyháznak ragaszkodnia? Bőven van, és hogy melyek azok, ez lesz tárgya a jövő vasárnapi szentbeszédemnek.

*

A mai beszédemet pedig egy kedvenc gondolatommal szeretném befejezni.

Egész őszinte akarok lenni és nyiltan kimondom: *Nekem végtelenül imponál, hogy a katolikus Egyház a kötelező papi nőtlenségre, erre a — szinte vakmerő — tettre el merte s el meri magát szánni!*

Mert — emberileg szólva — ez mégis csak vakmerőség! Hát nem fél az Egyház, hogy üresen maradnak szentélyei, ha papjaitól ezt a rendkívül nehéz áldozatot kívánja?! Nem fél attól, hogy nem jelentkezik senki a papságra, ha az ily áldozattal van összekötve?!

Sokszor vetették az Egyháznak szemére, hogy a papi nőtlenséget ravasz emberi számításból találta ki. Emberi

számításból? Abból egészen másképp kellett volna rendelkeznie! Az Egyház elég vakmerő volt, s megtette azt, amire más vallások soha még gondolni sem mertek és ma sem mernek — és mégis, Testvéreim! — 300.000 papja van szerte a földkerekségén, pedig mielőtt beengedné őket a szentélybe, mindegyiknek föladja a fönséges, nehéz kérdést: «Akarsz-e oly tisztán élni, mint az ég angyalai?»

Csak az a vallás merhet így beszélni, amelyik hiszi, hogy papjai lelkén napról-napra megújuló erőforrás gyanánt ömlik el a szentmisében Krisztus tiszta vére, amely erőssé teszi a gyengét s állhatatossá az ingadozót.

Hát — Testvéreim! — ne kritizáljunk, ne botránkozzunk, ne pletykázzunk, ne suttogjunk ... tudjátok, mit csináljunk? — *imádkozzunk! Imádkozzatok sokat, hogy az Isten segítő kegyelmével minden papunk meg tudja tartani azt a szent fogadást, amelyet fölszentelése pillanatában értetek, a lelkekért, az Úr szolgálatáért magára vállalt, és hogy mindnyájan érezzék Krisztus Urunk szavainak teljesedését: «Az én igám édes és az én terhem könnyű».* (Máté 11, 30.) Amen.

XXI.

A papi nőtlenségről.

(II. Érvek mellette.)

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Azt olvassuk az evangéliumban, hogy az Úr Jézus egy alkalommal tíz bélpoklossal találkozott, — rettenetes betegség! — és ezek Tőle bizonyos távolságban megállottak. Ez volt a törvény még a középkorban is. A társadalom nem tudott másképp védekezni a vészthozó ragály ellen, mint hogy a bélpoklosokat kizárta tagjai közül. Szegény nyomorultak, mint a sivatag vadjai, titokban hordták el az élelmet arról a helyről, ahová kirakták nekik. És ha kivételesen mégis emberek közé jutottak, messziről kiáltaniok kellett: Vigyázat! Léprás vagyok!

Mindenesetre fájdalmas védelmi szabály volt ez, de el lehet a dolgon gondolkozni. A népet meg kellett védeni mindenáron! Aki romlásnak indult, ami rothadóvá vált, azt le kellett metszeni a fáról, — csak egészséges maradjon a törzs! A régiek az emberiséget sajnálták s érte egyes betegeket feláldoztak. A maiak? A beteget — lelkileg értem — a bűnöst, a gonosztevőt sajnálják, mentegetik, meghagyják az egészséges közt, még ha mindjárt megfertőzi is az egész társadalmat! Jaj, ha sikerülne ma is egy olyan régi léprástörvényt hozni, amely szerint valami messzi helyre, az Óceán egy magányos szigetére lehetne összegyüjteni a lelki bélpoklosság minden mai fertőzőit: írókat, szerkesztőket, rajzolókat, filmeseket, divatárusokat . . . az emberek millióit lehetne megmenteni az erkölcstelenség bűnétől.

De hát — úgy-e — ez csak valami elgondolt vágy, jámbor óhaj, amiből soha valóság nem lesz.

A veszedelem pedig itt van! Itt ólálkodik sarkunkban az erkölcstelen élet ezernyi kísértése. Itt leselkedik minden utcasarkon a bűn, az álokoskodás, a rontás szelleme és itt súgja, suttogja, magyarázza, kiabálja, ordítja, hogy a VI. parancs ma már elavult ostobaság, ma már senki azzal nem

törődik, ma már a fölszabadult ösztönök korát éljük. És ebbe a zűrzavaros hullámzásba, a jelszavaknak ebbe a tomboló áradatába állítja oda szent vallásunk *papjai nőtlenségének eszményét:* gránitsziklát a tajtékzó habokba, meg nem ingó fellegvárat a kavargó áradatba, biztató világító tornyot a sötét éjszakába!

A papi nőtlenség gondolatával a mult vasárnapi beszédemben kezdtem foglalkozni két hozzám érkezett levél kapcsán. Sorra vettük mindazt az ellenvetést, amit ötórai teákon, uzsonnákon könnyelműen suttognak, pletykáznak az emberek. Három csoportba foglaltam össze a kifogásokat: Milyen kár, hogy a nőtlen katolikus papság nem adhat példát híveinek az ideális házaséletre! Aztán: Milyen erőszakos eljárás, hogy az Egyház nőtlenségre kényszeríti papjait! És végül: Mennyi botránynak forrása ez a rendelkezés!

Ez volt tárgya a mult vasárnapi beszédemnek.

De már akkor említettem, hogy ezzel a kérdésnek csak felét intéztem el. A legnagyobb ritkaság, hogy ez a kérdés prédikációinkban szóba kerüljön; ha azonban most elő kellett vennünk, nem érhetjük be annak fölületes elintézésével. És ha a multkori beszédben hallottuk a kifogásokat, amelyeket a katolikus papság nőtlensége ellen fölhoznak, **nézzük ma azokat az érveket, amelyek meg mellette szólnak,** azokat az érveket, amelyek szent vallásunkat arra bírták, hogy ezt a rendelkezést életbe léptesse s mind a mai napig fönntartsa.

*

Kedves Testvéreim! Mielőtt vizsgálni kezdenők az Egyház rendelkezésének okait, egész röviden meg kell magyaráznom az imént említett utolsó mondatomat.

Őszintén és minden kertelés nélkül megmondottam, hogy a papi nőtlenség törvényét az Egyház léptette életbe s ez a parancsa nem magától az Úr Jézustól származik.

A papok nőtlenségét az Egyház kezdetben nem írta elő kötelezőleg s az isteni szolgálatra igénybevette nős papok munkáját is. Ez történeti tény.

De viszont az is történeti tény, hogy az Egyház már kezdettől szívesebben látta a nőtlen papok szolgálatát, majd lassanként áttért a mai gyakorlatra és olyan törvényt hozott, amely a papi méltóságra vállalkozóknak egész életükre nőtlenséget s legteljesebb önmegtartóztatást ír elő. És erre az Egyházat nem a házaséletnek vagy a női nemnek lekicsinylése vitte, sem hatalmi célok, — amint ezt a tudatlanok

hiszik — hanem erre az Egyházat rendkívül nyomós és fontos okok bírták rá.

Mikor ezeket az okokat kutatjuk, mikor a papi nőtlenség magyarázatát keressük, előre kell bocsátanunk, hogy ennek az intézménynek célját csupán csak az tudja megérteni, **aki a katolikus pap fönséges méltóságáról az Egyház fölfogása szerint gondolkozik.** Más a coelibatust megérteni sohasem fogja. «Érzéki ember nem fogja fel, ami az Isten lelkéé; mert ostobaság az előtte és nem tudja megérteni, mert lélek szerint kell megítélni.» (Kor. I. 2, 14.)

Minden katolikus papról áll az, mit Szent Pál apostol magáról mondott: «Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgáit, és Isten titkainak sáfárait». (Kor. I. 4, 1.)

A pap tehát szent vallásunk felfogása szerint «szolga», a pápa meg a főszolga; így is hívja magát: «servus servorum Dei», Isten szolgáinak szolgája. Pappá lenni annyi, mint «szolgává lenni»; aki pappá lesz, az nem magáé többé, hanem Istené, és a híveké. Ime, a legtisztább katolikus felfogás a papról! **A pap Isten szolgája s a hívek szolgája — *és mindkét feladata megköveteli tőle a nőtlenséget.***

I. A pap Isten szolgája, s azért kell nőtlennek lennie.

A) A papnak azért kell nőtlennek lennie, hogy **egészen az Istené** lehessen. Akinek nincs felesége, — írja Szent Pál — arra gondol, ami az Úré, hogy tessék az Istennek. Akinek pedig felesége van, arra gondol, ami a világé, hogyan tessék feleségének; és meg van osztva». (Kor. I. 7, 32. s köv.) De a papi léleknek nem szabad megosztottnak lennie!

Hiszen mit jelent már a nevük: «clerus?» «Kisorsoltak», «kiszemeltek». Ki vannak szemelve. Honnan? A tömegből, a mindennapi élet kötelékéből, az üzleti életből, a családi életből. Aki Krisztus helyett jár el, aki Krisztus helyett tesz, aki az Ő helyettese, annak már csak magasabb hegyen kell laknia! A papnak tökéletes önmegtartóztató élete által kell a nép fölé emelkednie, hogy — az Úr parancsa szerint — mint gyertyatartóra helyezett gyertya világoskodjék. Önmegtartóztató élete által kell — a Titkos Jelenések könyvének fönséges látomása szerint — hasonlóvá válnia az Isten Bárányához: «És íme, látám, hogy a Bárány Sion hegyén

állott, és vele **száznegyvennégyezer**, akiknek homlokára volt írva az ő neve és az ő Atyjának neve . . . Ezek követik a Bárányt, amerre csak megyen . . . mert szeplőtelenül vannak Isten trónja előtt.» (Titk. Jel. 14, 1, 4, 5.).

Ime, a katolikus papnak nőtlennek kell lennie, hogy egészen az Istené lehessen.

B) De a papnak azért is kell nőtlennek lennie, hogy **Isten és emberek közt közvetítő lehessen.**

Ha már az ószövetségi papságra is állott a Szentírás szava, mennyivel inkább áll az újszövetségire: «Az előcsarnok és az oltár közt sírjanak a papok, az Úr szolgái és mondják: Könyörülj, Uram, könyörülj népeden, s ne add tulajdonodat gyalázatra». (Joel 2, 14.)

Nazianzi Szent Gergely egy helyen azt írja, hogy senkise merje bemutatni a szentmise fönséges áldozatát, míg előbb önmagát nem hozta Istennek áldozatul. Hát megmondjam világosan, miért van a papi nőtlenség áldozata? A papi nőtlenség áldozata elsősorban *a szentmise áldozatáért van.*

Pórbálkozzunk csak elmélyedni egy énekes nagymise fönséges benyomásaiba! Zsúfolt templomban homlokát megalázva hódol a hívek tömege, az Isten népe, a Fönséges előtt s ott áll a nép élén, az oltár lépcsőjénél, jelképes ruhákba öltözötten, lobogó gyertyák között, ott áll az Isten papja. Mily fönséges kép! És most állítsunk be ennek keretébe egy nőt, a pap feleségét (úgy-e, — Testvéreim — nem sértek meg ezzel egy nőt sem!), s a kép fönségéből azonnal elveszett, a papi méltóságról elűnt valami csodás vonás.

Nem érzi-e lelkünk, hogy ezt az embert, ezt a papot nem lehet a mindennapi élet keretei között hagyni? Aki itt most megrendült lélekkel énekli a praefáció közel 2000 éves dallamában Isten dicsőítését; aki reszkető kezekkel emeli itt magasba a kis ostya fehérsége alatt rejtőző Istenfiát, nem várhatunk-e ettől az embertől többet, több önuralmat, több önfegyelmezést, mint mástól? Az utolsó vacsorán a teljesen tiszta lelkű Szent János hajtotta fejét az Úr kebelére; nem kell-e ilyennek lennie annak a papnak is, aki napról-napra megismétli az utolsó vacsora misztériumát? Nem kell-e ennek a papnak úgy fénylenie, mint a templomablakon átkacagó fényes napsugárnak!

Igen, Testvéreim! Úgy-e kiérezzük az Egyház finom elgondolását: *Abban a kézben, amelyben az Isten Fiának szent teste naponként nyugszik, más kéz ne nyugodjék, még a feleségé sem! Azok a szemek, amelyeket fényesre gyujt az Isten meg-*

rendítő közelsége, ne mélyedjenek más emberi szembe, még a feleségébe sem! Azok az ajkak, melyeket naponként pirosra fest az Isten Fiának vére, ne érintsenek más ajkat, még a feleség ajkait sem! Azt a lelket, amelyik ilyen szédületes közelről érzi Krisztus szeretetét, senki más magáénak ne mondhassa!

A pap nőtlensége elsősorban a szentmise miatt van és viszont megtartásához is a szentmiséből fakad az erő; érdekes: amelyik vallásújító feladta a misét, ugyancsak feladta a coelibatust is — nem volna értelme, de nem is lehetne megtartani!

II. A pap a hívek szolgája, s ezért kell nőtlennek lennie.

A pap azonban nemcsak az Isten szolgája, hanem a hívek szolgája is, akiknek lelkéért tömérdeket kell dolgoznia, — s az megint megköveteli tőle, hogy nőtlen legyen. Az apostolok közül ki dolgozott a lelkekért legtöbbet, hihetetlenül sokat? Kétségkívül Szent Pál. (V. ö. Kor. I. 15, 9.) Az a Pál, akinek nem volt felesége! S a többi apostol is munkája kezdetén miért vált meg családjától? Hogy annál inkább az Úr családjáé, a híveké lehessen! S miért nem lehet a pap ma is egy valakié, feleségé és családé? Azért, hogy «mindenkinek mindene lehessen, hogy mindenkit üdvözíthessen». (V. ö. Kor. I. 9, 22.)

A papi nőtlenség a hívekért van! Az Egyház története világosan mutatja: akkor volt legjobb a nép, akkor élte a vallásos élet virágkorát, mikor a papi nőtlenség ellen a legkevesebb hiba történt. Viszont ennek az ideálnak elhomályosodása erkölcsi süllyedést s a vallásos élet hanyatlását jelentette a hívek között is.

Hogy papjaink nőtlensége valóban a hívekért van, és hogy az ő nőtlen életük mily hatással van a vallási élet erősítésére s elmélyítésére, annak bizonyítására csak két gondolatot szeretnék felhozni.

A) Az egyik: **a papi nőtlenség s a gyóntatás.**

Mint Isten szolgája, a pap bemutatja a szentmisét, s ez egészen önmegtartóztató életet követel: mint a hívek szolgája, *kiszolgáltatja a penitenciatartás szentségét, s ez megint nőtlen életet követel.*

Kell-e mondanom, mily értékünk, mily szent kincsünk nekünk, katolikusoknak, a szentgyónás! Mily eleven lelki

élet fakad nyomában! De kell-e mondanom, hogy a gyónáshoz szükséges megrendítő bizalom mennyivel könnyebben nyilvánul meg a nőtlen pap iránt! Amit az előbb a szentmiséről mondottunk, ugyanazt kell most a gyónásról mondanunk: amely vallásokban a katolicizmustól elszakadt vallásújítók feleséget adtak a papoknak, ott elvették tőlük a gyóntatást — s ez egész logikus volt.

Persze, más kérdés, hogy lehet-e azt «pap»-nak nevezni, aki se nem misézik, se nem gyóntat! Pap bűnbocsátó hatalom nélkül? Nézzük csak, mit kerestek az emberek az isteni Mesternél? Legtöbben testi segítséget, gyógyítást a betegségből. S az Úr beérte ezzel? Nem! Hanem, ha az illető nem is kérte, akkor is azt mondta neki: Menj fiam, menj leányom, *bűneid meg vannak bocsátva.*

Íme, ha a papi nőtlenség eszméjének mélyére nézünk, Szent Egyházunknak ebben az intézkedésében nem a női nem lekicsinylését, hanem ellenkezőleg ebben is *a női nem finom megbecsülését vesszük észre.* Mert mily tapintatos figyelem az az Egyház részéről, éppen a női hívek számára, hogy a nők legfinomabb lelki igényei kiszolgálására éppen olyan férfiakat rendel, akiknek a nőben nem szabad a másik nemet látniok, csak az Isten gyermekeit, csak a halhatatlan lelkeket, aki tehát a női lélek igényeit mélyebben is megértheti.

Ha a papi nőtlenségnek semmi más haszna sem volna, mint az, hogy a bűnbánat szentségét könnyebbé teszi a hívek számára, nem érné-e már ez is meg a coelibatussal járó minden áldozatot?

B) Van azonban még másik óriási értéke is s ez: **a példaadás ereje!**

a) Szent vallásunk évszázadok s ezredek meg nem szűnő tomboló orkánjai között is megalkuvás nélkül hirdette és hirdeti a VI. és IX. parancsot: a *házasság előtti teljesen tiszta élet kötelezettségét s a házasélet hűségének kötelezettségét.*

Soha még nehezebb nem volt a tisztaság erényének hófehér liliomát sértetlenül megőrizni, mint a sártól frecskelő mai világban.

Pedig tudjátok, mire volna szüksége ennek a hazának! Ifjakra, akik sértetlenül mentik át lelküket a fiatal évek erkölcsi veszélyei közt! Férfiakra, olyanokra, mint a harminc-éves háború hőse, Tilly hadvezér volt, aki 36 győztes csatája után elmondhatta: «Soha részeg nem voltam, soha nőt illetlenül nem érinttettem».

Ilyenekre volna szükségünk!

De nézzünk csak szét: mit látunk magunk körül!

Itt nyüzsögnek az álprófétáik, a jelszavak, a megtévesztő okoskodások. Jönnek a vitriolöntők, a virágot fagyasztók és rászedő okoskodásaik által tömérdek, tisztességgel küzdő ifjúnak veszik el kedvét a további küzdelemtől s taszítják a bukásba.

Mert mondjátok: Nem bársonyos virágra önt-e vitriolt, nem májusi rétre zúdít-e fagyot, aki a kemény erkölcsi harc közepén küzdő fiatalembernek fölényesen neveti arcába: «Ostobaság! Hát te tisztán akarsz élni az esküvői oltárig? Dehát az lehetetlenség! Úgy-e, a természet, a vágy, az ösztön ma is már mily erős, mily követelőző benned! És te a természet ellen akarsz tenni? Hiszen éppen ez a bűn! Amit a természet megkövetel, ami után annyira vágyódik, az csak nem lehet rossz? Azt meg kell tenni!»

És jönnek panaszra a szegény, küzdő fiatalok: «Megtartóztatás! Önuralom! Tiszta élet! — hangoztatja az Egyház. Dehát mikor az ösztönök vágya oly tüzesen tör fel! — panaszkodik egy 24 éves fiatalember. Mikor mintha nem is vér szaladgálna ereimben, hanem megolvadt láva! Hát nem erőszak ez önmagam ellen? A természet szava nem helyes-e bennem?» . . .

Ilyen jelszavakkal van telve a világ, így töpreng sok jóakaratú ember is, — és mit válaszoljunk nekik? Hiszen oly világos igazságnak látszik a mondás: «Amit a természet követel, az helytelen nem lehet, s azt megtagadni meg még kevésbbé lehet!»

Mit feleljünk nekik?

b) Először is az orvosok tapasztalatából egy érdekes tényt. *Van rá eset, hogy az emberi természet valamit követel, és az mégis ártalmas.* A typhusból lábbadozó igen éhes szokott lenni; de jaj, ha enni adnak neki: belehal! **Belehal, pedig a természet megkövetelte!** Akit haslövés ért, annak napokon át, 4—5 napon keresztül nem szabad a legkisebb ételt, egy korty vizet sem magához vennie. Akármennyire éhes, szomjas (főkép szomjas), nem szabad! Mert ha meg nem tartja, belehal. Saját háborús szolgálatom alatt is történt velem hasonló eset. Drohobyczban voltunk, a galiciai petróleumforrások mellett. Egy kapitányt hoztak haslövéssel. Az orvos nyiltan megmondta neki: «Semmit sem inni!» **De a szomjúság nagyon kínozta szegényt. Ráparancsolt a tiszti szolgájára, hogy hozzon vizet.** Az nem akart. A kapi-

tány rákiáltott . . . erre a szolga hozott is vizet . . . másnapra a kapitány meg is halt . . . *Belehalt. Pedig a természet megkívánta a vizet!*

Az állatok valóban teljes mértékben hagyatkozhatnak a természetre: ösztönükre. Amit az mond nekik, az nem lehet kárukra. A legelésző tehén nem tanult botanikát s mégsem nyúlna hozzá egyetlen mérges fűhöz sem; az ember azonban — hacsak az eszét meg nem kérdi — bizony a mérgesgombát épúgy megeszi, mint a jót. Hogy lehet ez? Úgy, hogy *az ember több, mint az állat; az emberben az ösztönnek ellenőre is van:* az ész s ezért *ösztönös vágyait az ész józan szavával kell korlátba szorítani.* Embernek lenni nem annyit jelent, mint meglevő természetes vágyaknak s erőknek szabad lefolyást adni; hanem jelent: erőinket egy nagy gondolat szerint alakítani. Embernek lenni jelent fölényes úrnak lenni az ösztönös vágyak dzsungeljében. Már engedjétek meg, ha nyiltan kimondom különös gondolatomat: az, aki minden ösztönének szó nélkül igent mond, miért szedi rá az embereket, mi címen jár két lábon s nem négykézláb?!

Ezt is felelhetném a feladott kérdésre. De ez még nem minden. Még van tovább is.

Hát mit feleljünk még?

c) Jönnek a tisztaságért küzdő ifjak, jönnek az erkölcsi csaták frontharcosai és a vérverítékező küzdelemben kifakadnak: «Hiába minden erőfeszítés: nem lehet tisztán élni az esküvői oltárig . . . az ösztönt lefogni nem lehet!» S akkor odaáll elébük *nőtlen papjuk;* «Fiam, panaszkodol, hogy nem lehet? Hát nézd: bennem hiszel! *Látod, lehet! Nemcsak az esküvői oltárig, lehet — végig!*»

Ime, az Egyház megtehetné, hogy eltörli papjai nőtlenségét — hisz nem az Úr Jézus parancsa! — de ugyanakkor eltörölné a házasság előtti tiszta élet és a hű házasélet lehetőségének egyik erős bizonyítékát és a küzködőknek egyik biztató reményforrását is. Azért is van a coelibatus, hogy az emberek előtt, a VI. parancs elleni kísértésekkel küzdő emberek előtt ott álljon ez a heroikus résütés a legyőzhetetlennek kikiáltott testi ösztönök diktatúráján.

Igen: az a vallás joggal követelheti híveitől az állapotbeli, ideiglenes önmegtartóztatást, amelyik papjaitól megköveteli az örökös önmegtartóztatást!

*

Kedves Testvéreim! Nem katolikus testvéreink sokszor értetlenül nézik, hogy a katolikus hívek mily benső tisztelet-

tel viseltetnek papjaik iránt. Nem tudják, mi lehet ennek az oka. És ennek más magyarázata nincs is, mint éppen a papi nőtlenség. A nép kiérzi azt, hogy a pap ezt az áldozatot ő érte hozza: hogy valóban egészen Istené lehessen, hogy többet törődhessék nyájával, hogy többet rendelkezésükre állhasson, hogy példát adhasson nekik. Ezt az áldozatot viszonozzák a hívek nagyszerű tiszteletükkel, s szóról-szóra beteljesítik már az életben az Úr Krisztus szavait, aki ezt mondta: «Mindaz, aki elhagyja házát, vagy fivéreit, vagy nővéreit, vagy atyját, vagy anyját, vagy feleségét, vagy gyermekeit, vagy földjeit az én nevemért, százannyit kap és az örök életet fogja örökölni». (Máté 19, 29.)

A katolikus papság nőtlensége szent hagyományunk. Disciplina, nem dogma. Az Egyház eltörülhetné. Nem hiszem, hogy valaha eltörli. Nagy kár is volna!

Ó, te boldog katolikus nép, amelynek nőtlen papjai vannak! Papok akiknek nem kell megosztaniok szívüket! Papok, akik egészen a tieid lehetnek! Papok, akiknek példája erősítőd az erkölcsi tisztaság harcában. Papok, akik szintén emberek ugyan, testből, vérből, húsból is álló emberek, akiket azonban az önként vállalt örökös tisztaság küzdelmeiben megerősít Krisztusnak a lelkükön naponként elömlő tisztaságos vére, s akiknek legkedvesebb fohásza — tudjátok: mi? — a Szent Ágnes imája.

Szent Ágnes imája!

Halljátok csak ezt a megrendítő imát, amellyel a 13 éves vértanu Ágnes állhatatosságát védte a kísértővel szemben! «Távozzál tőlem, te halál martaléka, régen eljegyeztem már magam valaki nagyobbnak; jelét fölírtam homlokomra, hogy kívüle mást, ki engem szeret, meg ne tűrjek; megőrzöm neki hűségemet, ráhagyatkozom tökéletes odaadással. Testét már eggyé tette az enyémmel, vére ajkaimon piroslik, annak vére, akinek szűz az anyja s akinek apja nőt nem ismer. Annak vagyok eljegyezve, akinek angyalok szolgálnak s kinek szépségét nap és hold csodálják. A világ bírását s az élet minden szépségét megvetem az én Uram Jézus Krisztus szerelme miatt». (Brev. Rom.)

Testvéreim! A papi nőtlenség betartása szünetlen önfegyelmezésbe, résenállásba, harcba kerül, — *de mi álljuk ezt a harcot, mert tudjuk,* **hogy nehéz küzdelmünk után végtelen jutalmunk lesz a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak örök szeretete.** Amen.

XXII.

Meg lehet-e tartani a VI. parancsot?

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Félelmetes látvány hosszú tél végén — mint pl. az idei is volt — a zajló Duna partján állani. Két oldalt emelkedik a két szilárd part, köztük pedig hömpölyög a zajló víz. Jégtábla jégtábla hátán . . . egymást taszítja, töri, morzsolja, őrli. Zörögnek, recsegnek a táblák, össze-vissza lökdösik egymást . . . Mérkőzik az erők két nagy világa: az egyik a szilárd alap, a part, a másik a zajló, zúgó folyam. Jaj annak a táblának, amelyiket parthoz dob az ár ereje! Zúzza, töri, sározza, víz alá nyomja! De még inkább jaj volna annak az embernek, aki lemerészkedik a szilárd partról és rákerülne egy ilyen jégtáblára!

Pedig ilyen zajló, zúgó áramlat sodorja magával az egész mai emberiséget is! A két szilárd kőgát a tízparancsolat két kőtáblája; főleg az Isten VI. és IX. parancsa mint két magas part emelkedik a megáradt folyam szélén, hogy posvány, fertő s malária ne árassza el az emberies élet termőföldjeit. De a folyamon zajlik a sok jégtábla: a csábító, kellemes, a modern, a könnyű jelszavak jégtáblája; az ösztönös vágyak, emésztő tüzek, filozófiák s álokoskodások jégtáblája; ezek őrlik, törik, mállasztják az emberek akaraterejét . . . Ki tud itt eléggé erős lenni?! Ki tud itt egy darabban megmaradni?! Lehet-e győztesen megállani a zajló jégtáblák fölött? *Lehet-e még ma is megtartani a VI. parancsot?*

Ez lesz témája mai beszédemnek, amellyel le akarom zárni a VI. parancsról szóló sorozatot: **Meg lehet-e ma is tartani a VI. parancsot?** Hiszen olyan fejetetején álló világban élünk! Hiszen nincs egy tapodtnyi hely, ahonnan a kísértés reánk nem zúdulna! Hiszen oly rémesen vigyorog a csábítás ezernyi arca! Lehet-e még erkölcsösen élni a mai világban is! Lehet-e még tisztán élni az oltárig s híven a sírig?

Ez a mai beszédem nagy kérdése. S a feleletem ez a rövidke mondat: Lehet, ha merünk!

Merünk? Mit merünk?
Ha merünk: **színt vallani, bízni, küzdeni.** Ime, mai beszédem hármas beosztása.

I. Merjünk színt vallani!

A) Szomorú tény, hogy a bűn mindig vakmerő s az erény félénk, bátortalan. Félénken hódol meg a mai emberiség is a nyilt erkölcstelenség kiabáló jelszavai előtt, amelyek megfertőzik a közfelfogást s akkor még csodálkozunk, hogy az erkölcstelenség diadalt ül köröttünk, és füstös lángjában oly hamar pusztulnak el fiatal lelkek, amelyek pedig a becsületes élet útján még sokáig világíthattak volna? A gyertya is addig ég szép nyugodtsággal, amíg az ég felé emelkedik lángja; ha azonban föld felé fordítjuk, egy-kettőre elégeti magát.

Sokan vannak az emberek közt, akik titkos hívei az Úr Jézusnak, csak ne kerülnének nyilvános üldözői közé! Sokan maradnának hófehér lelkek, csak ne volnának kitéve a környezet állandó csipkedésének! Sokan soha léha beszédet el nem kezdenének, soha pocsolyában lelküket meg nem fürösztenék, csak a társaságuktól való félelem ne terrorizálná őket!

Nahát, Testvéreim, a bűn terrorja ellen, a bűnösök által gyakorolt megfélemlítés ellen **bátor, színtvalló lelkeket keresünk!** Bátrakat, akiket gúny nem ijeszt! Bátrakat, akiket nagy hang meg nem szédít! Bátrakat, akikre a félénk jóakaratúak csoportja úgy kapaszkodhatnék, mint repkény a sudártölgyre! Hiszen aki ismeri a forradalmak történetét — gondoljunk akár a francia forradalomra, akár az itthoni 1918-as szörnyűségekre, — az tudja, hogy a rossz legtöbbször csak azért tud győzni, mert a jók félénkek és gyávák.

Az első követelmény tehát: *Merjünk bátran színt vallani tiszta erkölcsi felfogásunk mellett.*

Nem kell azért durváknak lennünk, nem kell gorombáskodnunk! Meg lehet elvi álláspontunkat oly finoman, oly szellemesen is védeni, mint az egyik hithirdető tette.

Afrikából utazott Európába s a hajón az ebédnél éppen egy nagyon divatosan öltözött, vagyis kevéssé felöltözött hölgy mellé került. A misszionárius kényelmetlenül érezte magát s gondolkozott a módon, hogyan lehetne udvariasan

útitársnőjét figyelmeztetni. Ebéd végén gyümölcs került az asztalra s a hölgy nagyszívesen kínálta a hithirdetőt: «Nézze, főtisztelendő úr, milyen szép ez az alma. Ezt vegye ki». «Köszönöm, asszonyom. De jobb szeretném, ha ezt az almát ön enné meg». «Miért éppen én?» — kérdi a hölgy . . . «Hát . . . igen . . . tetszik tudni . . . talán megismétlődnék, amit a Szentírás Évától mond — bizonyára emlékszik az esetre, asszonyom —, hogy amikor Éva az almába harapott, megnyíltak szemei és észrevette, hogy . . . *nincs felöltözve.*»

Mindent szóvá lehet tenni, csak kellő módon tegyük! Még azokat se sértegessük, akik lépten-nyomon sértik erkölcsi meggyőződésünket; de viszont ne legyünk gyávák s megalkuvók ott, ahol a tiszta erkölcs képviseléséről van szó.

B) Sőt tovább megyek: **necsak bátrak legyünk, hanem büszkék is!** Legyünk büszkék arra, hogy a katolikus erkölcstan *egy szebb, következetesebb, komolyabb erkölcsi jövő eljöttén dolgozik.* Mert ebben a pontban hihetetlenül következetlen a mai világ. Ma nem fognak kezet a társaságban azzal, akiről tudják, hogy a más vagyonát ellopta, — jól teszik; de ugyanakkor a legkedveltebb társaságbeli férfi lehet s hangadó szerepet vihet az, aki elrabolta a más lelkének tisztaságát, erkölcsét. Hát következetes felfogás ez? Ma, ha orvoshoz megy egy éhező egyetemi hallgató s panaszolja, hogy nagyon éhes, vagyis — tudomáynos nyelven — az önfenntartási ösztöne nyugtalan, az orvos nem fogja neki a bűnt tanácsolni s azt ajánlani, hogy lopjon; de ha panaszkodni megy, hogy ideges és fajfenntartási ösztöne nyugtalankodik, akkor a «hygienia» nevében mindjárt bűnt tanácsol neki. Hát következetes felfogás ez? Ha egy nő hamisan beszél s nem tartja be ígéreteit, barátnői faképnél hagyják; de ha harmadik, negyedik férjével él esküjét megszegő házasságtörésben, attól még lehet a társaság hangadó vezetője! Aki a más vagyonához titokban csak egyszer is hozzányúlt, az nem «úri ember», azt kinézik a társaságból; de aki a más és mások erkölcsi tisztaságát nyiltan és kérkedve és ismételten megrabolja, azért az lehet kaszinó-elnök és «comme il faut» úriember! Ha egy előkelő társaságba valaki foltos ruhában megy, rojtos nadrággal és maszatos arccal, hát kinézik onnan; de ha lelkét egészen eltorzítja is az erkölcstelen élet foltja és maszatja, az egyáltalán nem számít?! Csak az a fő, hogy külseje elegáns és ragyogó legyen! Akárcsak a borkereskedések kirakat-

jainak reklámpalackjai, amelyeket kívül a leghangzatosabb vignetták, címkék, ezüstös-aranyos pecsétek borítanak, belül azonban miazmás állott víz poshad bennük.

Nem, nem, Testvéreim! A tízparancsolatban válogatni nem lehet! Mi hisszük, hogy el fog jönni az a kor, amelyben az emberek épúgy el fogják ítélni azt, aki a VI. parancs ellen vétkezett, mint aki a VII. vagy VIII. parancs ellen tett. Mert az egyik parancs nem kötelez kevésbbé, mint a másik, vagy harmadik.

II. Merjünk bízni!

Meg lehet-e tartani a VI. parancsot? Meg, *ha merünk bízni!* Ha erős a meggyőződésünk arról, hogy az önmegtartóztató, tiszta élet lehetséges, akkor máris könnyebb a küzdelmünk. Lehetséges már azért is, mert hiszen az Úristen követeli, az az Úristen, aki legjobban ismeri az emberi szabadakarat titokzatosságait s a lélek természetes és természetfeletti erőit. De lehetséges azért is, mert — hál' Istennek! — ezernyi ezer fölemelő példa is bizonyítja.

A) «A VI. parancsot nem lehet betartani! Vannak, akik ezt bevallják, vannak, akik nagyképűen tagadják. De valójában nincs ember, aki azt betartja! **Mindenki annak ellenére él».**

Hányszor kell ezt a fölényes bölcselkedést végighallgatniok ifjainknak sokszor éppen felnőttek ajkáról! Jaj — Testvéreim — hány diadalmasan küzdő ifjúnak bénította már meg további szárnyalását az ilyen lelketlen bölcselkedés! Mint a vitriol a nyíló rózsát, úgy marja erőtlenné a küzdők lelkét a hazugság. *Igen: hazugság! Mert aki így beszél, legfeljebb arról tesz nyiltan tanuságot, hogy benne az állat valóban győzött az ember fölött!*

Jönnek fiatalok — jóakaratúak — és panaszkodnak:

«Ó igen, akarnánk mi önmegtartóztatóan élni, de hát lehet ez? Tessék szétnézni a mai világban! Nincs egyetlen ismerősöm, akiért tűzbe merném tenni a kezemet. Nem lehet» . . .

Így beszélnek sokszor a legjobb szándékúak is. Csodálkozhatunk-e, ha ilyen lemondó lelkülettel valóban el is esnek? Úgy járnak, mint egy főhadnagy járt a kapitány lovával.

Hogy az hogy járt?

Volt az egyik kapitánynak egy nagyszerű, de ideges hátaslova. Kitűnő paripa volt, csak a gőzmozdonyt nem tűrte

A gazdája semmiképen rá nem tudta bírni, hogy a vonat mellett elmenjen. A kapitánynak egy ízben hosszabb időre el kellett utaznia, s egy főhadnagyra bízta a mindennapi lovagoltatását. És — csodák csodája! — a ló minden nehézség nélkül ment el a vasút mellett. Csodálkozva kérdi este az őrmester: «Hogy csinálja azt, főhadnagy úr, hogy a ló nem makrancoskodik a vonatnál? A kapitány úrnak ez sohasem sikerült!» A főhadnagy most nagyot nézett, hogy a kapitánynak ez nem sikerült, mert eddig ezt nem is tudta. Másnap azonban már neki sem ment a dolog: elég volt az a tudat, hogy «a kapitánynak sohasem sikerült» s ő is elveszítette nyugodt idegzetét s biztos fogását.

Bizony így bukik el sok jóakaratú ifjú annak láttára, hogy hiszen másnak sem sikerült! Ne így menjünk a harcba! Hanem: *Kell, mert Krisztus akarja! Tehát meglesz!*

B) És itt szóvá kell tennem egy rendkívül káros álokoskodást. A küzdő lelkek harci kedvén s ellenállásán rengeteget ront az a teljesen téves közfelfogás, *mintha a VI. parancs által megkövetelt önmegtartóztatás lehetetlen lenne, sőt* **ártana az egészségnek.**

Minden vércseppje arcába száll az embernek a méltatlankodástól, mikor ezekről a dolgokról értesül. Mikor hallja, hogy szédülésről panaszkodó fiatalembereknek lelketlenül tudják azt a tanácsot adni, hogy áldozzák fel addig féltve őrzött tisztaságukat s akkor el fog múlni a szédülésük. Nincs a világon egyetlen orvos sem, aki le merné nyomtatni azt a véleményét, hogy az önmegtartóztató élet ártalmas az egészségre; sőt a világ legelső specialista orvosai éppen ellenkezőleg nyilatkoznak; és mégis halljuk, hogy vannak, akik magánpraxisukban egészen más tanácsokat adnak.

Ha valamelyik orvos valóban azt mondaná is neked, hogy lehetetlen az önmegtartóztató élet, és hogy ő még hosszú, évtizedes gyakorlata alatt egyetlen önmegtartóztató fiatalemberrel sem találkozott — Testvéreim! —, meg ne ijedj ettől a szótól. Persze, hogy nem találkozott! *Mert aki tiszta életet él, az nem kerül orvoshoz!* Akik odakerülnek, azok már az idegzetileg megzavartak, a csökkent ellenállásúak, azokat már a bűnből fakadt betegség viszi oda. Hogy némelyik orvosban ezek után kialakul olyan felfogás, hogy a tiszta élet lehetetlen, ezt meg tudom érteni. De szabad volna-e a krisztusi etika magasságait az orvosi várószobák mintájára leszállítani? Szabad volna-e a gyönge szeműek miatt a napot levenni az égről? Szabad volna-e a cukorbajosok miatt a finom

fehér búzalisztet elégetni s mindenkivel Graham-kenyeret etetni? Higgy nekem, fiatal testvérem, higgy a gyóntatónak, akihez bűnösök és küzködők, elesettek és győztesek egyaránt jönnek; hidd el: *a tiszta élet lehetséges! Mit? Lehetséges? Sőt: ezren és ezren élik boldogító életét s lendülnek magasba éltető erejével.*

«De a kísértés folyton sarkamban ólálkodik, soha nem hagy nyugtot!» — mondod talán. Ez más! Maga a kísértés nem bűn! Sőt annak legyőzése érdem és erény! Hiszen maga Szent Pál sem volt mentes a kísértésektől, úgy hogy ezt írja: . . . «Tövis adatott testembe, a sátán angyala, hogy arcomba üssön». (Kor. II. 2, 7.) És ha százszor jön is kísértés! És ha újra meg újra támad! Csak nem állni szóba vele!

Nagy vigasztalásul szolgálhat az ilyen küzködő lelkeknek Sienai Szent Katalin esete, akinek az elmúlt héten ültük ünnepét. Őt is valósággal elborította a kísértés; s mikor aztán ismét csend lett lelkében, panaszkodva kérdezte az Urat: «Jézusom, hol voltál, mig oly szörnyűségek kínozták szívemet?» Az Úr azt kérdezte tőle: «Tetszettek azok neked?» «Ó, dehogy!» — felelte Katalin. «Nos látod; szívedben voltam akkor is és én segítettelek, hogy ne teljék kedved a kísértésekben hanem elfordulj azoktól.»

C) De jönnek ismét mások, a szomorú, csüggedt, már elesett lelkek. Jönnek és sírnak: «Jaj, nekem ez már késő! Én már gyönge voltam! Vissza lehet-e még oda kapaszkodni, ahonnan az ember egyszer lecsúszott? **Érdemes-e még annak küzdenie, aki már összetépte a lelkét?»**

A mindig megőrzött szeplőtelenség után a legszebb lelki dísz az újra visszaszerzett tisztaság! Hiszen éppen az a szent kereszténységnek legvigasztalóbb tanítása, hogy aki megbánta gyönge pillanatait s vissza akar térni, Krisztus Urunknál tárt karokra talál. Bánatunk s gyónásunk fátyol a multra. Az Úr megbocsátó szeretete annyira tapintatos, hogy nem hánytorgatja föl a multat, ha egészen szerinte éljük a jelent s a jövőt.

Lehet, hogy valakit fiatal korának tudatlansága vitt erre a bűnre s most — érett ésszel — minden erejét megfeszítve kell küzdenie a hosszú évek bűnös szokása ellen. Lehet, hogy némelyik szinte kétségbeesve veszi észre, hogy legjobb szándékai megtörnek gyönge akaraterején és ismét meg ismét visszaesik a bűnbe, melyet egész lelkéből kerülni szeretne. Mindegy! Csak bűnben nem maradni! Csak küzdeni! Csak el nem csüggedni! Testvérek! Amíg küzdünk, jóakaratunkat

az Úr nem hagyja segítetlenül! Minden multját sirató, minden hősiesen küzdő testvéremnek nagy vigasztalására szolgálhat, amit most fogok mondani: Júdásnak nem volt semmi baja a VI. paranccsal, és — elkárhozott, mert nem akart javulni: Mária Magdolna pedig évekig élt a VI. parancs ellenére és — szent lett belőle, mert észbekapott s Krisztushoz tért!

III. Merjünk küzdeni!

Meg lehet-e ma is tartani a VI. parancsot? Meg, **ha merünk küzdeni.**

Szent Jeromos azt írja egy helyen, hogy a pogányok a szűzesség istennőjét pajzzsal és lándzsával ábrázolták. Mintha csak megérezték volna, hogy *állandó harc nélkül elvész a tisztaság erénye.* És ha már Szent Bernát azt mondhatta, hogy «az ifjúkori tisztaság vérnélküli vértanuság», jaj, mit mondana ma, amikor minden összeesküdik ellene!

A) Ha valaki azt mondja: «Lehetetlen megtartani a VI. parancsot!» — nincs igaza. De ha azt mondja: **«Ma különösen nehéz megtartani a VI. parancsot»,** — ebben már igazat adok neki. Kettős körülmény teszi nehézzé. Egyrészt a mai társadalmi élet megnyilvánulásaiból sokkal több és erősebb kísértés fakad, mint régente. Másrészt pedig ugyancsak a mai életviszonyok a házasságkötést nehezebbé teszik, és így akadályai a kérdés törvényszerű és jogos megoldásának. Igen, — Testvéreim! — nem szabad szemet húnynunk az előtt a szomorú tény előtt, hogy a mai felfordult világ ezernyi veszedelme közt növekvő ifjú, a hivatalba vagy gyárba, irodába, vagy üzletbe kényszerült kenyérkereső nő sok olyan kísértésnek van kitéve, ami azelőtt ismeretlen volt.

Ma nincs keresztény üldözés, és mégis vannak Krisztusnak vértanui. A tiszta lelkek Krisztus Urunk mai vértanui.

Akiket az őskeresztény üldözések alatt megöltek, azoknak sírjain sokszor olvassuk ezt a két szót: «*Virgo et martyr*», «szűz és vértanu». Ma nem kerül életünkbe keresztény hitünk megvallása, de véres küzdelmünkbe kerül keresztény erkölcsi tisztaságunk megőrzése; a győzteseknek, a társadalom gránitpillérjeinek írjuk hát homlokára a megtisztelő szavakat: *Virgo et martyr! Tiszta lélek és vértanu.*

B) Hát ti világot mentő új próféták, szólok hozzátok! Úgy-e beteg, sápadt, vérszegény, nyavalyás, kedvetlen, életunt a mai ember! Ezt ti is mondjátok, én is elismerem.

Dehát mi fogja meggyógyítani? Ti követeltek neki napsugarat, erdei levegőt, csillagos eget, jó kanalizációt, portalan utat . . . Helyes! Én is követelem. De mindez nem lesz elég! Nem fog meggyógyulni, ha nem adjuk ezek mellé a hit napsugarát, az erkölcs ózondús levegőjét, a vallás csillagos egét s ha a kiáradó erkölcstelenség piszkát nem tudjuk kanálisba szorítani, s az erkölcsi miazmáktól utcáinkat fertőtleníteni.

Ti követeltek mindenki számára kedves, tágas lakást, hogy ne éljenek az emberek lebujokban. Ó, igaz, hogyne követelnők ezt! De még inkább, hogy életük, szívük ne legyen förtelmes gondolatok s tettek lebuja!

Tudjátok, kikre van szükségünk? *Művészekre! A lelki élet művészeire!* A tiszta élet kialakítása s megőrzése a legszebb művészi munka. A karrarai márványtömb csak formátlan tuskó s az anyag formátlanságát a művészi munka szépsége töri meg benne; épígy az ösztönös ember formátlanságát megtöri s ihletet, erőt, szépséget, szentséget lehel belé az erkölcsi eszményekért s tisztaságért folytatott harcunk.

Tüzet hát, éltető tüzet ennek a megdermedni készülő világnak!

Tűz a tisztaság is, az a tisztátalanság is. Erő a tisztaság is, az a tisztátalanság is. Szenvedély a tisztaság is, az a tisztátalanság is, — de mily ég és föld köztük a különbség!

A tisztaság tűz, mely jellemet érlel, mint rózsát a tüző napsugár; a tisztátalanság tűz, mely életet pusztít, mint a sistergő láva. A tisztaság erő, rendezett erő, mely munkára lendít s életharcra edz; a tisztátalanság erő, féktelen erő, mely gátakat szakít, iszappal borítja az élet mezőit, s fertőbe fullasztja az élet erőit. A tisztaság, szenvedély, mely életkedvet, energiát, teremtő géniuszt, világgyőző akaratot ad; a tisztátalanság szenvedély, melytől tétlenre fonnyad a kar, szivaccsá a szív, posvánnyá a vér, rothadttá a velő. A tisztaság életet ad, a tisztátalanság nyomort áraszt. A tiszta lélek két oldalán áll az erény s az életkedv, a tisztátalan mellett az ördög meg a halál.

Mondjuk hát ki nyiltan: azokon az ifjakon, akik sértetlenül tudnak fölnevelkedni a pestissel inficiált mai erkölcsi atmoszférában, azokon, akik fehérek tudnak maradni a mai világ sarat hányó csatornavizei fölött is — ezeken épül s áll szilárdul a társadalom! Olyanok ezek, mint a velencei fönséges paloták s templomok álomországa, amely bűzhödt vizű kanálisok fölött emelkedik magasba s ejti káprázatba száza-

dok óta az embereket. Hogy állhatnak ezek a tündéri paloták aranytisztán s erősen a locsogó, ingatag kanálisok közt? Sudár facölöpök ezrei vannak leverve a vízbe, cölöpök, melyek megkövesedtek s hordozzák a paloták terheit.

Testvéreim! A tiszta életű ember az a cölöp, amelyen egyedül emelkedhetik erősen az emberi társadalom . . .

*

Beszédem végén újra fölvetem a kérdést: Meg lehet-e hát tartani ma is a VI. parancsot? Meg, ha merünk *színt vallani*, merünk *bízni* és *küzdeni*; ha merjük a romlott világba belekiáltani: *Megtartjuk, azért is!*

Ha az egész mai léha világ barbár kezekkel tördeli is a tisztaság eszményét, itt növekedik már köztünk az az új fiatal nemzedék, amely bátran kiáltja: *Mégis, azért is!*

A tisztátalanság virágjában sorvasztja el a lelket, a tisztaság feszülő energiákat fejleszt bennünk, hát: *Megtartjuk, azért is!*

A tisztátalanság kiégett lávát csinál a szívből, nyálkát a vérből, rabszolgává alacsonyít s az ösztönök láncát dobja nyakunkba; a tisztaság fegyelmezett, öntudatos, parancsoló jellemeket alkot, akik — ha mindjárt csikorgó küzdelmek árán is! — de állják, diadallal állják az Isten fiainak szent csatáját. *Hát megtartjuk azértis, s hősök leszünk!*

Utolsó szavamat ehhez az új nemzedékhez, ezekhez a hősökhöz, a tiszta élet hőseihez szeretném intézni. Fiúk, Leányok! Van hősi halál s van hősi élet, — és mi mindkettőt megbecsüljük. Megbecsüljük hősi halott egyetemistáinkat, akiknek emlékszoborművét éppen most illesztik itt templomunk falába, de nem kevésbbé becsüljük a hősi életet élő ifjainkat is.

Hősök, vérontásnélküli vértanuk, szólok hozzátok!

Hősök vagytok, ti 18—20—24 éves fiúk, akik ennek a romlást lehelő mai életnek pestises bacillus-légiói közt is tisztalelkűeknek tudtak maradni!

Hősök vagytok ti, nagy leányok, akik ennek a fenékig fertőzött mai világnak kavargó pocsolyája közt is az Úrnak fehéren illatozó liliomai tudtok maradni!

Hősök vagytok ti, egyetemisták, kollégisták, fiatal hivatalnokok, akik társaitok, társaságtok, föllebbvalóitok ellenkező példái ellenére is, a léha jelszavak zajló jégtáblái közt is a tiszta erkölcs győztesei tudtok maradni.

Hősök vagytok ti gépírólányok, üzletben, irodában, hiva-

talban alkalmazott nagy leányok, akiknek kollégáitoktól, főnökötöktől nap-nap után annyi kétértelmű viccet és nagyon is egyértelmű ajánlatokat kell meghallgatnotok; s ti tudtok mégis lelketek fehérségéért inkább zsebretenni piszkálást, mellőzést, állásvesztést, holott csak egy pontban kellene engednetek s lenne mindjárt fizetésjavítás, kinevezés, előléptetés.

És hősök vagytok mindnyájan, «akik parfümön, cigaretta-füstön s a könnyelmű szalonok párázatán keresztül is meglátjátok a füstölgő Sínai-hegyet, s az erkölcsöt gúnyoló gigerlik racslizásától nem felejtitek el az Isten szavának mennydörgését». (Prohászka.)

Testvérek! Fiúk! Lányok! Hősök vagytok! **Az Isten áldjon meg érte titeket!** Amen.

A HETEDIK
ÉS TIZEDIK PARANCSRÓL.

XXIII.

A magántulajdon védelme.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Az idei egyetemi tanévben eddig három isteni parancsot tárgyaltunk le: az ötödiket, amelyben az ember életét s a hatodikat és kilencediket, amelyekben az élet forrásait védi az Úr. De mily páratlan a mennyei Atya gondoskodása irántunk, gyermekei iránt! A még hátralévő parancsokban tovább megy és az emberies, rendezett társadalmi élet föltételeit: a magántulajdon biztonságát és az emberi szó megbízhatóságát is megvédi.

«Ne lopj!» — szól az Isten VII. parancsa (Móz. II. 20, 15.), és ez a parancs az ötödikkel együtt kedvesen hangzó két törvény még azok előtt is, akik egyébként nem nagyon követik a többieket. Még akik Istent nem tisztelik is, akik a vasárnapot sem szentelik meg, akik az erkölcsi tisztaságról hallani sem akarnak, még azok is örömmel hallják az V. és VII. parancsot, mert szeretik biztosítva látni saját életüket és saját vagyonukat.

A VII. parancs tiltja a tulajdon elvételének külső cselekedetét, a lopást; a X. parancs pedig — Más vagyonát irígykedve ne kívánjad! (Móz. II. 20, 17.) — be akarja tömni azt a forrást is, amelyből a VII. parancs elleni bűnök fakadnak s tiltja az irígykedő, másét elkívánó gondolatokat. Erről a két parancsról lesz szó a most következő beszédekben.

Ezeket a parancsokat tárgyalni korántsem oly könnyű feladat, mint ahogy az ember első tekintetre gondolná. Különös dolog ugyanis, hogy a VII. és X. parancsra előszeretettel hivatkozik az emberek két ellentétes tábora. Akiknek van vagyonuk, különös szeretettel beszélnek a «tulajdon szentségéről» és szívesen ismétlik a parancsok szavát: «Ne lopj!» «Ne irígykedjél!» De akiknek meg semmijük sincs, azok is hivatkoznak a VII. parancsra s elkeseredve mondják: «Igen, ne lopj! A magántulajdon pedig lopás: amid van, másoktól vetted el! A munkás verítékét sajtoltad ki!»

Így áll szemben a két felfogás, — hol itt az igazság?

Egy valami biztos: az Úristen nem pártoskodó! Nem áll a gazdagok pártján, ha azok keménynek a szegényekkel szemben; de nem áll a szegények mellett sem, ha azok a vagyonosok ellen jogtalanul méltatlankodnak. A krisztusi vallás ugyanakkor, amikor védi a magántulajdon jogosultságát, egyúttal kötelezettségeket is ró arra; amidőn tiltja a tulajdon elvételét, előírja annak helyes használatát is. Ezeknek a fontos és égető kérdéseknek szeretném tehát szánni a következő három szentbeszédet. *Jogos-e a magántulajdon?* — erről lesz szó a mai szentbeszédben. *Mire kötelez a magántulajdon?* — erről jövő vasárnap. *Mily veszélyei vannak a vagyonnak?* — erről mához két hétre.

Mai témánk tehát ez: Jogos-e a magántulajdon? Csoportosítsuk gondolatainkat ebbe a két pontba: **I. A magántulajdon elve az emberi természet mélyén gyökérzik! II. Miért kell hát azt mégis tételes, isteni törvénnyel is védelmezni?**

I. A magántulajdon elve az emberi természetben gyökérzik.

A) Ennek bizonyításánál elsősorban is **az emberiség történetére hivatkozhatnánk.** Más és más formában ugyan, különféle keretek közt, de alapjában megvolt a magántulajdon minden népnél, még a nomádoknál, a halászó-vadászó primitív törzseknél is. Ámde ha mindig s mindenütt megvolt, akkor ez az emberi természetből folyik; ha pedig abból folyik, akkor eltörölni lehetetlenség.

A tulajdon jogos, mint a szabadság, jogos, mint az egyéni sérthetetlenség. Hogy ez mennyire így van, és hogy még a zsiványok lelkében is él a tulajdonjog eszméje, arra nézve igen érdekes apróságot olvastam valahol.

Két tolvaj összeveszett. Azt mondja az egyik:

— Ennek az aranyórának én vagyok a jogos tulajdonosa!

— Már hogy volnál te? — mondja a másik.

— Igenis, én vagyok: mert azt én loptam és nem te!

Ime, mennyire nem lehet a tulajdonjogot az emberi gondolkodásból kitörülni!

B) Szeretném azonban a tételt kissé részletesebben is vizsgálni, s a magántulajdon jogosságát nemcsak azzal bizonyítani, hogy az emberek közt mindig megvolt, hanem azzal

is, hogy mi lenne akkor, ha nem lenne, **mily következményekkel járna a magántulajdon eltörlése.**

a) *A magántulajdon eltörlése először is megrendítené az egyéni életet.* A tulajdonszerzés lehetősége teszi könnyebbé s elviselhetőbbé a mindennapi élet nehéz munkáját. Ez képesíti az embert, hogy a pillanat szükségletein túl jövőjéről, öreg napjairól s családjáról is tudjon gondoskodni, ez serkenti állandóan a munkára, ez képesíti erényekre. Mert ki fog szorgalmasan, kitartóan dolgozni, ha nem marad az övé, amit munkájával keresett? Ki fog adakozni, ha nem lesz miből adnia? Ki fog takarékos, mértékletes lenni, ha amit megspórolt, nem marad sajátja?

Ami élelmet az ember kezébe vett és szájába vitt és szája munkájával átgyúrt, az saját testévé változik. S amit az ember kezébe vett és keze munkájával átgyúrt s verítékével öntözött, az saját tulajdonává változik.

b) *De a magántulajdon eltörlése megrendítené a családi életet is.* Mi mindenre van szüksége egy családnak! Lakás, bútor, ruha, élelem, — s mindezt a szülőknek kell megkeresniök. A szülők érzik is ezt a felelősséget s ez sarkalja őket munkára s takarékosságra; de a gyermekek is érzik, mit köszönhetnek szüleiknek, s ez neveli őket tiszteletre, engedelmességre. A családi kölcsönös szeretet s tisztelet rendülne meg, ha a magántulajdon eltörlésével az állam venné át a gondoskodást a gyermekek fölött. De az apa nemcsak a jelenről, hanem még a család jövőjéről is akar gondoskodni, valamicskét szerezni, ami halála után a családé maradjon. Ezért jól jegyezte meg valaki, hogy az atyai örökség az apának sírból kinyúló segítőeszköze. Viszont, ha nincs magántulajdon, az apa azzal a kínzó fájdalommal hal meg, hogy gyermekeit a bizonytalan jövőnek kell odadobnia.

c) *A magántulajdon a társadalmi rendnek és békének is biztosítéka, eltörlése tehát arra is veszélyt jelentene.* Hogyan? Hiszen mennyi a veszekedés, a testvéri, rokoni perpatvar a vagyon miatt! Igaz! De hát mi lenne akkor, ha az enyém s tied közti különbséget elvileg föladnók s bárki igényt emelhetne bárki holmijára!

Semmi nem teszi az embert békésebbé mások vagyonával szemben, mint ha magának is van valamije. A magyarországi kommunizmus szomorú napjai alatt jól láttuk ezt.

— Akinek két háza van, el kell venni, úgy-e, elvtárs! — izgatták a bizalmi férfiak a szegény zsellért.

— El bizony! — hagyta rá a földmíves.

— Akinek két kocsija van, el kell venni.
— El bizony!
— Akinek két sertése van, el kell venni.
— Azt nem!
— Nem?! Miért nem?
— Mert az nekem is van!

Valóban így van! A rendes, nyugodt polgári életnek biztosítói, az állam legmegbízhatóbb polgárai azok, akiknek van valamicskéjük; ha még oly kis darabka föld vagy szegényes ház köt is valakit falujához, mennyivel megbízhatóbb tagja az a nemzetnek, mint a hagyománynélküli, gyökértelen, jött-ment elemek!

Valamicske magántulajdon nélkül nincs rendezett meleg családi otthon, családi otthon nélkül meg nincs nemzet. Amerikai lapok nemrég rámutattak erre a veszedelemre. Házat kínálnak megvételre egy fiatal asszonynak. «Ugyan! Minek vennék házat? Klinikán születtem, internátusban növekedtem; a férjemet táncmulatságon ismertem meg, hotelben lakunk, vendéglőben étkezünk. Délelőtt sportolok, délután kávéházban vagyok, este színházban. Ha beteg lennék, kórházba vétetem fel magamat, halálom után meg eltemet a temetkezési vállalat . . . Mire való lenne nekem egy saját ház?! Testvéreim! Lehet-e itt nemzetfenntartó családi életről beszélni?!

d) De röviden megemlítek még egy negyedik gondolatot is. *A magántulajdon eltörlése csapás lenne a civilizációra is.* A tudomány fejlesztése pénzbe kerül, a művészetért áldozni kell, a kultúráért minden lépés óriási anyagi befektetést igényel. Ki fog törődni haladással, kultúrával, ha a mindennapi betevő falatja sincs biztosítva?

Ime, akárhogy forgatjuk a kérdést, csak ez rá a felelet: a magántulajdon elve az emberi természet mélyén gyökérzik.

II. Miért volt szükség tételes törvényre is?

A) De ha ez így van, meg kell felelni egy kérdésre, ami beszédem alatt bizonyára sok hallgatóm lelkében fölvetődött: Vajjon volt-e akkor szükség a VII. és X. parancsra? Hiszen ha a magántulajdon elve az emberi természet követelménye, és azonkívül állami törvények is őrzik a magántulajdont, kellett-e még Istennek is közbelépnie, **kellett-e lelkiismeretben is kötelezni az embert?** Hát nem elég a sok rendőr

és detektív, a börtön és elzárás, a daktiloskopia és nyomozás, a törvény tömérdek paragrafusa? Mindez nem elég? — kérdik.

És felelünk rá: Bizony mindez nem elég! És ez az egyik oka annak, hogy isteni parancs is segíti védeni ezt az egész emberiségre annyira fontos intézményt.

a) A magukra hagyatott emberi törvények elégtelensége s az isteni törvények nélkülözhetetlensége napnál fényesebben tűnik ki éppen a magántulajdon parancsa körül.

Kell törvény is a tulajdon védelmére, — de ez magában nem elég! Hiszen mennyi törvény védi azt ma is, s mégis mily szervezett rablóbandák garázdálkodnak, nemzetközi szervezetekkel, külön tolvaj- és betörőiskolákkal, próbákkal, alapszabályokkal! Tömérdek a törvény, — de nem lehet annyi, hogy az emberi gonoszságot mindenben megkösse. Ügyesek a paragrafusok, — de még ügyesebben tudnak egyesek köztük bújkálni. Sok a rendőr, — de nem jut minden hivatali szobába, pénztár mellé, elárusító asztal mellé, vásáros bódé mellé. És ezért volt szükség az Isten VII. és X. parancsában olyan törvényre, amely minden gonoszságot megköt, oly paragrafusokra, amelyek alól nincs kibúvás, oly rendőrre, aki elől nincs menekvés. Az élet telve van oly finom ravaszságokkal, hihetetlen cselfogásokkal, amelyek kisiklanak a legügyesebb törvényhozó kezéből is, amelyeket csak a lelkiismeret tiltakozására appelláló isteni törvény tud megakadályozni.

Egyetlen egy jellegzetes esetet mondok el erre nézve. Egy nagy óceánjáró kapitányáról van szó, aki minden tengerátkelésnél hatalmas összegeket keres törvénytelen úton, — és a törvénnyel mégsem lehet megfogni. Hát hogy van ez? Közismert dolog, hogy tengeri utakon a hajójegyben bentfoglaltatik a bőséges étkezés ára is. Ha aztán valaki tengeri betegséget kap s napokig nem tud étkezni, az előre befizetett árból persze nem kap vissza semmit. Már most a nevezett kapitány semmi mást nem csinál, csak ebéd és vacsora táján kissé a hullámoknak fordítja a hajót . . . az utasok nagy része kezdi magát rosszul érezni . . . nem étkezik . . . s megmarad az előre kifizetett tömérdek étel. Tiszta nyereség! Tessék ebbe törvényesen beleszólni! Utóvégre arról nem lehet tenni, hogy a tengeren hullámok is vannak!

Hát mi véd meg ilyen esetektől? És ezernyi más csalafintaságtól! Csak a Szentírás szava: «Nem tudjátok-e, hogy az igazságtalanok nem fogják bírni Isten országát?» (Kor. I. 6, 9.)

Ime, ezért van külön is szükség a VII. parancsra!

b) De ebből szeretnék mindjárt egy egészen gyakorlati megállapítást is levonni: a becsületességnek, a föltétlen megbízhatóságnak, a tisztességes üzleti felfogásnak, *szóval a rendezett társadalmi életnek legelső segítője nem a törvény paragrafusa* (amin ki lehet bújni), *nem a rendőr* (aki nem lehet mindenütt), *hanem az igazi mély vallásos lelkület.* Egy «Kis Katekizmus» többet ér, mint egy szakasz rendőr! — ezt a gondolatot szeretném mindenkivel megértetni, aki aggódik a rendezett társadalmi életért, dolgozik is érte, de a vallásos felfogás erősítését elhanyagolja, vagy maga erre egyenesen rossz példát ad.

Egész őszintén szeretnék beszélni. Lépten-nyomon betörésekről, rablásokról olvas az ember. És az olvasók elszörnyűködve csapják össze kezüket: Hová jutottunk! Micsoda elvetemült világ!

Azok is méltatlankodnak, akiknek nem volna hozzá joguk, mert most csak azt aratják, amit maguk vetettek.

Maguk vetettek? Hogyan?

Hát így:

— És te, Testvérem, annyira felháborodol ezen a tegnapi betörésen? Dehát mondd, kérlek, szoktál templomba járni, gyónni, áldozni?

— Nem szoktam. De ez az én privát ügyem! Mit érdekel ez másokat?

— De bizony érdekel! Te is, én is, meg mindnyájan részei vagyunk egy nagy szociális egésznek: egymással szolidárisak vagyunk, egymásnak példát adunk. S ha te, Testvérem, nem hiszel Istenben, nem jársz templomba s nem élsz Isten törvényei szerint, miért higyjenek a te alkalmazottaid?

— Nos? És ha ők sem hisznek? . . .

— Ha ők sem sem hisznek? . . . Akkor egy nap ezt mondják: Asszonyom, ön gazdag s mi szegények vagyunk, — miért? Ön úrnő, mi cselédek, — miért? . . . Kérem, kérem, ne tessék idegessé lenni! Ez szóról-szóra így lesz! A logika hozza magával. Mert ha nincs Isten, nincs örök élet, nincs túlvilág, akkor nincs jó és rossz sem, nincs erény és bűn sem. Akkor az a fő, hogy az életben minél többet élvezzek. Ha lehet, a magam pénzén; ha nem, hát revolverrel, álkulcscsal, hamis váltóval . . . Az ablakon sötét éjjel betör egy idegen, ismeretlen férfi: Asszonyom, sürgős szükségem van 500 pengőre . . . lesz szíves a fülbevalóját . . . egész udvariasan kérem . . . ha azonban moccanni merne . . . — s villan a revolver nikkelezett csöve . . .

Igen, így lesz . . . ha egyszer nincs Isten!

De ezzel már elérkeztünk a másik okhoz is, ami megint szükségessé tette, hogy a természeti törvényen kívül az Úristen is fölemelje szavát a magántulajdon kérdésében.

Vajjon mi ez a másik ok?

B) A magántulajdon jogos — ez ellen nem lehet tenni. A magántulajdon hasznos, — kár lenne eltörülni. De ha jogos és hasznos, akkor bele kell abba is törődnünk, hogy **bizonyos hátrányok és veszélyek is járnak vele.** S ezek ellen megerősíteni megint csak az Isten parancsa képes.

a) *A magántulajdonból bizonyos társadalmi egyenlőtlenség is következik;* a gazdagok s szegények kettős osztálya. És a szegénység mindig nyomasztó. És ezt megszüntetni nem lehet; mert ez a föld nem paradicsom, nem igazi hazánk, s minden bajt róla száműzni teljes képtelenség. A szegénységet eltörülni akkor sem tudnók, ha eltörülnők a magántulajdont, sőt a szegénység ezzel csak növekednék, mert elvesznék a munka legerősebb ösztönzője. Legfölebb megszűnnék a mai különbség a szegény és gazdag között: *mindenki* szegénnyé válnék. Így kell értenünk az Úr szavait: «Szegények mindig vannak veletek». (Máté 26, 11)

Teljes egyenlőséget a vagyoni téren épúgy nem kívánhatunk, mint ezernyi más dologban sem tudunk egyenlőek lenni. A beteg nem egyenlő az egészségessel, a vézna az erőssel, az alacsony a magassal, a tudatlan a tudóssal . . . Tehát szükség volt isteni szentesítésre is, hogy a szegényeket megmentse a zúgolódástól.

b) De szükség volt azért is, hogy a gazdagokat megmentse az önzéstől. Ez az állapot az Isten terve, tehát nem szabad ellene zúgolódnom, — de viszont, hogy a magántulajdont *jól használjam és nem önzően, az is Isten akarata, melyet teljesítenem kell.*

Az ember magától erre nem jön rá! Magától az ember önző. De még milyen önző! Nézzétek csak a kis gyermeket, amikor reszketve szorítja magához játékát, mert az az övé, és csakis az övé! Nézzétek, mily fejesen, dacosan szeretné saját önző akaratát ráerőszakolni az egész családra!

És nemcsak egyének lehetnek önzők. Azok lehetnek egész társadalmi osztályok is; lehetnek részvétlenek, keményszívűek.

A régi pogányságban egész természetesnek tartották a társadalmi osztályok önzését. Elég említenem a római szabad polgárok szívtelen kegyetlenségét rabszolgáik iránt. Vagy

említenem azt a mély megvetést, amellyel a görög klasszikus írók a «barbárokról» nyilatkoztak.

A pogány világ szemében a szegénység szégyen volt s a betegség szerencsétlenség, mely kevés részvétre talált. Még Quintilianus is, egyik legnagyobb retorikai írójuk, így nyilatkozik: «Hát le tudnád magad annyira alacsonyítani, hogy nem undorral taszítanád el magadtól a szegényt?» (Declam. 301.)

De nemcsak a régi pogányság vélekedett így a szegényről s betegről, hanem a mai is. Nem olyan régen élt a németek közt az a sziporkázó szellemességű és stílusú bölcselő (Nietzsche), aki nyiltan hirdette, hogy a gyengék, a betegek, a tehetetlenek semmi részvétet sem érdemelnek: ne segítsünk rajtuk, hanem hagyjuk őket minél előbb elpusztulni.

Nos hát most jön az Úr Jézus és hadat üzen az önzésnek. Amint Ő irántuk való részvétből páratlan önzetlenséggel életét áldozta értünk, úgy követel részvétet felebarátaink iránt is. Noblesse oblige! — mondják, a nemesi származás sok mindenre kötelez. De Krisztus Urunk óta ezt is mondhatjuk: La proprieté oblige! — a kincs, a gazdagság is kötelez.

Amióta az Úr Jézus elmondotta gyönyörű példabeszédét a dúsgazdagról s a szegény Lázárról, azóta világosan áll előttünk, mire kötelez Isten szerint a magántulajdon. És halljátok csak, mit tanított az utolsó ítéletről, amelyen majd így fog szólni az elkárhozottakhoz: «Távozzatok tőlem átkozottak, az örök tűzre, mely az ördögnek készíttetett és az ő angyalainak. Mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok nekem italt . . . mezítelen voltam és nem ruháztatok engem . . . Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek a legkisebbek közül, nekem sem cselekedtétek». (Máté 25, 41—43. 45.)

Halljátok? Amit a legkisebbnek, a legszegényebbnek, a legelhagyatottabbnak teszünk, azt Krisztusnak tesszük! Ah! Így már lehet bírni ezt a nehéz életet!

Mert tudjátok, mit jelentenek az Úr szavai? . . .

Azt, hogy minden embertársunkban Istent kell látnom és kérdeznem magamtól: «Mivel tartozom Istennek ebben a felebarátomban?» Mennyi keserűség, gyűlölet, harag eltűnnék így a föld színéről!

— Jaj, hol vagyunk még ettől! — mondod.

Bizony: hol vagyunk!? Nagyon messze! Dehát tudod mit? Kezd el egyszer mégis! Kezd el magadon! A te szűk, kis környezetedben! «Tartozom nekik valamivel» — mondd el gyakran. Sőt ne csak a családi, rokoni környezetben! «Tar-

tozom valamivel» annak a csavargó utcagyermeknek, aki biztosan el fog zülleni, de az én jó szavam talán megmentheti. «Tartozom valamivel» annak a pincelakásban sinylődő beteg anyának. «Tartozom valamivel!» Csak nyissuk ki szemünket: napjában százszor megláthatjuk, hogy mivel szolgálhatjuk Istent felebarátainkban.

Istent, — meg önmagunkat!

Magunkat is? Igen! A könyörtelenség filozófiájával szemben, tudjátok, mire hivatkozom? A mindennapi tapasztalatra. Emberek! A könyörületesség tulajdonképen saját hasznunk is; mert abban a pillanatban, amelyben a nietzschei szívtelenség valóban le tudná győzni a könyörületesség krisztusi parancsát, abban a pillanatban állati durvaság s határtalan önzés ütne tanyát az emberi szívben. Viszont mindenkor igaz marad az Úr szava: «Boldogok az irgalmasok, mert irgalmasságot nyernek». (Máté 5, 7.)

És hogy az ember ezt megértse és megvalósítsa, ezért volt szükség a természet szava mellett külön, tételes isteni törvényre is.

*

Testvéreim! Egy régi remete legendájával fogom befejezni mai beszédemet.

Az a hír szállott egy remetéről, hogy kemény tél idején is nagyszerű, zamatos szamócák érnek számára a hó alatt.

— Nosza! — szólott idősebb leányához egy anya, siess az erdőbe, hozz haza abból a szamócából!

A leány el is ment a remetéhez, aki azonban így fogadta! «Légy oly jó, előbb törd be a jégkérget és söpörd el egy kissé a havat, hogy a madárkákat megetethessem.» «Mit törődöm én a madárkákkal! Nekem a szamóca kellene» — felelt a leány. A remete erre üres kézzel hazabocsátotta.

Most az anya elküldte a másik leányát. A remete ugyanígy fogadta: «Törd be a jégkérget és söpörd el kissé a havat, hogy a madárkákat megetethessem». A leány nem sokat gondolkozott: fogta a seprőt, elkezdte söpörni a havat, egészen megfeledkezett a szamócákról, csak az éhező kis madárkákat akarta segíteni... s íme: amint söpör, csak előbukkannak ám az illatos szamócák, és vihetett belőlük, amennyit csak akart...

Mert — Testvéreim! — *mikor másokon szeretettel segítünk, saját magunk gazdagszunk, és mikor Istennek szívesen, örömmel szolgálunk, a nehéz törvények kemény kérge alatt is a béke és öröm illatozó virágait s a lelki vigasztalás zamatos gyümölcseit találjuk fakadni.* Amen.

XXIV.

A magántulajdon kötelességei.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

«Hirtelenül zaj támada az égből, olyan, mint heves szélvész zúgása s betölté az egész házat, ahol (az apostolok) ültek. Majd pedig szétoszló nyelvek jelenének meg nekik, olyanok, mint tűz s leereszkedének mindegyikükre. Ekkor mindnyájan betelének Szentlélekkel.» (Ap. Csel. 2, 2.—4.)

S azóta — az első pünkösd óta — a tűz a Szentlélekisten jelképe. S azóta — az első pünkösd óta — szent vallásunk nem szűnik meg esdekelve kérni az Urat, hogy árassza reánk a Szentlélek tüzét, hogy újjászülethessünk. S azóta mindnyájan sokszor imádkozunk azért, hogy lobbanjon lángra a világon az isteni szeretet tüze . . . Uram, tüzet adj nekünk!

Tüzet? Hát nincs elég tűz ezen a világon? A gyárakban nincs elég tűz? Kohókban, mozdonyokban, kazánokban, elektromos művekben nem izzik elég tűz? Ágyúk torkában, lángoló emberszemekben, gyűlölködő emberszívekben nem izzik elég tűz? Ott Keleten, az orosz határok mögött nem csapkod égig az égő pokol rőtvörös lángja? . . .

Ó, igen: ég az egész föld, — *de ez nem a Szentlélek tüze:* Lángbakapni készül az egész világ, de ez mindent elpusztító tűzvész lesz s nem a Szentlélek tüze. Urunk, Istenünk, Szentlélek-Úristen, fényeskedjél most előttünk, mikor a mai tüzes ünnepen, pünkösd napján megállunk a világot pusztulással fenyegető vörös lángok előtt! A te szent tüzed égjen, lobogjon bennünk, járjon át, alakítson minket; mert a Keletről surranó vörös lángoknak nem állhat ellen senki, csak a te szent tüzedtől izzó ember.

Miről lesz hát szó a mai szentbeszédben?

A mai emberiséget leginkább nyugtalanító, izgató problémáról.

A mult vasárnap rámutattam a magántulajdon jogosságára; arra, hogy a magántulajdon az emberi természet legmélyén gyökérzik, nélküle nem lehetne emberies, kultúrált

élet s hogy az Isten VII. és X. parancsa éppen ezért von védőfalat a magántulajdon köré. Ezt a témát az emberek közül sokan igen szívesen hallják. Nem tudom ép ily szívesen hallják-e a mait is: *A magántulajdon jogos ugyan, de megvannak komoly kötelességei is;* és szent vallásunk, amily bátran elítéli a tulajdont támadó theóriákat, másrészt époly bátran hangoztatja a magántulajdon kötelességeit is. Sőt ki meri azt is mondani, hogy ha ma egyik osztály lelkében oly feneketlen gyűlölet tüze ég a másik ellen, annak részben az is oka, hogy a magántulajdon megfeledkezett eme kötelességeiről.

I. **A magántulajdont elvenni nem szabad,** de II. **annak helytelen használatával lázítani sem szabad!** — íme, ez lesz az a két főgondolat, amelyet mai beszédemben ki szeretnék fejteni.

I. A magántulajdont elvenni nem szabad!

A) A VII. és X. parancs a megelégedés és a társadalmi béke parancsa. S azért oly kényes ma erről beszélni, mert a **megelégedés s a béke eltűnt a Földről.**

A katolikus Egyháznak hányszor kell hallania az emberek nagy tömegétől: «Persze! Legyünk megelégedettek! Nincs munka, nincs bér, nincs élet, nincs ruha, de azért legyünk megelégedettek? Másoknak mindenük van, mások dúskálnak, de a kereszténység csak hirdeti: legyetek megelégedettek!»... Így morajlik a néptömeg s lelketlen vezetők csak szítják elkeseredését: uszítják a magántulajdon ellen.

Ki nem látná azt a rémes szakadékot, — Testvéreim — amelyet a X. parancs elleni bűn, a mások vagyonának megkívánása roppantott a társadalmi osztályok közé? Ki nem látná, hogy az egyik társadalmi osztálynak mint szorul ökölbe keze, mint lángol gyűlölettel szeme s mint néz vérfagyasztó tekintettel arca a másik társadalmi osztály felé, a szegények a gazdagok felé, a munkások a munkaadók felé! Ki nem hallaná, mint dübörög az elégedetlenség földalatti moraja, mint rázza meg itt is, ott is a földet, mint tör ki az emésztő láva, mint ropog az emberi társadalom épülete!

B) És most jön egy nagyon komoly megállapításunk: **hogy a szegényebb néposztályok elkeseredése egészen alaptalan volna, azt — sajnos — nem lehet mondanunk.** Nem kisebb ember állapította ezt meg, mint XIII. Leó pápa!

«Kétségtelen tény — írja a pápa —, hogy napjainkban számtalan ember él nyomott és méltatlan életet. A munka lassacskán védtelenül kiszolgáltatott gazdag tulajdonosok szívtelenségének és a konkurrencia fékezetlen kapzsiságának — ezek még mind a pápa szavai a «Rerum novarum» enciklikából (1891. május 15.), — és így néhány túlgazdag ember szinte rabszolgaigát rakhatott a munkás osztályra».

Szóról-szóra ezt mondja a pápa, ez tehát nem lehet izgatás! Rémes sorsa van ma milliónyi testvérünknek! Valahol hát keresni kell az orvosságot.

C) Így vetődött fel aztán az emberek fejében egy kétségbeesett gondolat: **a kommunizmus gondolata.** «Ne legyen magántulajdon, minden bajnak az az oka! Csak a közösségnek, az államnak birtokában lehet föld vagy gyár! Elvenni mindenkitől mindent.»

Kommunizmus! Milyen vérfagyasztó emlékű szó! Mily rettegett új szó! Új szó? Dehogy új! Az Egyház ismerte 2000 évvel ezelőtt. Az őskeresztény egyházközségek kommunizmusban éltek, a kolostorok szerzetesei ma is kommunizmusban élnek, és *az Egyház mégis ellene van a gondolat továbbterjesztésének.*

Miért?

Mert ismeri az embert! Mert tudja, hogy a vagyonközösséget előnyösen lehet megvalósítani vallásos élettől izzó, kis intézményekben, egy kolostorban, ahol az apát szavára mindenki rögtön szót fogad; ahol, ha valamelyik szerzetes hibát tett, hetenként az egész ház előtt nyiltan megvallja; ahol, ha valaki ebéd alatt zörög a tányérjával, felveszi a tálat s az apát előtt térdelve eszi tovább ebédjét (mint ezt híres külföldi kolostorokban magam láttam); igen, ilyen tökéletes engedelmességgel meg lehet valósítani a kommunizmust. De képtelenség volna megvalósítani a gazdasági s kereskedelmi élet mai forrongó áradatában, nem lehet a gépek zakatolásában, nem lehet a forgalom száguldásában.

«Add el mindenedet, amid vagyon s osszad szét!» — ez csak *tanácsa* az evangéliumnak s nem *parancsa*, s ezért az Egyház, ha szerzetesei életét kommunizmusban életi is le, világi tagjai részére sohasem írja elő parancsolólag magántulajdonunk szétosztását. Sőt nyiltan hirdeti, hogy a szociális bajok kommunista orvoslása olyan orvosság, mely a betegre halált hozna: pusztulást az egyéni, családi, állami s kulturális életre egyaránt.

D) Azonban mindjárt szeretnék ehhez a mondathoz

valamit a legteljesebb nyomatékkal hozzáfűzni. Szertenézünk a világban s fájdalommal látjuk, hogy a munkások egész tömegei hidegülnek el az emberi kultúra édesanyjától, a szent kereszténységtől. Elhidegíti őket az a balhiedelem, mintha nélkülözésüknek, nyomoruknak az Egyház lenne oka a magántulajdon hirdetett tanaival.

Hát a kommunizmust, mint elvet, az Egyház elítéli; téziseit kárhoztatja; filozófiáját elveti. *Azokat is kárhoztatja, elveti, akik abban a táborban vannak?* Ó, Testvéreim! **Harcoljunk az elvekkel, de szeressük az embereket!** Szent Egyházunk ezeket a tévelygő embereket is magához akarja ölelni, mert tudja, hogy sokan közülük, akiket a nyomorúság ebbe a fölforgató táborba sodort, soha a kereszténységet mélyebben nem is ismerték.

Ó, ti munkás testvérek, ha tudnátok, hogy az Egyház legtudósabb szentje, Aquinói Szent Tamás, mily meggyőzően tanítja, hogy a nagy szegénység s a nagy gazdagság egyformán antiszociális, és hogy a közepes jólét nemcsak a nyugodt, békés állami élethez, hanem az erkölcsös élethez is szükséges! (Summa theol. 1=a 2=ae, q. 4. a. 7.)

Ó, ha ismernétek az Egyház hivatalos hittankönyvét, az ú. n. «Tridenti katekizmust», amelyet a tridenti zsinat adatott ki 1566=ban, hogy mily szigorúan beszél ez a katekizmus a VII. parancsnál nemcsak a lopás ellen, hanem a vagyon szociális kötelességeiről is és a papoknak egyenesen kötelességükké teszi, hogy a szegények segítéséről, az adakozásról «igen gyakran és ékesszólóan beszéljenek» («quod argumentum saepissime et copiosissime tractandum est»)!

Ti, munkástestvérek, akik a «kapitalisták egyházára», a «tőkét védő egyházra» oly gyűlölettel szórjátok az átkot, tudjátok ti azt, hogy az ókor despotizmusát a rabszolgaság intézményét ez az Egyház győzte le? Tudjátok ti azt, hogy a középkor nyugodt, megelégedett szociális és gazdasági rendjét ez az Egyház termelte ki? Tudjátok ti azt, hogy viszont a plutokratizmus mai uralma s a munkások mai rabszolgasága akkor kezdődött, mikor az emberiségben meggyöngült a keresztény világnézet uralma?

Ó, azoknak a szegény, félrevezetett munkástestvéreknek, akik ökölbe szorított kézzel szórják a gyűlölet átkát a kereszténység, a vallás, az Egyház ellen, ó, ezeknek, ha fülükbe kiálthatnám: Testvér! Hát miért gyűlölöd te Krisztust? Hiszen, ha fogalmad volna azokról a szociális eszményekről, erőkről, erényekről, amiket az ő vallása hirdet az emberek=

nek, abban a percben diadalmas lélekkel állanál a Krisztus-király lobogója alá.

Ne vegyétek zokon — Kedves Hallgatóim! — ha megrendül a lelkem, mikor most magam elé képzelem keresztény s magyar munkástestvéreink tízezreit, akiket téves gondolkodásuk s a lelketlen agitáció az istentagadás táborába sodort! Ó, ha ezek a testi nyomor által lelki hitetlenségbe sodort testvéreink, ha ezek a kereszténységre tüzet-pusztulást kívánó testvéreink ismernék az Úr Krisztus gyöngédségét, amellyel a szegényeket magához ölelte, ha hallották volna villámló szavait, amelyekkel a szívtelen gazdagokat ostorozta, ha együtt jártak volna Assisi Szent Ferenccel, Magyarországi Szent Erzsébettel és a keresztény karitász ezernyi más hősével, hisszük, hogy útjaik nem kereszteznék Krisztus útjait!

De az elmondottakból következik egy életbevágóan fontos tanulság is, és ennek megbeszélése alkotja mai prédikációm második részét.

Mi ez a tanuság?

II. A magántulájdonnal nem szabad lázítani!

Évek óta a kommunizmus szörnyű rémétől vöröslik az európai látóhatár. A kommunizmus rémes tévedés. De tudjátok-e, mi a tévedés? Olyan igazság, amellyel visszaélnek.

Hát akkor van valami igazság a kommunizmusban is? Van! Az, hogy mindnyájan testvérek vagyunk és ezért a magántulajdonnal testvériesebben kellene bánni!

Rettenetes az a hitközöny és vallásellenes gondolkodás, amelybe napjainkban a munkástömegek belekerültek! Az Egyház 2000 éves története sok eretnekséget, hitszakadást ért már meg; napjaink döbbenetes hittagadása ép a munkásosztály eltávozása a krisztusi hittől.

A) De ezen a fájdalmas tényen ne csak panaszkodjunk, hanem gondolkozzunk is! Tartsunk lelkiismeretvizsgálást és feleljünk őszintén a kérdésre, amelyet most föladok: **Csoda-e, ha munkástestvéreink közt ily nagy az elkeseredettség?**

a) Az Úr Jézus élete végig nagy szenvedés volt; de a Golgota órái mellett még neki is voltak napsugaras, názáreti napjai és boldog, táborhegyi órái. Hanem a mi világvárosaink tömeglakásain, Bécsben a Leopoldstadtban és az Ottakringen, Londonban a Whitechapel környékén, New-York-

ban Manchattan- és Brooklynban, Párisban a banlieu-kban, itt Pesten az Angyalföldön, Tripoliszban stb., ... ahová napsugár soha nem ér, ahol 10—15-en szoronganak egy szobában, ahol ember-, féreg-, penész-, piszok keveredik: *csoda-e, ha ebben a földi pokolban a penész megeszi, a büzhödt levegő megfojtja a vallásos élet természetfölötti virágját is?* Nem, nem, Testvéreim: az ilyen társadalmi berendezéseket sohasem védheti az Egyház! És ha embertársaink ezekből az állapotokból ki akarnak emelkedni, az ellen igazán nincs joga senkinek tiltakoznia.

Nyiltan meg kell mondanunk, hogy a kereszténységnek nem deálja a tobzódó mérhetetlen vagyon, — de a nyomorgó szegénység sem; hanem a tisztességes megélhetés! Halljátok csak, mint vélekedik erről az ószövetségi Szentírás: «Gazdagságot és szegénységet ne küldj reám, csak a megélhetéshez add meg a szükségeseket». (Péld. 30, 8.) És az Újszövetség: «Nem hoztunk semmit sem magunkkal a világra, s kétségtelen, hogy el sem vihetünk semmit; ha tehát van eledelünk s ruházatunk, elégedjünk meg velük». (Tim. I. 6, 7. s köv.) Nem a kereszténység ideálja tehát az a termelési és elosztási rend, amelyben a dolgozni akaró ember nem tud megélni. Nem keresztény az a társadalmi rend, amely mellett a férfiak 30 éves korukig sem nősülhetnek és amely mellett a családok már 2—3 gyermeknél anyagilag tönkremennek. A keresztény erkölcstan tiszta életet kíván a házasságig s erkölcsös életet a házasság alatt, — de a mai társadalmi beosztás ezt szörnyen megnehezíti. Nem a kereszténység ideálja az olyan tulajdonelosztás, mely az egyik oldalon mammutvagyonokat halmoz össze, a másik oldalon pedig tömegnyomort teremt.

b) Igaz: *minden* szegénységet, *minden* szenvedést, *minden* nélkülözést e világból teljesen kiirtani nem lehet, — *de a kiáltó nyomort enyhíteni: ezt lehet!* Mindig lesznek gazdagok és szegények, amint lesznek betegek s egészségesek, öregek s fiatalok, csunyák és szépek, gyengék és erősek, bűnösök és szentek. Ez mind igaz. Igaz, hogy az Úr Jézus is megmondotta: «Szegények mindig lesznek veletek». (Máté 26, 11.) De ezt mondta: *szegények* lesznek veletek; és nem mondta, hogy *nyomorultak lesznek, kitagadottak lesznek, éhenhalással küzködők lesznek! Ezt nem mondotta!*

Tudom, itt veszélyes vizekre került beszédem hajója; tudom, itt könnyen elragadja a szónokot a hév. Meg kell hát előre mondanom, hogy nem földi paradicsomot akarok

követelni az embereknek, mert az soha valóra nem válhatik. Akármilyen kormányzat alatt, akármilyen államformában s a földgolyó akármelyik pontján éljenek az emberek, keseredett, szegény, küzdő mindig lesz közöttük. Mindig lesz gazdag, mindig lesz szegény, mindig lesz fényűzés és lesz böjtölés, . . . ez az ember földi sorsa, melynek feszültsége csak az örök élet harmóniájában fog megoldódni.

Ez mind igaz, ezt mind elismerjük, de az is igaz, hogy vannak határok, **amiken túlmenni aztán már nem lehet!** Van határa a nyomornak, amelyen alól megszűnik az emberies és a vallásos élet lehetősége, — és saját hibáján kívül idejutni egyetlen egy szegénynek sem volna szabad; és van határa a fényűzésnek, amelyen túl már a lázítás kezdődik — s ezt tenni egyetlen egy gazdagnak sem volna szabad.

B) És itt megint egy kellemetlen és hálátlan megjegyzés tolakszik ajkamra **egyes vagyonos emberek lázító luxusáról.**

a) Az idei dermesztő télen történt itt a fővárosban, az egyik hirhedt mulatóhely előtt. Késő éjjelre jár az idő . . . ember alig látható az utcán, csak a hólapátolók csapata dolgozik, dolgozik . . . hordja a szakadatlanul hulló havat. Egyszerre csak nyílik a mulató ajtaja — kihallatszik a jazz vonító üteme — s az utcára tódul egy nem egészen tisztafejű társaság. Az egyik hölgynek furcsa ötelete támadt:

— Bácsi, toljon el az Oktogonig, — szólt egy közel dolgozó hólapátolóra s a kísérő férfi már meg is lobogtatta az ötpengőst, ha ráengedi a nőt talicskára.

Öt pengő! Egy szegény hólapátolónak! Aki egész napi munkájával négy pengőt keres! Egy pillanatra mohón néz a pénzre a didergő munkás, — azelőtt huszártiszt volt! — de a következő percben kihúzza magát, s kemény a szava, mint a jég, amikor feleli:

— Én, kérem, csak havat talicskázom, — *de szemetet nem!* . . .

Hát hiszen jól tudom, hogy a luxusból is sok ezren meg ezren élnek. Jól tudom, hogy a világ tarkaságát nem lehet uniformizálni, hogy nem lehet az egész világból egyetlen nagy kolostort csinálni. A márványtermeket nem szabad elítélnünk, de csak akkor, ha előbb van minden embernek tisztességes lakása. A kaviáros és fecskefészkes kirakatot nem kifogásoljuk, a pezsgődurrogás és báli selyemruha nem bántó, de csak akkor, ha legalább kenyere és daróca van minden embertársunknak.

b) Pedig a mai ember lelkében e pontban egészen érthetetlen ellenmondás fejlődött ki. Az imént locsolták az aszfaltot s nagy patkócsattogással erőlködik rajta a szeneskocsiba fogott két muraközi ló. Az egyik elcsúszik s elterül az út közepén. Nosza, egy perc mulva sűrű embergyűrű veszi körül! Tanácsolnak, segítenek, sajnálkoznak: «Szegény állat!» ... «Fogják már meg!» ... «Tegyék már azt a pokrócot alá!» ... És ugyanakkor sápadt, beesett arcú anya, kis csecsemővel karján, ott áll a sarkon ... és nincs senki, senki, aki észrevegye, aki megszánja, aki megsegítse!

Hadirokkanttal van telve Európa, nem tudnak rajtuk kellően segíteni, — s akkor a németeknél bizottság alakul a háborúban elesett lovak emlékművének felállítására! Hát nem fejetetején jár ez a világ?! Emberek s gyermekek sápadtak az éhségtől s akkor vannak, akik selyempincsiket etetnek válogatott nyalánkságokkal, fésülik, parfümözik, ágyba fektetik.

Nem az a baj, hogy a kutyákat is szeretjük, hanem az, hogy az emberek helyett is azokat szeretjük. Németországban százezrek vannak lakás nélkül s három millió ember munka nélkül, — és a «Kölni Állatbarátok Egyesülete» (Bund der Kölner Tierfreunde) nem ismer sürgősebb feladatot, mint házat építeni a gazdátlan kutyák és macskák számára!

New-Yorkban egy hotel 31. emeletének szobáit kizárólag kutyák számára rendezték be, amelyben ápolók s ápolónők sürögnek a kutyák körül! Hotel, amelyben két külön konyhán főzik az állatorvos által előírt diétás kosztot a gyönge gyomrú kutyáknak! Hotel, amelyben minden kutyaszoba a lakója «egyéniségének» megfelelően van berendezve: a japáni kutyák részére tarka japán-selyemmel bevont falak ... és így tovább ... Hát ez nem izgatás, Testvéreim?

És nem izgatás az ugyancsak newyorki «kutya-macska kozmetikai intézet», ahol egy kutya-fejmosás 4 dollárba kerül, egy pedikürözés 2 dollárba, frizirozás 2 dollárba, szemöldöktépés 1 dollárba, tartós ondolálás 15 dollárba, soványító kúra 50 dollárba! Hát nem fejetetején áll ez a világ?!

Csak nemrég írta meg egy berlini estilap, hogy az egyik színésznő a kis kutyájának egész arany fogsort csináltatott, Sőt kép is volt a hír mellett: amint a színésznő fölnyitja az aranyfogas kutya száját. És ez történik oly időben, amikor

a nyomor óriási méreteket ölt! A kutyának aranyfoga van s vannak gyermekek, akik az éhségtől már sírni sem tudnak, csak nyöszörögnek! A kutyának aranyfoga van, s elkeseredett családapák hasztalan járnak a kenyér után! Ez a kutya olyan módban él, ami sok éhező gyermeknek földi mennyországot jelentene. Nohát, Testvéreim: a magántulajdont az Isten VII. és X. törvénye védi; de ha vannak emberek, akik nem tudnak a pénzükkel mit csinálni, akik inkább dobják ki a kutyák aranyfogára, mintsem az emberi nyomorúságot enyhítenék vele, — nem ez már nem a X. parancs szelleme, ez nem az Isten akarata, ez a keresztény érzületnek lábbal taposása!

És ezt meg kell mondanom akkor is, ha nagyon kellemetlenül hangzik, és ha egyesek megütköznek is rajta. Talán majd jönnek a neheztelések: «Kérem, ez politikai beszéd volt». Nem, nem: a szószéken nem szabad politizálni, — de szabad és kell az Úr Jézus hamisítatlan tanítását hirdetni. Kell akkor is, ha egyesek fülét bántja. Épp arra való az Egyház, hogy ha az Úrnak egyik-másik tanítása elhomályosodik, kötelességeiket ismét lelkiismeretébe hozza az embereknek.

*

Testvéreim! 1923-ban több mint 100 bíbornok és püspök aláírásával kérvényt adtak be a pápához, hogy rendeljen egy új ünnepet: *a munkás Krisztus-ünnepét*. 1927-ben megismételték a kérést: már 500-nál több bíbornok és püspök aláírásával . . . A gondolat egyre erősbödik, érlelődik. S egyszer — hiszem — megjelenik a pápa rendelete, mely megajándékoz minket a kívánt új ünneppel: *a munkás Krisztus-ünnepével*.

Mily nagyszerű esemény lesz az, s mily fönséges útmutatás a társadalmi kérdés megoldása felé! Megpróbálták már úgy megoldani, hogy «Krisztus volt az első szocialista», «Krisztus az első kommunista», «Krisztus a leghíresebb proletár» . . . Ó, nem, nem itt a megoldás! Ne Krisztust alacsonyítsuk proletárrá, hanem a proletárt emeljük Krisztushoz! «A munkás Krisztus-ünnepe» hirdetni fogja, hogy a munka szent és emberhez méltó; és hogy az ember nem érezheti magára megalázónak azt a munkát, amelytől maga az Istenfia sem húzódott; de viszont a munkaadó is testvérét lássa a munkásban, akinek joga van a megélhetéshez, tisztességes, emberies élethez.

S akkor majd kialszik a tűz, mely a keleti határok felől egy évtized óta oly félelmetesen lobog! Akkor majd lelohadnak a vöörs kommunista lángok, mert nem lesz mi táplálja őket. A kazánokban ugyan lobogni fog a láng, kohókban, gyárakban, olvasztókban s dolgos emberek szemében égni fog a tűz, — de ez már nem a rombolásé lesz, *ez mind az alkotó munka tüze lesz*. Mert munkáson s munkaadón egyaránt elömlik a Szentlélek tüze, a békesség, megértés s igazságosság Lelkének ereje . . .

Remegjen ki hát mai pünkösdi imánkból a jövőjéért aggódó embersiég szava:

«*Áraszd reánk Szentlelkedet s újjászületünk és megújítod Föld színét!*» Amen.

XXV.

A magántulajdon veszélyei.

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Két utas állott egykor a Vezúv tetején, két jóbarát. Gondtalan gyönyörködéssel nézték a fönséges tájat, a kék eget, a kacagó napsugarat. Eszükbe sem jutott, hogy lábuk alatt, a föld mélyén, izzó láva sistereg, feszül fölfelé s vörös lángok készülnek átrepeszteni a vékony földkérget . . .

Mennyi magáról megfeledkezett ember éli tékozó életét napjainkban is, akiknek oda kellene kiáltani a mult vasárnapi beszéd figyelmeztetését: Ti csak kacagtok, táncoltok, mulattok, tapsoltok, s alattatok morajlik a föld mélye!

Szent vallásunk vállalkozik erre a hálátlan feladatra. Odakiáltja a gazdagok felé: «Testvérek! Vigyázzatok! A pénz ne legyen istenetek, se poklotok!» És odakiáltja a munkába elmerülő szegényeknek is: «Testvérek! Vigyázzatok! A pénzhajszolás ne legyen istenetek, se poklotok!»

Magántulajdon nélkül nincs emberi társadalom; de viszont a tulajdon gazdagnak-szegénynek egyformán veszedelmévé is válhatik. Van erre egy találó közmondás, amelynek néhány szavában bentfoglaltatik a mai prédikációm témája is: «Nyugtalanít a kincs, akár van, akár nincs».

Akinek van vagyona, nyugtalanul alszik, mert fél, hogy ellopják, vagy elveszti értékét; akinek meg semmije sincs, az meg azért alszik nyugtalanul, mert nem tudja, miből él meg holnap.

«Az az átkozott pénz!» — halljuk lépten-nyomon az emberek kifakadásait, mikor valami megdöbbentő gonosztettről értesülnek. «Mindennek az az átkozott pénz volt az oka!» S vajjon igaza van-e ennek a kifejezésnek? Úgy látszik: igen. Mint esti fény a keringő lepkéket, úgy húzza az arany fénye is magához az embereket s épily könnyen pörköli is meg őket.

«Az az átkozott pénz!» Pedig nem a pénz magában, nem a magántulajdon a rossz, hanem annak féktelen hajszolása s az azzal folytatott visszaélés. Mert a pénz lehet áldás, de

lehet átok is! Lehet orvosság, de méreg is! Fakaszthat örömet, de könnyet is!

Hát kire veszedelem a pénz? Kit igáz le a pénz? Mindenkit, aki maga nem tudja a pénzt leigázni, aki nem tudja engedelmes szolgájává tenni.

A magántulajdon jogos, hasznos, szükséges; erről volt szó az előbbi két beszédemben. De a vagyon veszedelmes is, — s erre akarok rámutatni a mai alkalommal.

I. **Mik a vagyon veszedelmei, s II. hogyan kell ezeket elkerülni,** — ez lesz a mai beszédem két főkérdése.

I. Mik a vagyon veszedelmei?

A vagyon veszedelme az, hogy szívtelenné, önzővé, kegyetlenné tehet úgy magunkkal, mint felebarátainkkal szemben.

A) **A vagyon szívtelenné tehet önmagunkkal szemben.** «Mily nehezen jutnak Isten országába, akiknek sok birtokuk vagyon!» (Márk 10, 23.) — mondotta egyszer az Úr s szavait napról-napra látjuk igazolva azokon, akiknek minden nemesebb törekvése, minden vallásos gondolata, egész lelki élete megfullad a földi jólét ezernyi kényelmében!

Csak nézzétek mily kegyetlenné válik saját lelkével szemben, örök életre hivatott halhatatlan lelkével szemben az, akit egyszer rabul ejt a pénz zsarnoki hatalma!

Mint halálos láz lepi meg a mai emberek lelkét a pénzszerzés vágya. Pénzt! Minél több pénzt! Gazdagnak lenni — ha mindjárt a becsület árán is! Gazdagnak lenni — minél kevesebb munkával! Az egyik a hazárdjátékon próbálja, a másik sorsjátékon, a harmadik a börzén spekulál. És spekulál nemcsak a saját vagyonával, hanem kölcsönzött pénzzel is, más pénzével is.

A pénz zsarnoki hatalma! Nézd a nyugtalan, örökké aggódó, álmatlan, dúsgazdag zsugorit, akinek folyton arra kell gondolnia, mikor lopják meg kincsétől. Nézd a világbankok páncéltermeinek várrendszerét: a száz mázsás acélajtókat, a villamos készülékek, jelzőcsengők, betonalapzatok bonyolult védelmi szerkezetét! «Nyugtalanit a kincs, akár van, akár nincs.»

A pénz zsarnoki hatalma! Nézd a kimeredt szemet, nézd a feszülő idegzetet, nézd a lüktető halántékot, amint a montecarlói roulettebank asztalai mellett ott ülnek a pénz hajszolói!

A pénz zsarnoki hatalma! Nézd a gyilkos gyermeket, aki

szüleinek megölt holttestén keresztül jut el azok pénzszekrényéhez!

Rettenetes annak sorsa, akit megkapott a pénz ördöge! Ahol pénzt szagol, megszűnik előtte minden más tekintet: elfelejt becsületet s lelket, adott szót, igazmondást, kötelességet s részvétet, barátot, családot, hazát, mindent! A pénzért hazuggá válik s esküszegővé. A pénzért feláldozza családja becsületét, gyermekei jövőjét. A pénzért nem nézi, hány tönkretett szegény átka hull reá, hány megromlott lélek roppan össze. A pénzért elárulja Krisztusát, mint Júdás tette, mikor a zsidó főpapokhoz így szólt: «Mit fogtok nekem adni, ha én őt kezetekbe adom?» (Máté 26, 15.)

«Non olet», «nincs szaga», — mondták a pogányok a pénzről; dehát ma is ezt mondják: ha a legmélyebb erkölcsi kloakákból jön is, nem érezni meg rajta! Nem érezni rajta az elnyomottak könnyét, nem látni meg az öngyilkosok hozzátapadt vérét!

Mily szóról-szóra teljesednek az ilyen emberekben az Úr szavai: «Egy szolga nem szolgálhat két úrnak; mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak». (Luk. 16, 13.) És Szent Pál szavai: «Akik gazdagok akarnak lenni, kísértésbe esnek, az ördög kelepcéjébe, sok haszontalan és káros kívánságba, melyek pusztulásba s romlásba döntik az embert. Minden bajnak gyökere ugyanis a kapzsiság: ahhoz szegődve, jónéhányan eltévelyedtek a hittől és sok gyötrelembe verték magukat.» (Tim. I. 6, 9. s köv.)

A pénz zsarnoki hatalma! Az 1926-os nemzetközi eucharisztikus kongresszus alkalmával Chicagóban voltam. Utunk New-Yorkon vezetett keresztül. Chicagó: három millió lakos! New-York: hét millió lakos! Mit lehetne az európainak mondani erről a Babylonról? Van annak fogalma, mi a lárma, aki mellett nem dübörögtek az amerikai autóbuszok, aki fölött nem csikorgott az amerikai villamosok légiója? Van annak fogalma, mi az a nagyvárosi levegő, akit el nem borított az amerikai utca benzingáz felhője? Van annak fogalma, mily lélekvesztés folyik itt a három millió, a hét millió ember közt, akiket gépek s kőrengetegek közé szorított a pénz hajszolása, s akik, mikor lihegve-fuldokolva rohannak az élet után, ami nem élet, elvesztik azt a másik életet, ami egyedül volna élet!

A pénz zsarnoki hatalma! Az ember szinte úgy érzi, hogy

mellette áll a sátán és királyi gesztussal mutat végig: Látod! Ez az én birodalmam! Ezek mind az enyéim! Ami célt csak elébük tűzök, mind rohannak utána! Úgy irányítom őket, ahogy akarom! Csak megcsillogtatom előttük az aranyat, s enyém a szívük, enyém a lépésük, enyém a nappaluk=éjjelük, enyém az erkölcsük, enyém a lelkük.

Ó, — Testvéreim! — kell a vagyon, kell a tőke, kell a magántulajdon, mert az emberi élet a földön az anyagba beágyazva folyik le. De halljuk meg a szent kereszténység kiáltó, aggódó szavát: Vigyázzatok, hogy a vagyon szívtelenné ne tegyen saját magatokkal, saját lelketekkel szemben!

De vigyázzatok, hogy a vagyon szívtelenné ne tegyen felebarátainkkal szemben sem.

Mert ez egy újabb veszedelme a vagyonnak s erről ismét részletesen kell beszélnem.

B) **A vagyon szívtelenné és szeretetlenné tehet felebarátainkkal szemben is.**

a) *A vagyon szívtelenné tehet.*

Ha két hajó találkozik éjjel a tengeren, árboclámpájukkal ismeretlenül is köszöntik egymást, csak két ember tud szívtelenül, észrevétlenül elmenni egymás mellett az élet sötét tengerén.

Hányan járnak úgy, mint az a meggazdagodott szegény, aki jómódjában többé senkit meg nem ismert, senkit meg nem látott. Akkor eljött hozzá egy régi barátja és így szólt neki:

— Nézz csak ki az ablakon, mit látsz?

— Sok=sok embert . . . ide=oda járnak . . .

— No most nézz ebbe a tükörbe, mit látsz?

— Csak magamat.

— És tudod=e, miért nem látsz meg ezen át senkit, csak magadat? Emiatt a kis ezüstréteg miatt, ami a tükörre van kenve. Az ezüst nem engedi, hogy másokat is meglásson . . .

Bizony az ezüst! Meg az arany! Meg az elbizakodott jólét! Az tesz önzővé és szívtelenné, vakká és süketté!

Hiszen, ha nem tenné süketté az embereket, meg kellene hallaniok Szent Jakab apostol szavait, amelyekkel az utolsó ítéletről szól: «Gazdagságtok megrothadt, ruháitokat megemésztette a moly. Aranyotok és ezüstötök megrozsdásodott és rozsdája bizonyság lesz ellenetek és megemészti testeteket, mint a tűz. Haragot gyüjtöttetek magatoknak az utolsó napokra . . . Lakmároztatok a földön és bujaságban hízlaltátok szíveteket a megölés napjára». (Jak. 5, 2—5.)

b) *És a vagyon szeretetlenné is tehet.*

Ki nem látott még családokat, rokonokat, akik a legteljesebb egyetértésben éltek, szerették egymást, kedvesek voltak egymáshoz, míg vagyoni kérdés szóba nem jött. De mihelyt osztozkodni kell a legkisebb örökségen is, legjobb ismerősök összevesznek, gyermek kizavarja apját, testvér halálos ellenségévé lesz testvérének.

Micsoda szörnyű gondolat, és mégis teljesen igaz: Nemcsak a puskapor tud robbantani, — tud az arany is!

Tudjátok, hogy találták fel a puskaport? Egy alchimista fedezte fel véletlenül a XIV. században. Mint abban a korban annyian, ő is a megoldatlan alchimista-problémákkal foglalkozott: hogyan lehetne mesterségesen aranyat előállítani. Egy mozsárban salétromot, ként és szenet kevert össze s követ tett rá. Valahonnan beleesett egy szikra és a kő fölrepült a mennyezetig: a puskapor fel volt találva!

Aranykeresés közben, pénzhajszolás közben, mint robbannak szét ma is családi tűzhelyek, rokoni kötelékek, régi barátságok! Mennyi szomorú igazság rejlik egy öreg közjegyző szavaiban: Hosszú éveken át volt dolgom az emberekkel s azt láttam, hogy mihelyt pénzről van szó, megszűnik a testvéri szeretet, a szülői szeretet, az istenszeretet. A pénz szétszakít minden köteléket művelt vagy műveletlen osztályoknál egyformán!...

II. Hogyan lehet elkerülni a vagyon veszedelmeit?

Dehát akkor, ha így áll a dolog, szinte magától vetődik fel a gondolat: Mégis csak el kellene törülni a magántulajdont! Ha annyi veszedelemmel van összekötve, nem volna-e helyesebb gyökerestül kioperálni az emberi társadalom szervezetéből?

Csak vigyázzunk, Testvérek! Magántulajdon nélkül nincs emberies élet. Ebbe az operációba tehát biztosan belehalna a beteg! Ne a beteget öljük meg, hanem védekezzünk a veszedelem ellen.

Védekezzünk? Hogyan? Hát úgy, hogy mindkét fél — szegény és jómódú, munkás és munkaadó — valósítsa meg a szent kereszténység két nagy eszméjét. Melyiket? A magántulajdon jogos ugyan, de a jog mellé *szeretetet és szociális gondolkodást is kell adni!*

A) Jog mellé szeretetet! Mi oldja meg a mai társadalom égető kérdéseit? A jog vagy a szeretet? A jog egyedül

nem, mert — ehhez túl kemény. A szeretet magában szintén nem, mert — ehhez túl gyönge. Hanem : a *kettő együtt*. A jog magában nem elég, mert a jognál mindenki természetszerűleg elsősorban saját magára néz, a jog tehát inkább elválasztja az egyéneket. De egyesíti a szeretet. S ezért az Úr Jézus főparancsa egyúttal minden társadalmi rendnek is alaptörvénye: «Szeresd felebarátodat, mint önmagadat».

a) És éppen ez a szent kereszténységnek legmélyebb szociális jelentősége, hogy *a bajok gyökerét tudja* — s egyedül csak ő tudja — *orvosolni*. A vagyon önzővé tesz, a kereszténység meg résztvevővé. Az Úr Krisztus nem pártoké, nem programmoké, nem társadalmi osztályoké — mindenkié! A társadalmi bajokat nem úgy akarja megoldani, hogy a betegség szimptómáit gyógyítja: a forrást akarja betömni. Nem a gyárat, az üzemet, a bányát, a gépet akarja szocializálni — ez a betegség fölületes kezelése s a beteg megölése lenne, — hanem szocializálja, testvérré teszi, jóvá, nemessé, szeretetteljessé teszi az embert: a férjet feleségéhez, a gyermekeit szüleihez, a munkaadót a munkáshoz, az urat cselédjéhez. Ki nem látná — Testvéreim! — hogy abban a pillanatban megoldódnék a szociális kérdés, mihelyt ez az igazi krisztusi szeretet valóban úrrá válnék a lelkek fölött.

b) Az igazi krisztusi felebaráti szeretetről beszélek. Mert *van e világiasodott jótékonykodás is*, ami azonban csak árnyéka a felebaráti szeretetnek.

Amihez hozzányúl a mai világ, mindjárt letörli természetfölötti hamvát, szépségét. Ez lett sorsa a modern jótékonykodásnak is, amely a caritast hedonizmussal s egoizmussal próbálja egyesíteni. A kereszténység azt hirdeti, hogy a felebarát megsegítése szent ügy, jelentsen az tehát legalább némi lemondást, némi önmegtagadást s sok finom tapintatot. Ma azonban a «jótékony cél» sokszor csak ürügy arra, hogy tobzódó élvezetekre s mulatozásra jőjjenek össze az emberek és hiányos öltözékben reggelig duhajkodva a teljesített felebaráti szeretet hamis öntudatával térjenek nyugovóra. Ezekből a jótékony mulatságokból a szegényeknek alig jut valami, a bevételt jórészt elnyelik a rendezés költségei; és mily hatást válthat ki bennük az a tudat, hogy ily fényűző tékozlás árán jutnak az asztal alá hulló morzsákhoz! Engedjétek meg, hogy kimondjam: Ez nem jótékonykodás, nem, — hanem a szegények legdurvább inzultálása!

c) Megmondjam hát, *mi az igazi jótékonykodás?* Valamiről lemondani, egy kis önmegtagadást végezni, egyik-másik

kedvenc vágyunkat ki nem elégíteni s amit így megtakarí-tottunk — saját önzésünkön, saját vágyainkon vett diadal által! — azt aztán csendben odaadni úgy, hogy a balkéz se tudja, mit tesz a jobb! Ez a keresztény jótékonyság szelleme!

Tudni, amit a költő mond:

> Egy szó, egy mosoly, egyetlen tekintet
> mennyi jóillatú olajat hinthet!
> Az élet mázsasúlya milyen könnyed,
> ha testvért lel a mosolyod, a könnyed.
>
> *(Lendvai.)*

Nézzétek meg, aki hiúságból tesz jót, s nézzétek, aki Istenért tesz jót!

Monte-Carlóban a híres játéktermek bejáratánál persely áll a szegények részére. Mikor a perselyt felbontották, egy egész évi eredmény gyanánt benne találtak: 4 frankot, 2 gombot és egy puder-ecsetet! És nézzétek meg templo-mainkban a tömött Szent Antal perselyt, amelyet minden héten felbontanak! Honnan ez a nagy különbség? Onnan, hogy sokan tesznek ugyan jót, de csak az érzi a jótett túlvilági áldásait, aki Istenben hisz, s a túlvilágban is.

Megsegítettél egy árvát, jót tettél egy nélkülözővel, — s nem tud róla senki, talán még maga az illető sem. És a világ forog tovább, tülkölnek az autók, sípolnak a gyár-szirénák, rohannak a küzködő emberek, — de te minderre az utcai lármára úgy tekintesz, mint valami messzi képre, mint árnyékra, mert *te már belekóstoltál a másvilágba, a te jóságod megéreztette veled, hogy van más világ is, mint ez a rohanó, tülekedő, földi zűrzavar.*

Ime, a kereszténységtől igazi résztvevő gondolkodást tanulunk!

B) De **az igazi szociális gondolkodást,** minden embertársunk megbecsülését, megint csak a keresztény-ségtől tanuljuk.

Mert az igazi szociális érzéstől, ettől a legtipikusabb keresztény gondolattól bizony még sok ember ugyan messze van! Messze még akkor is, mikor a külső látszat azt mutatja, mintha valóban együttérezne a szegényekkel.

Megyünk a Budakeszi-út szép, árnyas fái alatt kis levegőt szívni . . . Egyszer csak autó zakatol mögöttünk . . . hátra-nézünk . . . már el is surrant mellettünk. Hangosan nevető emberek ültek benne, akik fölényesen rohantak tova s ha esős az idő, nyakig csaptak sárral, ha meg száraz, öt percig nyelem utánuk a port.

Nohát! Ez a szociális világ?! — tör ki belőlünk a méltatlankodás. Mily önző a mai ember!

Úgy-e, mindnyájan így bosszankodnánk magunkban. Pedig nem árt egy kissé mélyebben is elgondolkodnunk: Igazán a szociális érzésünk méltatlankodik-e most bennünk, vagy inkább csak az a keserűség, hogy *nem mi ülünk abban az autóban?!* És ha véletlenül nekünk tellenék autóra, nem ülnénk-e benne talán még nagyobb fölénnyel s nem szorítanók-e árok partjára a mellettünk gyalogjárókat?

Mondjak hát példát az igazi, a keresztény szociális gondolkodásra? Figyeljétek meg ezt a másik esetet, ezt az egész kis semmiséget. Előkelő család kerti teára látta vendégül ismerőseit. Az uzsonna vége felé az egyik hölgy — egész csendben, hogy a többiek észre sem vették — szépen összerakta a csészéket, hogy a felszolgáló cseléd munkáján könnyítsen. Ennyi az egész! Jön a cseléd az edényekért . . . s valami nagyszerű meglepetés az arcán! Ismeretlen meleg ömlik el lelkén: nincs az a borravaló, amelynek ennyire örült volna! Pedig hát mi történt itt? Semmi nagy dolog. Nem hangzott el szónoklat szociális kérdésekről, béremelésről, nyolcórai munkaidőről, — csak egy finom lélek érintett egy másik emberi lelket s nyomán nem szúrt többé annyira a tövis, s enyhült a feszültség, melyet a földi élet elkerülhetetlen beosztása hoz magával. Ime, ez keresztény szociális-gondolkodás!

Mikor egy előkelő japán nő a szállodába valami megbízást ad a messenger boy-nak, meghajtja magát a boy előtt, hogy megbecsülje a munkát és kiegyenlítse a különbséget. Nohát! Mennyire illenék ez hozzánk, az Úr Krisztus szellemèhez, ahhoz a Krisztushoz, aki az utolsó vacsorán letérdelt apostolai elé, hogy megmossa lábukat. A lábmosás szertartása ma is megvan nálunk, — sajnos: csak egyszer egy évben, Nagycsütörtökön, az is csak a templomban. Csak vigyük ki a lábmosás krisztusi példájának szellemét az életbe, s ez töltsön el minket, mikor a hordár a kufferunkat viszi, mikor a pincér fölszolgál, mikor a cseléd a cipőnket tisztítja. Mennyivel kevesebb feszültség remegne a lelkekben, mennyivel kevesebb forradalmi láz, ha é etünk ily apróságait is a krisztusi példaadás szelleme töltené be!

*

Kedves Testvéreim! A pénz veszélyeiről szólott a mai beszéd: egészen stílszerű lesz, ha a pénzhajszoló Amerikából veszem hozzá a befejező példát.

Egy beteg amerikai férfit vizsgál az orvos. Odahajlik oldalához, erősen hallgatódzik, majd fejcsóválva mondja:

— A szívverését akarnám megfigyelni, de nem hallok semmit.

— Ja? — mondja a beteg. — Akkor előbb el kell vennem a pénztárcámat: a dollárokon nem hallatszik keresztül a szívverés!

Bizony nem, Testvérek! De arra való az Isten VII. és X. parancsa, hogy megerősítse a szegényekkel együttérző, résztvevő szív dobogását. A keresztény felfogás szerint az ember nem tulajdonosa vagyonának, hanem csak kezelője. Felelős kezelője! Mert egy napon mindnyájunknak azt mondja az Úr: «Adj számot sáfárságodról, mert tovább nem lehetsz az én sáfárom». (Luk. 16, 2.)

És — jaj! — miről fogunk számot adni! Arról, hogy hány zsúr volt nálunk s hány házi bál? Arról, hogy hány ezer pengőbe került a prémes bundánk és mennyibe a Minerva-autónk? Hát nem félsz üres tenyérrel kerülni az Úr elé? Az elé az Úr elé, aki oly világosan megmondotta: «Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?» (Máté 16, 26.)

Beszédem elején azt mondtam: «Nyugtalanít a kincs, akár van, akár nincs».

Most megfordítom e mondást: «*Üdvözítsen a kincs, akár van, akár nincs!*» Ha nincs, elnyerhetem a türelemmel viselt szegény, de becsületes élet jutalmát; ha van, segítő, résztvevő szeretettel szerezhetek barátokat, hogy halálom után «befogadjanak az örök hajlékba». (Luk. 16, 9.)

«Ante foras Gehennae stat misericordia» — mondja Szent Ágoston: «a pokol kapui előtt áll az irgalmasság». Ott áll s nem engedi odajutni azokat, akiket a földről jól ismer, akik irgalmasok voltak.

Testvérek! Értsük meg hát mindnyájan a mai szentbeszéd tanuságát, amelyet a költő szavaival foglalok össze:

Emberek élnek s arcukon árnyék remeg,
S az út szélén kinyujtják lankadt karjukat.
Megfogni csendben egy kinyujtott bús kezet:
Van-e szebb, testvér, van-e szebb?

Hervadt szemekben néha néma könny rezeg,
S az úton sokszor gyermekek sóhajtanak.
Szívben maradt szók néma nyelvén érteni:
Van-e szebb, testvér van-e szebb? *(Sík S.)*

Amen.

A NYOLCADIK PARANCSRÓL.

XXVI.

Ne hazudjál!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Közel három és fél évezreddel ezelőtt iratta le az Úr a Szentírás egyik könyvében azokat a szavakat, amelyeket most idézni fogok, de ez a rengeteg idő sem járt el az Úr szavai fölött! Ég és föld elmúlnak, de az Úr igéi el nem múlnak; és így az ő parancsai ma is évezredek után is rendületlenül érvényben vannak.

«*Hamis tanuságot ne szólj felebarátod ellen*» — hangzik az Isten VIII. parancsa. (Móz. II. 20, 16.) A Szentírásnak egy másik helye pedig még hozzáteszi: «Nagy szégyenfolt az emberen a hazugság». (Jéz. Sir. 20, 2.) És ha az volt évezredekkel ezelőtt, az ma is — bárhogyan próbálná is a mai világ kifilozofálni a hazugságot a bűnök listájáról! Ma már nem lehet hazugság nélkül megélni, — ez a közfelfogás. Ma nem lehet politikát folytatni, kereskedést űzni hazugság nélkül! Mit, kereskedést?! Egyetlen baráti összejövetelt nem lehet tartani egy kis megszólás, rágalmazás, pletykázás nélkül! Ha a VIII. parancsot komolyan vennők, akkor a délutáni uzsonnákon alig lehetne beszélni, a napilapok üres oldalakkal jelennének meg, a becsületbíróságok termei konganának az ürességtől!

Pedig az Úr nem vonta vissza ma sem a VIII. parancsot, sőt védőleg terjeszti fölé ma is két karját. És nekünk nem kifilozofálni kell a világból a VIII. parancsot, hanem mély hálával venni róla tudomást és megköszönni az Istennek. Megköszönni azt, hogy nem e égedett meg a II. paranccsal, a saját nevének védelmével, hanem a VIII. parancsban külön törvényt adott az emberi becsület és jónév védelmére s!

Mit tilt s mit véd az Isten VIII. parancsa? Tiltja az igazság megsértését, a hazugságot és védi az emberi becsület méltóságát, mások jó hírnevét. Ime, a mai s a következő szentbeszéd tárgya! Nézzük a mai szentbeszédben, hogy *mire kötelez a VIII. parancs az igazsággal, saját szavunkkal szem-*

ben; jövő vasárnap pedig: *mire kötelez a VIII. parancs a mások becsületével szemben.*

I. Hazudni sohasem szabad és: II. ma mégis mennyi köztünk a hazugság! — íme, ez az a két főgondolat, amelyik mai beszédünkben foglalkoztatni fog minket.

I. Hazudni sohasem szabad!

Dehát miért nem szabad hazudni? — merül föl a kérdés. És erre annál inkább kell kimerítő választ adnunk, mert a parancs megtartása bizony nem olyan könnyű.

A) Hazudni nem szabad először is azért, mert **az Úristen határozottan megtiltotta.** A VIII. parancs szövegén kívül egész csomó szentírási helyet lehetne ennek bizonyítására fölhozni. «A hazug ajkak utálatosak az Úr előtt». (Péld. 12, 22.) «Fuss a hazugságtól!» (Móz. II. 23, 7.) «Ne hazudjatok egymásnak» (Kol. 3, 9). «Szakítsatok a hazugsággal és mindenki igazat mondjon felebarátjának, hisz egymásnak testrészei vagyunk». (Ef. 4, 25.) «Minden hazugnak osztályrésze a tűzzel és kénkővel égő tóban leszen». (Titk. Jel. 21, 8.) Ezek mind szentírási idézetek! És még egész csomóval lehetne az idézetek számát szaporítani.

B) De ha az Isten nem is tiltaná ily nyiltan a hazugságot, **annyi gonoszságot rejt az önmagában,** hogy már emiatt is kerülnünk kellene. Vagyis talán így is mondhatnám: az Úristen éppen azért tiltja ily szigorúan a hazugságot, mert az magában is rossz, lealacsonyító.

a) Hogy *az igazmondás mennyire megfelel az emberi természetnek* s mennyire lelkünk mélyén gyökerezik, kitűnően bizonyítja az a tény, hogy senki sem akarja magáról elismerni, hogy hazudott, — még ha hazudott is! Mert a szív és száj közti ellenmondás oly diszharmóniát jelent az emberben, amit egykönnyen senki sem ismer el magáról. Inkább kimagyarázza, hogy nem hazudott, csak — «nagyított», «füllentett», «mentegetőzött», «színezett», «lódított», «nagyzolt» és így tovább.

Igen, igen, — mert hazudni nem szabad! Az ember ezt valahogy megérzi; ránéz a falevélre s megmondja: ez zöld; ránéz a hazugságra, s megmondja: ezt nem szabad.

De miért nem szabad? Erre már nem oly könnyű kielégítően válaszolni.

Nagyon fölületesen intézik el a dolgot, akik így felelnek:

«Nem érdemes hazudni, mert úgyis rájönnek». Hát hiszen ez is érv lehet a hazugság ellen, — bár gyönge. Valóban: a legtöbb hazugság rövid életű; rövidebb életű, mint a tiszavirág. Valóban igaz a közmondás arról a bizonyos hazug emberről és a sánta kutyáról. De hát ez még nem megokolás! Van sok hazugság, ami a földön soha ki nem derül. És előttünk tilos minden hazugság; és ép azért a hazugság ellen mélyebb érveket kell fölsorakoztatnunk.

b) Hát itt van mindjárt egy igen komoly érv gyanánt a mi fönséges emberi vonásunk: *Isten képére s hasonlatosságára vagyunk teremtve!* Isten azonban az örök igazság; tehát minél egyenesebb lelkű vagyok, annál szebbé válik lelkemen az istenhasonlóság. Aki ellenben hazudik, az meg az ördöghöz lesz hasonlóvá. Mint az Úr szemére is veti a hazug farizeusoknak: «Ti az ördög-atyától vagytok, és atyátok kívánságait akarjátok cselekedni . . . Hazug ő és a hazugság atyja». (Ján. 8, 44.)

Testvérek! Van a VIII. parancsnak egy nehéz pontja, ami sok embernek nem megy fejébe: hogy *minden hazugság bűn!* Azt még csak megértik, hogy bűn az a hazugság, amellyel másnak kárt okozunk, mást becsapunk. De hogy az a hazugság, amit saját mentségemre mondok és amelyik senkinek semmi kárt nem okoz, hogy az is bűn lenne, — ezt már nehezen értik meg.

Nem is lehet ezt másnak megértenie, csak a vallásos lélekнek. Vallásunk azt tanítja, hogy Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette, s az ember ezt az isteni képet torzítja el lelkén, mikor hazugságot szól. Tehát gonosz minden hazugság először is azért, mert letörli az ember lelkéről az ember és az Isten közti szent hasonlóságot.

c) De gonosz dolog a hazugság egy másik ok miatt is: mert *a hazugság természetellenes bűn.*

Az Isten kijelölte minden szervünknek természetes célját, s ha az ember nem erre a célra használja azt, bűnt követ el. Kezet adott a Teremtő, hogy azzal dolgozzunk; de aki ártatlan embert öl vele, az természetellenesen használja kezét. Lábunk, szemünk, fülünk, mind megkapták az Úrtól rendeltetésüket.

De megkapta nyelvünk is. Vajjon miért adta Isten a nyelvet? Hogy embertársainkkal érintkezni tudjunk. Aquinói Szent Tamás szerint hazudni nem szabad, mert a beszéd természeténél fogva arra való, hogy gondolataink kifejezője legyen; tehát egy természeti berendezéssel való visszaélés,

természetellenes bűn, ha valaki szavaival olyasmit fejez ki, ami az eszében nincs meg. (Summa Theol. 2a. 2ae. q. 110. a. 3.)

És hogy a beszédhez valóban az igazmondás illik, és hogy a hazugság mennyire természetellenes, mutatja *az a lelki küzdelem*, amibe a kisgyermeknek az első hazugság kerül. Mily nehéz megtanulni az ördög mesterségét, a hazugságot! Hogy remeg a kicsinek az ajka! Mily réveteg lesz tekintete! Mint pirul el arca, mint dobog a szíve! Ez a kis apróság is nem bizonyítja-e minden másnál ékesszólóbban, hogy a hazugság természetellenes dolog?

Így lehet aztán megint jobban megérteni, ami sok embernek nem akar fejébe menni: hogy a hazugság akkor is bűn, ha senkinek sem ártunk vele. Lehet, hogy nem ártunk másnak; *de igenis; mindig ártunk vele magunknak!* Olyan a hazugság, mint az ausztráliai őslakó fegyvere, a boomerang, amelyet, ha eldob az ember, vagy eltalálja vele a célt s akkor azt sebzi meg (ez a rosszakaratú hazugság), vagy nem találja el a célt s akkor a fegyver visszarepül eldobójához s azt sérti meg (ez az a hazugság, amely nem árt másnak, de árt magamnak).

d) És még tovább megyek, Testvéreim. Van még egy harmadik szempont is, amely tiltja a hazugságot: *a hazugság tönkretenné az emberies élet lehetőségét.* Az igazmondás, az egymás iránti bizalom az a kötőanyag, amely a társadalom épületének ezernyi tégláját összetartja. Elképzelni is hátborzongató, mi lenne belőlünk, ha a hazugság meg lenne engedve. Ha minden pillanatban aggódva kellene résen állanom, hogy ki, mikor s hol fog rászedni. Ha minden ember szemébe gyanakodva kellene pislognom s vigyáznom minden szavára: mikor akar becsapni. Ha az anya nem hihetne fiának, a férj feleségének, a beteg orvosának, a tanuló tanárjának, a főnök alkalmazottjának és így tovább. Micsoda felfordulás lenne itt, mennyire lehetetlenné válnék az emberi élet! Jön haza a férj a nehéz munkából, s nem bízhatnék abban, hogy felesége hűséges maradt hozzá. Jön a gyermek s nem bízhatnék szavában szülője. S a beteg az orvosban, s a tanító tanítványában, s a vevő a kereskedőben.

Az igazmondás annyira alapja az emberies társadalmi életnek, mint — mit mondjak? — a pénz a kereskedelemnek. Mi lenne a kereskedelemből, ha nem bíznánk a pénz valódiságában; ha minden adásvételnél utána kellene vizsgálnom minden fillért: nem hamis-e. Aki hazudik, az pénzt hamisít.

hamis érméket hoz forgalomba: le kell tartóztatni, mert kútmérgező!

C) Már most, ha összevetjük az Isten világos parancsát és az emberi ész hármas tiltakozását, meg tudjuk érteni a talán merevnek látszó parancsot: **minden hazugság tilos!**

Ismétlem: minden hazugság bűn! Azért emelem ezt ki ily erősen, mert még magukat vallásosnak mondó emberek közé is beférkőzik a könnyelmű gondolkodás s korunk téves felfogása.

a) Vannak emberek, akiket, ha megkérdezünk: Szoktál hazudni? — egészen méltatlankodva felelik: Már hogy lehet ilyet kérdezni!? Hazudni!? Nem hazudom én sohasem, — *csak amikor muszáj!*

— Hogy=hogy? Hát van eset, amikor muszáj hazudni?

— Hogy van=e? Az egész mai élet telve van ilyen helyzetekkel, amelyekben hazudnunk kell. Szükségből kell hazudni.

A «szükséghazugság», «die Notlüge!» Mily kedves, ártatlan szót gyártottak rá az emberek! Pedig hogy ez az ú. n. «szükséghazugság», a «Notlüge» is bűn, l itűnik először is a Szentírás egész szelleméből. Az Úr u. i. nem azt mondja: «Hamis tanuságot ne szólj, csak ha — muszáj»; nem azt mondja, hogy ha bajban vagy, hazudjál, hanem ezt: «Ha bajban vagy, kiálts hozzám s meghallgatlak téged». (Zsolt. 90, 15.)

De aztán meg kell néznünk azt is, hová jutnánk, ha meg volna engedve, hogy legalább szükség idején, amikor már el nem kerülhető, szabad hazudni! Nem ítélné=e mindenki a saját hazugságait úgy meg, hogy most, éppen ebben a kérdésben, éppen olyan volt a helyzet, hogy igazán «muszáj» volt hazudnia?! A VIII. parancson ütött ez az egyetlen rés is nem volna=e elég ahhoz, hogy a hazugság iszapja árassza el az egész emberi élet területét? Hiszen már ma is mennyi új mentő=okoskodással locsolják a hazugság bőven termő fáját! Ma már nemcsak azt találják egyesek természetesnek, hogy az emberek szükségből hazudnak, hanem hazudnak nagyzásból, mentegetőzésből, udvariasságból, figyelmeskedésből, s mindezen már meg sem ütköznek.

b) «De kérem! Hazugság? Hiszen *hazugság nélkül nem lehet ma megélni!* Főleg modern életet, kulturált életet nem lehet folytatni! A hazugság szükséges az emberi fejlődéshez! Tessék elgondolni egy politikust, egy kereskedőt, egy újságírót, egy jegyespárt — aki mindig igazat mond! És hányszor kell az embernek titkot őriznie! *Hát csak nem fecseghetek el mindenkinek mindent!*»

Nem hát! Más dolog mindig igazat mondani (erre kötelezve vagyok) és ismét más: minden igazat elmondani, amit csak tudok (mert ez fecsegés lenne). A titkot őriznem kell, diszkrétnek kell lennem, — s attól lehetek egyeneslelkű s az igazmondás hűséges bajnoka. Szent vallásunk is ismeri a mai élet bonyolult helyzeteit; tudja, mily nehéz dilemma elé kerülhetnek a legjobb lelkek is, mikor a figyelmesség és igazmondás, a részvét és igazmondás, a titoktartás és igazmondás kerülnek egymással szembe.

Amint jogom van a vagyonomhoz s nem vagyok köteles azt másnak odaadni, épúgy jogom van gondolataimhoz is, s nem vagyok köteles azokat sem mindenkivel közölni. Hát ez csak világos dolog! És a nagybetegnek sem kell és nem szabad szemébe vágnom, hogy ho nap meg fogsz halni, — ez is világos.

Vannak nehéz esetek az életben, amelyekben bizony ügyességre, okosságra s feltalálóképességre van szükségünk, hogy se a szeretetet, se a titkot, de se az igazlelkűséget meg ne sértsük. Ilyenkor hallgatunk, ilyenkor kitérő választ adunk, ilyenkor elütjük a feleletet, — de hazudni? . . . azt nem, soha! *Nem kell mindent elmondanod, ami iagz; de viszont amit mondasz, annak föltétlenül igaznak kell lennie!* Mert kristálytiszta határozottsággal követeli a Szentírás: «Legyen a ti beszédetek: igen, igen, — nem, nem». (Jak.5,12.)

II. És mégis mennyi köztünk a hazugság!

Ámde ha az eddigiekből világosan látjuk, hogy isteni parancs s emberi ész egyaránt tiltják a hazugságot, annál elszomorítóbb lesz az a kép, amelyre a beszéd második felében most fordítjuk tekintetünket.

Szomorúan kell látnunk, hogy a keresztény emberek mily könnyen veszik ma a hazugságot, amit pedig a pogány ókor tiszteletreméltó bölcsei, Pythagoras, Pindaros, Aristoteles is mindig és minden körülmények közt tilosnak tartottak.

Hol vagyunk mi ettől? Hát még az igazmondásnak attól a finom levegőjétől, amiben az Egyház nagy szentjei éltek! Ma szinte ámulva csapjuk össze kezünket, mikor pl. Kenti Szent János esetéről hallunk. Gyalog zarándokolt Rómába. Útközben rablók támadták meg, s mikor már kifosztották, megkérdezték van-e még valamije. A szent azt felelte, hogy nincs már semmije. Erre elengedték. Aztán jutott eszébe,

hogy a ruhájába még néhány arany van bevarrva. Utánuk szaladt s elmondta, hogy ezekről az aranyakról megfeledkezett. A rablók egész zavarba jöttek: soha még ilyen embert nem láttak; azt is visszaadták neki, amit előbb elvettek tőle.

Hol vagyunk ma ettől a finom gondolkodástól, Kedves Testvéreim?

A) Hazudni nem szabad! — és ha beletekintünk a mai társadalmi élet rejtekeibe, mindenfelé a hazugságnak hemzsegő, nyüzsgő-mozgó százlábúi rajzanak körülöttünk. Azt sem tudom, hogy a még rendelkezésre álló néhány perc alatt melyiket is tegyem szóvá!

Mennyit hazudnak az emberek a mai világban s hozzá még mily ügyesen kendőzik, mentegetik azt! Hazudnak tréfából, de nem így hívják, hanem: «szellemeskedés». Hazudnak bajban, de nem így hívják, hanem: «életrevalóság». Hazudnak a kereskedelemben, de nem így hívják, hanem: «üzleti érzék». Hazudik a gyermek, hogy apját rászedje. Hazudik a boltos, hogy a vevőt rászedje. Hazudik az ujság, hogy az olvasóit rászedje.

Mennyit hazudnak a reklámplakátok, hogy «a világ legelső s legolcsóbb gyártmányaira» fölhívják a figyelmet! Mennyit hazudnak a jelöltek, akik valamiféle álláshoz szeretnék a szavazatokat megszerezni! Mennyit hazudnak az agitátorok, hogy a népet megszerezzék fölforgató eszméiknek! Mennyit hazudnak — bocsánat, hogy kimondom — a csillogó nyakékek, amelyekben minden «drágakő» hamis s a gyöngysorok, amelyekben minden gyöngy műgyöngy.

B) Vége van? Elmondtunk minden hazugságot? Dehogy mondtunk. Itt jönnek még **a néma hazugságok**: nem szólni egy szót sem, elhallgatni, elsikkasztani a világból a kellemetlen igazságokat. A kereszténységellenes sajtónak veszedelmes fegyvere: nem bánt minket, csak egyszerűen nem vesz rólunk tudomást.

Tavaly, 1928-ban ünnepelte a világ a nagyszerű művész, *Dürer* halálának 400-ik évfordulóját. A cikkek özönvize jelent meg róla, megírták életének legjelentéktelenebb apróságait; de hogy mily szeretettel viseltetett a katolikus Egyház iránt s mily hatással volt reá a Mária-tisztelet, azt már jónak látták elhallgatni. Mi mindent megírnak *Beethoven*-ről is a vastag monografiák; de a Rudolf bíbornokhoz írt 108 levelébő. és Sailer teológiai tanárral folytatott levelezéseiből kiáradó katolikus levegőt már nem igen szeretik megemlíteni. *Mozart*-ról is mi mindent összeírtak! De leveleiből

már nem szeretnek idézni ilyen sorokat: «Minden vasárnap s ünnepnap szentmisét hallgatok, sőt, ha tehetem, hétköznapon is». Vagy mikor 1778. július 2-án Párisban aratott nagy sikeréről így ír: «. . . erre aztán megettem egy finom fagylaltot és elmondtam a rózsafüzért, amint megígértem».

C) Vége van? Elmondottunk minden hazugságot? Dehogy mondtunk! Vannak a hazugságnak különös formái is, amelyek egész sajátos gonoszságot árulnak el.

Egyike a legszomorúbb hazugságoknak, mikor valaki **hitét, vallási meggyőződését, erkölcsi elveit, a más felfogásúak társaságában letagadja.** Ha nem fordulna elő lépten-nyomon, talán elhinni sem lehetne, hogy vannak emberek, akik szégyellik vallásos voltukat, akik restellnek az Oltáriszentség előtt letérdelni, templom előtt kalapot levenni, a társaságban megtámadott vallási meggyőződésüknek védelmére kelni, és zavarodottan forgatják kezükben kalapjukat: «Bocsánatot kérek, nem tehetek róla, hogy katolikus vagyok!»

Persze, van ennek a hazugságnak megfordítottja is: **mikor valaki külsőleg mutatja, mímeli, színleli a lelki jóságot,** erkölcsöt, vallásosságot, ami meg viszont nincs meg benne. Ezeket ítéli ez az Úr, mikor így szólt: «Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! Mert hasonlók vagytok a fehérre meszelt sírokhoz, melyek kívülről ékeseknek látszanak az emberek előtt, belül pedig tele vannak holtak csontjaival és minden undoksággal. Így ti is kívülről ugyan igazaknak látszotok az emberek előtt, de belül tele vagytok képmutatással és gonoszsággal». (Máté 23, 27. s köv.)

Mennyi kárt okoznak ezek magának a vallás gondolatának! Mennyi komoly lelket elriasztanak a mélyebb vallásosságtól! Mikor az emberek látják csalafintaságukat, örökös szeszélyességeiket, bűneiket s mondják: Hát ilyeneket nevel a keresztény vallás!

Dehogy a keresztény vallás neveli ezeket! A farizeusi, hazug képmutatás!

D) Vége van? Elmondtunk minden hazugságot? Dehogy van! Itt van még a legvégzetesebb hazugság: **a jóvátehetetlen hazugság.** Tudjátok, melyik az? Az, amit a halál döntő óráiban a betegnek hazudnak helytelenül értelmezett részvétből s kíméletből.

Égő sebet érintek most, mikor lerajzolom, hogy mi történik egy haldokló ágyánál! Még olyan családban is,

amelyik komolyan vallásos életet él, de hát hiába: a halál gondolatával nem akar megbarátkozni. Súlyosan beteg lesz a nagymama. Tavaly volt 70 éves. De azért mindig jól bírta magát. Az orvos komoly, lelkiismeretes ember, közli a leányával: «Kérem, ilyen korban... Bizony, a veszély komoly... De azért majd meglátjuk» ...

A leány nem meri megmondani a betegnek, de másnak se, főleg a nagypapának nem: nehogy megijedjen. A nagypapa úgyis meg van ijedve ... szeretné, ha papot hívnának. De nem meri megmondani, mert «megijed a beteg!» A beteg is szeretné a papot: de nem meri említeni, mert «megijedne a rokonság». A betegség pedig egyre rosszabbodik; a beteg hol eszméletén van, hol eszméletlenül fekszik. Egyik injekció a másik után ... de szólni mégsem mer egyik sem. Mikor már szemmelláthatólag itt a vég, s az eszméletlen haldokló hörögni kezd, akkor rohannak a gyóntatóért, aki megérkezésekor mély fájdalommal látja, hogy későn érkezett.

Testvérem! Barátkozzál meg ezzel a gondolattal: mindnyájunknak meg kell egyszer halnunk. Neked is! Nekem is! És ha látod, hogy az orvos aggodalmasan csóválja fejét az előszobában, ha mondja, hogy mindnyájan Isten kezében vagyunk — ó, ne hazudjál a betegnek! Ne hazudd, hogy múló baj az egész! Nem kell azért kíméletlennek lenned, csak legyen benned erő, erő és irgalom, irgalom és szeretet, és ülj a beteg ágyához, vedd kezét kezedbe, beszélj neki Istenbe vetett bizalmunkról, az Úr Krisztus önfeláldozó szeretetéről, lelkünkről, lelkéről, gyónásról ... Ó, ha nehezedre esik is, tedd meg, egész örök életében hálás lesz neked. Míg így? Hazudtál neki? Mikor megtörik szemefénye s utolsót tekint reád, szemrehányás lesz utolsó tekintete: Miért engedtél így meghalni! Miért hazudtál még az utolsó percben is nekem?

Ime, a legrémesebb hazugság: a jóvátehetetlen hazugság!

Mi pedig mondjunk el mindennap egy Üdvözlégyet arra a szándékra, hogy utolsó óráinkon nekünk se hazudjanak, hanem hogy az Úr Jézus szentségével megerősítve juthassunk igazságos, örök Bíránk elé.

*

Kedves Hallgatóim! Mikor most be akarom fejezni a hazugság ellen tartott beszédemet, egy egészen naiv kis történetbe szeretném annak tanulságát összefoglalni.

Egy gyermeket hazugságon kapott az apja. Akkor maga mellé ültette a hazudó fiút, szomorú, mély komolysággal nézett rá és így szólt: Fiam! Az ajkad most piszkos lett a hazugságtól. Jöjj tisztítsuk meg! Ezzel odavezette a feszülethez s a gyermekkel együtt ezt imádkozta: Édes jó Istenem! Bocsáss meg és add, hogy a szívem újra őszinte s az ajkam újra tiszta legyen! Aztán nedves szivacsot vett a kezébe és letörölte vele a gyermek ajkát.

Igen, a hazugság bűn, mely bepiszkolja az ajkat, de nemcsak az ajkat: sokkal inkább a lelket is.

A Titkos Jelenések könyvében Szent János leírja egy látomását. Látja elragadtatásában a mennyei boldogságot s az Úr Jézus nyomán járni lát egy nagy sereget; azokat, akiknek «szájukban nem találtaték hazugság». (Titk. Jel. 14, 5.) Mert «nem lép be oda semmi megfertőzött vagy undokságot vagy hazugságot cselekvő». (Titk. Jel. 21, 27.)

Isten a sugárzó őszinteség, Isten a kristálytiszta egyszerűség, Isten minden igazság példája s ősforrása. Lelkem Tőle jött s Feléje tart. A hazugság eltorzítja rajtam Isten képét; *hát én akarok az igazság fanatikus híve maradni, hogy halálom után reámnézzen és magára ismerjen lelkemen az Úr!*

Reámnézzen... megismerjen... s örömmel fogadjon be örök országába. Amen.

XXVII.

Ne bántsd másnak a becsületét!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Egyiptomnak egyik uralkodója azzal a kéréssel küldött egy áldozati állatot Pittakos ókori bölcshöz, hogy adja vissza neki az állat legértékesebb és legsilányabb részét. A bölcs erre visszaküldte az állat nyelvét, azzal a megjegyzéssel, hogy ez a legjobb, de egyúttal legrosszabb része is.

Azt hiszem, hogy nem annyira az állatról lehetne ezt megállapítani, hanem sokkal inkább az emberről. Az ember nyelvével Istenhez szólhat s a Legfönségesebbhez emelkedhetik, de ugyancsak nyelvével az állatnál is mélyebbre alázhatja magát. Nyelvével örömet, vigasztalást fakaszthat embertársai közt, de pokollá is teheti azok életét. Ha nyelvünket Isten akarata szerint használjuk, az Ő dicsőítésére, emberies életünk előmozdítására, nemes lelki érzelmeink kifejezésére, embertársaink javára, akkor a nyelv nagy kincsünk, Isten szent adománya; ha azonban kihegyezzük, hogy szúrjon, mint a tőr, ha kifenjük, hogy vágjon, mint a kard, ha megmérgezzük, hogy égessen, mint a fullánk, — akkor a nyelv átok, nagy csapás. «Nem lándzsa-e a nyelv? — kérdi Szent Bernát. Igen! A leghegyesebb, mely egyetlen szúrással hármat döf keresztül: azt, aki beszél, azt, aki hallgatja, s azt, akiről beszél.»

A gonosz emberi nyelv annyit pusztíthat, a megszóló, gyanúsító, rágalmazó beszédek annyi ijesztő rombolást vihetnek végbe az emberek közt, hogy hálásan kell fölnéznünk a törvényhozó Úristenre, amiért az emberi nyelv megfékezésére külön parancsot adott: a VIII. parancsot.

«*Hamis tanuságot ne szólj felebarátod ellen!*» — hangzik az Isten VIII. parancsa. És ez a parancs nemcsak azt tiltja hogy nyelvünket hazugságra ne használjuk fel, mint erről szó volt a mult vasárnapi szentbeszédben, hanem megköveteli azt is, hogy *a mások jóhírnevét kíméljük, megbecsüljük,* amiről meg a mai alkalommal szeretnék szólani. Ne bántsd

másnak a becsületét! — ez lesz tehát tárgya a mai prédikációnak, — és amint a multkorit, ezt is úgy osztom fel két részre: I. **Miért nem szabad bántani másnak a becsületét** és II. **mégis mennyien bántják egymás becsületét!**

I. Miért nem szabad bántani más becsületét?

Miért nem szabad hát bántani másnak a becsületét?

A) Először is azért, mert **az Úristen tiltja.** Hallgassátok csak meg a Szentírásnak néhány igen világos parancsát!

a) Az Úr Jézus azt mondja: «Ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek. Mert amilyen ítélettel ítéltek, olyannal fognak megítélni, és amilyen mértékkel mértek, olyannal fognak visszamérni nektek». (Máté 7, 1. s köv.) Azt hiszem, eléggé világos szavak! Szent Pál pedig ezt írja: «Ne mondjatok ítéletet idő előtt, míg el nem jő az Úr, ki a sötétség titkait is megvilágítja és a szívek szándékait is nyilvánosságra hozza, és akkor dícsérete leszen kinek-kinek az Istentől». (Kor. I. 4, 5.)

Bizony, ezt jó volna sok embernek külön is megjegyeznie! Kinek? Hát azoknak, akik így mentegetőznek: «De kérem! Ne tessék a mi kis pletykáinkon annyira fölháborodni! Hiszen nem akarunk mi senkit sem sérteni, bántani! *Ez csak olyan ártatlan szórakozás!* Valamivel csak el kell ütni az időt».

b) Hát, hogy ez «szórakozás», azt megengedem; hogy «*ártatlan*» lenne, ahhoz már szó fér. Legalább is a Szentírásból éppen nem az látszik, mintha ez ártatlan szórakozás lenne. Azt mondja egy helyen a Szentírás, hogy «sokan hullottak el fegyver miatt, de nem annyian, amennyien elvesztek nyelvük miatt». (Jéz. Sír. 28, 22.) Ez bizony gondolkodásra késztető mondás. Mert tudjátok, mit jelent ez, Kedves Testvéreim! Azt, hogy *többen fognak elkárhozni nyelvük miatt, mint amennyi ember a csatában halt meg?!* De hiszen ez érthetetlen szigorúság? Nem! Aki Isten főparancsát s az Úr Jézus legfőbb törvényét: a szeretetet, lábbal tudta taposni, ahhoz az Isten nem lehet irgalmas. Nem még akkor sem — és itt nagyon komoly dolgot teszek szóvá — még akkor sem, ha ezek az emberek külsőleg vallásosaknak mutatták is magukat, félnapokat töltöttek is a templomban, gyertyát gyujtottak Szent Antalnak, Mária-érem volt a nyakukban s pénteken a világért sem ettek volna zsírosat! Ne ütközzetek meg, ha ezt ily nyiltan kimondom: de *a magukat vallásosaknak színlelő pletykázók s rágalmazók annyira kompromittálják*

az igazi vallásosságot, hogy ezt nyiltan és világosan meg kellett mondanom.

Hát meg lehetne azt engedni, hogy valaki vallásosnak mondja magát s nyelvét mégsem fékezze? ! Hát nem ismerjük Szent Jakab apostol komoly szavait: «Ha pedig valaki vallásosnak tartja magát, nem fékezvén nyelvét, hanem megcsalva önszívét, annak hiábavaló a vallásossága». (Jak. 1, 26.) Nem fontolják meg ezek, hogy mily rossz reklámja az a kereszténységnek, ha egy vallásos ember hazudik és pletykázik és megszól és rágalmaz! Fülükbe kell kiáltanunk Szent Jakab szavait: «Ne rágalmazzátok egymást, Testvéreim! . . . Egy a törvényhozó és a bíró, aki elveszthet és megszabadíthat. Te pedig ki vagy, hogy felebarátodat megítéled?» (Jak. 4, 11. s köv.)

B) És ezzel megérintettünk egy újabb gondolatot is, miért nem szabad másokat megszólnunk. **«Te ki vagy, hogy felebarátodat megítéled ?»** Igazságos ítéletet az ember tettei fölött csak a mindentudó Isten hozhat, aki felelősségünk mértékét, neveltetésünk körülményeit, örökölt rossz hajlamainkat a maga egészében átlátja s mindezt egybevetheti.

Az Úr Jézus még saját gyilkosai fölött sem akar ítélni! Még azokért is így imádkozott: «Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek» (Luk. 23, 34.), — és te bátran mersz ítélni mindenki fölött!?

Mi vagy te, Testvér? Mindentudó? Mindentlátó? Hogy oly vakmerően mersz ítélkezni a másik fölött, mintha tettének minden rugóját, minden szándékát, felelősségének egész mértékét ismernéd! Talán észre sem veszed, hogy mikor olyan könnyen elhiszel másokról minden rosszat, *tulajdonképen önmagadat ítéled el!* Mert, aki tolvaj, az mást is könnyen annak tart; aki képmutató, azt másról is elhiszi; aki piszkos életű, senkit sem hisz tisztának. «Minthogy maga ostoba, mindenkit annak tart.» (Eccl. 10, 3.)

És talán észre sem veszed, hogy mikor másokat megítélsz, világosan mutatod *saját hazugságodat is!* «Ha valaki azt mondja: Szeretem az Istent és felebarátját gyűlöli, az hazug. Mert aki nem szereti testvérét, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szeretheti?» (Ján. I. 4, 20.) Hát lehet annál igazi vallásosságról szó, aki kéjjel rágódik mások hibáin?

Mily világosan mutat erre megint Szent Jakab apostol, mikor így szól a nyelvről: «Azzal áldjuk az Istent és Atyát, és azzal átkozzuk az embereket, akik Isten hasonlatosságára teremtettek. Ugyanabból a szájból ered áldás és átok. Nem

kellene ennek így lennie, testvéreim. Vajjon a forrás ugyanazon nyílásból bocsát-e édes és keserű vizet?» (Jak. 3, 9—11.)

C) És itt a harmadik érv a megszólás ellen: **a becsület értéke.** Van-e ezen a földön, van-e a földi javak közt nagyobb, értékesebb, mint a becsület, jó név? Aranynál, ezüstnél, minden kincsnél többet ér. (V. ö. Péld. 22, 1.) Ha mindenem elveszett, . . . pénzem, állásom, egészségem, minden, . . . de megmaradt a becsületem, még nem vagyok elveszett ember. Csak ha a becsület elvész! És a rágódó nyelv éppen ezt kezdi ki! Éppen ezt találja ínyenc falatnak a maga számára! Testvéreim! Nem csak a gyilkos tőre öl, — öl a hegyes nyelv is.

És érdekes: senki jobban nem féltékeny a maga becsületére, senki nem érzékenyebb a maga hírére, mint az, aki a máséban a szavával oly könnyelműen tud gázolni.

Mi is az a «szó»? Hogy el lehetne filozofálni ezen a gondolaton! Hát igazán mi is az a szó? Semmi! Egy kis levegőrezgés.

Semmi? Nohát nézzetek körül, egyetlen egy meggondolatlanul elejtett kis szó mint gördül végig, akár a hegytetőn megcsúszó kis hódarab, s mire a völgybe ér, mint válik mindent elsöprő lavina belőle!

Aki oly könnyelműen elkezdi azt a rágalmazó, pletykázó beszédet, vajjon tudja-e, mennyi ember bűnének lesz okozójává! Hiszen ragadós a kolera is, a tüdővész is, a spanyolnátha is, de egyik sem annyira, mint a pletykáló beszéd. Elég, ha csendes nyári estén egyetlen tücsök megszólal, — a következő pillanatban már a tücskök egész légiója cirpel hozzá!

És aki oly könnyelműen elkezdi a rágalmazó beszédet, vajjon tudja-e, hogy *rágalmazni milyen könnyű, de jóvátenni milyen nehéz!* Valakinek meghalt az anyja s a temetésre fehér ruháját feketére festette. Mikor letelt a gyászolási idő, ismét fehérre szerette volna tisztíttatni. De a kelmefestő így szólt: «Fehérből feketét könnyű csinálni, de nincs a világnak az a festője, aki a feketéből ismét fehéret csináljon!» Bizony úgy van! De a feketére rágalmazott embert is nehéz fehérre tisztázni! Minden szavadban fontold meg hát a Szentírás figyelmeztetését: «Az ostor csapása kékséget okoz, de a nyelv csapása a csontokat is összetöri». (Jéz. Sír. 28, 21.)

II. És mégis mennyien bántják egymás becsületét!

A) Ámde ha a rágalmazás és megszólás gonoszsága ennyire világos, annál szomorúbb s leverőbb az a tény, hogy ez a bűn mégis **mennyire elterjedt az emberek között.**

a) *Először is mennyi köztünk a meggondolatlan és üres beszéd!* Némelyik embernek egész életfoglalkozása a fecsegés, az ostoba időlopás! «An den Reden erkennt man den Toren, wie den Esel an den Ohren», — állapítja meg találóan egy német közmondás; a szamarat füléről ismerni meg, az ostobát meg a nyelvéről. Az emberi szív kincseskamra, amelynek ajtaja a beszéd; van, aki jóságot, szeretetet, okosságot hoz ki kamrájából; a másik meg ostobaságot, sőt gonoszságot, mérget.

Mennyi meggondolatlan beszéd akárhányszor a szülők között is! Elkeseredett szülők megfontolatlan beszéde gyermekeik előtt az isteni gondviselés ellen, a felsőbbség ellen, a szekundát adó tanár ellen! Könnyelmű szülők léha beszéde gyermekeik előtt: «... Úgysem értik még!»

Könnyelmű szülők meggondolatlan követelései. Az iskolai hittanórán éppen a VIII. parancsot tanulták a gyermekek: «Hazudni sohasem szabad!» Hazamegy a leány. Az anya így fogadja: — «Tudod, az új ruhád 150 P volt. De jaj neked, ha az apádnak 100-nál többet mondasz!» Hát nem érzik ezek az emberek a nyelv felelősségét!?

A 11 éves gyermekre ráparancsol az apja, hogy a villamoson csak 9-nek vallja magát, mert akkor még gyerekjegyet kap. És jön a kalauz ... és az apa kér egy felnőtt s egy gyerekjegyet ... és a kalauz bizalmatlanul kérdi a gyermektől: «Hány éves vagy, kisleány?» És a szegény gyermek nem akar hazudni. De mellette meg ott ül a szigorú apa. Hol az apjára néz, hol a kalauzra ... — «Hát hány éves vagy?» — kérdi újra a kalauz ... S a szegény gyermek végül is kivágja: «Itten 9, otthon 11.» Testvéreim! Nem érzitek a nyelvnek felelősségét?

b) És aztán mennyi köztünk nemcsak a meggondolatlan beszéd, *hanem a gonosz, rágalmazó, ártó beszéd!*

Egy zürichi lakatos régi házán olvasható ez a felírás:

Wenn an jedes böse Maul
Ein Schloss gehängt müsst' werden,
Dann wär' die edle Schlosserei
Die erste Zunft auf Erden.

Azaz: ha minden gonosz szájra lakatot kellene tenni, a lakatosság volna a világon a legjobb foglalkozás.

Ugyanezt a gondolatot fejezte ki, csak kissé udvariasabban egy híres berlini orvos (Hufeland), aki ezt mondotta: Néha köhögniök kell az embereknek, mert valami helytelen nem odavaló került a *torkukba*. Nos, ha akkor is kellene köhögniök, mikor valami helytelen dolog került ki *a torkukból*, bizony, a köhögésnek soha vége nem lenne!

Ugyan mondhatjuk-e, hogy túlsötéten ítélt ez az ember?

Szent Pál azt írja, hogy «a rágalmazók az Isten előtt gyűlöletesek» (Róm. 1, 30.), — és mégis, mit látunk? Mennyi megszólás, mennyi rágalmazás! Kis városban és nagy városban egyaránt mennyi üres fej él abból, hogy a délutáni összejöveteleken leadja az egész város bizalmas skandalumait! Hány uzsonna kezdődik így: «No hallottátok már, mit beszélnek erről meg arról! Én nem állítom, hogy így van, Isten ments! Nem akarok senkit megszólni!» . . . Igen «nem akar» megszólni, de a nyilat azért kiröpíti!

Jaj, mily nyüzsgő százlábúak közt folyik le sok mai ember élete: a halk suttogástól, a bizalmas pletykától, a «csak magának mondom»-megszólástól a nyilt rágalmazásig, becsületsértésig, gyalázásig! Akik mindenkit mindig megkritizálnak! Akiknek — a Szentírás szerint — fog helyett kard van a szájukban! (Péld. 30, 14.) Akik senkiről semmi jót elhinni nem tudnak! Akik mások szemében észreveszik a legkisebb szálkát s örömmel mutatják, mily nagy gerendát találtak! (V. ö. Máté 7. 3.) Akik a szúnyognyi hibákat élvezettel mutogatják másokon, de maguk a tevenagy bűnöket is képesek lenyelni! (V. ö. Máté 23, 24.)

Furcsa szokása az embernek, hogy ha fáj a foga, a nyelve önkéntelenül is odatéved, pedig a fájdalmat ezzel csak növeli. Épily szomorú szokásuk egyeseknek, hogy nyelvükkel növelik embertársaik fájdalmát. Sokszor nem is tudják, sokszor már észre sem veszik, hol ütöttek-vágtak megint valakin. És hogy bele lehet tanulni ebbe az átkozott tudományba! Az éles nyelv az egyetlen vágó szerszám, amely használat által még élesebbé válik.

A suttogások és pletykák mily megáradt özönvize, mások szennyesének mily kéjelgő kiteregetése! Mennyi átsírt éjszaka, mennyi keserűség, mennyi feldúlt családi boldogság az alaptalan, gyanakvó vádak miatt! Egyházi intézményekről, papokról, akik nincsenek jelen s nem védhetik magukat! Sőt még a halottaknak sem kegyelmeznek, a sír-

ban nyugvókat sem hagyják pihenni! Testvéreim! Ha látjuk, hogy a suttogások, pletykák és megszólások mily tömérdek elkeseredésnek lettek már okozójává, mennyi ismerőst, barátot, rokont összeveszítettek, nem fogjuk szigorúnak találni, hogy valaki az ilyen embereket a társadalom patkányainak nevezte, akik titokban rágcsálják annak alapjait: a szeretetet s kölcsönös megbecsülést. És nem fogjuk szigorúnak találni a Szentírás szavát sem: «Átkozott a suttogó és kétnyelvű ember, mert zavart csinál sokak közt, akik békében élnek». (Jéz. Sir. 28, 15.)

B) Azonban nekünk nem szabad beérnünk azzal, hogy megállapítjuk a bajt, — **nekünk küzdenünk is kell ellene!** Küzdenünk saját magunkban és társaságunkban.

a) *Saját magamban* akkor küzdök ez ellen a bűn ellen, ha megtanulok *vigyázni a szavamra.*

Ó, igen, mindjárt eltűnnék a nyelv hibáinak nagy része, ha meg tudnók tartani Szent Jakab apostol figyelmeztetését: «Tudjátok, szeretett testvéreim. Legyen minden ember gyors a hallásra, de késedelmes a szólásra és késedelmes haragra». (Jak. 1, 19.) És nem érdekes-e Szent Bernát megfigyelése is? Az Isten minden többi érzékünket szabadon hagyta — mondja a nagy szent író —, de a nyelv elé kettős falat húzott: a fogsort és az ajkat, mintegy figyelmeztetésül, hogy ne könnyen szólaltassuk meg!

A Szentírás szerint is «az okos ember mérlegre teszi szavát». (Jéz. Sir. 21, 28.) «Van ideje a hallgatásnak s van ideje a beszédnek». (Jéz. Sir. 3, 7.)

Aquinói Szent Tamásnak egy ízben azt mondta valaki: «Nézd csak, ott repül egy ökör». A szent odanézett, . . . az illető meg jót nevetett rajta. De Szent Tamás így szólt: «Hamarabb elhiszem, hogy az ökör repülni tud, mintsem hogy egy vallásos ember hazudni tud». Persze, nem kell túlzottan venni e szavakat, s nem kell a jókedvű tréfálkozásban bűnt látni; de érezzük ki azt a finom lelkiismeretességet, a felelősségnek azt a tudatát, amely az igazi vallásos lelket a beszéddel szemben eltölti! Mert, ha igaz, amit Szent Ambrus ír, hogy a «hallgatás anyja az okos gondolatoknak», akkor igaz az ellenkezője is, hogy t. i. a sok beszéd anyja a gonosz dolgoknak.

A németeknek volt egy nagyhírű bölcselőjük (Schopenhauer), aki azt a sértő megállapítást írta le, hogy a nők háromszor annyit hazudnak, mint a férfiak. Hát ez a nyilatkozat először is nem igaz! Ha azonban igaz lenne, csak azért

lenne igaz, mert a nők háromszor annyit is — beszélnek.

Tehát: Uralom a nyelvünk fölött! Ha ezt megtanulnók, mennyivel kevesebb bűn, baj, félreértés, keserűség lenne a világon! A kiejtett szó olyan, mint az eldobott kő, mint a kilőtt golyó: többé nincs hatalmunkban. Tehát mindig megfontoltan beszélni! «Mondom nektek, hogy minden hiábavaló szóról, melyet szólnak az emberek, számot fognak adni az ítélet napján. Mert szavaidból fognak igaznak ítélni és szavaidból fognak elítélni.» (Máté 12, 36. s köv.) Testvérem, hallod: ha már a hiábavaló beszéden is megütközik az Úr, mit tart akkor a gyanúsító, rágalmazó, gyilkoló beszédről!

És tudjátok, ki tud vigyázni a nyelvére? Aki bensejére, lelkére tud vigyázni. A száj csak arról beszél, amivel a szív tele van. A nyelv olyan, mint az óramutató; ha belül minden rendben van, a mutató is jól jár; és ha a mutató helytelenül mutat, belül, a szerkezetben van a baj. «Hogy szólhattok jókat, mikor gonoszak vagytok? — veti az Úr Jézus a farizeusok szemére, — hisz a szív bőségéből szól a száj.» (Máté 12, 34.)

b) De akkor ne tűrjük a rágalmazást és megszólást *társaságunkban sem!* Bizony nem ártana felírni minden zsúrasztalra, amit Szent Ágoston fölírt a saját asztalára: «Akik másokat megszólnak, azoknak itt nem tálalnak».

«Dehát mit tegyek, ha mások kezdik? Udvariatlanul, durván letorkoljam őket?» No, nem kell durvának lenni! Csak egy kis ügyesség, találékonyság kell, hogy a megszóló beszéd áradatát más mederbe tereljük. Amint tette ezt pl. Anglia vértanu kancellárja, Morus Tamás. Ha előtte valakinek hibáiról kezdtek beszélni, tréfásan azonnal közbeszólott: «No már pedig akárki akármit beszél, én mégis csak azt mondom, hogy ezt a házat jól építették s kitűnő ember volt az építője». A pletykálkodók pedig azonnal elértették a finom rendreutasítást.

*

Ne bántsd másnak a becsületét! — ez volt tárgya a mai szentbeszédnek.

Dehát emberek vagyunk, megbotló emberek. És ha valamikor győzött volna emberi gyöngeségünk, és ha másról gyanakvólag, szeretetlenül nyilatkoztunk, legalább legyen erőnk jóvátenni. Jóvátenni, amennyire lehet. Jóvátenni, amint a párisi egyetem rektora jóvátette fölületes gyanakodását egyik diákjával, a későbbi Loyolai Szent Ignáccal szemben. És hogy ezt az esetet a beszéd végén itt elmon-

dom, azért teszem, mert nagyszerű tanulságul szolgálhat mindnyájunk részére.

Egyik egyetemi tanár panaszt tett Ignác ellen, hogy fiatal barátaival annyit vallásoskodik, hogy miatta elmarad a tanulás. Ez ugyan nem volt igaz, de a rektor hitelt adott az alaptalan vádnak s elrendelte Ignác megbüntetését: össze kellett harangozni az egész kollégiumot, hogy a hallgatóság szeme előtt mindegyik tanár vesszővel húzzon végig a bűnös hátán. Ignác tudta, hogy teljesen ártatlan; s a büntetést mégis hajlandó volt elviselni, csak arra kérte a rektort, hogy ne társai előtt alázzák meg ennyire, nehogy azok elveszítsék további bátorságukat a vallásos élet iránt. A rektor azonban, aki közben értesült Ignác teljes ártatlanságáról, nem felelt, hanem bevitte őt az aulába, ahol a büntetésre már egybegyűlt a tanári kar s a diáksereg. S ott az egész egyetem színe előtt a rektor letérdelt Ignác elé s bocsánatot kért tőle, amiért hogy oly könnyen hitelt adott az ellene emelt vádnak . . .

Az ember nem tudja, kit csodáljon jobban: Szent Ignácot-e, aki hajlandó lett volna ártatlanul is szenvedni, vagy a rektort-e, aki elhamarkodott gyanúsítását ily férfiasan tette jóvá!

«Aki szájára vigyáz, a lelkére vigyáz, — mondja a Szentírás — aki beszédben vigyázatlan, annak rossz lesz a sorsa.» (Péld. 13, 3.) Testvérek! Akarjuk, hogy rossz legyen sorsunk az Úristen előtt?

Nem akarjuk!

Nem?

Nos, akkor legyünk e földi életben elnézőek, kíméletesek, megbocsátóak embertársaink gyöngeségeivel szemben, hogy az ítélet napján Isten is elnéző legyen a mi sok hibáinkkal és nagy bűneinkkel szemben! Amen.

XXVIII.

Még áll a Sínai-hegy!

Krisztusban Kedves Testvéreim!

Egy szőlősgazdának boros pincéjében óriási nagy hordó állott, telve a legzamatosabb régi borral. Gazdája büszkén mutogatta a hordót: tíz erős abroncs úgy fogta össze dongáit, hogy egyetlen csepp el nem veszett drága tartalmából.

Hanem a vendégek addig csodálták, addig dícsérték a nagyszerű bort, míg az végre is elbízta magát és elégedetlenkedni kezdett. «Én vagyok az egyetlen érték az egész pincében! Bennem feszül az élet! Bennem érik az erő! Bennem illatozik a jókedv zamata! És mindez hiába: mint rabot láncol körül ez a tíz vaspánt s nem enged nőni, fejlődni, szabadnak lenni!» . . . És az ódor napról-napra gőgösebb, keseredettebb lett. És kezdte megfeszíteni erejét. Próbált kibontakozni az abroncsok kemény szorításából. Eleinte aggodalmaskodva, félve, nem tudva, mi lesz. Aztán, mikor az abroncsok közül egyik-másik megmozdult, úgy érezte, hogy most nyílik a börtön ajtaja. Még jobban nekifeszült: egyik abroncsot szét is pattantotta. Hajrá, tovább! Egész megittasult a sikertől. Most virrad az én napom! Most jön a szabadság! Egyik vaspánt a másik után hullott le a hordóról. Mikor azonban az utolsó abroncs is lepattant róla, a dongák egyszerre összeomlottak s a sáros földre kifolyt a drága tartalom.

Amit most itt elmondtam, nem én találtam ki. Ez régi kolostorok falán sokszor ábrázolt szimbolikus kép.

És a kép alá ez van írva: «Libertate periit», «tönkretette a nagy szabadság».

Szimbolikus kép? Dehogy! Valóság! Valóság, mely az egyes ember életében csakúgy mint családok, nemzetek, az emberiség életében számtalanszor megismétlődik: mikor a civilizációban fejlődő embernek vagy emberiségnek fejébe száll a haladás büszkesége, s gőgös agyával azt hiszi, hogy most már nincs szükség arra a tíz abroncsra, az Isten tíz-

parancsolatára, ami a fejlődés évei alatt oly áldásosan fogta össze kavargó erőit; mikor azt hiszi, hogy ezek a parancsok akadályai az ő további fejlődésének, s lerázza azokat magáról. «Az én kereskedelmi, gazdasági életem ma már annyira bonyolult, az én erkölcsi, családi, társadalmi életem ma már annyira elváltozott, hogy a tíz régi abroncs csak utamban áll!» — mondja s lepattantja a tíz pántot, széttöri a tíz törvényt.

És megpróbál e nélkül élni.

Megpróbálja, — de belepusztul.

I. Mint pusztul el az ember a tízparancsolat nélkül? és II. mit kell tennünk, hogy el ne pusztuljunk? — íme, ez lesz az a kettős gondolat, amelybe a mai napon összefoglalom a két évvel ezelőtt kezdett beszédsorozat tanulságait.

Tehát az első kérdésünk:

I. Az ember elpusztul a tízparancsolat nélkül.

A) Oroszországban, a Volga partján, Ivangorod városában egy óriási szobrot állított fel a Szovjet. A szobor hatalmas termetű férfit ábrázol, aki ökölbe szorított kezét dühösen rázza az ég felé: **Iskarióti Júdás szobra!** Mint az egyik svájci folyóirat írja (R. Mäder cikke az olteni «Schildwache»-ban), a tanácsköztársaság sokáig habozott, hogy kinek emeljem szobrot: Lucifernek-e, Káinnak-e, Júdásnak-e? Végre is Júdás mellett döntött s azóta ott áll Júdás szobra — bizonyára egyetlen szobra a világon — a Volga partján.

Érzítek-e — Testvérek! — mily megdöbbentő valóságot kiált világgá az az öklét rázó szobor?! Láthatóan még csak ez az egy szobor áll; de láthatatlanul ott terpeszkedik Lucifernek, Káinnak s Júdásnak ezernyi szobra az egész mai élet tömérdek megnyilvánulásában s milliók hódolnak előttük.

Akarjátok tudni, mire gondolok? Hát itt van először is *Lucifer bűne: a gőg, a féktelen büszkeség.* A tudomány Isten ajándéka, a technika nagy áldás az emberiségre; de a tudás gőgössé s a technika elvakulttá is tehet s akkor vesztére lesz az embernek. Hát ne tanuljunk, kutassunk? De igen! Tanuljunk sokat, kutassuk a természet törvényeit, de el ne felejtsük fejünket meghajtani a természet Teremtője, az Úristen előtt! A luciferi bűn a büszke főnek bűne, a fej betegsége pedig, az agyvelő betegsége végzetes baj.

És itt van *Káin bűne: a harag, az irígység, a testvérgyilkos-*

ságig menő gyűlölet. Nem veszítek észre a sok láthatatlan Káin=szobrot, amint az emberiség hajlong előttük?! Akinek kissé jobban megy a sorsa, azt gyűlöli a szegényebb; aki többet tud, azt gyűlöli a tanulatlan; a testi munkás gyűlöli a szellemi munkást; egyik osztály a másikat, egyik nép a másikat.

És jön aztán *Júdás bűne : a hűtlenség, árulás, pénzimádás.* A pénzért mindenét eladó, elvét, erkölcsét, hazáját, hitét eldobó mai világba nekünk kell belekiáltanunk: Kell pénz, pénz nélkül nem élhetünk, de: pénz fölött, arany fölött, karriér fölött, érvényesülés fölött áll a lélek, a becsület!

B) Elszaporodtak életünkben a pogány eszmék szobrai, **— de jobbá, boldogabbá, megelégedettebbé vá't=e álta=luk az ember élete?** Ki merne erre «igen»=nel felelni? Nem úgy üldözi=e a mai ember a földi szerencse, ólét és élvezet futó képét, mint az agarak a villanynyulat s elfogni mégsem tudja?

Hogy mi az a villanynyúl?! Hát valami furcsa találmány; külföldön szórakoznak vele olyan emberek, akiknek sok a fölösleges idejük. Régen is ismerték már az agarászatot, de=hát a mai embernek ez már nem elég. Nincs az a rohanó tapsifüles, amelyiket egy jobbfajta agár könnyedén el nem fogna. Hát tudjátok, mit eszeltek ki? A versenypályán elbo=csátanak egy villanyerőre berendezett gépnyulat s nyomá=ban a sok versenyagarat. A nyúl rohan, az agarak észnélkül utána. Már majdnem utólérik, de akkor erősebb áramot bocsátanak a gépbe, a nyúl eszeveszett iramba kap . . . az agarak utána. Még erősebb áram: mint a szélvész rohan a nyúl . . . az agarak vérben forgó szemmel utána. Nem lát=nak, nem hallanak semmit. Lóg a nyelvük, testüket kiveri a veríték, lihegnek, fulladoznak, — s elfogni a nyulat még=sem tudják . . .

Elfogni a nyulat mégsem tudják . . . *mint a mai ember a boldogságot!* Hiszen nem ez=e sok mai ember életének is képe? Feltűnik előtte a boldogság, pénz, élvezet csalogató képe, — hajrá, utána! S mikor már majdnem elérte, kisiklik kezéből. Azért is utána! Nem lát, nem hall semmit. Nem látja, hány felebarátját taposta halálra a pénz őrült hajszájá=ban. Nem érzi, mint fertőződik vére, lesz nyálkás a velője az érzéki orgiákban. Nem hallja, mint tiltakozik lelkiisme=rete. Hajrá, azért is! S a végén? Mikor a pálya végére ért a sír elé! Halálra hajszolta magát a boldogságért s el mégsem foghatta.

Hát akit az Isten szeretete és a Sínai-hegy villámló komolysága nem tud elvezetni a tízparancsolat megtartásához, azt is el kell, hogy vezesse ide saját szomorú tapasztalata, az élet nagy tanusága: *Még áll a Sínai-hegy! A tízparancsolat nélkül nincs emberies élet!*

Még áll a Sínai-hegy és a füstölgő hegyről lehallatszik az Úr fönséges szava: Földi rendeltetésed nem játék, — vedd azt komolyan! Az Isten neve nem játék, — csak tisztelettel ejtsd azt ki. A tekintély elve nem játék, — hódolj meg előtte! Az emberi élet nem játék, — hozzá ne nyúlj! Tested nem játék, — vissza ne élj vele! Az emberi nyelv nem játék, — be ne szennyezd azt!

Még ma is áll a Sínai-hegy!

C) Ma szerte a világon megfogta az embereket a jelszó, hogy a «tízparancsolat elavult», «annak alapján már nem lehet mai életet berendezni», **«a tízparancsolatot reformálni kell»**.

a) *Vannak országok, ahol már valóban meg is reformálták.* Megreformálták az első parancsot: «Én vagyok a te Urad, Istened», — de ennek az Istennek imádását már nem engedik az iskolákban tanítani. Vannak országok, ahol megreformálták a hatodik parancsot: «Ne paráználkodjál!» — s megengedik a házassági elválást s újra nősülést, amit pedig a Szentírás paráznaságnak nevez. Vannak országok, melyek meg akarják reformálni az ötödik parancsot: «Ne ölj!» — s az emberi gonoszságnak szabad prédára akarják odadobni a még meg nem született gyermek életét.

Ne áltassuk magunkat; igaz, sok ma a bajunk, de azért *nem reformálásra szorul a tízparancsolat, hanem* **megtartásra**! Nem a tízparancsolatban van a hiba, hanem abban, hogy *nem tartjuk azt meg!* Mindjárt emberibb, rendezettebb, boldogabb lenne az élet, ha erősebb lenne köztünk a tekintélytisztelet a 4. parancs értelmében, a más tulajdonának tisztelete a 7. és a magántulajdon helyes felhasználása a 10. parancs értelmében; ha erősebb lenne köztünk az élet megbecsülése az 5., a más becsületének értékelése a 8. parancs szerint, s ha a 6. és 9. parancs szerint erkölcsösebb lenne az ifjúság élete s tisztább a felnőttek családi élete.

Meg kell reformálni a tízparancsolatot? Ó, ahhoz embernek nyúlnia nem szabad! A tízparancsolatról mondja az Úr Jézus: «Nem jöttem (a törvényt s a prófétákat) fölbontani, hanem beteljesíteni». (Máté 5, 17.)

Tehát az Úr Krisztus nemhogy eltörölte volna a tízparan-

csolatot, hanem Ő utána még finomabb lelkiséggel kell azt betartanunk, mert Általa erőt nyerünk ennek betartására. Ezért teszi hozzá előbbi mondatához: «Mondom nektek, míg elmúlik az ég és föld, egy i betű vagy egy vesszőcske sem szűnik meg a törvényből». (Máté 5, 18.) Hát szabad ezen reformálni valamit? És még folytatja is az Úr: «Aki tehát felbont egyet e legkisebb parancsok közül és úgy tanítja az embereket, azt legkisebbnek fogják hívni mennyek országában». (Máté 5, 19.)

b) Megreformálni a tízparancsolatot? Ó, ha az emberre bíznák, az szívesen megreformálná! Hála Istennek, hogy nincs reánk bízva. *Mert kellenek erkölcsi szabályok, amelyek nem tőlünk erednek, amelyekkel nem állhatunk alkuba, amelyeken hajszálnyit sem szabad változtatnunk.*

Mikor az emberek a méterrendszert behozták, és megállapodtak abban, hogy a Föld kerületének negyvenmilliomod része lesz «egy méter», az volt még a nagy feladat, hogy ezt a minta=«egy métert» miből készítsék el. Ma ezt a mintamétert, amelyhez a világ összes métereinek igazodniok kell, Párisban őrzik. De mennyi számításba s kísérletezésbe került, míg megállapodtak: milyen anyagból is készítsék el, hogy a hőmérséklet és a légnyomás változásainak minél kevésbbé legyen kitéve. Mert az nagy baj lenne, hihetetlen zavarokat okozna az emberiség életében, ha a méter egyszer rövidebb, máskor hosszabb lenne a hidegebb vagy melegebb hőmérséklet, a kisebb vagy nagyobb légnyomás szerint. Nos, Testvéreim, százszoros lenne a zavar és veszedelem, ha az erkölcsi élet méterét, az erkölcsi törvényeket szabad lenne nyujtani s tágítani az egyes ember hidegebb=melegébb vérmérséklete vagy a kísértések kisebb=nagyobb nyomása szerint.

c) Igaz, a tízparancsolat törvényei sokszor elevenbe vágnak, sokszor nehéz azokat megtartani, — és mégis hálásaknak kell azokért lennünk: ezek — mint Szent Pál mondja — *a mi Krisztushoz vezető nevelőink.* (Gal. 3, 24.)

Az előkelő római családok külön rabszolgákat tartottak gyermekeik mellett, akik őket a tanítóhoz elvezették — innen nevük is: paedagogus (gyermekvezető), — de ezenkívül otthon is vigyáztak a gyermekekre s minden engedetlenséget s lustaságot szigorúan megfenyítettek. Igy váltak a kis római fiúkból kemény jellemek. És Szent Pál azt mondja, hogy Isten törvényei is ilyen paedagogusok, amelyek ugyan szigorúak hozzánk, de csak azért, hogy a mi fejletlen lelkünket Istenhez vezethessék.

Ha tehát látjuk, hogy a tízparancsolat nélkül a hervadás és pusztulás nyomai, a nyugtalanság s boldogtalanság jelei ülnek ki az emberiség arcára, akkor fölvetődik a kérdés:

II. Mit kell tennünk, hogy el ne pusztuljunk?

Plinius így írt Trajan császárnak az őskeresztényekről: «A keresztények oly emberek, akik magukat ünnepélyesen kötelezik, hogy minden gonosztettet elkerülnek, soha lopást, házasságtörést, hamis esküt nem követnek el, soha szavukat meg nem szegik, a reájuk bízott jószágokat el nem tulajdonítják».

Mily fönséges dícséret pogány ajkakról a mi keresztény elődeinkre! De mily lesujtó megállapítás a mai könnyelmű világfelfogásra!

A) És ezzel a kérdéssel aztán rátapintottunk a mai világnak legnagyobb problémájára! Tudjátok, mi az? Az, hogy **tudunk-e mélyebben, őszintébben, következetesebben keresztényekké válni, mint eddig voltunk.** Ez a mai emberiség legnagyobb feladata, ez ma az egyetlen nagy probléma! És ezt nem lélek nélküli páthosszal mondom. Nem is úgy, mint ennek a kereszténységnek egyik szolgája, akire könnyen rámondhatják: Persze, neki így kell beszélnie!

Nem! Most mint egyike az emberek százmillióinak, leülök az országút szélére, az élet országútjának szélére: nézek és hallgatózom. Nézem a Népszövetség delegáltjaival Genfbe rohanó autókat; nézem az évtized óta rőtvörösen lángoló keleti eget; nézem az elkeseredve lángoló emberi szemeket. És hallgatózom. Hallgatom a gyárak csikorgó gépeit; hallgatom a repülőgépek propellerét; hallgatom a lefojtott gyűlölet földalatti moraját, — mi lesz itt, Testvérek, mi vár még mireánk?

Jönnek az epések, akik diadallal emelik föl szavukat: Ime, a kereszténység csődje! Meg kell reformálni a kereszténységet!

Megreformálni a kereszténységet? Ó, nem! *Hanem azokat, akik magukat keresztényeknek nevezik, de nem azok!*

Az a vesztünk, hogy az emberi társadalom épületét rágó, aláásó erőket nem mindenki látja meg helyesen. Sokan csak azt az agitációt tartják a társadalomra veszedelmesnek, amely a magántulajdont, a házat, a földet, a gyárat támadja s amely a szegényebb osztályt a vagyonosabb ellen uszítja. Hát hiszen érthető, ha ezt veszélyesnek tartják.

De ne legyünk rövidlátóak! Ha veszélyes az emberi társadalomra az az agitáció, amely a tulajdonjogot támadja, százszor veszélyesebb, amely a vallást támadja, az erkölcsi alapelveket támadja, a házasság felbonthatatlanságát s tisztaságát támadja. Már pedig ebben felelősek olyanok is, akiket éppen nem lehet kommunistáknak s anarchistáknak nevezni. Pedig képmutató farizeizmus, ha valaki mindjárt az isteni parancsra hivatkozik, ha pénzeszsákjáról van szó, egyébként azonban semmi neki az egész vallás! Aki tehát őszintén akar a forradalmak ellen dolgozni, dolgozzék a vallási s erkölcsi élet megrendítése ellen!

B) Talán soha még többször nem hangzott el az emberek ajkáról ez a panasz: **«Gonosz világban élünk! Rosszak az emberek!»** Mindenki panaszkodik mindenkire. A munkások a munkaadóra, a munkaadók a munkásokra. A szülők gyermekeikre, a gyermekek szüleikre. A tanító a tanítványra, a cseléd az úrra, a falusi a városira... mindenki mondja: Gonosz világban élünk.

a) «*Gonosz világban élünk!*» Mindegy! Ebből nem az következik, hogy szomorú lemondással panaszkodjunk, hanem *hogy igyekezzünk azt megjavítani!*

Mit? A világot javítani? Nevetséges figurák legyünk? «Világreformátorok», akik mindennel elégedetlenek, mindent lekritizálnak? Nem, nem! Kezdjük a világot javítani — *saját magunkon!* Saját életemben, saját környezetemben, saját családomban, saját hivatalomban, saját városomban, saját házamban.

«*Világot reformálni saját magamon keresztül!*» — mily igazán keresztény gondolat! Nagy fölfedező utat tenni saját lelkemben: mily kevés benne az erkölcsi komolyság, kötelességérzet, felebaráti szeretet, mások megértő kezelése, elnézés! S akkor összecsapni a kezet: Ah, én jó kereszténynek tartottam magamat, s mégis mily kevés keresztény tulajdonságra akadok magamban!

De nem elég a kezet csak összecsapni. Hanem az asztalra is csapni: ezután pedig másképp lesz! A világ reformálását elkezdem önmagamon!

Mikor az orosz Szovjet fölállította Júdás szobrát, előbb ledöntötte a régi szobrokat, mert útjában álltak az ő új eszméinek. Miránk vár az óriási feladat, hogy a fenékig romlott modern pogányságban újra felemeljük a krisztusi eszméket. De ennek nincs más útja, mint lerontani — lerontani előbb magunkban — Lucifer, Káin, Júdás láthatatlan szobrait.

b) «*Gonosz világban élünk!*» Mindegy! *A világból kiszaladni nem fogunk!*

Páris vértanui vérrel öntözött hegyén, a Montmartre-on messzire fehérlik a gyönyörű Jézus-szíve fogadalmi templom. Az Oltáriszentség éjjel-nappal állandóan imádásra van ott kitéve s nincs éjszaka, amelyen 40—50—100 férfi be nem záratná magát a templomba, hogy éjjel is imádja az Urat. S az áldozatos lelki fönségnek ettől a világától, a montmartrei bazilikától csak pár lépést kell tenni s benne vagyunk a tomboló Sodoma és Gomorrha kellős közepén. Itt emelkedik ég felé a gyönyörű engesztelő templom tornya, de nem messze tőle forog a Moulin Rouge-mulató vörös villanyfényben vibráló szélmalom-szárnya s tobzódik bűnében a világváros szemete.

Mily szimbolum. Testvérek, mily szimbolum! Az égbeszökő templom, mint valami óriási felkiáltójel a bűnáradat közepén! Felkiáltójel, — de *biztató jel is!*

Végleg beborult az ég fölöttünk? Fenékig romlott az emberiség? Nem! A komoly erkölcsi élet nagyszerű jeleit is észre kell vennünk. A vallásos franciáknak volt hajdan egy érdekes mondásuk: Akármilyen viharos is az idő, ha csak annyi kék eget is lehet látni, amennyiből Szűz Mária számára egy palást készülhet, még lehet reménykedni. Nos hát vegyük észre a sok kékséget is a felhős egünkön! A rejtett hősies erőfeszítéseket, a tiszta élet koszorús harcosait, a tízparancsolat áldozatos hőseit!

Vegyük észre és ébredjünk annak tudatára, hogy akik megtartják Isten törvényeit, akik következetesen azok szerint élnek, azok hősei, nagyjai, erős oszlopai az emberiségnek. Nem a sporthősök, nem a filmsztárok, nem a hajnalig mulatók, nem a dúsgazdag önzők, nem ezek. Hanem: a mindennapi kötelesség csendes hősei, akikről nem tud senki — csak az Úristen; a csendben dolgozó, tűrő, mosolygó édesanyák; a hófehér tisztaságban élő ifjak; a kedvüket nem vesztő, verítékező apák; aki nem nyúlna a máséhoz, de adna a magáéból; aki, ha valaki megütötte jobborcáját, odatartja neki a másikat is; aki, ha valaki pörölni akar vele és köntösét elvenni, inkább átengedi palástját is, és aki, ha valaki kényszeríti vele menni ezer lépésre, elmegy vele kétannyira (Máté 5, 39. 41.); aki beteg és nem lázadozik; aki szenved és imádkozik . . . — Testvérek! . . . ezeken épül az emberi társadalom!

Azokon, akiknek a tízparancsolat szabadság; fölszabadulás az anyag láncaiból. Azokon, akiknek a tízparancsolat

energia: magasba lendítő erő. Azokon, akiknek a tízparancsolat létra, amelynek felső vége az égbe ér. Azokon, akiknek a tízparancsolat kiemelkedés az ösztönös, állatias, érzékies, torzéletből. Azokon, — mit mondjam tovább? — azokon, akikről az Úr Jézus mondta: «Aki parancsaimat ismeri és azokat megtartja, az szeret engem. Aki pedig szeret engem, Atyám is szeretni fogja azt». (Ján. 14, 21.)

Nem tudok tehát nektek mást mondani, mint amit Mózes mondott népéhez a tízparancsolat kihirdetése után: «Ime, elétek tettem ma az áldást és az átkot. Áldást, ha engedelmeskedtek a ti Uratok, Istenetek parancsainak. Átkot, ha nem engedelmeskedtek a ti Uratok, Istenetek parancsainak, hanem eltértek az útról, amelyet megmutattam. Eget és földet hívom tanunak, hogy életet és halált, áldást és átkot tettem elétek. Válasszátok az életet». (Móz. V. 11, 30, 19.)

Testvérek: Válasszátok az életet!

*

És most egy kedves legendával fejezem be a Tízparancsolatról szóló kétéves beszédsorozatomat.

Régi-régi, elhagyott templomtorony állott egy magas hegytetőn. Kolostorát mellőle rommá rágta az idő, szerzetesei már régen a föld alatt porladtak, de állott a torony dacolva viharral-széllel. Folyondár benőtte, por belepte, alig lehetett hinni is róla, hogy valaha büszkén csendült benne az Isten dicsőségét zengő harangszó.

Egyszer aztán valahonnan turista vetődött az elhagyott torony alá s különös gondolata támadt: Meg kellene húzni a harangokat! Vajjon mi lenne itt?

Belekapaszkodott a harangkötélbe, nagyot rántott rajta, s — megkondult a harang. Kondult egyet, kondult másodikat, harmadikat . . . s egyszer csak mozgás támadt a toronyban. Csipogó verebek, felriasztott madarak kezdtek ijedten kirebbenni a toronyból, ahol évek, évtizedek óta oly nyugodtan fészkeltek, piszkoltak szemeteltek . . .

No több se kellett a mi emberünknek!

Most már kétmarokra ogta a kötelet s húzta-ráncigálta a régi harangot, ahogy csak Isten tudnia engedte. Lett is ám erre szörnyű kavarodás! Ami sötét állat csak meghúzódott az évtizedek alatt hajdan büszke toronyban, mind ész nélkül menekülni kezdett: kuvik és bagoly, veréb és denevér s a sötétség minden fajzata fejvesztetten rohant ezerfelé, s mikor

az ember elfáradva befejezte a harangozást, minden sötét élősditől megtisztulva büszkén emelkedett a ragyogó napfényben a régi torony . . .

Testvérek! Én is két évig harangoztam erről a szószékről: húztam az Isten tízparancsolatának figyelmeztető, riasztó harangját, és hálát adok az Úristennek, ha hangjára sok lélekből kimenekültek a bűn és szenvedélyek sötét madarai.

Most abbahagyom a harangozást, de úgy-e, nem járok úgy, mint ez a turista járt? Mert a történet végét még nem mondtam el. Alig csendült el az utolsó harangszó, alig hagyta el a romokat az utas ember, a torony körül ismét keringeni kezdett a megriasztott madársereg, s előbb csak a csiripelő veréb jött vissza, majd a suhogó denevér szemtelenkedett be s nemsokára minden úgy volt, mint azelőtt: telve piszokkal.

Kedves Testvéreim! Úgy-e, nem így lesz! Mondjátok, úgy-e, nem így lesz!

De hogy ne így legyen, tudjátok, mit kell ahhoz tennünk?

Két évig állottunk a Sínai-hegyen, két évig vizsgáltuk, amit villámlás közt előírt az Úr. De a Sínai-hegyen mi már végkép meg nem állhatunk! Át kell lépnünk egy másik hegyre.

Mert nem elég ismerni a törvényt, meg is kell tartani! De ki ad erőt ehhez?

Életünk örökös harc a jó és rossz között, mulasztás és kötelesség, test és lélek, erény és bűn között. Ki ad erőt ehhez. *Van egy domb, amely ma is magasra emelkedik a szennyes habokból: a Kálvária-hegye.* Ott fakad az a kristályforrás, amelyből, ha valaki iszik, meg tud állni ezernyi kísértés között is, vagy ha átcsapott rajta az iszapos hullám, ismét tisztára tudja magát mosni.

A keresztből fakad minden erőnk. Hát, Testvérek: a bűn áradata hömpölyög . . . minden gát átszakadva látszik . . . förtelmek özönében fuldoklik a világ, . . . de áll diadalmasan áll világot legyőzve az Úr keresztje.

Ó szent kereszt, mikor az életben küzdök a bűn ellen, légy küzdelmeim erősítője! Ó szent kereszt, mikor az ítéletkor föltűnsz az égen, légy küzdelmeim végtelen jutalma!

Testvéreim! Most letérdelünk a kereszt tövébe s alázatos fővel elmondjuk imánkat:

Aki a te gyönyörőd kelyhét issza,
Annak nem szabad másra vágyni,
És nem szabad a nagy Életmezőn
Ezer színes virág közt járni.

Az nem szakíthat orgonát.
Se százszorszépet;
Csak rózsát és liliomot:
Csak hófehéret.

Uram, aki a te utadra lépett,
Annak nem szabad visszanézni,
És nem szabad a tövises úton
Szegfűt és margarétát tépni.
És nem szabad tekinteni
Se jobbra, se balra,
Csak előre! Csak Te feléd:
A diadalra.

Testvéreim!... Csak előre!... Csak Isten felé...! — a diadalra! Ámen.

TARTALOMJEGYZÉK.

BEVEZETŐ BESZÉD.

I.

Boldogság Isten nélkül? 3

I. *Mi a betegségünk? A)* Nem hasonlít-e egész mai életünk a bábeli torony építéséhez? *B)* Tudja-e az élet forgatagában küzdő mai ember, hogy lelke is van? II. *Van-e remény a gyógyulásra? A)* A pesszimisták szerint: nincs. *B)* Pedig van: visszatérni az Isten parancsaihoz!

AZ ÖTÖDIK PARANCSRÓL.

II.

A testi élet védelme. (I.) 15

I. *Mily nagyra becsüli Isten az ember életét!* mert *A)* az ember Isten képére teremtetett és mert *B)* földi élet nélkül nem lenne örök élet sem. II. *Mi következik ebből? A)* Mit tartsunk a halálbüntetésről és *B)* az euthanasiáról?

III.

A testi élet védelme. (II.) 24

I. *A háború. A)* A kereszténység ugyan megengedi az ú. n. «igazságos háborút», mint a jogérvényesítés végső eszközét, de *B)* a háború mégis csak hiánya az igazi keresztény lelkületnek. II. *A párbaj. A)* A párbaj meg nem engedett és elégtelen eszköz a becsület védelmére. *B)* Ne szolgáltassunk okot a párbajra és álljunk ki nyiltan az Egyház felfogása mellé.

IV.

Több koporsó, mint bölcső. 33

I. *Mi a helyzet? A)* A «fehér halál» szörnyű pusztítása. *B)* A gyermektől való irtózás a keresztény világnézet megtagadása. II. *Mi a bűn következménye? A)* Rémes veszedelmet jelent nemzeti szempontból is, de *B)* csapás az egyénre is, gyermekre és szülőkre egyaránt.

V.

Bűn vagy hősiesség! 43

I. *Melyek a mai gyermekiszony okai. A)* A neomalthusianismus gazdasági okokra hivatkozik, pedig *B)* a gyermektől való

félelemnek igen sok esetben nem ez az oka. *C)* Bár — fájdalom — van ilyen dilemma is: Vagy bűn, vagy hősiesség! II. *Hol találjuk meg az orvosságot? A)* Szükségesek a szociális reformok is, de *B)* ezenkívül a krisztusi erkölcstan újra megbecsülése is.

VI.

Az öngyilkosságról. 53

I. *Az öngyilkosság járványa* mindig a társadalmi dekadencia jele. II. *Az öngyilkosság hamis ürügyei. A)* «Mi van ezen megbotránkozni való?» *B)* «A saját életemről van szó!» *C)* «Olyan csapás ért, melyet nem lehet túlélni». III. *Az öngyilkossági járvány orvossága. A)* Minthogy főoka az Istenbe vetett hit hiánya, azért *B)* neveljük az embereket mélyebb vallásosságra, önfegyelmezésre és lemondani tudásra.

VII.

Az élet értéke s élvezése. 63

I. *Mit tart vallásunk az ember testéről? A)* Hogy ellensége volna az emberi testnek, ez már elméletileg sem látszik valószínűnek; de *B)* a tapasztalat is azt bizonyítja, hogy az ember testi életét semmi e világon jobban meg nem védi, mint a katolikus vallás. II. *Nincs-e aggodalmunk a mai divatos törekvéssel szemben?* Ha becsüljük is a földi életet, azért nem alaptalanok aggodalmaink sem a testi kultúra túlzásaival szemben.

VIII.

A testápolásról. 72

I. *Mennyiben jogos a test ápolása? A)* A keresztény világnézet nem tiltja a józan testápolást sem, *B)* amint kevésbbé a testedzést és sportot. II. *A mai túlzás veszedelmei. A)* A lélek maradjon a király és a test a szolga! *B)* A sportnak is vannak veszélyei.

IX.

Urna vagy koporsó? 81

I. *A halotthamvasztók érvei. A)* Egészségügyi érvek. *B)* A kérdés gazdasági oldala. *C)* Érzelmi érvek. II. *A földbetemetés érvei. A)* Jogászi érv. *B)* Az emberiség évezredes tradiciója. *C)* A halotthamvasztást a kereszténység ellenségei kapták föl, és annak propagálásával tulajdonkép vallásellenes célokat szolgálnak.

X.

«Szenvedjétek el egymást és bocsássatok meg egymásnak.» 91

(Kol. 3, 13.)

I. *Mily nehezen tudjuk egymást elszenvedni! A)* Az V. parancs ellen vét, aki felebarátját viselkedésével keseríti. *B)* Ma mindenki «ideges», pedig *C)* a keresztény gondolat: a hibát magunkon is észrevenni és beismerni. II. *Mily nehezen tudnak az emberek*

megbocsátani! A) «Ő sértett meg!» *B)* Az Úr azt parancsolja, hogy még ellenségeinknek is bocsássunk meg.

XI.

«Jaj a világnak a botrányok miatt!» (I.) (Máté 18, 7.) 100

I. *A meggondolatlan szülők. A)* Kíméljétek gyermekeiteket azzal is, amit beszéltek és *B)* azzal is, ahogy egymás iránt viselkedtek. II. *A gyönge szülők.* Szegény elkényeztetett, agyonajándékozott, fegyelemre nem nevelt gyermekek! III. *A vétkes szülők. A)* A fiatalkorban folytatott életmód sorsdöntő jelentősége. *B)* Szülők, akik semmitől sem féltik gyermekeiket, csak az Istentől. *C)* Szülők, akiknek örömük telik gyermekeik bűnében.

XII.

«Jaj a világnak a botrányok miatt!» (II.) (Máté 18, 7.) 110

I. *Az ötödik parancs mit vár az írótól? A)* Az ujság felelőssége. *B)* A könyvek felelőssége. II. *Az ötödik parancs mit vár az olvasótól? A)* Pártoljuk a tisztességes sajtót. *B)* Még a templomjáró hívek között is annyian vakok ebben a kérdésben!

XIII.

«Jaj a világnak a botrányok miatt! (III.) (Máté 18, 7.) 120

I. *Divat és testi egészség. A)* A katolikus világnézet nem föltétlenül és minden körülmények között ítéli el a divat követését, de *B)* bűnnek tartja az egészség veszélyeztetését. II. *Divat és lelki élet. A)* Mi címen szól Egyházunk a divat kérdéséhez? *B)* A ruha és ember közti összefüggés. *C)* Egyházunk hármas megkülönböztetést tesz a kérdésben. III. *Mi szabad és mi nem szabad a divat követésében? A)* Ne rontson a saját lelkemen, *B)* se a más lelkén!

A HATODIK ÉS KILENCEDIK PARANCSRÓL.

XIV.

Isten terve és az ember lázadása. 133

I. *Mi az Isten terve? A)* A férfi és nő egymást kiegészítik. *B)* A VI. parancs rendezi az egész sexuális életet. II. *Az ember lázadása. A)* A mai ember felfogása mindenben szabadosabb, mint a régieké volt. *B)* Minél magasztosabb célja van valamelyik életfolyamatnak, annál nagyobb veszedelem céljától megfosztani.

XV.

Mily súlyos bűn a tisztátalanság! 143

I. *Mit tart róla az Isten? A)* «Megbánta, hogy embert teremtett.» *B)* Sodoma és Gomorrha pusztulása. *C)* A Szentírás komoly szavai. II. *Mit mutat az élet? A)* A bűn lelki következményei: általa a lélek elveszítheti hitét, kincseit, báját, szépségét.

B) A bűn testi következményei: Rettenetes betegségek. Az apák bűneit a gyermekek bűnhödik meg.

XVI.

Tisztán az oltárig! 154

I. *Mit követel Isten az esküvői oltárig? A)* A tisztaság szépségét már a Krisztus előtti ember is megsejtette. *B)* Annál megdöbbentőbb az új pogányság szabadossága. *C)* Nem ismerünk kettős morált! *D)* És nem igaz, hogy erkölcsi engedményekkel kell fogni férjeket. II. *Miért követeli Isten a tisztaságot? A)* Hogy mentek maradjanak a házasélet előtt meg nem tartott VI. parancs veszedelmétől, és *B)* hogy képesek legyenek a házaséletben is előálló kényszerű megtartóztatás teljesítésére.

XVII.

Híven a sírig! 163

I. *Mit követel Isten a házasfelektől? A)* Az egymásiránti hűség sírigtartó megőrzését. *B)* «Aki elbocsátja feleségét és mást veszen, házasságtöréssel vét ellene.» II. *Miért követeli Isten a sírig tartó hűséget? A)* Először is a házasfelek, és főképen a nő érdekében, aztán *B)* a gyermekek érdekében, tehát *C)* az egész emberiség érdekében.

XVIII.

Harcolni a tiszta életért! 173

I. *A belső front. A)* A test és lélek eredeti összhangja elveszett. *B)* Már a gondolatra is kell vigyázni! II. *A külső front. A)* Tiszta erkölcsi felfogásod miatt mennyit gúnyolnak! *B)* Merjünk szólni is ott, ahol a hallgatás gyávaságot jelentene. *C)* Képek, szobrok, filmek, színdarabok.

XIX.

Nevelni a tiszta életre! 183

I. *Mivel segítsük ifjainkat? A)* Segítsük az ifjút, hogy megértse önmagát, *B)* becsülje önmagát és *C)* dolgozzék önmagán, akaratának erősítésén. II. *Mitől védjük ifjainkat? A)* Némelyik anyának meggondolatlan könnyelműségétől, *B)* a világ ezernyi veszedelmétől, *C)* a felnőttek rontó példájától. *D)* Még a pogány Rómában is jobban védték az emberek erkölcsiségét, mint a mai keresztény országok világvárosaiban!

XX.

A papi nőtlenségről. (I.) 193

I. *A papi nőtlenség és a lelkek érdeke. A)* A papi nőtlenség jótékony befolyást gyakorol a hívek családi életére is, *B)* erősíti a családi élet alapjait, szentségét. *C)* A nőtlen «pásztor életét adja juhaiért». *D)* Teljesíti-e nemzetfenntartó kötelességét? II.

Nem kényszer a papi nőtlenség, **hanem önként vállalt áldozat.** III. *A megbotló papok. A)* Szomorú és megdöbbentő, *B)* de sírunk is fölötte!

XXI.

A papi nőtlenségről. (II.) 203

I. *A pap Isten szolgája, s azért kell nőtlennek maradnia. A)* Hogy egészen az Istené lehessen, és *B)* hogy az Isten és az emberek közt közvetítő lehessen. II. *A pap a hívek szolgája, s azért kell nőtlennek lennie. A)* A papi nőtlenség és a gyóntatás. *B)* A példaadás ereje.

XXII.

Meg lehet-e tartani a VI. parancsot? 212

I. *Merjünk szint vallani! A)* Bátor, színtvalló lelkek legyünk, sőt *B)* nemcsak bátrak, hanem büszkék is! II. *Merjünk bízni! A)* Nem igaz, hogy «mindenki a VI. parancs ellenére él». *B)* Nem igaz, hogy «árt az egészségnek». *C)* Érdemes-e még annak küzdeni, aki már összetépte a lelkét? III. *Merjünk küzdeni! A)* Ma különösen nehéz megtartani a VI. parancsot. *B)* Dehát mi más fogja meggyógyítani a beteg emberiséget?

A HETEDIK ÉS TIZEDIK PARANCSRÓL.

XXIII.

A magántulajdon védelme. 225

I. *A magántulajdon elve az ember természetben gyökérzik. A)* Bizonyítja az emberiség története. *B)* Mily következményekkel járna a magántulajdon eltörlése? II. *Miért volt szükség tételes törvényre is? A)* Lelkiismeretben is kellett az embert kötelezni. *B)* A magántulajdonnal bizonyos hátrányok és veszélyek is járnak.

XXIV.

A magántulajdon kötelességei. 234

I. *A magántulajdont elvenni nem szabad. A)* A megelégedés és béke eltünt a Földről. *B)* Az elkeseredés — sajnos — nem is alaptalan. *C)* A kommunizmus. *D)* Harcoljunk az elvekkel, de szeressük az embereket! II. *A magántulajdonnal nem szabad lázítani! A)* Csoda-e, ha nagy az elkeseredés? *B)* Kiváltja ezt egyesek lázító luxusa.

XXV.

A magántulajdon veszélyei. 244

I. *Mik a vagyon veszedelmei? A)* A pénz szívtelenné tehet önmagunkkal szemben, és *B)* szívtelenné meg szeretetlenné tehet felebarátainkkal szemben. II. *Hogyan lehet elkerülni a vagyon veszedelmeit? A)* Jog mellé szeretetet és *B)* igazi szociális gondolkodást!

A NYOLCADIK PARANCSRÓL.

XXVI.

Ne hazudjál. 255

I. *Hazudni sohasem szabad,* mert *A)* az Úristen megtiltotta, de meg *B)* mert ez gonoszság önmagában is. *C)* Tehát minden hazugság tilos. II. *És mégis mennyi köztünk a hazugság. A)* Mentegetik a hazugságot. *B)* A néma hazugság. *C)* Aki hitét s erkölcseit tagadja meg. *D)* A jóvátehetetlen hazugság.

XXVII.

Ne bántsd másnak a becsületét! 265

I. *Miért nem szabad bántani más becsületét? A)* Mert az Úristen tiltja. *B)* «Te ki vagy, hogy felebarátodat megítéled?» *C)* A becsület értéke. II. *És mégis mennyien bántják egymás becsületét! A)* Mennyire elterjedt ez a bűn az emberek között! *B)* Küzdenünk kell ellene saját magunkban és társaságunkban.

XXVIII.

Még áll a Sinai-hegy! 274

I. *Az ember elpusztul a tízparancsolat nélkül. A)* Iskarióti Júdásnak szobrot emeltek. *B)* Jobbá, boldogabbá vált-e az emberiség a pogány eszmék által? *C)* A tízparancsolatot kell-e reformálni? II. *Mit kell tennünk, hogy el ne pusztuljunk? A)* Következetes keresztényekké lenni és ha *B)* «gonosz világban élünk is», igyekezzünk azt megjavítani saját magunkon keresztül.

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY

SZENT ISTVÁN
PÁZMÁNY